DROBETA

XXIII

Seria Etnografie

Editura Universitaria Craiova

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

MUZEUL REGIUNII PORTILOR DE FIER

Seria Etnografie

DROBETA

XXIII

DROBETA TURNU SEVERIN
2013

https://biblioteca-digitala.ro

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI
Dr. Cornel Bălosu
Dr. Isidor Chicet
Drd. Lucian Nicolae Robu
Dr. Cătălin Nicolae Pătroi

COLEGIUL DE REDACȚIE
Varvara Magdalena Măneanu
Florentina Pleniceanu
Ecaterina Bosoancă

EDITOR IMAGINE
Magdalena Trăistaru

ADRESA REDACȚIEI
MUZEUL REGIUNII PORȚILOR DE FIER
Str. Independenței nr. 2
220160 Drobeta Turnu Severin
Tel. 0040252/312177
Tel/Fax 0040252/320027
E-mail: muzeulpdf@rdslink.ro

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor și studiilor revine în întregime autorilor

ISSN 2248-2156
ISSN-L 2248-2156

https://biblioteca-digitala.ro

CUPRINS

STUDII ŞI MATERIALE

Nicolae Chipurici, *Neamuri de moşneni din hotarele Balta, Cireşu şi vecinătăţi, atestate de tradiţie şi documente*... 5

Anişoara Bălan, *Secvenţe şi exprimări actanţiale, poetice şi plastice În ritualul Caloianului*.. 32

Roxana Deca, *Performare feminină vs. performare masculină în ritualul căsătoriei în Oltenia*.. 38

Irinel Cănureci, *Locuinţele din Câmpia Băileştilor în secolele XIX – XX*...... 58

Florentina Pleniceanu, *Arhitectură vernaculară – realităţi etnografice în satul mehedinţean*... 78

Marcela Popilian Bratiloveanu, *Contribuţii privind cunoaşterea unor elemente de port prezente în plastica antică*.. 87

Ioana Gabriela Duicu, *Noi contribuţii la tipologia şi morfologia paftalei*....... 94

Carmen Neumann, Neluţu Rada, *Cercetări asupra portului popular femeiesc de pe Valea Timişului*... 106

Varvara Magdalena Măneanu, *Colecţia de textile port popular a Muzeului Regiunii Porţilor de Fier. Catalog III. Ciupage din zona centrală Mehedinţi*... 116

Lucian Robu, Adrian Alexe, *Muzeul Tehnicii Populare şi prezenţa sa în discursul presei politice şi culturale: anii 1963-1983. Studii de caz*............ 152

Georgiana Onoiu, *Etnografia Olteniei în colecţii muzeale: Studiu de caz - Muzeul Naţional al Satului "Dimitrie Gusti"*... 166

Maria Vasinca Hadiji, *Valorificarea colecţiilor muzeale. Cataloage de colecţie*... 177

Victor Albinel Firescu, *Realităţi social-economice din Oltenia interbelică. Şcolile de ucenici*.. 185

Gabriela Boangiu, *Memoria proprietăţii în urban*....................................... 191

RECENZII

ION H. CIUBOTARU, *Ouăle de Paşti la români. Vechime, semnificaţii ritual-ceremoniale*, Editura Presa Bună, Iaşi, 2012, 2921 p.+ 42 planşe (Marcela Popilian Bratiloveanu,)... 196

IOANA REPCIUC, *Religiozitate populară şi simbolism acvatic – O perspectivă socio-antropologică asupra obiceiurilor româneşti*, Editura Aius, Colecţia *Clio.* Seria *Anthropos*, Craiova, 2013, 299p., ISBN 978-606-562-237-8 (Gabriela Boangiu)... 198

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

NEAMURI DE MOŞNENI DIN HOTARELE BALTA, CIREŞU ŞI VECINĂTĂŢI, ATESTATE DE TRADIŢIE ŞI DOCUMENTE

Nicolae Chipurici

Familles de paysans libres des villages Balta et Cireşu. Lignées et voisinages attestés par tradition et documents. L'étude traîte de la naissance et de l'évolution des familles et lignées des paysans libres, maîtres de terres dans les villages Balta et Cireşu. Après l'histoire du problème l'auteur décrit l'évolution des lignées descendentes d'un ancêtre commun (*tei*), tel le cas du grand aïeul Dumitraşco Iuzbaşa, du grand aïeul Nicola fils de Medonea, du grand aïeul Tudor.
Au fil du temps les familles ont grandi et grâce aux alliances matrimoniales se sont ramifiées et ont acquis de nouvelles lignées. Ce fut le cas des Duncescu, des Zoican, des Sitaru, des Aniţescu. Parmi les membres des familles présentées certains personnages furent admis et se sont distingués dans les rangs de la petite noblesse du pays. Ce fut le cas de l'aïeul Căciulat Spătar, Lupu Buliga Capitain, Grand aga, Dumitraşcu Iuzbaşa, Constantin Vătaf, Radu Zoican Capitain, Ghiţă Sitaru Boiernaş, Constantin Bălteanu Boier de Balta, Ion Bădescu Logofăt, Gligore Vătaf de Cireşu, Nicolae Bălteanu Pitar, Nicolae Zoican Jupân, Jitianu de Topolniţa Jupân, Dumitraşco Mazil.
Mots clé: Mehedinţi, Balta, Cireşu, généalogie, ancêtre, lignée
Cuvinte cheie: Mehedinţi, Balta, Cireşu, genealogie, strămoş, neam

Curiozitatea şi interesul celor înrudiţi prin sânge şi/sau alianţă-adică apartenenţa lor la un neam, spiţă de neam, familie, tei[1], au un trecut şi o istorie care au început odată cu moşul fiecărei comunităţi.

Noţiunea de neam are desigur, multe înţelesuri, între care şi pe acela de totalitate a urmaşilor marilor boieri care au deţinut dregătorii (demnităţi în Ţara Românească şi Moldova; totalitatea ascendenţilor şi/sau descendenţilor unui nobil, a unei familii etc.

O ştiinţă specială a istoriei, numită genealogie, se ocupă cu studiul naşterii şi evoluţiei neamurilor, spiţelor de neam (tei) familiilor etc., precum şi cu înrudirile care se stabilesc între persoanele unei epoci date şi cu rolul pe care înrudirile îl joacă în desfăşurarea unor evenimente şi fapte politice, economice, sociale şi culturale.

De asemenea, genealogia se ocupă cu modul de înşiruire cronologică şi sistematică a membrilor unui neam, spiţe, familie pentru a fi

---

[1] În arhive se păstrează documente în care noţiunea de "tei" are înţelesul de moşul din care descind cetaşi moşneni şi şefii lor. Spre exemplu:" Ioan Frenţescu şi cetaşii lui din teiul Frenţesc, Barbul Petrinean cu cetaşii lui din teiul Mărculesc, popa Ştefan cu cetaşii lui din teiul Mărculesc, popa Ştefan cu cetaşii lui din teiul Izbăşesc." (Arh. Naţ.-Drobeta Turnu Severin, fond Judecătoria Baia de Aramă, ds. 1(420)/1914, f. 108-109).

https://biblioteca-digitala.ro

puse în evidență originea şi gradul de rudenie ale persoanelor descendente sau ascendente dintr-un autor comun (moş, tei, boier, nobil)[2].

Este necesar şi important de menționat faptul că mult timp înşiruirea cronologică şi sistematică a membrilor unei familii, spițe genealogice sau spițe de neam, precum şi gradul de rudenie a descendenților dintr-un autor comun nu se făceau în scris, ci oral (prin viu grai), de la tată la fiu şi de la o generație la alta, adică cu ajutorul tradiției. Este ceea ce, mai târziu, specialiştii au numit genealogia profană.[3]

În țara noastră numai în Transilvania, locurile de adeverire (notariale) au alcătuit serii de documente referitoare la probleme genealogice ale familiilor de nobili din secolele XVI-XIX.

De la mijlocul secolului al XIX–lea au început să apară puține preocupări de cercetare pe teme de genealogie privind familii nobiliare şi boiereşti de pe teritoriul românesc. Astfel, în anul 1842 la Iaşi a fost tipărită lucrarea *Genealogia familiei Sturza sau Turza*. Ioan Puşcariu a scos lucrarea *Date istorice asupra familiilor nobiliare din Transilvania*, două volume. Ştefan Crețulescu a publicat *Arborele genealogic,* nr.1 şi 2, iar Constantin Sion *Arhondologia Moldovei*. În anul 1897, A. D. Xenopol a scos de sub tipar *Istoria şi genealogia casei Callimaki*, iar în 1899, dr. I. Sbierea a publicat cartea *Familia Sbierea şi amintiri din viață.*

Aceste lucrări au fost consultate de Octav-George Lecca în vederea alcătuirii şi publicării în 1899, a lucrării sale, rămasă de referință până în prezent, *Familii boiereşti române. Istorie şi genealogie (după isvoare autentice)*[4].

Din cercetarea *Catalogului publicațiilor Academiei Române, 1867-1937* rezultă că la lucrările de genealogie mai înainte menționate s-au mai adăugat alte câteva: Nicolae Iorga, *Neamul lui Petre Şchiopu(..),* (Memorii istorice, seria III, tomul VIII); Ştefan Meteş, *Contribuții noi privitoare la familia boierească Buhuş din Moldova* (Memorii istorice, seria III, tomul VII); Radu Rosetti, *Note genealogice şi biografice despre familiile Buhuş şi Rosetti, foşti proprietari ai moşiei Bohotinului* (Analele Academiei, XXVIII, ist. 10)[5].

---

[2] " Arborele genealogic este o reprezentare grafică înfățişată de obicei sub forma unui arbore cu ramurile dintr-un trunchi comun, care redau filiația membrilor unui neam, familie etc., şi indică gradul de înrudire dintre aceştia. Într-un anumit sens, arborele genealogic este sinonim cu spița genealogică şi cea de neam. Spița genealogică este lista şirului de persoane care descind dintr-un autor comun, fie după tată, fie după mamă, iar spița de neam este o variantă a tablei descendenților după tată, în succesiunea generațiilor." (Direcția Generală a Arhivelor Statului, *Dicționarul ştiințelor speciale ale istoriei*. Edit. ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p.126)

[3] Mai pe larg despre această formă de genealogie la Romulus Vulcănescu, *Dicționar de Etnografie* , Editura Albatros, Bucureşti, 1979, p. 147

[4] Octav-George Lecca, *Familii boiereşti române. Istorie şi genealogie (după isvoare autentice).* Editura Minerva, Bucureşti, 1899. În anul 1999 această lucrare, cu adnotări, completări şi desene de Mateiu Caragiale, în ediție de Alexandru Condeescu, a fost retipărită de Fundația Culturală Libra şi Editura Muzeul Literaturii Române Bucureşti, 6 de pagini.

[5] *Catalogul publicațiilor Academiei Române 1867-1937.I, Cronologic II Alfabetic.* Academia Română, Bucureşti, 1937, p.214

https://biblioteca-digitala.ro

Cum era de aşteptat, în perioada 1945-1989, boierimea, fiind tratată ca o clasă conservatoare, nereformabilă şi nocivă noii societăţi socialiste în România *"eliberată de exploatare"*, istoria ei a fost ignorată şi exclusă totalmente de către istoriografia acestei perioade[6].

Aşadar, bibliografia lucrărilor de genealogie despre boierimea română este extrem de mică şi necuprinzătoare. Necuprizătoare şi chiar inexistentă pentru cele patru categorii de boieri, care, după Dimitrie Cantemir, erau următoarele: din prima categorie făceau parte cei care erau puşi chiar de domn în funcţiile mari ale ţării sau erau născuţi dintr-un neam; din a doua categorie făceau parte curtenii sau cei de la curtea domnului, care, pentru slujbele lor, dobândeau în dar un sat sau mai multe. Călăraşii, care pentru moşia ce le era dată de domn mergeau la război pe cheltuiala lor, erau a treia stare (categorie) de boieri. Moşnenii (răzeşii), care locuiau mai mulţi în sate şi lucrau moşia cu slugile lor, erau cea din urmă categorie a boierilor. Ei erau intermediari între boieri şi ţărani şi li se mai zicea *neamuri*[7].

Referindu-se la moşneni, răzeşi, şi la rolul însemnat jucat de ei în decursul evului mediu românesc, Octav-George Lecca concluziona că aceştia au fost, faţă de boieri, ca vasalii faţă de seniori. Liberi pe moşia lor, dobândită prin recompense domneşti pentru vitejie sau servicii, moşnenii părăseau câmpul ca să meargă la război (*hommes d'armes*). Din rândurile lor au făcut parte şi *mazâlii*, adică boieri decăzuţi din stăpânirile şi demnităţile lor. Acestora li se mai spunea boiernaşi, boieri vechi zişi de neam[8].

În pofida locului şi rolului însemnat jucat de moşneni[9], neamurile acestora nu au avut parte de preocuparea şi condeiul istoricilor şi genealogiştilor.

Investigaţiile noastre (pe care, recunoaştem a nu le fi reuşit exhaustive) nu au depistat decât pe Nicolae Iorga cu articole: *Neamul Agarici. Răzeşi fălticeni şi vaslueni* (în Analele Academiei, XXXVII, Istorie); *Moşnenii din Cremenari* (în Memorii istorice, seria III, tomul XII); *Moşnenii de pe Verbitău şi de pe Valea Buzăului* (în Memorii istorice, seria III, tomul XII).

Bogate şi documentate informaţii pentru genealogia unor boieri şi moşneni mehedinţeni conţin cartea Sarmizei Cretzianu: *De pe valea_Motrului* (1941-reeditată în 1972) şi mai ales, lucrările lui Mite Măneanu: *Boierimea din Oltenia în perioada Regulamentului Organic* (în revista *Porţile de Fier*, III, 1998, p.1-7); *Boierimea din Oltenia în perioada 1821-1864*, Editura MJM, Craiova, 2005; *Boierii din Oltenia în secolul al XIX-lea*, Editura Tipo Radical,

---

[6] Consultarea sumarului lucrării lui Robert Deutsch, *Istoricii şi ştiinţa istorică din România, 1944-1969*, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1970-1989 şi, din nefericire şi după 1990.

[7] Cf. Octav-George Lecca, lucr. Cit., p. 16-17

[8] Ibidem, p. 29-30. Au fost şi moşneni care au ajuns, în mod merituos sau parvenit, în rândul boierimii mari, mijlocii ori mici

[9] În hotarul satului Balta-Mehedinţi au fost moşneni precum Căciulat spătarul, Dumitraşcu iuzbaşa, aga Buliga, căpitani de panduri, jupani, vătafi, logofeţi, mazili, jupânese, jupâniţe, boieri din prima jumătate a sec. al XIX-lea

https://biblioteca-digitala.ro

Drobeta Turnu Severin, 2008; *Repere istorice şi culturale în Oltenia epocii moderne*, Editura MJM, Craiova, 2008 ş.a.[10]

Cât priveşte pe moşnenii stăpâni în hotarul satului Balta-Mehedinţi şi neamurile lor, nu s-a scris şi publicat niciun material, ceea ce nici nu este surprinzător, dacă avem în vedere cât de puţine materiale despre moşnenii şi genealogia lor în întreaga ţară au fost publicate până în prezent.

În 25 octombrie 1826, pe baza informaţiilor păstrate prin viu grai de la o generaţie la alta despre moşii şi neamurile lor, moşnenii din hotarul Balta-Mehedinţi au întocmit, în scris, un zapis de învoire cum să stăpânească după moşii lor.

În acest scop, apelând la tradiţia locală (genealogia profană), au stabilit, pentru prima dată, care au fost moşii din care descind ca să să ştie cum să împartă hotarele Balta şi Cireşu cei trei moşi Bălteni, respectiv după Căciulat spătaru, cei de la Cireşu[11].

Principalul moşnean informator pentru alcătuirea acestui zapis de învoire a fost bătrânul Iovan Lăzărescu, iar această învoire a fost scrisă *"de popa Costandin sân popa Costandin Bâltianu cu zisa tuturor moşnenilor"*[12] .

De comun acord şi fără nicun alt document scris în referire, moşnenii Bălteni au stabilit că se trag din trei moşi mari : Dumitraşco Iuzbaşa, Nicola şi Tudor, toţi feciorii lui Pătru Medonia. Ion Bobârscă cu ceata lui de moşneni Cireşeni au adus în sprijinul cererii lor porunca domnească din 30 iunie 1547 (7055) dată slujbaşului domnesc Căciulat spătariu[13].

Zapisul de învoire din 25 octombrie 1826, în afară de moşii mari ai moşnenilor, ne dezvăluie care erau cetele de moşneni, şefii lor şi moşii cei mai apropiaţi ai acestora, la mijlocul deceniului trei al sec. al-XIX-lea[14].

a/. Din moşul Nicola: moşnenii Lăzăreşti, Stănceşti, Opriţeşti, Gheorghe zis Podeanu şi Pătru Bălteanu din Buseşti, cu cetaşii şi şefii lor (moşii cei mai apropiaţi, de la care purtau şi numele).

b/. Din moşul Tudor: moşnenii Bădeşti, din Şipăneşti cu cetaşii lor, moşnenii Ilieşti din Balta, Gheorghe vătăşelu cu cetaşii lui , ş.a.

c/. Din moşul Căciulat spătarul: moşnenii cireşeni ai cetei logofătului Ion Bobârsc (Bobârscheştii) şi alţii.

Documentele emise ulterior zapisului din 25 octombrie 1826, până la 1900, vor menţiona existenţa şi a altor cete de moşneni sau familii de moşneni anterioare anului1826, despre care vom face mai apoi referiri.

---

[10] Pentru moşneanul Lupu Buliga, ajuns căpitan şi mare căpitan, agă şi mare agă, menţionăm capitolul I din lucrarea lui Mite Măneanu, *Repere istorice şi culturale în Oltenia* (...), articolele lui I.C.V Obedeanu, *În marginea unui hrisov. Ceva despre neamul Buliga_Mehedinţeanul*, în Arhivele Olteniei, V, 1925, nr. 28, p. 320-323; Radu Creţeanu, *Cine era_Lupu Buliga, ctitorul Schitului Topolniţa şi ceva despre sfârşitul lui*, în Mitropolia Olteniei, XXI, 1969, nr.11-12, p.935-939; lucrarea lui Nicolae Stoicescu, *Dicţionarul marilor dregători din Ţara_Românească şi Moldova. Sec. XIV-XVII*, Editura Enciclopedică română, Bucureşti, 1971, p. 132, 163.

[11] Arh. Naţ. Drobeta Tr Severin, *Colecţia documente*, XVIII/27, orig.

[12] Ibidem

[13] D.I.R., II, p.361-362

[14] Arh. Naţ. Drobeta Tr Severin, *Colecţia documente*, XVIII/27, orig.

https://biblioteca-digitala.ro

Acum este binevenit şi necesar, pentru momentul onomastic şi genealogic 1826, să menționăm pe moşnenii şi şefii de cete de moşneni din hotarul Balta care au semnat zapisul de învoire din 25 octombrie 1826, unii din ei nefiind înscrişi de Petre Neacşu în tablele întocmite de el la mijlocul secolului trecut[15].

Au semnat: Costandin Băltianu ot Sfodea, popă; Iovan fiul popii Costandin popa; popa Costandin fiul popii Costandin Băltianu (Găină); Iovan Băltianu; Pătru Lăzărescu ot Balta; Mihai Lăzărescu; Ilie Lăzărescu; Nicolae fiul lui Ilie Lăzărescu; Iovan fiul lui Ilie Lăzărescu; Ion fiul lui Ilie Lăzărescu; Trăilă Stănchescu; Nicolae Stănchescu; Costandin Stăichescu; Iovan Stăichescu; Ion logofăt Bădescu; Nicolae Bădescu; (ginerele popii Băltianul Costandin); Nicolae Bădescu ot Şipăneşti; Nicolae Anițescu Bădescu; Gheorghe Anițescu; Neacşu; Dinu fiul lui; Raia Maga şi Gheorghe Simionescu[16].

Nu au semnat, dar erau menționați în conținutul zapisului de învoire, Nicola Băltianul, Ion Bobârscă, cu cetaşii lui, Nicola Burcu ot Cireşu, nepot al moşului Căciulat spătaru, Nicola moş al Străchineştilor[17].

Folosind cu precădere informațiile păstrate de genealogia profană (tradiție) din zonă şi împrejurimile în care moşnenii Bălteni au roit (Cireşu, Gornenți, Gornovița, Godeanu, Prejna, Sfodea, Costeşti, Izverna, Şipăneşti, Izvorul Bârzii, Malovăț ş.a.) şi în care Petre Neacşu a întreprins cercetări, anchete pe teren şi a consultat documente aflate la urmaşi ai foştilor moşneni (documente din 19 septembrie 1657, 6 iulie 1781, 25 iulie 1826, 25 octombrie 1826, posibil şi altele), la mijlocul secolului trecut a întocmit, în scris, de mână, o primă variantă de table genealogice ale descendenților, apoi şi o a doua variantă a acestora pornind de la moşul comun Pătru Medonia (Medonea)[18].

Despre Pătru Medonea tradiția istorică locală cercetată şi interpretată de Petre Neacşu susținea că acesta era bănățean, că s-ar fi născut pe la 1480 din oameni liberi (neaserviți) şi ar fi trecut munții la Balta la vârsta deplinei maturități, în căutare de pământ liber şi ferit de pericol de năvală şi jaf turcesc. După un timp s-a reîntors, vremelnic, în Banat pentru probleme familiale, pentru ca apoi să revină la Balta nepopulată, să-şi reia pământul şi să-şi reconstruiască vatra[19].

---

[15] A se vedea anexele: variantele I, a, b, c şi II a,b,c şi comparația între ele

[16] Arh. Naț. Drobeta Tr Severin, Colecția documente, XVIII/27, orig. Petre Neacşu deținea acest document precum şi cartea de alegere şi hotărnicie a hotarului după moşii mari ai moşnenilor

[17] Ibidem

[18] Prima variantă s-a oprit relativ la generația de descendenți 1826, omițând descendenți şi familii de moşneni neidentificați. Cea de a doua variantă, cu omisiuni ca şi prima, pentru moşul moşnenilor Bălteni (Dumitraşco Iuzbaşa) din care descindeau şi Maria Neacşu şi Necşuleştii, a fost completată şi cu descendenți din perioada 1830-1900, neapelarea la cercetarea arhivelor fiind evidentă.

[19] Arh. Naț. Drobeta Tr Severin, *Colecția documente*, XVIII/27/ Ipoteză emisă de P Neacşu este verosimilă din punct de vedere istoric şi logic, legăturile de sânge şi alianță între

https://biblioteca-digitala.ro

Se cunoaşte faptul că, la sfârşitul secolului al XV-lea şi în prima jumătate a secolului al XVI-lea, Banatul a fost pe direcţia principală de înaintare, cucerire, jaf şi ocupare a oştilor otomane spre Ungaria şi centrul Europei[20].

Teama de pericolul duşmănos, prădalnic şi înrobitor al oştilor şi cetelor otomane în şi prin Banatul de Munte şi de Câmpie, a determinat nevoia, desigur, ca populaţia bănăţeană vecină vestului Tării Româneşti să se refugieze mai ales în zona de podiş şi de munte a Mehedinţiului, mai greu accesibilă şi ferită de pericole.

Pătru Medonea, un astfel de bănăţean, a fost cel care, odată venit la Balta s-a statornicit, şi-a întemeiat familie şi gospodărie, cu locurile natale şi bănăţenii lui continuând să aibă legături, aici putând să fi lăsat *rude, agoniseală şi chiar urmaşi*[21].

Socotim că venirea la Balta, ca adult matur, a avut loc cu cel puţin două decenii înainte de 30 iunie 1547,[22] când Mircea Ciobanu (1545-1559), prin porunca sa domnească, nu a mai putut să-i dăruiască slugii sale Căciulat spătaru decât o parte din Balta, cealaltă parte aflându-se în stăpânirea lui Pătru Medonea mai dinainte, dobândită probabil de la Radu Paisie (Petru de la Argeş, 1535 -1545).

A. NEAMURI (TEIE) DE MOŞNENI DESCENDENTE DIN MOŞUL MARE DUMITRAŞCO IUZBAŞA

Primul document scris care îi atestă pe moşnenii din acest neam (tei) este un zapis din 19 septembrie 1657, cu care Dumitraşco Iuzbaşa (Bălteanu) a cumpărat moşie în hotarul Cireşu[23].

Potrivit tradiţiei locale (genealogiei profane) acest Dumitraşco era fiul lui Iovan şi nepot al lui Dinu, feciorul lui Pătru Medonea. Dumitraşco, ajuns iuzbaşa (1657), a avut doi fraţi mai mari decât el: pe Tata Ion şi pe Gherghină, fiecare din ei fiind întemeietori de neamuri (teie) de cete de moşneni şi de şefi ai acestora.

---

populaţia din Banatul de Munte şi Mehedinţi fiind un adevăr axiomatic. Numele de Medonea provenea de la *med*, o băutură din miere fermentată.

[20] În anul 1482 o incursiune otomană a fost înfrântă de oastea comitelui Pavel Chinezu la asediul cetăţii Timişoarei. În aprilie 1479 o incursiune de jaf şi pradă otomană a avut loc în sudul Transilvaniei, o armată condusă de Ştefan Bathory şi Pavel Chinezu înfrângându-i pe invadatori. O victorie similară a avut loc în anul 1495. În 29 august 1526, la Mohacs, turcii înving armata ungară şi în 8 septembrie acelaşi an, ocupă Buda. În anul 1524 cetatea Orşovei (Râşava) a fost cucerită de turci, iar la 26 iulie 1552 turcii au cucerit Timişoara, iar Banatul şi o parte din Crişana au fost transformate în paşalâc otoman.

[21] În tabla descendenţilor lui Pătru Medonea, folosind informaţii aparţinând tradiţiei locale, P. Neacşu a înscris ca feciori ai săi fără urmaşi pe Pătru, Nicola şi Tudor. E posibil ca aceştia să fi fost copiii lui Pătru Medonea dintr-o altă căsnicie, rămaşi în Banat (A se vedea tablele variante I a, I b şi I c).

[22] D.I.R., II, p. 361-362. Pornind de la data acestui document (1547), se poate specula că Pătru Medonea a venit la Balta pe la vârsta de 35 de ani şi că se născuse la sfârşitul sec. XV şi începutul sec. XVI.

[23] Document depistat de Radu Creţeanu la o persoană fizică

https://biblioteca-digitala.ro

Tata Ion a fost moşul Vâjaicilor, continuaţi de la mijlocul secolului XIX, de familiile Trifu[24].

De asemenea, Tata Ion a fost moşul Buleicilor, continuaţi, de la începutul secolului XIX de neamul Zoicanilor[25].

Gherghina, fratele lui Tata Ion, a avut doi fii: pe Mihăilă şi pe Costandin. Mihăilă a avut doi copii: pe Aniţa şi pe Costandin vătafu; Costandin l-a avut pe Iovan care nu a avut urmaşi.

Aniţa, fiica lui Mihăilă al lui Gherghină, a fost întemeietoarea moşnenilor Aniţeşti, iar Costandin vătafu, fratele Aniţei, căsătorind pe fiica sa, Maria, cu Neacşu[26], a întemeiat neamul Necşeştilor.

Cel de al treilea frate (mezinul lui Iovan al lui Dinu) a avut doi băieţi: pe Ion al lui Dumitraşco şi pe Costandin al lui Dumitraşco. Ion a fost tatăl popii Costandin, întemeietorul moşnenilor Bălteni, la sfârşitul secolului XVIII.

La rându-i Costandin, fiul lui Dumitraşco iuzbaşa a avut urmaşi pe Sotir Duncea[27] şi pe Iovan. Sotir Duncea provenea dintr-o familie veche de moşneni fruntaşi şi a intrat în neamul Băltenilor prin alianţă, întemeind o ramură a neamului Băltenesc, în secolele XIX şi XX.

Dumitraşco iuzbaşa, adică căpitan peste o sută de fustaşi (ostaşi de pază pe graniţa de vest a Ţării Româneşti), a trăit şi s-a afirmat dintre şi cu moşnenii din vestul Mehedinţiului, relativ în aceeaşi perioadă cu Lupu Buliga Mehedinţeanu, în cursul secolului al XVIII -lea.

Vestit pentru ascensiunea sa militară, pentru faptele sale în calitate de comandant de detaşament de supraveghere şi pază pe graniţa de vest a ţării, posibil sub şi în colaborare cu căpitanul, marele căpitan, apoi aga Lupu Buliga, ca şi pentru suprafeţele de pământ cumpărate şi lăsate obştei de moşneni Balta[28], Dumitraşco iuzbaşa a fost ales şi reţinut de moşnenii bălteni drept moşul mare din care se trag, deşi, după cum am arătat, el a mai avut doi fraţi mai mari, dar care nu s-au distins ca el.

La 25 octombrie 1826, potrivit zapisului de învoire semnat de toţi reprezentanţii moşnenilor descendenţi din feciorii lui Pătru Medonea, moşnenii Aniţeşti au fost reprezentaţi de Mihai şi Gheorghe Aniţescu[29]. Mihai era fiul lui Costache Aniţa, iar Gheorghe era fiul Aniţei.

---

[24] A se vedea anexa: varianta a -II -a

[25] Vom reveni cu prezentarea neamului Zoicanilor

[26] Idem, pentru Necşeşti

[27] Idem, pentru Dunceşti şi familia Lupu Buliga, rudă prin alianţă, cu bătrânul Duncea şi colaboratori cu iuzbaşa (căpitan)

[28] Înscrisul din 25 iulie 1826 menţionază că Dumitraşco iuzbaşa cumpărase moşie la Tarovăţ, unde se aflau popa Vasile Mitrescu cu ceata lui şi alţi moşneni cu acelaşi moş mare ca şi cel al Băltenilor. (Documentul s-a păstrat de către Ana Stuparu din Izvorul Bârzii, născută Lăzărescu la Balta). Cumpărăturile lui Dumitraşco iuzbaşa sunt menţionate şi de zapisul de învoire din 25 octombrie 1826 (Arh. Naţ. Drobeta Turnu Severin, *Colecţia documente*, XVIII/27)

[29] N. Chipurici, *Un secol din viaţa satelor mehedinţene* 1800-1907, Bucureşti, 1982, p. 57, reg. 79.

https://biblioteca-digitala.ro

Spița Neacşu, pe care am menționat-o, există încă la începutul secolului al XVIII-lea, la 1727, între gornicii recenzați la Gornovodița (cătun lângă Balta) figurând şi Vintilă, fiul lui Neacşu[30].

La 25 octombrie 1826 moşnenii Necşeşti au fost reprezentați de Dinu, fiul lui Neacşu şi al Mariei, fiica lui Costandin vătafu[31].

Maria Neacşu a avut şi o fiică, pe Ioana Neacşu, care a fost căsătorită cu Radu Zoican, împreună având, după cum vom arăta la neamul Zoicanilor, mai mulți copii, nepoți şi strănepoți, până în prezent.

Dinu Neacşu a avut doi copii: pe Dinu şi pe Ion. La rându-le Dinu D. Neacşu a avut pe Florica, iar Ion D. Neacşu pe Maria.

Dar existența la Balta, în perioada interbelică şi după, a învățătorului Petre Neacşu, dovedeşte că şi după Dinu D. Neacşu şi Ion D. Neacşu, descendența lor în linie masculină a continuat.

Neamul Zoicanilor, înrudit cu cel al Necşuleştilor prin alianță (Radu Zoican căpitanul s-a căsătorit cu Ioana Neacşu) este atestat documentar încă de la începutul secolului al XVIII-lea.

În *Catastihul de conscriptione sud <stvo> Mehedinți* din 1727[32] au fost recenzați şi Lupu şi Barbu, fiii Zoicăi. Este posibil ca această Zoica să fi fost căsătorită cu Lupu, fiul Stanei, fata lui Gheorghe Buleac[33], Zoica impunînd numele de Zoican. Din acest mariaj, sau dintr-un al doilea mariaj, Zoica a avut patru copii: pe Ghiță, pe Dinu, o fată (probabil dată Drăguleştilor), şi pe Radu Zoican, unul dintre căpitanii lui Tudor Vladimirescu.

Pe linie masculină Ghiță Zoican a avut doi băieți: pe Costandin (Nebunul) şi pe Dumitru.

Un document din 30 mai 1845 menționează pe un Dumitru Udrişte Zoican în conflict de posesie cu vecinii săi moşneni[34].

Numele de Udrişte posibil să fi fost prenumele tatălui, adică al soțului Zoicăi (?) Sau acest Dumitru a fost un strănepot al Zoicăi (?) Nu putem şti.

Fratele lui Ghiță Zoican, Dumitru, a avut patru copii: pe Gheorghe Zoican, pe Stana (căsătorită Paulescu, la Gornenți) pe Costandin Zoican (poreclit Târziu)[35] şi încă un băiat cu nume neidentificat.

Nepoții lui Ghiță Zoican din partea fiului său Costandin (Nebunul) au fost Costandin din Prejna, Dumitru, şi o fată căsătorită Burcan. Zardea, Ion şi Dumitrache Zoican au fost copiii lui Dumitru Gh.Zoican.

Gheorghe Ghiță Zoican a avut copii pe Elena (căsătorită Paulescu la Gornenți), pe Dincă, pe Marina (căsătorită Mazilu) pe Maria (căsătorită Bredu), pe Anița (căsătorită Gheață), pe Nicolae şi pe Ioniță.

---

[30] Arh. Naționale Sibiu, *Catastih de conscripțione sud. (stvo) Mehedinți*, L1-5, nr. 209, 133p.
[31] Nicolae Chipurici, *Un secol...*, p.57, reg.79
[32] Ibidem
[33] A se vedea tabla varianta I
[34] Arh. Naț. Drobeta Tr Severin, *Fond Tribunalul Mehedinți*, ds. 55/1846, f. 314
[35] La 6 februarie 1887 Costandin D.Zoican, preot, era în viață la Balta (Arh.Naț. Drobeta Tr Severin, *Fond Tribunalul Mehedinți*, ds. 52/1887,f. 44)

https://biblioteca-digitala.ro

De la o parte din aceşti copii, Gheorghe Gh. Zoican a avut următorii nepoţi: de la Maria, pe Ana şi de la Anca pe Marina; de la Nicolae l-a avut pe Ioniţă, tată al lui Stelică Zoican (preot); de la Ioniţă, pe Elena (căsătorită Opriţa) şi pe Epur.

Revenind la copiii Zoicăi, îl menţionăm şi pe Dinu Zoican, tatăl lui Niţă Zoican de la Halânga, precum şi pe Radu Zoican, căsătorit cu Ioana Neacşu.

Radu Zoican, unul dintre căpitanii de nădejde ai lui Tudor Vladimirescu, a avut mai mulţi copii: pe Anuţa (căsătorită Pentescu), pe preoteasa popii Trăilă din Gornenţi, pe Dumitra (căsătorită C. Popescu) şi pe Gheorghe E. Zoican de la Costeşti[36].

Menţionăm că în satul Gornenţi, lângă hotarul Nemţesc, adică hotarul dintre Ţara Românească şi Transilvania, se afla hotarul numit al Zoicanilor[37], iar în satul Balta, între văile existente se afla şi cea numită Valea Zoichii[38].

De asemenea, menţionăm că Nicolae Zoican, fiul lui Gheorghe Dumitru Zoican, a fost unul dintre vechii prieteni şi colaboratori credincioşi ai lui Tudor Vladimirescu[39].

Din informaţiile prezentate despre neamul moşnenilor Zoicani ar rezulta următoarea tablă a descendenţilor Zoicăi:

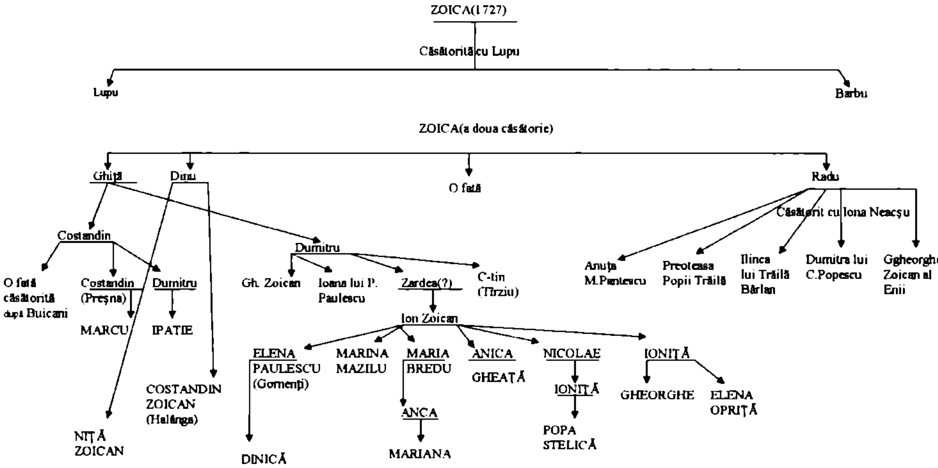

Cei mai numeroşi şi însemnaţi dintre moşnenii din hotarul Balta, dar şi Cireşu, Tarovăţ, Izvorul Bărzii, sunt moşnenii din neamul Băltenilor, adică

---

[36] În anul 2013, la Drobeta Turnu- Severin, se află în viaţă preotul Zoican cu familia sa

[37] Arh. Naţ. Drobeta Tr Severin, *Colecţia documente*, IV/12

[38] *Dicţionarul enciclopedic al judeţului Mehedinţi.* Ed. Prier, Drobeta Turnu Severin, 2003, p. 35

[39] G.D.Iscru, *Revoluţia din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, Ed. Albatros, Bucureşti, 1982, p. 121

https://biblioteca-digitala.ro

descendenţi din Dumitraşcu Iuzbaşa, fiul lui Iovan şi nepot al lui Pătru Medonea.

Până la 1657 nu s-au păstrat documente care să menţioneze pe aceşti moşneni cu numele de Bălteanu. Atunci, în zapisul din 19 septembrie 1657, era menţionat Dumitraşco iuzbaşa Bălteanu. Apoi, abia după 124 de ani, adică la 6 iulie 1781, căpitanul Pârvu Bălănescu şi Iovan Bălteanu au fost *„orânduiţi"* hotarnici în pricina de moşie dintre moşnenii din Turtaba[40].

La 18 mai 1795 este atestat documentar popa Costandin Bălteanu şi alţi moşneni din ceata lui cu înscris către verii lor Zegăieni, pentru hotarul Bucureştilor de munte[41].

O jalbă din 14 iunie 1824 menţionează pe popa Costandin Bălteanu şi pe moşnenii Bălteni în relaţie social economică cu clăcaşii lor nesupuşi[42]. La 25 iulie 1826, alături de popa Costandin (Găină) Bălteanu şi ceata sa de moşneni Bălteni, sunt atestaţi şi popa Vasile Mitrescu cu ceata sa de moşneni Bălteni şi alţi moşneni Bălteni din Izvorul Bârzii, în căutarea drepturilor de moşie de la Tarovăţ, cumpăratura de la strămoşul lor Dumitraşco iuzbaşa[43].

Zapisul din 23 octombrie 1826 a stabilit că moşnenii Bălteni, (popa Costandin Bălteanu cu cetaşii săi şi fratele Ion logofătul) să stăpânească în continuare de-a valma cu moşnenii Bobârscheşti şi cei Burculeşti, urmaşi ai moşului Căciulat spătaru[44].

La 25 octombrie 1826, zapisul de învoire dintre moşnenii descendenţi din moşii mari Nicola, Tudor, Dumitraşco şi Căciulat spătaru, din partea moşnenilor Bălteni şi a neamului lor a fost semnat de Costandin Băltianu ot Sfodea, Iovan fiul popii Costandin, Gheorghe Bălteanu, Stoica Băltianu[45]. Din partea spiţei moşnenilor Aniţeşti ai Băltenilor au semnat Mihai şi George Aniţescu Bălteanu[46]. Reprezentant al spiţei Necşeşti a Băltenilor a fost Dinu, fiul lui Neacşu. Spiţele Zoican, Duncea, popa Vasile Mirescu (Tarovăţ) şi a verişorilor din Zegaia nu au semnat documentul din 26 octombrie 1826 şi hotărnicia care a urmat.

Unii dintre moşnenii Bălteni din ceata popii Costandin Bălteanu (Găină) sunt menţionaţi de documente ulterioare anului 1826. Astfel, popa Costandin Bălteanu fiul era la 11 iunie 1834 hotarnicul moşnenilor din Cerna Vârf şi Buseşti[47]. În martie 1838 moşnenii Bălteni erau în conflict de proprietate cu moşnenii din Prejna[48]. La 17 decembrie 1845, Gheorghe

---

[40] Document depistat de Radu Creţeanu la Aurel Pănescu din Turtaba
[41] Academia Română, doc. CCCV/79
[42] Nicolae Chipurici, *Un secol...*, p. 55, reg. 73
[43] Document identificat de Radu Creţeanu la Ana Stuparu din Izvorul Bârzii, născută Lăzărescu la Balta
[44] Nicolae Chipurici, lucr. cit. , p. 56/ reg. 78
[45] Ibidem, p. 57, reg. 79 şi Arh. Naţionale Drobeta Tr Severin, *Colecţia documente*, XVIII/27 şi XVIII/31. Iovan Băltianu lipseşte din tabla a II-a alcătuită de Petre Neacşu
[46] Ibidem
[47] Nicolae Chipurici, lucr.cit. p. 151, reg. 355
[48] Ibidem, p. 211, reg. 590

https://biblioteca-digitala.ro

Bălteanu, fiul popii Costandin Bălteanu (Găină) este în proces cu moşnenii Burculeşti, urmaşi ai moşului mare Căciulat spătaru[49].

La 28 ianuarie 1861 boierul Costandin Bălteanu deținea moară la Cerna Vârf[50]. În anul 1862 era procurator al moşnenilor Bolbotineşti din Bahna[51]. În 2 octombrie 1867 Costache Bălteanu din Cerneți, fost procurator al moşnenilor din hotarul Moiseşti timp de 27 de ani, a fost pus în posesia unei jumătăți din acel hotar[52]. La 5 octombrie Costantin (Costache) Bălteanu şi Gheorghe Sitaru, în numele a 28 de moşneni Bălteni şi Stăncheşti, au contestat hotărnicia moşiei Balta, întocmită de inginerul Harvat[53].

La 9 octombrie 1884 acelaşi Costandin Bălteanu depunea în instanță o hotărnicie a moşiei Balta întocmită în favoarea lui, faptă pentru care un grup de moşneni au contestat acel document[54].

Neamul (teiul) moşnenilor Bălteni cu spițele lor (Bălteni, Aniţeşti, Zoicani, Necşeşti, Mirceşti, Zegăieni, Dunceşti) au avut urmaşi şi după 1864, ca şi după 1910, când a fost adoptat Codul Silvic al României şi pus în aplicare pentru obştile de păduri ale moşnenilor Bălteni, Lăzăreşti, Zoicani, Sitari, Dunceşti.

Cu privire la neamul Duncea învățătorul Petre Neacşu, în tabla descendenților din neamul Dumitraşcu iuzbaşa, îl pune şi pe Sotir Duncea, ca nepot al moşului Dumitraşcu şi fiu al lui Costandin. Sotir era verişor cu Costandin şi Dumitru, fiii lui Iovan. La rându-i, Sotir Duncea a avut copii pe Costandin şi Dumitru.

Documentele scrise sunt puține, nu au legătură între ele şi prezintă informații lapidare. Le prezentăm mai jos alături de o tablă genealogică a familiilor LUPU BULIGA şi DUNCEA.

Moşnean de origine, ajuns în funcții administrative şi militare locale şi la granița de vest a Țării Româneşti, Lupu Buliga – căpitan, mare căpitan, căpitan de Severin, căpitan de Cerneți, agă, mare agă, demnitar militar şi boier, a fost pe nedrept şi fără temei, ignorat din punct de vedere genealogic.

[49] Ibidem, p. 230, reg. 679

[50] Ibidem, p. 254-255, reg. 795. Boier atestat la 16 noiembrie 1857 şi zaraf pentru locuitorii din Runcşor. Ibidem, p. 251, reg. 778. Mulți dintre moşneni aveau clăcaşi pe moşie

[51] Ibidem, p. 257-258, reg. 809

[52] Ibidem, p. 285, reg. 927

[53] Ibidem, p. 317, reg. 1062

[54] Ibidem, p. 334, reg. 1145

https://biblioteca-digitala.ro

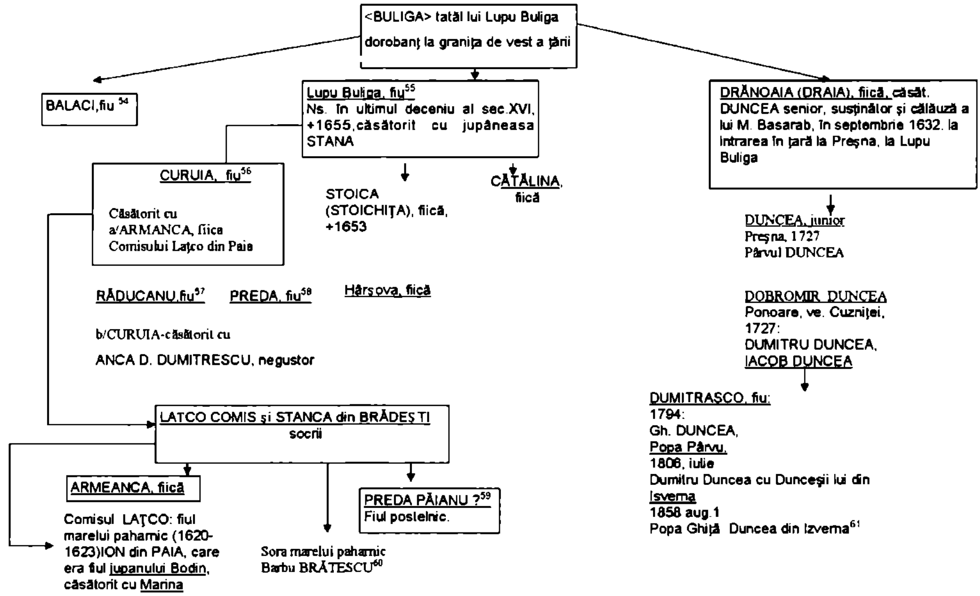

55 56 57 58 59 60 61 62

---

[55] A fost administratorul (logofătul) curţilor şi moşiilor fratelui său Lupu Buliga Mehedinţeanu

[56] Atestat căpitan (comandant de detaşament), în 1623; căpitan de dorobanţi, căpitan de Severin, căpitan de Cerneţi, căpitan de Mehediţi (1633-1646); mare căpitan de dorobanţi (1642-1651), agă şi dregător în ultimele şase luni ale domniei lui Matei Basarab. În septembrie 1632 Matei Basarab, călăuzit de Duncea cel Bătrân a fost întâmpinat de Lupu Buliga în seliştea Preşnei. A stăpânit peste 25 de moşii. După moartea nepoatei sale Hârşova (după 1706), călugăriţa Hrisanta neamul familiei sale a fost continuat de Dunceşti şi de familiile boiereşti cu care fiul său Curuia, s-a înrudit prin alianţă. Laţco din Paia, Brădeştii şi Păienii.

[57] Curuia a fost mare dregător (mare spătar, mare paharnic)

[58] Răducanu, fiul lui Curuia, a fost, de asemenea, mare dregător

[59] Preda nu a fost dregător

[60] Boierii Păieni, originari din Oltenia (din Paia, azi de Dolj) s-au afirmat începând din secolul al XVIII-lea, la 1615 fiind menţionat Ion, sluger ot Paia. Lui i-a urmat VASILE CĂPITAN PĂIANU care a avut doi fii: pe ION şi PÂRVU(1699). Ion Păianu a avut trei băieţi: BARBU, TUDORACHE şi PÂRVU şi două fete: pe ILINCA căsătorită cu pitarul Barbu Portărescu (1742) şi alta căsătorită cu Drăghici Bujoreanu. BARBU PĂIANU a avut pe ANIŢA şi pe IORDACHE PĂIANU, ispravnic de Gorj (1782). În prima jumătate a secolului al XIX-lea, în Mehedinţi erau proprietari şi arendaşi, parucicul Păianu, Catinca, Costache şi Fotache Păianu.

[61] Preda Brădescu din Brădeşti era fiul postelnicului Preda din Brădeşti (frate cu Armeanca, soţia lui Curuia Lupu Buliga). Preda Brădescu a fost căsătorit cu Armeanca , fiica lui Hamza banul din Creţeşti. A fost dregător domnesc (sluger, armaş şi mare sluger). A avut două fiice : una căsătorită cu logofătul Radu Dudescu, cealaltă (Stana) cu comisul Laţcu din Paia, fiul paharnicului Ion ot Paia. A avut şi un fiu, Barbu, mare sluger, căsătorit cu Călina, fiica lui Cârstov slugerul şi a Stanei. A ajuns paharnic şi om de încredere al lui Matei Basarab. A avut doi fii, pe Preda şi Ion

[62] În anii 1727, 1794, 1806 şi 1858 Dunceştii menţionaţi sunt atestaţi de documente scrise

https://biblioteca-digitala.ro

B. NEAMURI (TEIE) DE MOŞNENI DESCENDENTE DIN MOŞUL MARE NICOLA AL LUI MEDONEA

Moşul mare Nicola, fiul lui Pătru Medonea, a avut trei feciori: pe Barbu călugărul, pe Pătru şi pe Iovan.

Barbu călugărul a avut trei fete: pe Călina, pe Stanca şi pe Acsinia. Neavând urmaşi (numai Stanca a avut-o pe Dumitra), Barbu călugărul nu a fost generator de neam(tei). Călina, prin căsătorie, a întemeiat neamul (teiul) Bărbăciorilor de la Racova, iar Dumitra Stancăi - neamul Mlădineşti de la Godeanu[63]. Acsinia a fost preluată de neamul Stăncheştilor.

Pătru, fiul moşului Nicola, a avut cinci feciori: pe Giurca, pe Pătru, pe Ion, pe Iovan şi pe Stănchescu. O soartă nefericită au avut Giurca şi Ion, adică nu au avut nici copii, nici nepoţi şi prin anii 1820-1825 au încetat din viaţă. Fratele lor Iovan a avut un fecior, pe Iovan, fără urmaşi. În schimb Stănchescu a fost un moş cu mulţi descendenţi, ceea ce a permis formarea unui neam reprezentativ, din care, de pe la începutul secolului al XVIII-lea, s-a desprins neamul Sitarilor, asupra căruia vom reveni.

Pătru, fiul lui Pătru al moşului Nicola, nu a avut urmaşi şi s-a mutat la satul Băseşti.

Din Iovan, fiul marelui moş Nicola, a descins Lazăr şi din acesta neamul moşnenilor Lăzăreşti, cu ramurile Iovăneşti, Iliaşi şi Mihăieşti.

Neamurile Lăzăreşti şi Sitari au fost viguroase şi au urmaşi până în prezent.

Reprezentanţii moşnenilor Stăncheşti, Lăzăreşti, Sitari care au semnat zapisul de învoire din 25 octombrie 1826, deja amintit, au fost: Pătru Lăzărescu ot Balta, Nicolae fiul lui Ilia Lăzărescu, Mihai Mihăilă Lăzărescu cu toţi cetaşii lor. Dintre Stăncheşti au semnat: Trăilă Stănchescu şi Nicula Stănchescu, socrul lui Dincă Sitaru cu cetaşii lor.

Din partea Sitarilor a semnat Dincă Sitaru, căsătorit cu fiica lui Nicola Stănchescu.

Hotărnicia moşiei Balta pe cei trei moşi mari ai moşnenilor, întocmită la 1826 (după 26 octombrie), prezintă ca moşneni descendenţi din moşul Nicola numai pe cei Lăzăreşti, Stăncheşti, Simileşti (probabil pe cei de la Tarovăţ) Opriţeşti, pe cei ai lui Gheorghe zis Podeanu şi pe cei ai lui Pătru Bălteanu de la Băseşti. Bărbăciorii, Mlădineştii şi chiar Sitarii nu au fost menţionaţi[64].

Din neamul moşnenilor Lăzăreşti, la 1877, documentele menţionează pe Trăilă Lăzărescu care, în numele moşnenilor de la Balta şi alături de Ghiţă Sitaru, contestau hotărnicia moşiei Balta, prezentată de Costantin Bălteanu[65].

---

[63] Moşnenii din Godeanu-Mehedinţi au descins din mai mulţi moşi mari: Mlădinesc, Nicolicesc, Dragomiresc, Godean, Gheorghinesc, Iovănesc, Petresc, Gruesc şi Predesc. Din aceşti nouă moşi s-au întemeiat nouă neamuri sau teie de moşneni (Vezi la Nicolae Chipurici, lucr.cit., p. 249, reg. 766)

[64] Nicolae Chipurici, lucr. cit., p. 57, reg. 80

[65] Ibidem, p. 317, reg.1062 şi 1064

https://biblioteca-digitala.ro

După tabla descendenților moşul mare Nicola, moşul Stănceştilor (a se vedea varianta I b), Dincă Sitaru era fiul lui Nicola şi nepotul lui Iovan Stănchescu. În realitate, moşnenii Sitari sunt atestați documentar, la 1727 ca fiind *gornici* în satele Cireşu şi Gornovodița: Pătru Sitaru la Cireşu şi Marin Sitaru la Gornovodița[66].

Dincă Sitaru a fost un moşnean care nu provenea din moşul mare Nicola şi moşul mic Stănchescu. El a întrat în neamul Stăncheştilor prin căsătorie cu fiica lui Nicola Stănchescu (*zet Nicola Stănchescu*, cum semnează pe zapisul de învoire din 25 octombrie 1826)[67].

Aşadar Sitarii de la Balta au intrat în neamul moşnenilor Stăncheşti prin alianță, şi începând cu Dincă Sitaru au format o ramură a Stăncheştilor.

Este posibil ca Dincă Sitaru, atestat la 9 ianuarie 1807 în calitate de cumpărător de moşie la Gornovodița[68], să fi fost fiul moşului Gheorghe Sitaru, orânduit, la 4 iulie 1803, hotarnicul unei pricini în hotarul Cămana[69] , iar acest Gheorghe Sitaru să fi fost fiul lui Marin Sitaru din Gornovodița, la 1727.

Dincă Sitaru a avut patru băieți: pe Pau, pe Trăilă, pe Gheorghe şi pe Ion[70].

Documente ulterioare anului 1826 atestă existența acestor fii ai lui Dincă Gh. Sitaru. Trăilă D. Sitaru este atestat preot la Gornenți în februarie 1842[71]. Gheorghe D. Sitaru parvine în rândul boiernaşilor şi în 1845 este numit de instanță să cerceteze conflictul de stăpânire dintre moşnenii Bălteni şi cei Cireşeni din ceata lui Burcu[72]. În mai 1846 este hotarnic şi întocmeşte hotărnicia moşiei Balta[73]. În octombrie 5, 1877, hotărnicia moşiei Balta făcută de inginerul Horvat la cererea lui Gh. Sitaru, a fost contestată de 28 de moşneni Bălteni, însă la 21 octombrie 1877 contestația introdusă de Trăilă Sitaru a fost respinsă de tribunal[74].

În anul 1852 Ion şi Paul D. Sitaru erau atestați documentar ca stăpâni de locuri de păşunat în Gornenți[75], ceea ce dovedeşte originea antecesorilor Sitaru din satul Gornenți.

Neamul moşnenilor Sitari a avut urmaşi şi după 1900. Spre exemplificare notăm pe generalul Sitaru Aurică, născut la 18 februarie 1906 la Podeni - Mehedinți[76], pe Constantin Sitaru, fost secretar la Parchetul

---

66 Arh. Naț.Sibiu, *Catastih de conscriptione a sud<strvo> Mehedinți*, ,L.1-5,nr.209, 133p.
67 Nicolae Chipurici, lucr. cit., p. 41, reg. 14
68 Ibidem, p. 40, reg 5
69 Gheorghe D. Sitaru şi Ion D. Sitaru au avut copii pe cei nominalizați de Petre Neacşu în tabla sa (varianta II/ b)
70 Nicolae Chipurici, lucr.cit., p. 219, reg. 630
71 Ibidem, p. 230, reg. 679
72 Ibidem, p. 231, reg. 683
73 Ibidem ,p. 317, reg.1062
74 Ibidem, p. 317, reg. 1064
75 Ibidem, p. 245-246, reg.747
76 *Dicționarul enciclopedic al județului Mehedinți*, 2003, p. 389

https://biblioteca-digitala.ro

Tribunalului Mehedinți şi pe artista şi profesoara Valeria Sitaru, născută la 4 octombrie 1957 în Turnu Severin[77].

Revenind la neamul moşnenilor Lăzăreşti, urmaşi ai lui Iovan al moşului mare Nicola, prezentăm o tablă corectată a neamului (descendenților)

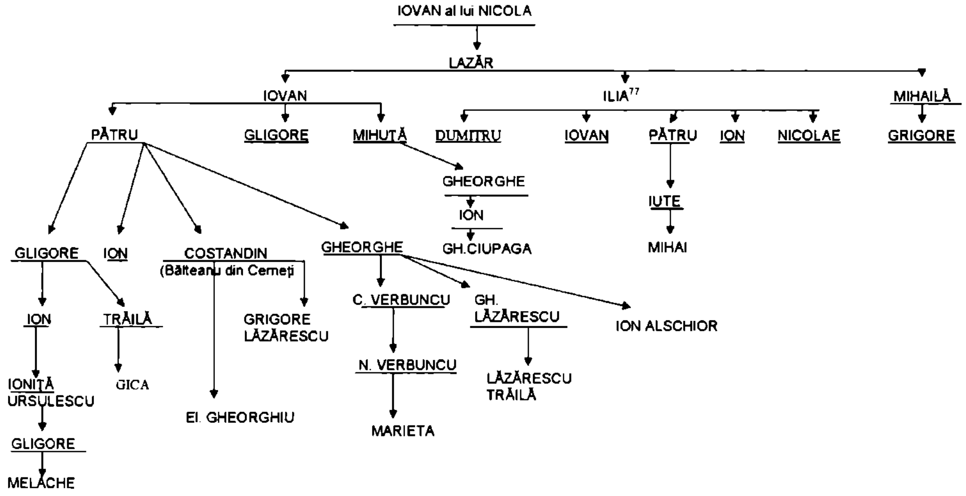

C. NEAMURI (TEIE) DE MOŞNENI DESCENDENTE DIN MOŞUL MARE TUDOR

Din moşul mare Tudor, fiul aceluiaşi Pătru Medonea, ulterior numit şi Bălteanu, s-au format şi desprins neamurile: Bădescu, Ilieşti, Cocora de la Malovăț.

Moşul mare Tudor a avut băiat pe Stoica, Stoica a avut doi băieți: pe Gheorghe şi pe Vasile.

Vasile a avut trei fete (Stana, Samfira, Dumitra) şi doi băieți: pe Preda şi pe Caplea.

Stana a fost căsătorită cu Nicolae Bădescu şi a avut cinci băieți: Petru, Nicolae, Vasile şi Iovan Bădescu.

Samfira nu a întemeiat familie şi deci nu a avut copii. Drepturile ei moşneneşti au fost date lui Ion, fiul popii Costandin şi ginerele lui Nicolae Bădescu.

Aşadar Bădeştii au intrat în neamul mare Tudor prin alianță (căsătorie).

În acelaşi mod au intrat şi moşnenii Ilieşti. Dumitra, sora Stanei şi Samfirei, s-a căsătorit cu moşneanul Ilie. A preluat numele de Iliescu şi au avut doi

[77] Ibidem

https://biblioteca-digitala.ro

băieți: Gheorghe şi lanăş, şi nepoți pe Nicolae Iliescu (de la Gheorghe) şi pe Stan (de la Ianăş).

La 25 octombrie 1826 zapisul de învoire întocmit între toți moşnenii din hotarul Balta, din partea moşnenilor Bădeşti a fost adeverit de Nicolae Bădescu ot Şipăneşti, Lupu fiul lui Ghiță Bădescu ot Şipăneşti, Ghiță Bădescu[78], iar din partea Ilieştilor a adeverit Gheorghe Iliescu, toți cu cetaşii lor[79]. Au mai semnat spre a adeveri Raia Maga, Statie fratele lui Ion Semenescu[80] şi Istratie Ceina.

Preda, fiul lui Vasile al lui Stoica, nu a avut urmaşi, iar fratele său Caplea l-a avut urmaş pe Ştefan vătăşelul, alți descendenți nemaifiind identificați.

Gheorghe, fratele lui Vasile al Stoicăi, a avut doi băieți: pe Iacob (plecat în Transilvania) şi pe Pârvu. Acest Pârvu a avut doi urmaşi: Gheorghe Cocăra [81] din Malovăț şi pe Cocoană.

Gheorghe Cocăra din Malovăț a avut doi băieți (pe Iacob şi pe Ion) şi o fată Stana, căsătorită cu Raia Maga.

După Bădeştii menționați până în 1826, documentele menționează în 1845 pe Lăpădat Bădescu cu cetații săi în proces cu moşnenii Bădâi pentru hotarul Băseşti[82]. Alături de moşnenii Bădeşti se aflau, în acel hotar, şi moşnenii Mitreşti, amintiți de noi, şi moşnenii Scurtuleşti[83].

D. NEAMURI DE MOŞNENI DESCENDENTE DIN MOŞUL MARE CĂCIULAT SPĂTARU

Căciulat din Smileşti, sat în arealul Țarovăt, Peştera, Recița, Citemoşnic şi cu timpul dispărut, a fost un moşnean întreprinzător şi priceput. Aparținând zonei graniței de vest a Țării Româneşti, asemenea lui Lupu Buliga, bătrânului Duncea sau lui Dumitraşcu iuzbaşa de mai târziu (sec. XVII), Căciulat din Smileşti[84] participa în formațiunile de supraveghere şi pază a graniței[85].

Este posibil ca în calitate de moşnean militar Căciulat să fi participat, la sfârşitul lui martie şi începutul lui aprilie 1545, pe lângă noul domn al țării, Mircea Ciobanul (1545-1559), la acțiunea de reprimare a marilor boieri care îi contestau autoritatea şi când peste 200 de boieri au fost executați.

---

[78] Arh. Naț. Drobeta Tr Severin, *Colecția documente*, XVIII/27. Bădeştii semnatari erau urmaşii copiilor Stanei Bădescu

[79] Ibidem

[80] Semeneştii s-au retras la Bala de Sus

[81] Un zapis de vânzare din 29 august 1820 îl menționează pe pătru Cocâra din Cleşneşti şi pe vărul lui Vasile Gigu. Cf. Nicolae Chipurici, lucr. cit., p. 50, reg. 42

[82] Nicolae Chipurici, lucr.cit.p. 225, reg. 659

[83] Ibidem, p. 229, reg. 672

[84] Că era din Smileşti o atestă un document din 1707, martie 17, unde se menționează că Liub era fiul lui Jitian din Topolnița (lui Lupu Buliga), nepotul lui Căciulat din Smileşti

[85] La Cireşu, sat de graniță din zonă, încă din secolul al XV-lea era o formațiune de roşii (oameni de pază), numiți în document, *ruşii ot Cereț* (Arhivele Olteniei, 1922, p. 234-235, document publicat de Alex. Bărcăcilă)

https://biblioteca-digitala.ro

Cu prilejul acestor evenimente Căciulat din Smileşti s-a remarcat în mod deosebit, motiv pentru care Mircea Ciobanul i-a acordat onorific rangul boieresc de spătar (păstrător al sabiei domneşti) şi, boier curtean fiind la 30 iunie 1547, l-a înstăpânit asupra unor părţi din moşiile mehedinţene Balta. Ţarovăţ, Smileşti, Peştera, Reciţa, Ivinţi, Ciremoşnic ş.a.[86].
Biografia acestui Căciulat spătaru nu se cunoaşte[87].

Documente privitoare la el, familia şi descendenţii săi, pentru perioada 1545 -1825, nu s-au păstrat, cu două excepţii: actul de danie din 17 martie 1707 prin care Liub, fiul lui Jitianu din Topolniţa, nepotul lui Căciulat din Smileşti, a dăruit jumătate din moşia Reciţa şi toată moşia Ciremoşnic mânăstirii Topolniţa[88]. De asemenea, la 10 decembrie 1807, Ion, fiul lui Dumitraşco Taloş din Cireşu (Taloş a fost un descendent din Căciulat spătaru şi moş al moşnenilor Taloşeni din hotarul Negruşa) s-a împrumutat la jupânul (boierul) Nicolae Zoican, cu zălog pe moşia sa din hotarul Negruşa[89].

Neamurile de moşneni erau constituite în cete de moşneni după moşul lor care, de regulă, nu era primul moş mare (Căciulat, Pătru Medonea, etc.), ci un descendent al acestuia din a doua generaţie, adică nepot al lui Căciulat spătaru sau Pătru Medonea.
Astfel de nepoţi ai spătarului Căciulat, moşi ai cetelor de moşneni au fost Bobârsc la Balta, Burcu şi popa Mihai la Cireşu, Taloş şi Trăilă la Negruşa, iar în partea dinspre Podeni-Milea, jupan Jitianu şi Mitrea Vasile (popă) la Ţarovăţ şi Izvorul Bârzii, vătaful Grigorie la Ciremoşnic.
De la aceşti moşi şi-au luat numele şi moşnenii cetelor: Bobârscheşti, Burculeşti, Trăileşti, Tălăşani, Mitreşti, Petoleşti (de la moşul Petolea), Cireşeni, (popa Mihai) ş.a.

Dacă până în octombrie 1826, timp de 279 de ani de la hrisovul din 30 iunie 1547, nu s-au păstrat în arhive decât hrisovul din 1547, un zapis din 19 august 1660 (prin care Mâine cu fiul său, Miuraţă, au cumpărat o vie în Citeş de la Marin fiul vătafului Gligore[90]), actul de danie (către mânăstirea Topolniţa a jumătate din Răciţa şi toată moşia Ciremoşnic de către Liub, fiul

---

[86] D.I.R., vol. II, p. 361-362, Documentul se păstrează în colecţiile Muzeului Regiunii Porţile de Fier din Drobeta Tr Severin
[87] În *Dicţionarul marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova* alcătuit de N. Stoicescu nu figurează. Menţionăm că în primele decenii ale secolului al XIX–lea, în Mehedinţi exista, în plasa Dumbrava, satul Căciulatu în stăpânirea vistieresei Polihronie(Nicolae Chipurici, lucr. cit, p. 77-78, reg. 129). Pe la 1834-1835, acest sat avea 81 de familii (C.C.Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului XIX*, Editura Ştiinfică Bucureşti, 1957, p. 247). La 1894, *în Dicţionarul geografic al judeţului Mehedinţi,* nu mai figurează. Fusese asimilat de Paia
[88] Arhivele Naţionale Istorice Centrale Bucureşti, ms. 330, f. 208
[89] Idem, ms. 1240, f. 98, Negruşa era un cătun al satului Cireşu; după organizarea teritorial administrativă din 1863-1864, a aparţinut de comuna Cireşu; o parte a hotarului (moşiei) Negruşa, numită Mircească în amintirea lui Mircea Ciobanul Vodă, învecinându-se cu hotarul moşiei Podeni
[90] Arh. Naţ, Ist Centrale Bucureşti, ms. 1234, f. 89

https://biblioteca-digitala.ro

lui Jitianu din Topolniţa, nepotul lui Căciulat din Smileşti[91]), un înscris (prin care Ion, fiul lui Dumitraşco Taloş din Cireşu, a zălogit toată partea lui de moşie din hotarul Negruşa jupânului Nicolaie Zoican din Balta, pentru banii împrumutaţi la 10 decembrie 1807[92]), înscrisul (prin care la 25 iulie 1826 popa Costandin Bălteanu (Găină), popa Vasile Mitrescu şi alţi moşneni din Izvoru Bârzii s-au învoit să-şi caute drepturile de moşie de la Tarovăţ cuvenite lor de la moşul Dumitraşco iuzbaşa, *partea Băltenească de la Tarovăţ)*[93] şi zapisul din 23 octombrie 1826 (prin care moşnenii Bobârscheşti şi Burculeşti, urmaşii spătarului Căciulat, se învoiesc cum să stăpânească cu moşnenii Bălteni la Balta şi Cireşu[94]), în secolul al XIX-lea neamurile de moşneni (cete) urmaşe ale lui Căciulat spătaru sunt atestate de un număr mai mare de documente arhivistice.

Prezentăm cronologic şi sub formă de rezumate aceste atestări documentare ale moşnenilor urmaşi ai lui Căciulat spătaru, în secolul XIX, după data de 23 octombrie 1826.

• *Zapisul din 25 octombrie 1826, de învoire dintre toţi moşnenii din hotarele Balta şi Cireşu, urmaşi ai lui Pătru Medonea şi Căciulat spătaru. Între aceşti moşneni figurează şi Ion Bobârsc cu cetaşii lui cireşeni*[95].

• *Hotărnicia din 1826 a moşiei Balta între moşneni după moşii lor, între aceştia fiind menţionaţi şi Ion Bobârsc cu cetaşii lui, ca urmaşi ai lui Căciulat spătaru*[96].

• *Hotărârea pronunţată de judecătoria Mehedinţi în februarie 1833, care arată că hotarul moşiei Mirceasca, partea dinspre Podeni, aparţine moşnenilor din Negruşa, în baza hrisovului din 1509 (7018), dată de Mircea lui Milea, şi nu moşnenilor Podeni care se trag din Milea*[97].

• *Listă datată octombrie, 1833, de sate şi cătune din plaiul Cloşani omise din harta rusă, între acestea figurând mahalaua Sfodea a satului Balta şi mahalaua Negruşa şi Şipăneştiul din satul Cireşu*[98].

• *La 18 aprilie 1868 inginerul hotarnic G. Ionescu a întocmit o relaţie pentru delimitarea moşiei Tarovăţ (fostă a satului Topolniţa). Partea stăpânită de schitul Topolniţa se învecina cu moşnenii Ţaroveni, Mitreşti şi Petoleşti din Izvorul Bârzii, ca şi cu moşnenii Bârdeni şi Răscoleşti din Pitulaţi*[99].

---

[91] Idem, ms., 330, f. 208

[92] Idem, ms. 1240, f. 98

[93] Document aflat de Radu Creţeanu la Ana Stuparu din Izvorul Bârzii, născută Lăzărescu la Balta. La Tarovăţ pe partea de moşie primită de la Mircea Ciobanu de Căciulat s-a format o ceată de moşneni Ţaroveţi, amestecată cu Bălteni şi Petoleşti

[94] Arh. Naţ. Drobeta Tr Severin, *Colecţia documente* , XVIII/ 28

[95] Nicolae Chipurici, *Un secol...*, p. 57, reg. 79

[96] Ibidem, p. 57, reg. 80

[97] Ibidem, p. 108, reg. 205

[98] Ibidem, p. 122, reg. 243

[99] Ibidem, p. 275, reg. 876

https://biblioteca-digitala.ro

• Încheierea Tribunalului Mehedinți din 18 iunie 1869 menționează pe moşnenii Taloşeni din Cireşu, ca şi pe preotul Mihai cu ceata sa de moşneni[100].

• La 22 iunie 1872 Tribunalul Mehedinți a încheiat un jurnal cu privire la moşnenii Cireşeni şi Taloşeni şi cercetarea pricinii de posesie asupra hotarului Cireşu pe care îl stăpâneau în devălmăşie ambele cete de moşneni[101].

• La 26 mai 1876, între moşnenii Taloşeni şi Trăileşti din Cireşu s-a realizat o înțelegere cum să împartă hotarul (moşia) Mircesc dinspre Negruşa în trei părți: o parte Taloşenilor şi două părți Trăileştilor, corespunzător celor trei moşi ai lor[102].

• O petiție depusă la Tribunalul Mehedinți la 14 februarie 1879 atesta că între moşnenii Taloşeni din Negruşa (com. Cireşu) încălcările de stăpânire continuau[103].

• Inginerul hotarnic Th. Manolescu, în relația şi planul moşiei Cireşu, evidențiază că în disputa dintre moşnenii Cireşeni şi cei de pe moşia (hotarul) Mircesc este o dispută pentru 773 de pogoane şi 166 de stânjeni, față de hrisovul din 30 iunie 1547[104].

• În anul 1882 moşnenii Taloşeni şi cei Trăileşti au depus tribunalului hotărnicia moşiei Cireşu spre validare. Moşnenii cireşeni au contestat-o, iar tribunalul a respins această contestație[105].

• Hotărnicia moşiei (hotarului) Izvoru Bârzii sau Țarovăț care, la 14 iunie 1888 indica între vecini pe moşnenii Mitreşti (popa Vasile Mitrescu) şi pe moşnenii Petoleşti[106].

• Hotărârea din 6 februarie 1889, pronunțată de Tribunalul Mehedinți, a recunoscut dreptul de stăpânire al moşnenilor asupra moşiei (hotarului) Mircească (Negruşa): o treime moşnenilor Taloşeni şi două treimi moşnenilor Trăileşti. Până atunci această moşie fusese stăpânită în devălmăşie de toți aceşti moşneni[107].

• Hotărârea nu a fost respectată, şi în anul 1889 moşnenii Taloşeni (cătunul Negruşa, comuna Cireşu) au cerut tribunalului redeschiderea procesului cu moşnenii Trăileşti[108].

• Cererea moşnenilor Taloşeni din Negruşa a fost confirmată în anul 1891 de tribunal şi partajarea făcută de ing. Th Manolescu confirmată: o treime Taloşenii, două treimi - Trăileştii[109].

---

[100] Ibidem b, p. 290, reg. 950
[101] Ibidem, p. 297-298, reg. 986
[102] Ibidem, p. 312, reg. 1041
[103] Ibidem, p. 319, reg. 1073
[104] Ibidem, p. 329-320, reg. 1114
[105] Ibidem, p. 332, reg. 1137
[106] Ibidem, p. 345, reg. 1181
[107] Ibidem, p. 347, reg. 1190
[108] Ibidem, p. 348, reg. 1195
[109] Ibidem, p. 351, reg. 1207

https://biblioteca-digitala.ro

• *Cele două cete de moşneni din Negruşa sunt menţionate, la 16 martie 1894, de o petiţie prin care ceata moşnenilor Taloşeni chema în judecată ceata moşnenilor Trăileşti, pentru partea moşiei dinspre Podeni care revenea Taloşenilor*[110].

În anul 1910 a fost votat şi pus în aplicare Codul Silvic al României. În privinţa pădurilor şi păşunilor alpine care aparţineau obştilor de moşneni în devălmăşie, statul urmărea să fie administrate pe bază de buget, execuţie bugetară, iar devălmăşia să fie înlocuită cu tabel de drepturile cuvenite fiecărui moşnean, întocmite pe fiecare obşte de moşneni[111].

Din documente întocmite în scopul aplicării Codului Silvic asupra pădurilor şi păşunilor aflate în stăpânirea devălmaşă a obştilor şi cetelor de moşneni aflăm care erau aceste obşti şi cete de moşneni în 1910 şi 1911 (la punerea în aplicare a Codului Silvic) şi câte erau în 1942, când statul a făcut ultima mare încercare pentru a şi le subordona şi controla administrativ-fiscal.

În privinţa moşnenilor aparţinând neamurilor la care ne-am referit în acest material, aflăm cetele de moşneni Trăileşti şi Taloşeni din Negruşa, Cireşeni din Cireşu, Sitari şi Pătruţeşti din Gornenţi, pe moşnenii din Balta, Costeşti Prejna, Godeanu, Păuneşti, Izvoru Bârzii, Malovăţ, Zegaia, în tabelele de drepturi din 1910-1911 şi din 1948[112], situaţie menţinută până la naţionalizările din anii 1948-1953.

Neamurile de moşneni au fost strâns legate de obştea comunitară şi de ceata moşnenească de care aparţineau sau de *teiul* din care proveneau. Prin intermediul alianţelor matrimoniale s-au mărit, extins, şi au luat naştere neamuri noi. Aşa au fost Dunceştii, Zoicanii, Sitarii, Aniţeştii ş.a.

Din sânul neamurilor au fost moşneni care s-au afirmat şi au promovat în rândul boierilor, mai ales al micii boierimi. Aşa au fost, spre exemplu, moşul Căciulat ajuns spătar, Lupu Buliga, ajuns căpitan şi mare agă; Dumitraşcu iuzbaşa, Constantin vătafu, Radu Zoican-căpitan, Ghiţă Sitaru boiernaş, Constantin Bălteanu din Balta boier, Ion Bădescu – logofăt, Gligore vătaf la Cireşu, Nicolae Bălteanu-pitar, jupan Nicolae Zoican; jupan Jitianu ot Topolniţa (nepotul lui Căciulat spătaru); Dumitraşco-mazilu şi mulţi alţii.

---

110 Ibidem, p. 356, reg. 1231

111 Pe larg, în referire, la Nicolae Chipurici, *Obştile devălmaşe de moşneni: constituirea, funcţionarea şi administrarea lor conform Codului Silvic din 1910*, în DROBETA, nr. XIII, 2003, p. 310-327

112 Ibidem, p. 315-322. De fapt, în 1942 organele silvice ale statului au constatat că în Mehedinţi erau 110 localităţi unde pădurile şi păşunile nu fuseseră constituite, nu funcţionau şi nu erau administrate potrivit prevederilor Codului Silvic din 1910, modificat ulterior. În această situaţie erau şi pădurile şi păşunile moşneneşti din localităţile mai sus menţionate, cu toate măsurile şi încercările făcute de instituţiile abilitate ale statului.

https://biblioteca-digitala.ro

VARIANTA I/a
Copie după ciorna P. Neacşu

TABLA DESCENDENŢILOR DIN
MOŞUL DUMITRU IZBAŞA

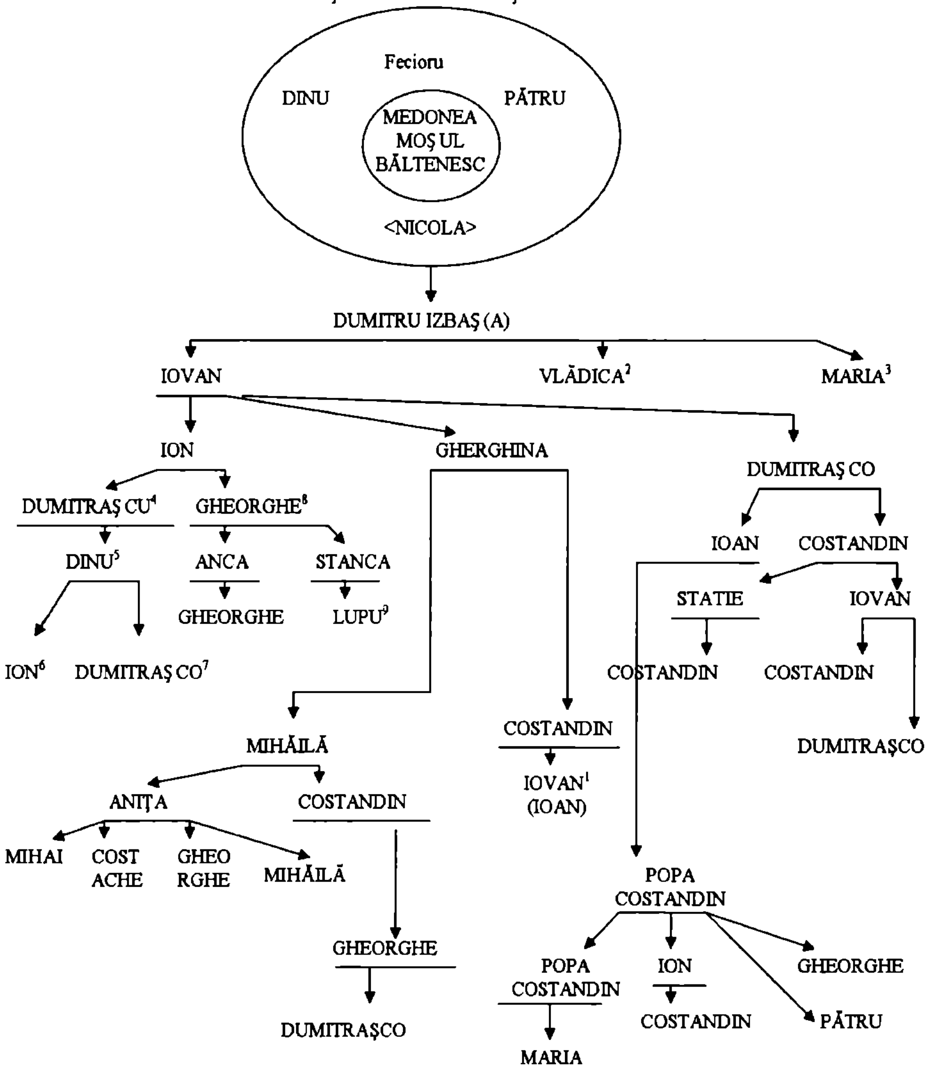

1, 2 şi 3 nementionaţi cu copii
4, 5, 6 şi 7 au fost notaţi, în alte variante, cu numele, Vâjaică
8 în alte variante -Gheorghe Buleac
9 Se va căsători cu Zoica şi vor rezulta Zoicanii

https://biblioteca-digitala.ro

TABLA DESCENDENŢILOR DIN MOŞUL NICOLA

VARIANTA I/b
Copie după cioma lui P.Neacşu

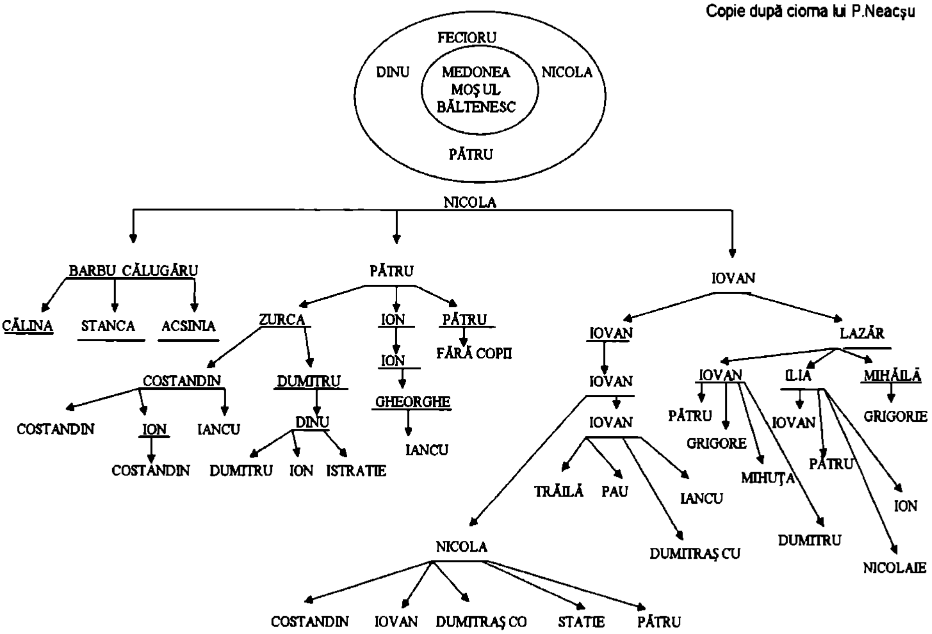

VARIANTA I/c
Copie de pe cioma lui P.Neacşu

TABLA DESCENDENŢILOR DIN MOŞUL TUDOR

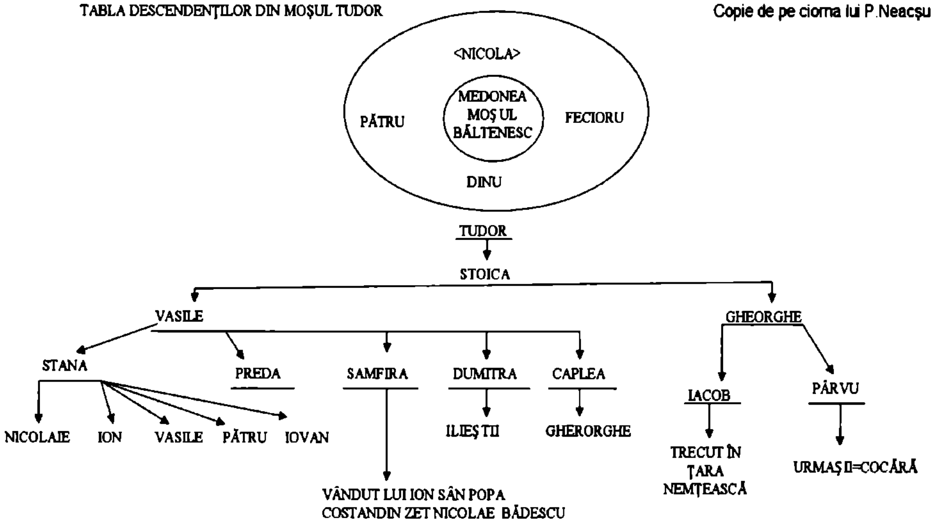

https://biblioteca-digitala.ro

TABLA DESCENDENŢILOR MOŞ ULUI DUMITRU IUZBAŞ A

VARIANTA II/a
Copie de pe coma lui P.Neacşu

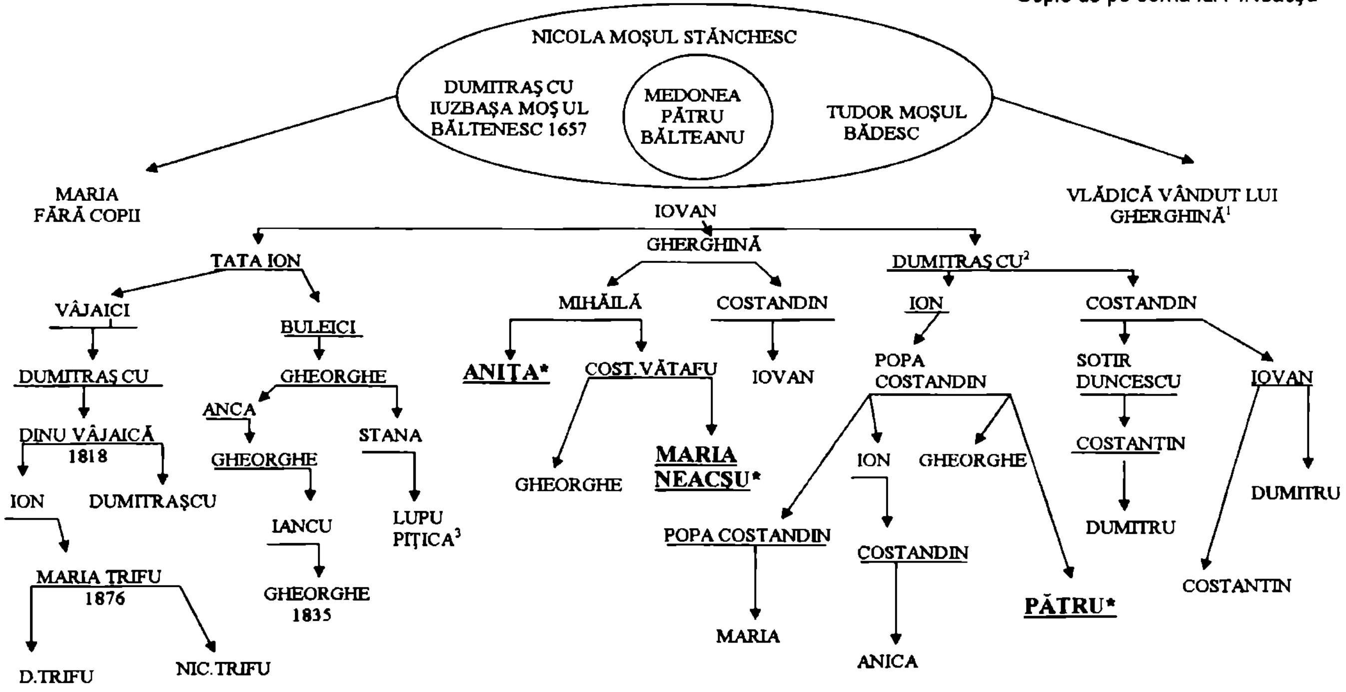

OBSERVAŢII(N.C.)
1. I-a dat averea
2. Acesta a fost Dumitraşco Iuzbaşa (căpitan peste 100 de fustaşi de pază, atestat la 1657)
3. Lupu Piţica a avut urmaşi cu Zoica

*evoluţia neamului este reprezentată pe pagina următoare

https://biblioteca-digitala.ro

TABLA DESCENDENȚILOR MOȘULUI DUMITRU IUZBAȘA

VARIANTA II/a continuare
Copie de pe cioma lui P.Neacșu

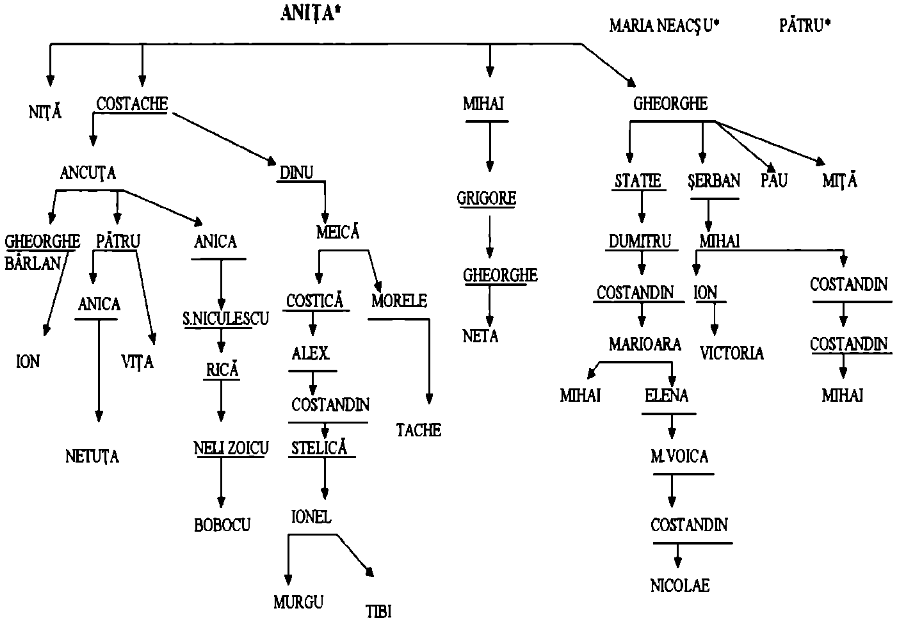

TABLA DESCENDENȚILOR MOȘULUI DUMITRU IUZBAȘA

VARIANTA II/a continuare
Copie de pe cioma lui P.Neacșu

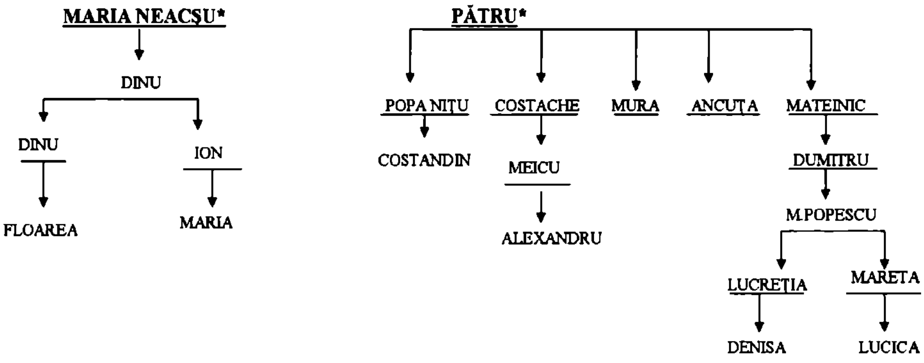

https://biblioteca-digitala.ro

TABLA DESCENDENŢILOR MOŞULUI NICOLA

VARIANTA II/b
Copie de pe ciorna lui P.Neacşu

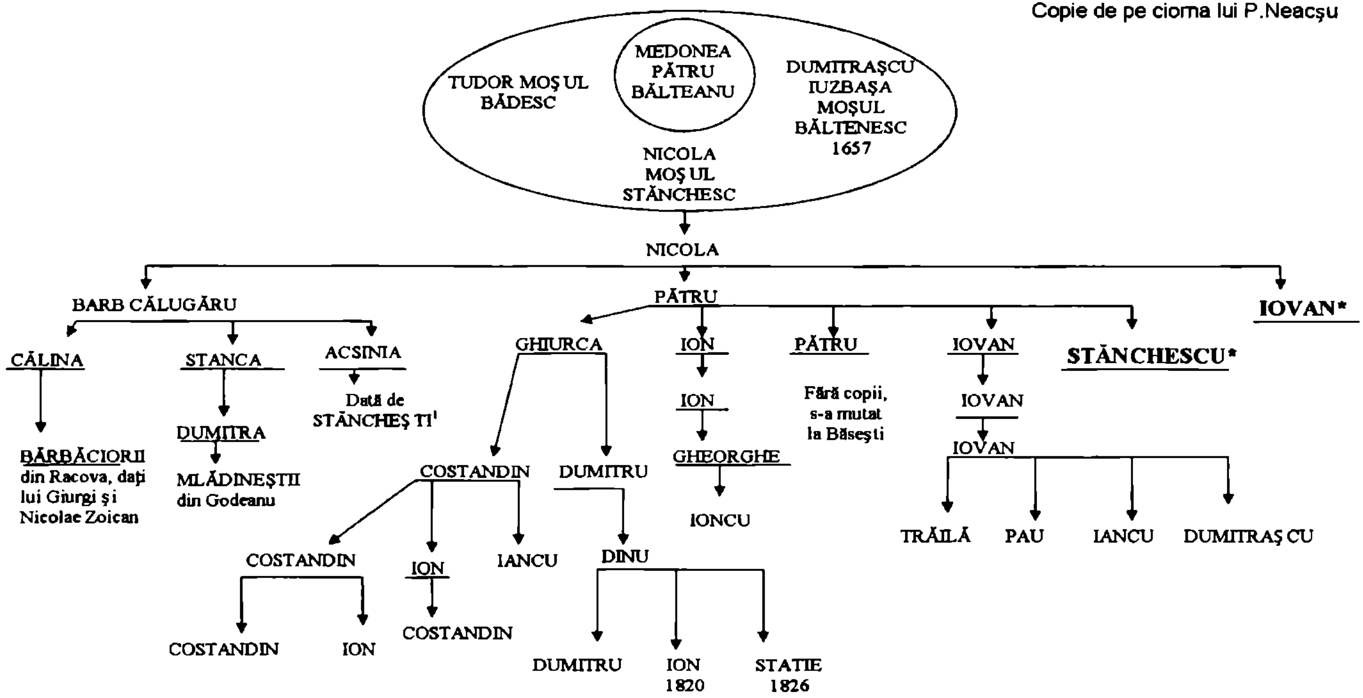

OBSERVAŢII(N.Chipurici)
1 . Nu a avut copii.
*evoluţia neamului este reprezentată in continuare

https://biblioteca-digitala.ro

TABLA DESCENDENȚILOR MOȘULUI NICOLA

VARIANTA II/b. continuare
Copie de pe ciorna lui P.Neacșu

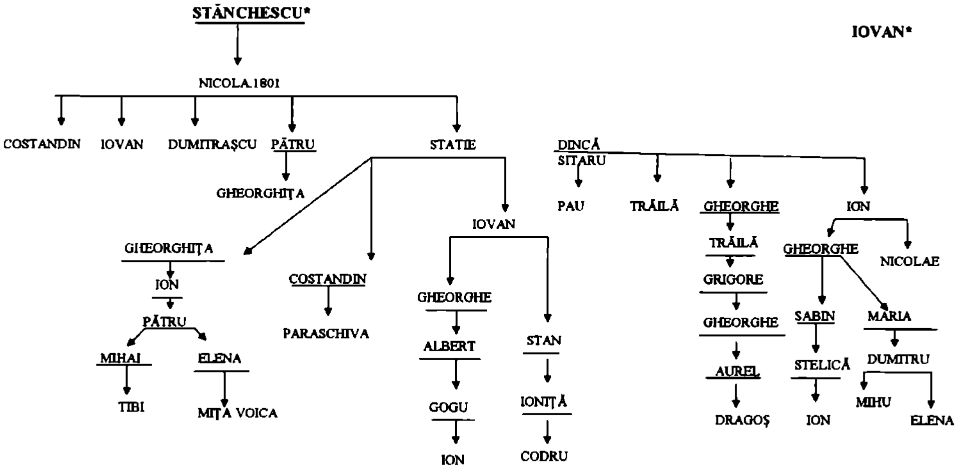

TABLA DESCENDENȚILOR MOȘULUI NICOLA

VARIANTA II/b. continuare
Copie după ciorna lui P.Neacșu

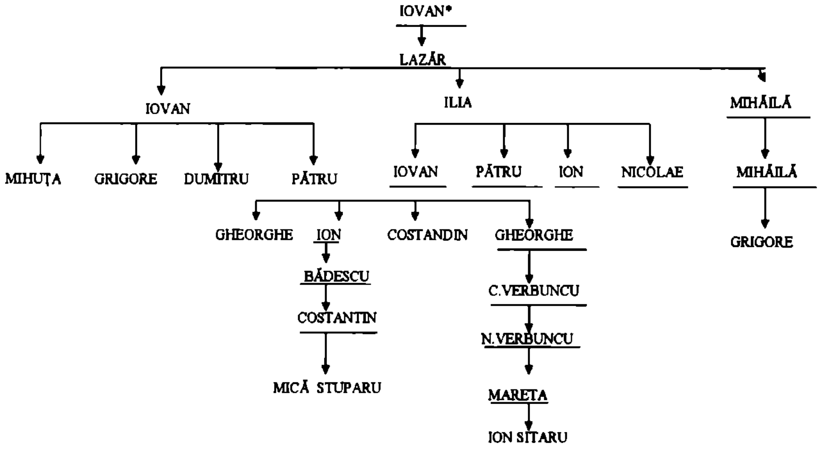

https://biblioteca-digitala.ro

VARIANTA II/c
Copie după ciorna lui P.Neacşu

TABLA DESCENDENŢILOR MOŞ ULUI TUDOR

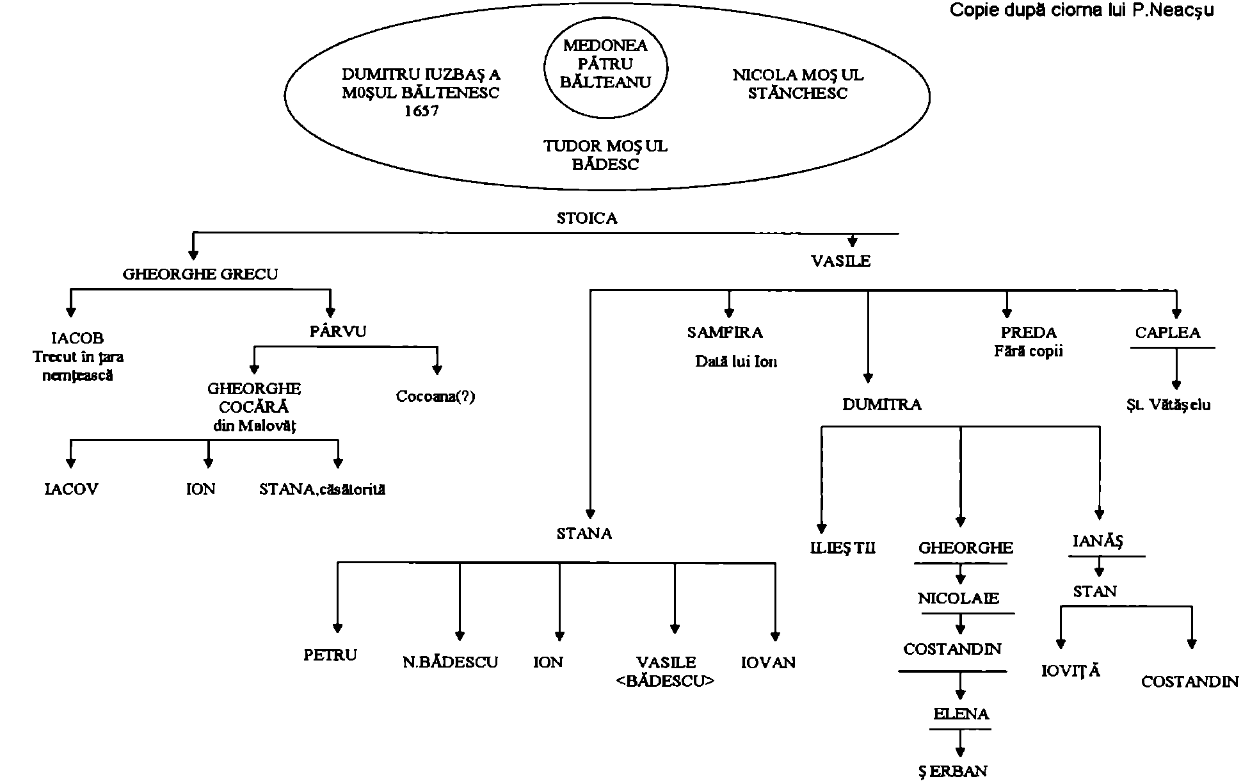

OBSERVAŢIE: Tabla aceasta este incompletă şi cu erori (n.a. N. Chipurici)

https://biblioteca-digitala.ro

SECVENȚE ŞI EXPRIMĂRI ACTANȚIALE, POETICE ŞI PLASTICE ÎN RITUALUL CALOIANULUI

Anişoara Bălan

Actantial, poetic and plastic art sequences and manifestations of the Caloian ritual: *Caloianul* is an intricate ritual, part of the ceremonial of fertilization, belonging to the agrarian traditions who reflect the relation between mankind and nature.
Usually practiced in springtime (especially in the third Tuesday after Easter), and whenever it is necessary in a given time period from April to July, in Oltenia, Muntenia, Dobrogea and Moldova, *Caloianul* concurs with a specific climacteric season, with great significance for germination and crop growth, its purpose being to provide normal conditions for rainfall.
Keywords: Caloian, ceremonial, fertilization, springtime, agrarian traditions
Cuvinte cheie: Caloian, ceremonial, fertilizare, primăvara, obiceiuri agrare.

Practicat de obicei la începutul primăverii (în special a treia marțe după Paşti), dar şi ori de câte ori este nevoie, într-o perioadă de timp ținând din aprilie şi până în iulie, în **Oltenia**, **Muntenia**, **Dobrogea** şi **Moldova**, "Caloianul" coincide cu o perioadă climaterică de mare însemnătate pentru încolțirea şi creşterea culturilor, având drept scop asigurarea unor condiții normale de precipitații. El constă într-un ritual complex, care face parte din categoria ceremonialurilor de fertilizare din cadrul obiceiurilor agrare, reflectând, totodată, relația dintre om şi natură.

Originea obiceiului şi aprecieri lingvistice

Întâia consemnare a Caloianului o datorăm lui Gheorghe Săulescu, fiind reprodusă după însemnările manuscrise rămase de la el, consemnare ce provine din Moldova. Însă cea dintâi contribuție ştiințifică, substanțială, în legătură cu Caloianul a dat-o I. A. Candrea în anul 1920. Autorul se bazează pe materiale provenind din sud-estul Munteniei (județele Brăila, Ialomița, Buzău), din județul Dolj, dar consemnează existența obiceiului şi în Moldova, Dobrogea, Mehedinți şi Romanați. Analizând elementele ce alcătuiesc structura obiceiului şi schema generală a desfăşurării lui, autorul le caută corespondențe în tradiția altor popoare: la greci, romani, bulgari, ruşi şi cehi, spre a stabili originea obiceiului. El a aflat că bulgarii au o datină asemănătoare cu a Caloianului, că ruşii obişnuiesc să îngroape de Sf. Petru o păpuşă numită Iarilo, sau să arunce în apă, jelind ca pe un mort un chip făcut din paie pe care-l numesc Kostroma şi că țăranii din Boemia aruncă în apă sau îngroapă în grădină, ori la hotar, o păpuşă din paie înfățişând moartea. I.A.Candrea a încercat să demonstreze că originea Caloianului românesc se găseşte în tradiția strămoşilor noştri romani şi anume în sărbătoarea Argeilor, când se făceau „vrăji de ploaie" ce i se par foarte asemănătoare cu obiceiul românesc. Tache Papahagi înclină şi el, în 1923,

https://biblioteca-digitala.ro

către soluția dată de Candrea: „sărbătoarea Argeilor de la romani, care ar fi continuată de români în sărbătoarea Caloianului", afirmând categoric că: "Numele acestui obicei al Argeilor la romani, în folclorul român e cel al Caloianului". (Argeii erau păpuşi de lut sau din papură, având înfățişare omenească, aruncate de romani în Tibru, personificându-i pe grecii care erau urâți de romani). Deci, este posibil ca obiceiul Caloianului să fie o reminescență din mitologia romană, ca şi Paparudele.

Cercetarea Caloianului înregistrează un pas înainte prin contribuția lui Marcu Beza. Acesta susține că originea obiceiului trebuie căutată în cultul zeului naturii care moare şi învie, zeu cunoscut la popoarele vechi sub diverse nume: Tammuz (la babilonieni), Atis (la frigieni), Osiris (la egipteni), Adonis (la greci). Pretutindeni zeul vegetației, care moare şi învie, stă în legătură cu apa. Pornind de la aceasta realitate biserica l-a identificat pe străvechiul Adonis cu Sf. Ioan Botezătorul care botează cu apă, pe această cale încercând să transforme sărbătoarea păgână în sărbătoare creştină.

Petru Caraman contrazice originea greacă a Caloianului, susținând ca originea obiceiului este una bulgărească şi anume: *Kaloiani*, rezultă din cuvântul *kalean*, cuvânt cu care bulgarii vechi numeau păpuşa de lut.

G. Ivănescu, în lucrarea: *O influență bizantină sau slavă în folclorul şi limba românească: Caloianul,* care priveşte obiceiul într-un context folcloric mai larg, analizează mai profund datele lingvistice care ne vor ajuta să stabilim originea obiceiului nostru, susținând că, atunci când o parte din slavi s-au stabilit în Peninsula Balcanică şi în vecinătatea lumii romane din Italia şi Austria, au împrumutat de la lumea greco-romanică, în special din Peninsula Balcanică rezultatele acestui sincretism religios şi identificarea se găseşte şi azi la slavi şi români. Numele de Ele sau Ian care se găseşte la români şi bulgari ca numele sărbătorii Caloianului, ne arată, prin fonetismul lor, în mod sigur, o sursă greacă, populară.

Cuvântul *Caloian* este un cuvânt compus, iar compunerea lui poate fi atribuită fie românilor sud-dunăreni, de la care au trebuit sa-l accepte, în acest caz, bulgarii, fie un compus bulgar, pe care au trebuit sa-l accepte românii. Dar este mai probabil că el a fost alcătuit de greci, care însă l-au pierdut ulterior din limbă, împreună cu obiceiul.

Este, desigur, foarte greu de reconstituit drumul pe care l-a străbătut de-a lungul atâtor veacuri Caloianul, dar cred că este binevenită orice contribuție care ne ajută să ne apropiem cât mai mult de adevăr.

Textul narativ

În unele părți din Muntenia, cum ar fi Brăila (satul Bărăganu), Ialomița (satul Albeşti), Buzău, există şi astăzi datina ca în fiecare an să se adune în marțea a treia de după Paşti, dis de dimineață, copii cu vârstă de peste 6 ani la un loc, (în unele sate participă doar fetele, însa am întâlnit şi sate, precum satul Albeşti unde participau şi băieții) şi apoi împărțindu-se după vârstă în două sau mai multe cete îşi aleg fiecare câte un conducător care să facă un om mic de lut.

https://biblioteca-digitala.ro

După ce ei au făcut acest om, care se numeşte în cele mai multe părți Caloian, Calian, Scaloian, îl pun într-un sicriu mic sau pe o scândură, îl îmbracă în straie țărăneşti cu opinci şi cu căciulă, îl înconjoară cu coji de ouă roşii păstrate de la Paşti, precum şi cu fel de fel de flori printre care şi busuioc, şi apoi îl îngroapă pe câmp, prin mărăcini sau pe malul unei ape.

Înainte de înmormântare unul dintre copii se face popă, altul dascăl, iar al treilea duce steagul înaintea popii, adică o trestie cu o batistă albă în vârf, iar mai mulți copii duc sicriul sau scândura cu Caloianul, el fiind urmat de ceilalți copii cu lumânări aprinse în mână plângând şi rostind următoarele cuvinte:

Iane, Iane
Caloiane!
Te caută mă-ta
Prin pădurea deasă
Cu inima arsă,
Prin pădurea rară
Cu inima amară
Şi ea că te plânge
Cu lacrimi de sânge
Iane, Iane,
Caloiane!

A treia zi, după ce l-au înmormântat, adică în joia a treia după Paşti sau în ziua de Paparudă, se adună copiii iarăşi la un loc, se duc la locul unde a fost îngropat, îl dezgroapă şi apoi îl bocesc:

Caloiene!
Ene!
Mă-ta
Te caută
Prin Pădurea deasă
Cu inima friptă, arsă
Prin pădurea rară
Cu inima fript-amară;

Îl aduc în sat, şi aici îl aruncă într-o fântână, sau îi dau drumul cu sicriul ori scândura, pe o apă curgătoare, urând ca anul sa fie ploios şi plin de belşug.

Exista un sat în Muntenia (satul Bărăganu) unde Caloianul este frânt în mai multe bucăți şi aruncat în fântâni sau ape curgătoare. După ce este aruncat pe apă sau în fântâna, se adună toți copiii la o casă, acolo fac o plăcintă mare, precum şi alte bucate, mănâncă şi beau împreună din pomana Caloianului, iar pe urmă aduc lăutari şi se dau la joc şi joacă până de către seară. Dacă copiii sunt mici şi nu ştiu să facă plăcintă, îmbracă un sul de haine femeieşti (principiu feminin, fecundator) şi se duc pe la casele oamenilor; la casa unde se duc, gazdele trebuie să le ude acel sul cu apă, apoi le dau ouă, unt, făină şi aceasta se cheamă pomana Caloianului.

Zdrobirea Coloianului sau ruperea lui în bucăți şi aruncarea lui prin fântâni, ape etc. vine să confere obiceiului nu numai o mai mare amploare şi un grad sporit de complexitate, ci şi o idee nouă: aceea de pedepsire a zeului naturii. Poate că la începuturile lui Caloianul era dezgropat a treia zi numai dacă, după ce fusese înmormântat, nu plouase, deci zeul nu îşi dusese la îndeplinire misiunea. Cele două rituri s-au constrâns apoi în unul

https://biblioteca-digitala.ro

singur, acesta din urmă devenit o simplă secvență a celui dintâi. Astfel „ruga" a ajuns sa fie însoțită şi de cealaltă alternativă: pedepsirea prin ucidere şi profanare a zeului.

În ziua Caloianului „bărbații ară numai până la prânz..., iar de la amiază până seara beau şi joacă la cârciumă".

În alte părți, tot din Muntenia, Caloianul se mai face şi atunci când e secetă mare care durează mai multe săptămâni, este îngropat între bozi sau la fântână, cântându-i următoarele versuri:

Caloiene, Iene,
Caloiene, Iene,
Du-te-n cer şi cere!
Să deschidă porțile,
Să sloboadă ploile
Să curgă ca gârlele,
Zilele şi nopțile,
Ca să crească grânele

Caloiene, Iene,
Caloiene, Iene,
Cum ne curg lacrimile,
Să curgă şi ploile,
Zilele şi nopțile,
Să umple şanțurile
Să crească legumile
Şi toate ierburile.

Caloiene, Iene,
Caloiene, Iene,
Du-te-n cer la Dumnezeu
Ca să plouă tot mereu,
Zilele şi nopțile,
Să dea drumul roadelor,
Roadelor, noroadelor,
Ca să fie îmbelşugată
Țara toată, lumea toată!

Deoarece plânsul este obligatoriu, copiii se freacă la ochi cu ceapă spre a provoca mai multe lacrimi, densitatea ploii fiind comparată, metaforic, cu densitatea lacrimilor (Cum ne curg lacrimile/Să curgă şi ploile).

În unele locuri, i se adresează versurile cântate cu jale la morți adăugându-se:

Iene, Scaloiene!
Tinerel te-am îngropat,
De pomană că ți-am dat,
Apă multă şi vin mult,
Să dea Domnul, ca un sfânt,
Apă multă, să ne ude,
Să facă poame multe!

Tot cam aşa s-a practicat, şi se practică încă, datina şi în Moldova. Fetele şi femeile fac o statuie de lut, mare, cam de-o palmă, pe care o numesc Calian. Îi fac un sicriu, îl învelesc în giulgiu şi îl duc la un mormânt făcut special pentru el, bocindu-l:

Iani, Iani!
Caliani!
Ia cerului torțele
Şi deschide porțile
Şi porneşte ploile
Curgă ca şuvoaiele,
Umple-se pâraiele
Printre toate văile,
Umple-se fântânele
Să răsară grânele,
Florile, verdețele,
Să crească fânațele
Să adape vitele,
Fie multe pitele

https://biblioteca-digitala.ro

îl înmormântează pe Calian, şi apoi făcându-i comândarea (pomana) se ospătează.

În localitatea Vultur, județul Constanța, în joia din săptămâna a patra de după Paşti se face Caloianul. Copiii din sat fac o păpuşă din lut şi o acoperă cu petale de flori şi busuioc. Caloianul este purtat apoi până la gârla satului. În fruntea alaiului stau bocitoarele şi groparul, iar copiii sunt cei care joacă aceste roluri. Odată ajuns la gârla satului, Caloianul este lăsat pe apă. Şi, ca după orice înmormântare creştinească, pomana nu poate lipsi. Plăcintele din lapte gras sau ghizmanele sunt la mare cinste. Despre personajul mitologic numit Caloian sau Scaloian, bătrânii din Dobrogea spun că a fost un tânăr frumos care a murit prea devreme, iar jalea a fost atât de mare încât până şi cerul a plâns la înmormântarea lui. De aici şi credința că poate aduce ploaia.

Tot în Dobrogea, în localitatea Gârbiciu, județul Constanța, ne apare şi o variantă a ritului „Tatăl soarelui" şi „Muma ploii" rit confundat adesea cu cel al Caloianului. Obiceiul se practică a treia marți după Paşti, asemenea Caloianului, dar se făceau patru chipuri din lut şi se aşezau într-un sicriu fiind îngropate după toată rânduiala, cu bocete. Joi, a treia zi, două dintre chipuri se dezgropau şi se aruncau în apă, celelalte se lăsau în pământ.

Indiferent de termenul sub care erau cunoscute în mediul folcloric, cele două rituri pot fi deosebite cu uşurință, după numărul păpuşilor ce intrau în componența lor şi după textul ce le însoțea. Astfel, când avem o singura păpuşă şi când se interpreta cântecul caracteristic (incantația), avem de-a face cu ritul închinat zeului naturii şi vegetației devenit cu timpul un zeu stăpânitor al ploilor, şi anume Caloianul, când apar două sau mai multe păpuşi, avem de-a face cu ritul „tatăl soarelui" şi „muma ploii" căruia i s-au asociat frecvent diferite elemente cu caracter vrăjitoresc. Cu toate acestea, informații culese din Oltenia în anii 70-80 cuprinse în lucrarea *Sărbători şi obiceiuri* (vol. I Oltenia, editată de Academia Română, Institutul de Etnografie şi Folclor „C. Brăiloiu"), nu fac diferențierea pe care o face Dumitru Pop între Caloian şi cele două secvențe rituale, sau ritualuri „Muma Ploii şi Tatăl Soarelui".

Deşi Caloianul este considerat un obicei păgân, el îşi găseşte corespondentul şi în riturile de ploaie oficiate în plan creştin: „ruga de ploaie" făcută de preot în țarini şi la care participă întreg satul, rugă adresată de regulă sfântului patron al bisericii, al cărui chip (icoană) era purtat în procesiune, era urmată, în cazul în care seceta persistă, de furarea icoanei sau statuii sfântului şi de aruncarea ei într-o gârlă sau de expunerea ei în fața soarelui arzător.

Limbajul poetic este, de fapt, aşa cum s-a remarcat deja, o invocație, o rugă menită să atragă, să „dezlege" ploaia prin intermediul unui meditator divin, fie el zeu, sfânt sau altă entitate magico-mitică. Trebuie să

https://biblioteca-digitala.ro

precizăm că invocația are loc înainte de îngroparea Caloianului, cel menit să faciliteze şi să aducă ploile care „dădeau drumul roadelor”.

Din această perspectivă Caloianul trimite, fără dubii, şi la ritualurile creştine, bisericeşti, la aşa-zisele rogații (la catolici) sau ierurgiile (la ortodocşi), dar, desigur, şi la alte practici magico-ritualice arhaice. Oricum, dincolo de divergențele semnalate deja cu privire la originea Caloianului, trebuie să concluzionăm că ne aflăm în fața unei exprimări sincretice, complexe şi misterioase. Se contopesc şi se sedimentează aici, la niveluri diferite (actanțial, muzical, poetic şi plastic) elemente şi limbaje pe care le regăsim şi în alte rituri şi ritualuri de trecere sau calendaristice. Unele secvențe din Caloian trimit la colind sau, mai ales, la ritualul de înmormântare, la cântecele funerare.

Spre exemplu, câteva elemente simbolice cum ar fi aruncatul păpuşii în fântână, sau frângerea ei şi aruncatul pe ape curgătoare sugerează călătoria mortului spre spațiile de dincolo. Se ştie foarte bine că, că tot la nivel simbolic, fântâna este asimilată izvorului şi reprezintă un mijloc sigur de „transport” spre extramundan. În Câmpia Olteniei şi Muntenia exista obiceiul ca din prima recoltă de grâu să se facă un colac „curat”, care se rupea şi se arunca în fântână. Şi aici este vorba despre o ofrandă. În Caloian avem de-a face cu o simbolizare a sacrificiului, cu un simulacru sacrificial, cu un *ludens* sacrificial. Textul poetic confirma această concluzie.

https://biblioteca-digitala.ro

PERFORMARE FEMININĂ VS. PERFORMARE MASCULINĂ ÎN RITUALUL CĂSĂTORIEI ÎN OLTENIA

Roxana Deca

Female performance vs. male performance inside traditional Oltenian weding ritual: We find in each ritual sequence of the traditional wedding a swinging between male and female's roles, which entitles us to speak about an actantial balance. We can also talk of a transfer of authority toward the male sphere, represented by the transition from the statute of a virgin girl, under parental care, in this case the father's, toward the statute of wife, under husband's care because of her uptake into the boy's family, therefore both aspects placing the woman under the male tutelage. Referring to the female element in terms of transition to another statute, we note the economic, social and legal importance of the dowry which the girl was receiving from parents, through the preliminary agreement of both parties of the marriage. Valuing girl through her dowry was so striking, that this episode has taken and ritual meanings. Negotiation dowry in traditional society was a mandatory step, pre wedding itself.
Keywords: marriage, dowry,. traditional society, wedding.
Cuvinte cheie: căsătorie, zestre, societate tradițională, nuntă.

În societatea tradițională **femeia** a fost întotdeauna mai aproape de magie şi de religie, de credințe şi obiceiuri, de aceea ea a jucat rolul principal în împlinirea ordinii şi în desfăşurarea normală şi armonioasă a existenței. Rolul ei matrimonial a impus opoziția dintre rolurile domestice şi cele publice, dominația masculină fiind favorizată de factorii de ordin social, în timp ce accesul femeii spre autoritate, prestigiu, valoare socială a fost diminuat, activitatea restrângându-i-se la sfera domestică. Ritualul nunții promovează reproducerea structurii relațiilor din sfera domestic-privată, devenind simultan un mijloc de legitimare a poziției femeii în comunitate şi expresia colectivă a atitudinii feminine față de această poziție.

Singura alternativă viabilă pentru întemeierea şi consacrarea familiei tradiționale dar şi pentru reglarea mecanismelor ei biologice, sociale, economice, culturale, juridice şi psihologice era **căsătoria.** Prin căsătoria **femeii** şi a **bărbatului** – ființe aflate într-o relație de evidentă complementaritate – familia îşi asigura continuitatea, dăinuirea. De asemenea, căsătoria oferea nou-născutului protecție morală (un tată legal) şi materială, contribuind definitoriu la organizarea societății, la aranjarea bunei sale funcționalități prin reglementarea raporturilor dintre indivizi.

Un pas important în materializarea căsătoriei îl constituiau ocaziile de cunoaştere a tinerilor: şezătoarea, claca, hora satului, vergelul etc., toate aceste secvențe ceremoniale relevând pendularea de roluri masculin/

https://biblioteca-digitala.ro

feminin, în funcție de spațiul ritual de desfăşurare şi de identitatea actanților principali.

În societatea tradițională, instituția căsătoriei era pregătită la nivel social prin intermedierea relațiilor între tineri. Colectivitățile săteşti tradiționale le ofereau **flăcăilor şi fetelor** destule posibilități de a se vedea, de a se întâlni, de a se îndrăgosti: hora satului sau şezătoarea erau prilejuri ritualizate controlate, atât pentru lucru şi joc, cât şi de curtare. Fireşte, hora satului excela în acest sens, dar ea reprezenta îndeosebi ocazia oficializării, întrucâtva, a relației dintre un **băiat** şi o **fată.** Mai exact spus, prinderea în horă nu era întâmplătoare, ci semnifica existența deja a unor sentimente reciproce ale **flăcăului** şi **fetei** care jucau unul lângă celălalt. În mod curent, **fetele** ajunse la pubertate erau scoase prima dată la joc la hora satului în fiecare duminică (nu şi în postul Paştelui) ori cu prilejul marilor sărbători de peste an.

Pregătită de **bărbații** tineri, hora era un eveniment public local, care se desfăşura undeva în zona centrală a satului. Este cunoscută asocierea directă dintre elementul **masculin** şi sfera publică, **femeie** şi sfera privată, domestică din societatea tradițională, putând concluziona asupra echilibrului **masculin/feminin** stabilit la nivelul oportunităților de cunoaştere ritualizată a tinerilor, deoarece hora satului era exclusiv organizată de **bărbați,** în timp ce şezătoarea este performată exclusiv de **femei**. Şi spațiile de desfăşurare sunt cele tradițional **masculin**e, anume spațiul exterior, în afara satului, şi **feminine**, adică interiorul gospodăriei, casa.

Aşadar, hora se desfăşura sub semnul **masculinității**, astfel: la încheierea slujbei religioase şi a mesei duminicale cu familia, un grup de **flăcăi** chemau muzicanții să-i însoțească la joc, acompaniindu-i cu strigături în versuri rimate. Muzica anunța comunitatea să se adune la joc, iar acțiunea majoră avea loc pe ringul de joc. De precizat că „scoaterea în lume" sau „intrarea în joc", pentru prima dată, **a fetelor** ori **flăcăilor** n-au fost nicicând acțiuni întâmplătoare, ci au constituit acte de inițiere ce coincideau cu ajungerea tinerilor la o deplină pubertate, la faza dezvoltării fizice şi psihice care-i făcea apți pentru întemeierea unei căsnicii.

Supravegheat de femeile mai în vârstă, jocul de duminică era controlat de **flăcăi,** dată fiind autoritatea publică a bărbaților. Intrarea în horă era însoțită de un sentiment de nelinişte din partea **fetelor,** deoarece trebuia să stea alături de grupul potențialilor candidați la căsătorie. **Fetele** aveau nevoie şi de permisiunea mamei pentru a se alătura celorlalți tineri. În mod tradițional, intrarea în joc se făcea în ordinea naşterii, aceasta reprezentând un rit de inițiere, de intrare în pubertate. Dansul permitea tinerilor **flăcăi** să îşi exprime virilitatea, iar strigăturile improvizate erau de cele mai multe ori ironii la adresa **femeilor** tinere, ocazional auzindu-se şi versuri romantice, în care **flăcăii** îşi exprimau propriile sentimente. O **fată** era invitată la dans, fie chemând-o pe nume, fie printr-o privire sau semn. Ea era astfel obligată să-şi urmeze partenerul la locul unde era acesta, iar un **flăcău** nu invita de două ori la rând aceeaşi **fată. Fata** nu avea voie să refuze invitația unui

https://biblioteca-digitala.ro

flăcău decât dacă avea circumstanța unei promisiuni anterioare făcute altui **flăcău.** Altfel, ea era ostracizată şi nu mai putea participa la dans până nu era din nou invitată. **Fetele** care jurau credință **feciorilor** plecați la oaste erau jucate la horă, dar niciodată nu se depăşeau limitele unei relații neutre. Hora satului era, aşadar, atât oportunitate de cunoaştere a tinerilor, dar şi de recunoaştere a solidarității publice masculine, în opoziție cu individualitatea feminină, „care erau puse în competiție directă una cu cealaltă[1].

Aflată sub semnul autorității **feminine,** şezătoarea era, de asemenea, o oportunitate de curtare ritualizată şi controlată pentru tinerii de ambele sexe, dar avea şi o funcție moralizatoare: dezaprobarea abaterilor morale. Totodată, la şezătoare se efectua oficierea unui ceremonial de inițiere în erotică. Şezătoarea era informativă, distractivă, dar şi practică: fie se torcea cânepa, lâna, se brodau cămăşi, haine de sărbătoare sau era ocazie de inițiere în practici magice, descântece de dragoste, de aducere a **flăcăilor** ursiți, consacrând poziția **fetelor** şi pregătindu-le pentru o nouă etapă existențială.

Rostul şezătorilor sau „furcilor" (nume dat în Gorj, Vâlcea) era multiplu: prilej de dovedire a **hărniciei fetelor**, stimularea productivității muncii, permitea destinderea (prilej de întâlnire a **fetelor** cu **feciorii**), **fetele** îşi expuneau lucrul, permițând circulația bunurilor culturii populare, **feciorii** cunoşteau mai bine **fetele** (hărnicia, istețimea, felul de-a fi etc.), comentarea şi judecarea faptelor din viața satului - „Prin judecarea faptelor care contravin eticii populare, se formează şi se manifestă opinia publică, al cărei rol educativ nu e deloc neglijabil" - în şezătoare se creează, dar mai ales se interpretează şi se transmite repertoriul folcloric al colectivității. Prin şezătoare se transmiteau valorile tradiționale şi se actualiza permanent tradiția. Aici se făcea o ucenicie a jocului, a cântatului, a lucrului casnic. În acest loc fiecare venea cu „lucrul său", „furând" ornamente, împărtăşindu-şi experiențe, gânduri, poveşti, ghicitori, cântece: „Este un mod cu totul deosebit de cristalizare a unui stil artistic specific local, dar şi un cadru emulativ. La aceasta participă şi **feciorii** cu glume, snoave, cântece şi uneori cu jocuri şi dans. Şezătoarea, adevărat creuzet al creației pe toate planurile folclorului şi artei populare, are un caracter competitiv şi ludic..."[2].

În cadrul şezătorii, **mama** apare uneori un opozant în ordinea strictă a ceremonialului, ea pune piedici în calea întâlnirii tinerilor: „Mă dusei asară-n clacă/Nu-mi aflai mândră să-mi placă./Fata care-mi place mie/N-o lasă mă-sa să vei"[3].

Textele arată că şezătoarea este inclusă în anumiți parametri de timp şi loc, aparține unei grupe de vârstă şi sex, are o funcție precisă în devenirea

---

[1] Gail Kligman, *Nunta mortului. Ritual, poetică şi cultură populară în Transilvania*, Polirom, Iaşi, 1998, p.47-48

[2] Tancred Bănățeanu, *Prolegomene la o teorie a esteticii artei populare, Minerva,* Bucureşti, 1985, p. 69

[3] Stanca Ciobanu, *Funcția premaritală în repertoriul cântecelor de şezătoare,* REF, Tom 30, nr. 1/1985, p. 52

https://biblioteca-digitala.ro

participanților ei. Influența orașului a atenuat până la dispariție fenomenul șezătorii.

Șezătorile (spațiu domestic), horele (spațiu social), târgurile (spațiu social), clăcile (spațiu domestic), praznicele bisericești (spațiu social sacru) etc., erau tot atâtea prilejuri de vedere, de cunoaștere a tinerilor, constituindu-se, în fapt, într-un preludiu al căsătoriei, producând și reproducând organizarea ierarhică a relațiilor sociale și diviziunea muncii în forme condensate simbolic.

În privința normelor impuse de lege pentru perfectarea căsătoriei, au existat o serie de interdicții cu care s-au împletit cutumele: evitarea incestului (se evita „amestecarea de sânge"), rudenia spirituală (căsătoria între nași și fini sau între copiii înfiați – a se vedea balada lui „Vartici"), rudenia prin încuscrire (nu totdeauna), etnia, statutul social-istoric al locuitorilor (nu se căsătoreau decât rar iobagi cu nemeși; se practica și hora separată), religia, anul de doliu al femeii, cele 6 săptămâni de doliu pentru bărbat, consimțământul părinților („obiceiul juridic popular prevedea consimțământul părinților la căsătoria copiilor, dar interzicea unirea matrimonială peste dorința și voința tinerilor"), căsătoria fiicelor în ordinea strictă a nașterilor, practica „furtului fetelor", obicei general răspândit la români [4].

Vârsta căsătoriei a fost variabilă în timp și în spațiu. Potrivit pravilelor din sec. al XVII-lea, fetele de peste 12 ani și băieții de peste 14 ani deveneau persoane apte de responsabilitate. La 16 ani, fetele erau considerate majore, iar băieții la 24 de ani[5].

Potrivit uzanțelor strămoșești, căsătoria cu rude era interzisă până la a șaptea sau a noua spiță. De aceea, până și în basme eroul își caută consoarta în afara neamului, în altă "împărăție". Îndeosebi căsătoria incestuoasă era văzută ca o sfidare a oricăror norme culturale de conviețuire socială și de perpetuare firească.

În consecință, personajele feminine aveau datoria să se salveze din situațiile incestuoase prin sacrificiul suprem, vinovații fiind condamnați să se zbată tot restul vieții într-o singurătate fără leac.

Pentru flăcăi, riturile de trecere nu se legau de un anume eveniment fiziologic și aveau caracter colectiv. Ele marcau ruperea completă de mame și pregătirea pentru a intra în rândul adulților. Pe parcursul derulării ceremonialului de inițiere, se consuma și o moarte rituală, în urma căreia tânărul era readus la o viață nouă, care incumba o schimbare decisivă de status. Li se permitea acum să meargă la vânătoare, să se căsătorească etc. [6]

Căsătoria are pentru fată o semnificație specială, pentru că ea este cea care își părăsește casa pentru a trăi „printre străini". Căsătoria implică

---

[4] Vladimir Trebici, Ion Ghinoiu, *Demografie și etnografie*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 244

[5] Traian Herseni, *Cultură psihologică românească*, București, 1980, p.128

[6] Nicolae Constantinescu, *Relațiile de rudenie în societățile tradiționale. Reflexe în folclorul românesc*, Editura Minerva, București, 1987, p.80

https://biblioteca-digitala.ro

aşadar ideea de înstrăinare de familie a fetei şi de integrare în familia soţului, aceste experienţe fiind dramatizate pe tot parcursul ceremonialului de căsătorie. Situaţia fetei căsătorite este cea a unei victime, deoarece legătura, foarte preţuită, dintre mamă şi fiică se rupe.

Datorită organizării sociale patriarhale (inclusiv preferinţa pentru reşedinţa patrilocală) viaţa miresei era percepută ca fiind cea mai afectată de căsătorie. În consecinţă, ritualul nunţii se concentrează asupra miresei şi a reconstrucţiei publice a persoanei sale sociale, într-un mediu socio-cultural de orientare masculină. Ritualul nunţii este un prilej prin care „categoriile sociale dezavantajate de ordinea simbolică, precum femeile sau tinerii, nu pot decât să recunoască legitimitatea clasificării dominante (în cazul de faţă a relaţiilor sociale într-o ordine patriarhală), deoarece singura lor şansă de a le neutraliza efectele cele mai pernicioase intereselor proprii constă în supunere, în scopul exploatării acesteia în propriul lor folos"[7].

O fată era scutită de durerea despărţirii de mamă doar dacă era copil unic sau ultimul din generaţie, caz în care soţul îşi urma soţia. În această situaţie, derularea ceremonialului de nuntă diferă oarecum de cel tradiţional, deoarece autoritatea mirelui este oarecum diminuată, plânsul fetei pe tot parcursul nunţii nu mai este justificat, ea rămânând în continuare în casa părintească.

Căsătoria în societatea tradiţională se realiza cu acordul tinerilor, ţinându-se cont şi de opinia părinţilor. În săvârşirea actului căsătoriei tinerilor li se solicita responsabilitate, prudenţă pentru evitarea, pe cât posibil, a riscurilor totale, a eşecurilor dureroase. Printre calităţile de căpetenie ale viitorului soţ se înscriau: aspectul fizic arătos, vrednicia, bunătatea, curăţenia sufletească, isteţimea minţii („dac-o avea avere şi o fi nărod tot geaba"), onoarea („să fie om", „să fie de nădejde", „să aibă cuvânt"), voinicia, curajul, capacitatea de a-şi „cinsti" aleasa după nuntire etc.

Ca să se mărite o fată trebuia să stăpânească deja ştiinţa şi arta cusutului, torsului, ţesutului, gătitului, să-şi fi lucrat ea însăşi veşmintele şi lenjeria de zestre, să fi brodat cu pricepere şi migală batista „cumnatului de mire", cămaşa mirelui şi a soacrei mari, şervetul sau peşchirul naşului şi al socrului mare, năframa naşei, batistele de mireasă pentru rude, să fie de neam bun sau de viţă bună etc. Uneori fecioria şi hărnicia nu treceau în faţa avuţiei: „Fie ca o naibă/Numai bani să aibă." sau „Sutele mărită slutele"[8].

De cele mai multe ori însă frumuseţea şi vrednicia erau preferate bogăţiei: „Hâda cea de lângă noi/Zice s-o iau că-mi dă boi,/Lângă boi îmi dă şi-o vacă,/Numai hâda ca să-mi placă./Boii-mi plac,/Că boii trag,/Dar cu hâda ce să fac"[9]?

---

[7] *Idem*, p. 59

[8] Nicolae Panea, *foclor literar românesc. Pâinea, vinul şi sarea. Ospitalitate şi moarte,* Ed. Scrisul românesc, Craiova, 2005, p. 102-103

[9] G.T.Niculescu-Varone, *Monografia satului Şăuleşti (plasa Deva), jud.Hunedoara,* Bucureşti, 1945, p.79

https://biblioteca-digitala.ro

Toate secvențele enumerate anterior constituie preludiul actului propriu-zis al căsătoriei. Perioada premergătoare acceptării flăcăului drept soț este logodna, ilustrativă pentru inițiativa masculină în antamarea căsătoriei. Cea dintâi fază, reprezentată de iscodire sau tatonare, presupunea vizitarea părinților **fetei,** tatonarea discretă a intențiilor lor cu privire la căsătoria acesteia, găsirea soluției fericite pentru exprimarea scopului vizitei. De obicei, o rudă sau un prieten al casei băiatului mergea cu o ploscă cu vin sau rachiu la **tatăl fetei** şi, dacă acesta accepta să bea din ploscă, era semn că părinții **băiatului** puteau să vină să stea de vorbă.

Experiența de viață a înaintaşilor selectase subtile soluții de trecere a acestei etape a pețitului în aşa fel ca mândria părților să nu fie ofensată.

După iscodire sau tatonare, urma pețitul. Peste tot în satele noastre vechi, pețirea se făcea în absența tinerilor. Obiceiul este menținut pe alocuri şi în zilele noastre. Pe lângă rolul de negociere a alianței, pețirea mai însemna şi prima treaptă a înstrăinării rituale[10]. Tatăl **băiatului**, cu una sau mai multe rude apropiate, veneau la părinții **fetei** ca să împețească fata. Între altele, acum se făcea tocmeala, adică se negocia zestrea **fetei** şi averea **flăcăului**. Trebuie spus că o căsătorie avea întotdeauna o importanță economică mai mare sau mai mică şi că actele de ordin economic (stabilitate, plată, înapoiere a zestrei, fie a miresei, fie a mirelui, angajarea logodnicului etc.) se împletesc cu riturile propriu-zise.

După tocmeală, dacă părțile cădeau de acord asupra zestrei, se „făcea pasul" (se fixa data nunții). Acțiunea era completată de un dialog al gesturilor, de o mare discreție, instalând un cod comun. Astfel, în cazul refuzului cererii de pețit, părinții umpleau plosca starostelui exact cu câtă băutură s-a consumat, semn că obligația a fost respectată[11].

Zestrea se lua fie o dată cu mireasa, fie după nuntă. Baterea palmei pecetluia încheierea definitivă a înțelegerii.

Referitor la rolul jucat de naşi, căsătoria, cu multitudinea secvențelor sale, solicita implicarea nemijlocită a acestora. Astfel, încă înainte de pețirea **fetei** pe care şi-o dorea soție, **flăcăul** cerea părerea naşului şi, dacă răspunsul acestuia era favorabil, se desfăşurau secvențele pețitului sau împețitului.

Precedând căsătoria, logodna era considerată ca o promisiune care producea însă efecte juridice, antrenând o participare a ambelor familii. Acest episod al ceremonialului nupțial presupunea punerea în aplicare a unor rituri de separare şi de agregare preliminară la noul mediu. Ca nucleu ceremonial, logodna era susținută de un conținut consistent al celor oferite la masă, cu petrecere, deseori însoțită şi de joc, fiind plătiți lăutari de către **părinții fetei**, organizatorii acestui prilej de solidarizare şi petrecere. Logodna se strica de obicei din cauza părinților care nu se înțelegeau pe

---

[10] Nicolae Panea, *op. cit.*, p. 121

[11] Simion Florea Marian, *Nunta la români. Studiu etnografic*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1890, p. 102

https://biblioteca-digitala.ro

avere. Când se rupea logodna, familiile rămâneau în duşmănie pe toată viaţa. **Fata** vinovată de ruperea logodnei era considerată batjocorită şi se mărita mai greu.

În obiceiurile legate de nuntă, rolurile ce reveneau familiei din care provenea mireasa dar şi celei în care mireasa se încadra ca un nou membru erau, în primul rând, deţinute de cuplul părinţilor. Etapele preliminare ale nunţii, anume logodna şi peţirea, momente în care **fata** depinde de autoritatea parentală, sunt predominate atitudinal pe linie **feminină,** prin familia **fetei. Fata** are acum posibilitatea de opţiune, ea decide prin autoritatea reprezentanţilor ei. **Părinţii miresei, ca autoritate a fetei,** acţionau, aşadar, în anumite momente din ceremonialul nunţii, derulate succesiv şi la intervale: peţitul, logodna, petrecerea tinerilor sâmbătă seara, masa mică în duminica nunţii şi ospăţul, la o săptămână după nuntă. Intrarea în rol se instituia prin actul peţitului, desfăşurat în propria lor gospodărie, ca gazde, onorând evenimentul cu oferirea unei trataţii pentru oaspeţi, care putea fi de la o simplă cinstire cu vin şi dulciuri până la un adevărat ospăţ[12].

Din vechime vine uzanţa potrivit căreia, înainte de căsătorie, **băiatul** îi făcea daruri de nuntă viitoarei **soţii**. Părerile despre sorgintea obiceiului sunt contradictorii.

Unii specialişti susţin că datina şi-ar avea originea în dreptul provincial oriental (de pildă, se apreciază că evreii ar fi înlocuit, pe timpul lui Moise, cumpărarea femeii cu înzestrarea ei), alţii o socotesc o practică asimilată de romani de la gali, iar alţii o datează în epoca clasică a dreptului roman[13].

Darurile dinaintea nunţii nu se confundau cu cele pe care **bărbatul** şi rudele sale i le făceau **femeii**, a doua zi după nuntă, în schimbul feciorei (se presupune că această practică ar fi de sorginte bizantină şi că bizantinii ar fi împrumutat-o din vechiul drept grecesc)[14].

Spre deosebire de peţit şi de logodnă, nunta tradiţională semnifică momentul adevăratei oficializări a unei căsătorii, cel mai însemnat eveniment din viaţa cuplului şi indiscutabil cea mai mare şi mai de amploare sărbătoare familială care antrena, într-un fel sau altul, aproape întreaga colectivitate a unei aşezări, începând cu rudele foarte apropiate, continuând cu cvasitotalitatea membrilor neamurilor din care descindeau **mirele** şi **mireasa** şi sfârşind cu vecinii, cu cetele de **feciori** ori **fete**, cu majoritatea locuitorilor unei aşezări (în cazul când mirele şi mireasa îşi aveau obârşia în localităţi diferite). Prin nuntă, **mirele** şi **mireasa** erau introduşi într-un nou rol şi statut social.

---

[12] Germina Comanici, *Cercul vieţii*, Colecţia Ştiinţe Sociale, Editura Paideia, Bucureşti, 2001, p. 168

[13] Dumitru D.Mototolescu, *Darurile dinaintea nunţii în dreptul vechi românesc comparat cu cel romano-bizantin şi slav*, Bucureşti, 1921, p.4-5

[14] *Idem*, p.40

https://biblioteca-digitala.ro

Mireasa se desprindea până şi de comunitatea umană în care se născuse şi copilărise pentru a fi transplantată într-o alta, cu rosturi şi aspiraţii întrucâtva felurite. Înstrăinându-se, mireasa îşi schimba şi starea psihică: „Ia-ţi mireasă ziua bună,/De la tată, de la mumă,/De la vorba ta cea bună...".

Simbol al candorii, frumuseţii, prospeţimii fizice, inocenţei şi ingenuităţii, **mireasa** era personajul central al nunţii. Mai mult decât **mirele**, ea constituia ţinta privirilor întregii suflări la eveniment. Alintată, dezmierdată prin gesturi sau vorbe, invitată necontenit la joc, dăruită cu cadouri, **mireasa** trăia în timpul nunţii apogeul capacităţii sale de seducţie. Treptat însă, autoritatea **familiei bărbatului**, prin reprezentanţii ei, este progresiv ascendentă, pe tot parcursul nunţii propriu-zise. Din nefericire, imediat după nuntă, urma căderea în anonimat a **femeii,** marginalizarea.

Atât pentru **mire**, cât şi pentru **mireasă,** nunta marca şi începutul tribulaţiilor vieţii. Se îngrădeau libertăţile specifice tinereţii. Viaţa se încărca de responsabilităţi: cele materiale, cea a fidelităţii etc. Căsătoria ducea implicit la copii, bătrâneţe şi moarte. Ea este înţeleasă ca o moarte simbolică, diferitele pierderi impuse (precum virginitatea şi tinereţea) fiind deplânse cu voce tare pe durata nunţii.

Sărbătoare fără egal în viaţa omului, datorită amplorii şi semnificaţiilor sale majore, nunta însăşi includea mai multe episoade: chemarea la nuntă, gătirea **mirelui** şi a **miresei,** cererea **miresei**, luarea iertăciunilor, cununia, sosirea **miresei la casa mirelui,** horele nunţii, masa mare, dezvelirea etc.

Chemarea la nuntă era însoţită de rituri de fertilitate sau fecunditate (cei care chemau aveau cu ei un colac, de unde şi denumirea de colăcari sau colăceri), de rituri augurale (chemarea la nuntă se făcea, de regulă, după amiază şi chemătorii se adresau cu „bună dimineaţa, bine v-am găsit sănătoşi"), de propiţiere (urări reciproce, închinarea cu plosca etc.). Ea se făcea într-o ordine riguroasă, încetăţenită prin tradiţie. Chemarea la nuntă o mai făceau **ginerele**, cumnatul de mână (nume în Oltenia) sau starostele nunţii şi lăutarii. Cei ce „chemau" ofereau invitaţilor, după dorinţă, o ploscă cu vin ori una cu ţuică (rachiu, palincă). Cine bea, însemna că accepta invitaţia. Secvenţa rituală menţionată începea cu naşii. Chemarea la nuntă continua cu rudele de rangul întâi, cu vecinii de pe o anumită rază a vetrei aşezării, iar oraţiile de nuntă, multiple şi frecvente pe parcursul întregului ceremonial, marcau contactul dintre colăcarii **mirelui** şi vorniceii **miresei,** mijlocind schimbul de mesaje, despărţirea tinerilor de părinţi, prin obţinerea iertăciunilor, pe de altă parte. Acţiuni de o însemnătate crucială în viaţa tinerilor, secvenţele nunţii erau presărate de rituri de separare, de agregare, precum şi de practici apotropaice. Dintre riturile de separare sunt de amintit răscumpărarea **miresei**, când veneau nuntaşii să o ducă la casa mirelui; rasul **mirelui** sau bărbieritul ritual (ilustra tranziţia spre maturitate); acoperirea **miresei** cu voalul (însemn al separării de categoria fetelor); luarea rămasului bun, iertăciunea sau binecuvântarea părinţilor (semnifica separarea miresei de ai săi pentru a se încorpora în familia soţului); jocul

https://biblioteca-digitala.ro

steagului sau bradului etc. Bradul **mirelui** (nume la sud şi est de Carpaţi) era simbolul masculin al vitalităţii, al puterii, al virilităţii. În afara oraţiei bradului, se mai desfăşura jocul bradului. În aşezările din Oltenia, Hora mare a bradului se juca în faţa bisericii, imediat după cununie. Printre riturile de agregare general răspândite se înscriu, de exemplu, primirea **miresei** de către soacră, Hora **miresei,** dezvelitul **miresei,** care puncta integrarea în rândul femeilor măritate. Practicile apotropaice, riturile de fertilitate sau fecunditate, riturile augurale sau de propiţiere însoţesc majoritatea fazelor nunţii [15].

Nunta începea, în mod formal, prin cusutul şi Jocul bradului. Autoritatea **masculină** este exprimată prin recuzită simbolică (brad) şi emisari reprezentaţi prin roluri. Brădarul era responsabil să-l însoţească pe **mire** pe tot parcursul nunţii, era prezent la casa **miresei** când alaiul **mirelui** mergea să o ceară, stătea în spatele **mirelui** când acesta depunea jurământul în biserică, era simbol el însuşi al virilităţii masculine. Ca relaţie de rudenie, brădarul era, de regulă, vărul **mirelui** din partea tatălui. Ca şi la înmormântare, bradul e adus din pădure conform unui ritual specific. Brădarul rosteşte versuri prin care sfătuieşte pe **mireasă** să dea o masă în cinstea lui, apoi tatăl fetei aduce o prăjină lungă de 6-8 metri, leagă bradul de ea şi-l înfige într-unul din colţurile casei. Căsătoria, ca şi moartea era o tranzacţie definitivă însă, spre deosebire de moarte, căsătoria era un fel de „schimb negociat", chiar discursul festiv al nunţii fiind asociat limbajului folosit de cei care făceau negoţ. După jocul bradului, **mirele** însoţit de cumnatul de mână şi de prieteni, pleca la casa **miresei** pentru a participa la Jocul cununii. Cununa era simbolul **purităţii miresei**, fiind **înmânată mirelui** pe un blid, gest care va fi repetat pe parcursul nunţii, în timpul Horei găinii, semn al preluării sub **autoritatea masculină**. Virginitatea miresei trebuia supusă verificării publice şi în special celei a viitorului soţ, deoarece **mirele** şi **stegarul** redau simbolic nucleul legitim al patriarhalităţii şi al relaţiilor sociale publice. La încheierea Jocului bradului, la casa miresei rămâneau familia şi rudele apropiate, acum desfăşurându-se una dintre cele trei târguieli simbolice pentru **mireasă,** singura interacţiune ceremonială directă între miri. Jocul bradului şi al cununii, precum şi negocierea simbolică reprezintă un complex ritual de despărţire, dar şi de condensare a procesului căsătoriei, referindu-se la transformarea imediată de statut la care mirele şi mireasa s-au angajat. Cumnatul de mână şi domnişoara de onoare sunt succesorii simbolici ai mirelui şi miresei, căsătoria fiind un proces generativ în timp[16].

În dimineaţa zilei cununiei religioase, naşul pregătea **mirele** pentru a pleca la luarea **miresei**. Pentru a deveni apt pentru nuntă, **mirele** săvârşea sau suporta o suită de acţiuni: lăutul sau scalda rituală, pentru purificare; bărbieritul; închinarea şi primirea cămăşii de nuntă de la mireasă; înveşmântarea. Consemnat în Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova, şi

---

[15] Gail Kligman, *op. cit.*, p. 63
[16] Gail Kligman, *op. cit.*, p. 65-67

https://biblioteca-digitala.ro

Bucovina, bărbieritul ritual se desfăşura duminica dimineaţa, la casa mirelui, înainte de cununie. Îmbrăcat în veşminte de gală şi cu însemnele specifice (floarea de ginere etc.), **mirele** era aşezat pe un scaun în mijlocul încăperii, iar rasul simbolic îl făcea de obicei naşul. Acţiunea consemnată în Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova şi Bucovina -se desfăşura duminică dimineaţa la casa **mirelui** şi marca o secvenţă iniţiatică, un prag al trecerii de la starea de adolescenţă la aceea de bărbat. Asistau feciori, bărbaţi de curând însuraţi, fete, neveste tinere. Lăutarii cântau cântece de dor, de jale, despre soartă şi noroc, despre raderea bărbii de holtei sau pierderea libertăţilor de flăcău etc. În vechime, cântecul **mirelui** era rostit de fete şi neveste tinere. La sfârşit, **mirelui** i se aşeza pe cap un colac învelit într-un prosop nou, primit de la mireasă, având menirea de a determina fertilitatea, fecunditatea. La terminare, colacul şi prosopul erau luate de cel ce rădea, adică de naş. Urma îmbrăcarea **flăcăului ca mire** şi sărutarea lui cu **toţi flăcăii**, dovadă a despărţirii de feciorie[17].

După „iertăciunea" de la casa **mirelui,** când acesta cerea iertare pentru orice greşeli va fi făcut, primind binecuvântarea părinţilor, **mirele** îşi lua rămas bun şi primea ceva de mâncare „ca să nu jure flămând, să nu sie viaţa goală"; se considera că mâncatul înainte de cununie va da posibilitatea cuplului să asimileze bogăţia slujbei de cununie.[18]

Naşul organiza cortegiul acelora ce porneau spre casa miresei. **El şi mirele** mergeau călare în faţă. În imediata apropiere se găseau ceilalţi călăreţi din anturajul mirelui. În afară de **mire şi naş**, alaiul care pornea către **mireasă** cuprindea doi colăceri sau colăcari (care purtau **colacul mirelui**), vornicul sau vorniceii (care rosteau oraţia de nuntă), fratele sau **fraţii de mire**, brădarul (nume în Oltenia, Muntenia) ori stegarul (denumire în Transilvania) şi alţi flăcăi apropiaţi ai mirelui. Cu toţii mergeau călări şi flancau carele sau căruţele în care se aflau, în ordine, naşa, surorile de mire, socrii mari, lăutarii etc. Itinerarul pe care se deplasau era de obicei întortocheat, după cum stabilea naşul[19].

Naşul este aici reprezentant al autorităţii parentale masculine, însă rolul naşilor pe parcursul vieţii era acela de părinţi spirituali ai tinerilor căsătoriţi. Pe lângă rolul primordial pe care-l aveau la botezul şi căsătoria finilor, pe lângă darurile pe care li le făceau la botez şi cununie, pe lângă sprijinul material oferit ori de câte ori era nevoie, naşii aveau îndatorirea de căpetenie de a-şi forma finii ca oameni, de a contribui la desăvârşirea lor sufletească[20].

Unele texte rituale de colindat, unele cântece din ritualul de căsătorie, precum şi proverbul: „cum e naşul, şi finul", reliefează rolul de mentori morali şi spirituali ai naşilor. Ei formau şi îndrumau finii, în virtutea prestigiului lor social, a consideraţiei conferite de biserică şi într-un context

---

[17] *Idem*, p.141
[18] Gail Kligman, *op. cit.*, p.73
[19] Ion Şeuleanu, *Poezia populară de nuntă*, Bucureşti, Editura Minerva, 1985, p.140.
[20] Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români*, Bucureşti, Editura Saeculum, I.O., 1997, p.19

https://biblioteca-digitala.ro

preexistent care le dădea acest drept. Obligațiile lor de rol marcau astfel un final de ceremonial, integrarea tinerei în rândul nevestelor şi într-o nouă familie.

Episodul colăcăriilor de la **casa miresei,** rostite o dată cu sosirea alaiului condus de naş, marchează venirea vestitorilor, **crainicilor mirelui.** Aceştia, ca şi craii, sosesc călări la **poarta miresei** şi vestesc pregătirea *împăratului*, *stăpânul lor*, pentru *vânătoare*. Vânătoarea este călătoria inițiatică, prilej de a experimenta lumea. *Împăratul* nu vânează, ci aflat în căutarea unui răspuns pentru starea sufletească înaltă şi sărbătorească.

După ce luau **mireasa,** în zonele vâlcene, întoarcerea alaiului nu se făcea niciodată pe itinerarul de ducere, poate pentru a sugera imposibilitatea revenirii **miresei** şi **mirelui** la vechiul statut. Se aprecia că deplasarea era labirintică, pe de o parte, pentru a face inofensivă acțiunea malefică a forțelor răuvoitoare. Pe de altă parte, marca ideea căutării stăruitoare a **miresei,** concepută ca o persoană indispensabilă[21].

Aidoma **mirelui** şi **mireasa** făcea o scaldă rituală, pentru purificare. Gătirea **miresei** mai implica pieptănatul, înveşmântarea sau învelitul, operație săvârşită **de naşă** şi punerea cununii. În general cununa o împleteau **fetele,** la **casa miresei**, din flori şi alte plante, cu precădere din iederă. Ea avea funcții multiple: de inițiere şi integrare (pe capul miresei o puneau părinții, care o luau din mâna naşei), de fertilitate şi propițiere (era împletită din flori de câmp şi plante perene), de unire (uneori, chiar mirele aduna florile), de a marca puritatea miresei (culoarea albă a florilor împletite).

În general, cântecele şi strigăturile rostite pe perioada **gătitului miresei** gravitează în jurul motivului despărțirii, al regretului vieții de **fecioară**, al înstrăinării de mediul familial şi ambiant cunoscut. Ele dau glas neliniştilor provocate de neprevăzutul vieții viitoare, deplâng golul lăsat în familie de cea care pleacă şi care avusese meniri precise, evocă dorul "pârjolitor" al înstrăinatei de cei pe care îi părăseşte. Pe ansamblu, cântecele şi strigăturile de despărțire ale **miresei** se aseamănă cu bocetele funerare, prin încărcătura emoțională pe care o declanşează. În unele zone **mirele** şi **mireasa** se duceau în grădină, la un pom roditor, unde îşi vârau capul într-un jug, simbolizând faptul că vor duce toată viața, de atunci înainte, împreună, la bine şi la rău. Viitorul **fetei** în noua sa familie, aflat în centrul de interes al spiței sale de neam era influențat de socrul mic. Înainte de părăsirea casei, **fata** era aşezată pe o pernă sau o scoarță, pentru ca viața **de femeie măritată** să-i fie uşoară.

Deoarece căsătoria semnifică sfârşitul legăturii dintre **mamă şi fiică** şi inițierea celei dintre noră şi soacră, la casa **miresei** se tocmea târguiala pentru **noră,** care era imaginată simbolic prin „hora găinii" ce era dăruită printr-o ceremonie rituală naşilor, la sfârşitul nunții. Toate medierile ceremoniale derulate în comunitatea tradițională vizează în substanța lor

---

[21] *Idem*, p.141

https://biblioteca-digitala.ro

linia continuităţii, imposibilitatea reîntoarcerii la traseele iniţiale. Drumurile pe care se întoarce brădarul de la casa **miresei** sau alaiurile de la nuntă ocolesc ruta primară tocmai din motivul ireversibilităţii traiectoriei iniţiate de trecerea de la o stare la alta. Aceasta devine o regulă a cărei încălcare este strict interzisă, tocmai pentru a nu genera dizarmonii fundamentale [22].

Casa miresei se împodobea „cu brazi pe la stâlpi şi în vârful casei, iar într-o prăjină înaltă" puneau „de asemenea un brad, cu un şervet" în care înnodau „o monedă de argint"[23].

Ajuns la **casa miresei**, **alaiul mirelui** găsea porţile zăvorâte, iar flăcăii locali nu lăsau să intre **flăcăii mirelui** până nu primeau un dar în băutură ori bani.

În general, feciorii din sate se constituiau în **cete de flăcăi**, *tole* sau *roată de flăcăi*, în ajun de Sf. Andrei sau Sf. Nicolae, obicei cu funcţie iniţiatică, dublată de o puternică funcţie integratoare. Ritualul de iniţiere consta în băutul a nouă *tălăngi* cu vin, după care se juca brâul, joc **bărbătesc** de rezistenţă cu ritmul din ce în ce mai alert. Cel care rezista, rămânea în ceată, ceilalţi revenind peste un an. **Ceata de feciori** funcţiona pe parcursul unui an, şi coordona viaţa tinerilor din sat asumându-şi diferite funcţii. Dacă o **fată** dintr-un sat se mărita cu un **flăcău** din alt sat, **flăcăii** din ceată împiedicau plecarea **miresei** până când **mirele** plătea o sumă semnificativă, reprezentând ierbăritul sau vulpea. Închiderea porţilor de la **casa miresei** poate fi percepută ca un ecou al vremurilor când se practica îndeobşte **răpirea tinerelor de către flăcăi**. Revenim cu acest episod la etapa primirii alaiului nupţial la **casa miresei**, în faţa porţilor încă zăvorâte, unde colăcarii sau *colăcerii* **mirelui** şi vornicul **miresei** făceau schimb de colaci, îndeplinind astfel o uzanţa cu rost apotropaic, de propiţiere, de provocare a fertilităţii, dar şi de invitare la înţelegere, la pace a celor două grupuri aparent ostile. După ce pătrundeau în curtea părinţilor **miresei**, unul dintre componenţii alaiului **mirelui** rostea *oraţiile* (*colăcăriile*), în care apărea motivul de obârşie străveche al **mirelui** voinic, vânător. **Motivul vânării miresei** este des întâlnit şi în baladele româneşti, asociat cu motivul **căutării miresei** şi-a cuceririi acesteia. Aceeaşi arhaică sorginte o au bradul nupţial şi practicile folosirii pâinii rituale. Pe ansamblu, oraţiile de nuntă sunt alegorice, metafora şi simbolul abundă. În colăcării atât personajele cât şi acţiunea sunt exprimate simbolic[24].

În mai toate variantele de colăcării se întâlneşte aceeaşi schemă compoziţională: formula de adresare stabilind dialogul dintre colăcari şi vorniceii **miresei,** împestriţată cu glume şi ironii la adresa asistenţei, se constituie într-o probă de isteţime şi spontaneitate; partea centrală - nararea vânătorii alaiului împărătesc, bogată în imagini descriptive şi elemente

---

[22] Germina Comanici, *op. cit.*, p.170

[23]Ch. Laugier, *Contribuţiuni la etnografia medicală a Olteniei,* Craiova, Editura „Scrisul Românesc", 1915, p. 34

[24] *Nunta la români, Oraţii,* Ediţie îngrijită de Ion Moanţă, Prefaţă de Ioan Alexandru, Editura Minerva, Bucureşti, 1989, p. 19

https://biblioteca-digitala.ro

stereotipe, potențată dramatic prin dialog şi gestică; apoi formula de încheiere constând în cererea răsplatei pentru cele zise, felicitare şi urare. În partea centrală, o dată cu descrierea vânătoarei rituale a **miresei,** orațiile de nuntă stabilesc o corelație simbolică între statutul fetei şi lumea florilor. Uneori, **mireasa** este însăşi zâna florilor, care trebuie dusă în **grădina mirelui** pentru a înflori şi a rodi[25].

În orațiile de nuntă sunt evocate şi alte ipostaze **ale miresei**, ca: *steaua strălucitoare sau lebăda*, iar în locul **mirelui** se amintesc *cerbul sau leul*, simboluri ale măreției, ale bărbăției neînfricate. În unele orații de nuntă se exprimă şi cerința ca, înainte de cununie, tinerii să obțină *iertăciunea părinților.*

Ciclul *iertăciunilor* grupează orațiile rostite înaintea plecării la cununie sau la despărțirea **miresei** de părinți, constituind la nivelul nunții tradiționale ultima treaptă a ritului de trecere. Semnificația actului ceremonial, cadrul şi modalitatea de manifestare (mirii aşezați în genunchi dinaintea părinților, înconjurați de naşi, frați şi surori), dar şi conținutul lor subliniază etapa de maximă solemnitate din desfăşurarea nunții, *iertăciunile* mijlocind despărțirea mirilor de părinți. Ele devin elogiul grijii şi strădaniei părinteşti, legământul de păstrare a unei conduite exemplare în familie şi comunitate. Momentul *iertăciunii* este şi ultimul în care **părinții fetei**, înainte ca aceasta să le părăsească gospodăria, sunt în poziția de prim plan. Este momentul în care autoritatea feminină, prin intermediul reprezentanților ei, este înlocuită de cea masculină, de familia flăcăului. *Iertăciunile* la **casa miresei** erau mai patetice, întrucât **fata** se desprindea nu numai de statutul **de fecioară**, ci şi de mediul familial al copilăriei, pentru a migra într-o ambianță nouă, străină şi câteodată ostilă. **Părinții fetei** îi binecuvântează pe tineri, asociind formulei manevrarea unor simboluri de belşug: pâine şi sare. Şi prin satele din Gorj, după ce colăcarul rostea orațiile şi schimba plosca sa cu cea a socrului mic, închinând - ieşea **mireasa** cu vadra cu apă şi stropea cu busuioc nuntaşii ginerelui[26].

Până a pleca la cununie, după rostirea *iertăciunilor*, la casa părintească **a miresei** se cântau şi cântece de despărțire. Fetele care cântau, primeau de la naşă monede de argint, cu ajutorul cărora se răscumpăra **mireasa** de la prietenele sale[27].

La scoaterea **miresei** din casa părintească, după ce tinerii îngenuncheaseră în fața părinților **miresei** iar colăcarul rostise *iertăciunile*, se consuma şi ritualul **colacului miresei**, care i se aşeza pe cap şi care apoi era rupt şi azvârlit fecioarelor de către naşă (în Oltenia, Muntenia, Moldova). Lui i se atribuiau valențe apotropaice, dar şi de determinare a fertilității. La ieşirea din casă, **naşul** ținea **mirele** de mână, ginerele **mireasa,** iar mireasa **naşa.** La plecarea către **mire, mireasa,** însoțită de „brădar" sau „cumnatul de mână", lăutari, fete şi băieți, mergea la a treia fântână publică cu o

---

[25] Simion Florea Marian, *Nunta la români*, Bucureşti, 1980, p.325
[26] Informații de teren culese de Gheorghe Iordache, păstrate în manuscris
[27] Teofil Francu, George Candrea, *Românii din munții Apuseni (Moții),* Bucureşti, 1888, p. 166

https://biblioteca-digitala.ro

găleată, pe care o umplea cu apă, stropind nuntaşii, ceremonial cu funcţie purificatoare, apotropaică, sau răsturnând-o cu piciorul către cele patru zări.

În biserică, pe durata oficierii cununiei, **femeile** aruncau, cu intermitenţe, monede şi grâu înspre miri (gest înfăptuit cu ţelul de a determina avuţia, fecunditatea cuplului). **Mirele şi mireasa** purtau pe cap coroanele pentru nunţi (cununiile), căderea oricăreia fiind considerată un semn fatal. După schimbarea inelelor, **mirele, mireasa**, domnişoara de onoare, stegarul, naşii îl urmează pe preot de trei ori în jurul altarului. În timpul cununiei, tinerilor li se recomanda, între altele, să dea ascultare mai mare naşilor decât propriilor părinţi. La ieşirea din biserică, femeile se adunau lângă pragul bisericii să surprindă momentul în care cuplul se pregătea de plecare: dacă **femeia** păşea înaintea **soţului**, se considera că ea va fi *capul familiei*. Înainte, un colac ritual era ţinut de naşi în faţa cuplului, la intrarea în biserică. Cuplul privea la soare prin gaura din mijloc, apoi rupea colacul în două. Cel care avea jumătatea mai mare, urma să aibă autoritate mai mare în căsnicie[28].

Paralelismul aproape constant dintre acţiunile de la casa miresei şi cele de la casa mirelui consemnează o etapă de egalitate a celor doi – cea mai „complementară" tranziţie pe care o exprimă masculinul şi femininul înaintea constituirii celulei familiale. În ea sunt incluşi şi germenii confruntării pentru autoritatea viitoare care, cu excepţia băiatului „măritat" este un atribut al masculinului.

Socrii mari intrau în rol prin participarea la peţit şi logodnă, dar ceremonial se impuneau în momentul când tinerii, după cununie, se întorceau în fruntea alaiului, în gospodăria lor. Acest episod era marcat de acte rituale al căror executant principal era **socrul mare,** reprezentantul **autorităţii masculine**. Acesta le asigura celor doi tineri protecţie, pentru intrarea fastă în gospodărie, având grijă să nu intre nimeni înaintea lor, sau să se arunce ceva în ei. În curtea **mirelui** intrarea se făcea în ordinea: **naş, ginere, mireasă**, naşă, rude de prim rang etc. Momentele importante ale primirii rituale **a miresei** se concentrează pe trecerea celor două praguri: intrarea în gospodărie şi pragul casei, asociate cu primirea augurală, cu semne de belşug (pâine, sare, zahăr, miere, agheazmă, busuioc) şi joc. **Primirea miresei** la casa socrilor se făcea de către **soacra mare**. Ea aştepta tinerii în curte cu un pahar de vin, zahăr, dulceaţă şi-i încingea fie cu un *peşchir*, fie cu un *frâu de cal*, ca să rămână veşnic un întreg. Apoi, **mireasa** era condusă de soacră pe scara casei, de unde stropea nuntaşii cu busuioc. Urma intrarea în tinda (prispa) casei. Acolo, în apropierea pragului de intrare în casă, se afla masa joasă, rotundă. Pe mijlocul ei se găsea un pahar cu vin. **Mireasa** se urca pe masă şi ocolea paharul de trei ori, apoi răsturna paharul cu piciorul înspre pragul camerei şi păşea în casă, peste prag. De obicei, **mirele** lua **mireasa** în braţe şi o trecea peste prag, loc sacru al casei, loc de trecere între cunoscut şi necunoscut, între lumea străină şi

---

[28]Gail Kligman, *op. cit.*, p.73

https://biblioteca-digitala.ro

cea domestică. În Oltenia, întâmpinarea, în bătătura casei, o făcea socrul mare. În satele din nordul Olteniei, el se afla lângă o masă scundă, rotundă, pe care se găsea o azimă cu puţin zahăr pe ea şi un pahar aproape plin cu vin. **Mireasa şi mirele sărutau mâna socrului mare**, iar el îi săruta pe frunte. **Mireasa** îi lega la gât un şervet ţesut din in sau bumbac. **Socrul mare** o lua de mână şi ocoleau de trei ori masa. La fiecare ocolire, **mireasa** sălta masa puţin cu piciorul, fără să răstoarne paharul cu vin. În orice caz, introducerea în casă a mirilor o făceau naşii, care-i ţineau de mână. Toate secvenţele enumerate reprezentau semnul primirii şi al binecuvântării lor. Dacă în primele secvenţe ale nunţii **spiţa de neam a miresei** anticipa, prin reprezentanţii săi, părinţii, viitorul fertil al cuplului, odată integrată în noua sa familie, **soacra mare** prelua prin obligaţiile sale de rol îndeplinirea unor acte rituale ce vizau acelaşi scop, al perpetuării neamului. Astfel, **soacra mare** o lega **pe mireasă** cu un brâu peste coapse, aşezându-i în braţe copii, de regulă băieţi, pe care mireasa la rândul ei trebuia să-i dăruiască altei fete [29].

După consumarea ceremonialului primirii **miresei** în **gospodăria flăcăului**, lăutarii cântau pentru tineretul aşezării. Mai întâi, înainte de începerea mesei mari, se lăsa o bună bucată de timp pentru hore la care participau, de regulă, toţi tinerii din sat şi chiar tineri veniţi din alte aşezări învecinate. Aproape orice flăcău comanda o horă, pe care o conducea. Naşul supraveghea păstrarea unei ordini echitabile a horelor comandate şi-i rânduia pe solicitanţi. Atât naşului cât şi naşei le revenea obligaţia să se afle în fruntea unor jocuri cu încărcătură rituală: *Jocul bradului* (se presupune că bradul, ca simbol nupţial, descinde din arborele vieţii, că s-ar fi încetăţenit în patriarhat şi că, la început, îl substituia chiar pe mire), *Hora miresei* etc. În această categorie intra şi *Nuneasca* – o horă consemnată în Muntenia şi Oltenia, care prilejuia oferirea, în văzul general, a darurilor tradiţionale (în esenţă, veşminte) pentru naşi, moaşă, rudele consangvine principale. Pentru refacerea echilibrelor temporar deteriorate prin formarea noului cuplu, **integrarea miresei în gospodăria soţului**, câştigarea bunăvoinţei reciproce a rudelor colaterale şi asigurarea unui temei economic gospodăriei pe cale de constituire, se făceau cadouri reciproce, se rosteau urări de prosperitate, se ofereau mese de reconciliere.

Una din marile obligaţii ale **părinţilor fetei** în schimbul de servicii din cadrul multitudinii relaţiilor de rol instalate în desfăşurarea ceremonialului nunţii era pregătirea darurilor pentru naşi, socrii mari, **rudele mirelui**, cumnatului de mână, celorlalţi performeri ceremoniali. Apogeul „dăruirii" **mirelui şi miresei** se atingea la *Masa mare* sau la *Masa cu daruri*. Organizarea *Mesei mari* constituia cea mai importantă obligaţie de ordin practic din cadrul nunţii, aceasta revenindu-le **părinţilor băiatului.** Naşul hotăra momentul începerii *Mesei mari*. Naşii şi finii stăteau în capul mesei. Le urmau, în ordine, rudele cele mai apropiate, notabilităţi ale satului, prieteni, vecini, alţi meseni. Ordinea servirii mâncărurilor la masă rămânea

[29] Germina Comanici, *op. cit.*, p. 169

https://biblioteca-digitala.ro

mereu aceeaşi, iar lăutarii se străduiau să răspundă cu promptitudine solicitărilor naşului. Pe durata *Mesei mari*, naşul mai trebuia să marcheze începutul petrecerii prin cuvinte de preamărire, de binecuvântare; să asigure paza miresei (dacă era furată sau i se lua un pantof, el plătea răscumpărarea); să probeze discernământ când mireasa era înlocuită cu una falsă; să joace primul mireasa etc. Pe desfăşurarea nunţii, majoritatea toasturilor erau adresate **miresei,** deoarece ea era considerată a fi „sărbătorita". De obicei, bărbaţii închină în cinstea **miresei** sau a cuplului cu strigături nespecifice, urând cuplului, naşilor şi tuturor celorlalţi noroc, viaţă lungă şi fericire. Deoarece **bărbaţii reprezintă familia individuală în public**, iar în interiorul gospodăriilor relaţiile cu femeile erau diferenţiate, acestea foloseau prilejul oferit de nuntă pentru a da glas acestor discriminări. Pe parcursul nunţii, **femeile** adresau toasturi **miresei,** ridicând cu acest prilej problemele intra-gospodăreşti la nivelul interesului întregii comunităţi. Toasturile lor reprezintă o formă de expresie cathartică şi comunitară, care legitimează condiţia femeii, dar şi protestează împotriva ei. **Miresei** i se prezintă soarta ei de **femeie măritată**, surorile sau prietenele nemăritate toastează similar cu felul în care o „bociseră" la plecarea ei, în timpul îmbrăcării. Ele subliniază avantajele condiţiei de fecioară, pe care mireasa a decis să o abandoneze. Strigăturile femeilor au şi valoare didactică, prin enumerarea regulilor de bază ale unei femei măritate. Mirele este sfătuit cum să se manifeste în relaţia cu soţia şi cum să o ajute să se adapteze la noul ei statut, deoarece fără sprijinul mirelui în stabilirea noilor relaţii, în special cu soacra, **mireasa** îşi va pierde vitalitatea şi va „muri". Numeroase toasturi atrag atenţia **mirelui** asupra „florii" de lângă el, reamintindu-i că în casa lui ea nu va avea pe nimeni altcineva decât pe el[30].

În desfăşurarea de mare amplitudine a momentului, *Masa mare*, care se integrează riturilor de graniţă, de separare, în timpul căreia se consumă alimente cu valenţe ritualice, se practica „vânzarea simbolică" a găinii, către sfârşitul petrecerii, după aducerea fripturii, când se strângeau darurile. Mai întâi se consuma secvenţa ceremonială a *jucării găinii*, care era închinată nunului şi care trebuia s-o cumpere, pentru ca s-o împartă tuturor nuntaşilor, contaminându-i pe toţi cu belşug şi bunăstare, deoarece găina este simbolul fecundităţii, al belşugului. Pornind de la considerentul că nunta semnifică sfârşitul legăturii dintre **mamă şi fiică** şi iniţierea celei dintre **noră şi soacră, la casa miresei** se întocmea **târguiala pentru noră**, care era imaginată simbolic prin *Hora găinii*. Dacă cererea miresei ilustra transformarea prin căsătorie a relaţiilor sociale, *Hora găinii* evidenţia **transformarea viitoare a femeii,** prin intermediul relaţiilor sexuale. *Târguiala* pentru găină avea loc între **mama simbolică a miresei**, bucătăreasa, şi **mama simbolică a mirelui,** naşa. *Hora găinii* era considerată ca fiind cea mai amuzantă parte a ritualului, iar negocierea în cadrul dansului se făcea în versuri rimate, improvizate, având efecte satirice. Vinul semnifica sărbătorirea târgului

---

[30] Gail Kligman, *op. cit.*, p. 98-100

https://biblioteca-digitala.ro

încheiat, găina „friptă" se referea la **mireasă**, şorțul suflecat al bucătăresei era un simbol pentru ispita sexuală, anume **sexualitatea miresei**, cea pe care **mirele o cumpără, prin intermediul naşului**. Lauda găinii de către bucătăreasă şi asocierea miresei cu pasărea nu sunt întâmplătoare. Găina, ca reprezentare iconică a **miresei**, reprezintă o asociație metonimică cu domeniul economicului. Găinile sunt prețioase în gospodărie pentru hrană, dar şi ca venit suplimentar (pentru a primi bunuri raționalizate, sătenii trebuiau să dea la schimb un număr de ouă). Este demn de reținut că atât **găina, cât şi cununa miresei** sunt jucate şi cântate în mod similar, etalând virginitatea miresei. **Mireasa** şi găina sunt echivalate simbolic, ambele fiind sacrificate. **Mireasa** este sacrificată sexual şi valorizată pozitiv. Prin *Hora găinii* se valida public virginitatea miresei, căci **onoarea mirelui** se bazează pe condiția imaculată a acesteia. Găina sau **femeia** pregătită sexual este o ispită pentru naş, fapt exprimat în versuri care de multe ori degenerau în strigături neruşinate, spre savoarea tuturor. Durata târguielilor depindea de capacitatea creativă a negociatoarelor, la finele lor naşa devenind stăpâna găinii, iar bucătăreasa deplângând pierderea ei. Cererea **miresei** şi hora găinii dramatizează public procesul de luare în posesie a femeii de către bărbat. Tranzacția publică din textul acestei hore finalizează public schimbarea de statut şi de apartenență domestică a miresei. Găina dată naşilor, ca dar, poate fi privită ca act ritual menit să asigure fertilitatea noii perechi, dar şi prilej pentru a o iniția **pe mireasă** şi a o integra alături de mire în rândul cuplurilor căsătorite[31].

Sarcina colectării darurilor, la *Masa mare,* revenea, în principal, **miresei.** Ea, „purtată de cumnatul de mână, ia o farfurie sau un castron, peste care pune o azimă de pâine şi puțină sare şi o prezintă naşului. Naşul face în azimă o gaură în formă de cruce, cu ajutorul unui cuțitaş şi depune pe azimă darul său, care constă în bani, în monedă de argint, sau chiar de aur, uneori mii de lei. **Mireasa** prezintă fiecărui invitat farfuria pentru daruri şi nuntaşii trebuie să dea, după puterile lor, câte o sumă de bani. Ea trebuie să sărute mâna fiecărui invitat, până la cel din urmă"[32].

Pe vremuri, darurile constau mai cu seamă din produse cerealiere, animaliere, din pânzeturi, stupi, dar mai puțin din bani. Cu timpul, banii au trecut pe primul plan. După adunarea darurilor, pe la miezul nopții, se consuma *dezvelitul* **miresei,** adică schimbarea portului **de fată** şi **mireasă** cu acela de **nevastă.** Operația o efectua naşa şi alte femei. **Mireasa** îşi împletea părul în cosiță, ca nevestele, iar naşa *o învălea.*

În timpul nopții de după încheierea petrecerii, naşii se odihneau în cele mai bune condiții. Prin satele din sudul Doljului, o persoană anume îi veghea şi îi proteja contra oricărei stânjeniri, tulburări a liniştii[33].

---

[31] Gail Kligman, *op. cit.*, p. 80-91
[32] Ch. Laugier, *Contribuțiuni la etnografia medicală a Olteniei*, Craiova, Editura „Scrisul Românesc", 1945, p. 34
[33] Informații de teren păstrate în manuscris, culese de Gheorghe Iordache

https://biblioteca-digitala.ro

Tot în Oltenia, Muntenia şi Dobrogea, la încheierea petrecerii, lăutarii cântau cântecul ritual ceremonial al *Zorilor*. *Zorile* nupţiale se cântau luni dimineaţa, în faţa camerei tinerei perechi, atunci când intrau în cameră părinţii fetei, cărora li se arăta **cămaşa miresii**. După ce se afla şi se transmitea nuntaşilor *vestea* stării în care se găsea **mireasa,** se juca *sârba rachiului roşu*. Se întâmpla deseori ca **virginitatea miresei** să fie verificată în timpul ritualului nunţii. În sudul ţării, verificarea stării de castitate se făcea luni dimineaţa, de către **soacra mare.** Aceasta intra în camera tinerilor şi lua cămaşa de noapte a tinerei. Dacă era pătată de sânge, ieşea cu ea şi o juca în horă, în chiuiturile nuntaşilor şi în cântecele lăutarilor. Dacă **mireasa** nu fusese virgină, se aşeza pe o grapă de spini, la care se înjugau patru boi, şi era dusă la părinţi. Demn de reţinut este faptul că şi românii din Timocul bulgăresc au conservat cutuma străveche a **pedepsirii miresei** nevirtuoase prin punerea pe grapă şi înapoierea la părinţi[34].

Povara purităţii era plasată pe umerii femeii, care trebuia să menţină normele sociale şi implicit, patriliniaritatea: „în ultimă instanţă, diavolul şi dorinţa sunt două elemente supuse prin voinţa forţei patriarhale manifestată prin Dumnezeu şi bărbat"[35].

În unele sate din Mehedinţi, Dolj, Teleorman, Neamţ, Dorohoi etc., toaleta **miresei** includea şi *savonul* , un fel de „sac cu moţ ce prezenta, prinse în vârf, grăunţe de usturoi şi parale de argint". Simbol al stării virginale, ***savonul*** **miresei** avea rol apotropaic. De aceea, naşul îl scotea abia luni seara[36].

În ceea ce-i priveşte pe naşi, aceştia erau chemaţi cu ceremonie, la ospăţ, a doua zi după nuntă, către prânz, de către miri, cuscrii, tinerii din suita mirilor şi lăutari. Demn de semnalat este faptul că aceeaşi rânduială persista, la sfârşitul secolului trecut, şi în Apuseni, unde vornicul, stegarul, cuscrii, mirii şi lăutarii mergeau la „nănaşi" şi îi invitau la ospăţ. Acum veneau şi invitaţii miresei, în frunte cu vornicul ei[37].

Ultimul nucleu ceremonial ce marchează finalul nunţii se desfăşoară la trei zile (în Oltenia), când *se mergea pe calea primară* sau *pe cuscrii* [38]. Când **fata** fusese dată cu voia părinţilor, mergeau părinţii ei **la ginere**, dacă nu se duceau ai băiatului. Momentul prilejuia vizita protocolară a tinerilor căsătoriţi, însoţiţi de naşi, socri mari şi rude, formă de omagiere publică **a părinţilor miresei**, dar şi de afirmare a integrării acesteia în noua sa familie. Respectând ordinea ierarhică a relaţiilor sociale şi principiul patriarhatului, **familia mirelui** era cea care găzduia celebrarea finală. La casa **părinţilor mirelui** se adunau laolaltă proaspeţii miri, familiile lor, domnişoara de onoare, stegarul, naşii. Petrecerea cu mâncare, băutură, veselie dura

---

[34] Nicolae Panea, Cornel Bălosu, Gh. Obrocea, *Folclorul românilor din Timocul bulgăresc*, Craiova, Editura Omniscop, 1996, p.45

[35] Gail Kligman, *op.cit.*, p.52

[36] Informaţii de teren, păstrate în manuscris culese de Gheorghe Iordache

[37] Teofil Francu, George Candrea, *op. cit.*, p.170

[38] Simion Florea Marian, *op. cit.*, p.696

https://biblioteca-digitala.ro

întreaga seară. Dacă logodna consfințea relația dintre **mire şi mireasă**, întâlnirea cuscrilor recunoştea relația dintre părinți, ca rezultat al căsătoriei dintre copii. Ospățul sau întâlnirea cuscrilor era o sărbătoare în cinstea acestei legături. Aşadar, o dată cu *mersul pe calea primară*, *mare*, *albă*, *întoarsă* (după cum era denumit drumul străbătut de părinții fetei la noua sa gospodărie, pentru constatarea virginității ei) şi cu rezolvarea oricăror litigii cauzate de deflorarea înainte de vreme a **fetei**, căsătoria devenea deplină şi îşi urma cursul firesc. Ilustrativ este şi faptul că, la o săptămână, când se desfăşura ospățul la **părinții fetei,** adresarea invitației era realizată de **reprezentantele feminine ale spiței de neam** ale **tânărului,** semn că **mireasa** aparține de acum altei structuri de familie. Tinerele neveste, numite *chemătoare*, *vătăşițe* sau *vornicițe* erau purtătoarele unor însemne comune cu ale chemătorilor la nuntă: plosca cu rachiu şi un băț împodobit cu cocarde. O rudă mai „gureşe" îi ispitea, cu acest prilej, pe tineri, dacă şi-au îndeplinit „cele lăsate de la Dumnezeu să fie aşa" şi, dacă constata că **mireasa** a rămas tot fată mare, o lua deoparte şi-i dădea sfaturi: „să fie mai puțin sălbatică şi să se lase giugiulită, iar după ce a isprăvit cu tânăra îl ia pe ginere şi-i spune că a aflat că mireasa se uită la el ca la un luceafăr şi că el e prea nătâng de nu se apropie de ea s-o dezmierde, dar ştii aşa mai cu binişoru şi pe-ndelete"[39].

În prezent, cutuma potrivit căreia **părinții mirelui** sunt cei care organizează nunta tinerilor s-a estompat, şi-a pierdut funcționalitatea. Nunta este privită ca un prilej de acces al familiei nou întemeiate la anumite sisteme de relații sociale şi, totodată, prilej pentru încropirea unui temei material, prin sumele de bani pe care nuntaşii le oferă în dar proaspeților căsătoriți. Din recuzita nunților actuale este nelipsită lista cu numele celor invitați şi sumele date de aceştia, darul în bani devenind aşadar „un credit pe termen limitat care urmează a fi restituit ulterior". Participarea la nuntă se face şi anticipativ, în eventualitatea unei nunți mai apropiate sau mai depărtate[40].

Constatăm la nivelul fiecărui nucleu ceremonial care intră în alcătuirea ritualului de nuntă o pendulare de roluri masculin-feminin, fapt care ne îndreptăţeşte să vorbim despre un echilibru actanțial. Există totodată şi un transfer de autoritate către sfera masculină, reprezentat de trecerea fetei căsătorite de la statutul de fecioară, aflată sub tutela părintească, în speță cea a tatălui, la cel de femeie măritată, intrată în familia băiatului, în concluzie tot sub tutela masculină.

Referindu-ne la elementul feminin sub aspectul trecerii la alt statut, remarcăm importanța economică, socială şi juridică a zestrei pe care fata o primea de la părinți, o dată cu perfectarea înțelegerii preliminare a celor două părți implicate în vederea căsătoriei.

---

[39] Ch. Laugier, *op. cit.*, p.53
[40] Nicolae Panea, *op. cit.*, p.115

https://biblioteca-digitala.ro

Valorizarea fetei prin intermediul zestrei sale era atât de pregnantă, încât acest episod a căpătat şi valenţe rituale. Negocierea zestrei în societatea tradiţională era o etapă obligatorie, premergătoare nunţii propriu-zise.

În prezent, ca urmare a influenţelor masive ale urbanului în mediul rural, putem vorbi despre o desemantizare a ritualului de căsătorie, atât la nivelul episoadelor preliminare, dar şi la ritualul propriu-zis de nuntă. Femeia a ieşit din spaţiul privat, din sfera gospodăriei, pătrunzând în sistemul public, fapt care a determinat învechirea şi caracterul fastidios al vechilor norme sociale şi rituale. Ne referim aici la dispariţia totală a episodului ritual legat de sancţionarea publică a miresei nevirgine, dar şi la estomparea interesului pentru zestre, în favoarea celui pentru o poziţie socială solidă. Nunta propriu-zisă actuală conservă încă secvenţe rituale tradiţionale, suferind însă un transfer către spectacular, prin de-semantizarea evidentă a elementelor rituale.

https://biblioteca-digitala.ro

LOCUINȚELE DIN CÂMPIA BĂILEŞTILOR ÎN SECOLELE XIX - XX

Irinel Cănureci

Dwellings from the Bailesti Plain The author starts his approach with the importance of the living space – the house considered to be the family's life core, the central point of household work out of which begins the way to prosperity or poverty of the members who live under its roof.
From an exhaustive bibliography of the historical and etnographic works we analyse the half-sunken dwelling typology – the cottage from the Bailesti Plain - among which we find types such as: simple construction (cottage, loom or *zomoniță*); a half-sunken construction, on circular or rectangular levels, with single or multiple rooms and also with opening of a cellar, known from the Neolithic until now; - simple construction (small cottage, *damul*) – stable for housing cattle in the villages of Southern Oltenia, with a single room; - *cenuşar* cottage represented by the type of transition from the cottage itself to the "house above", namely a kind of "half-sunken cottage", built of brick according to the same plan and covered with plate sheet; shed - a type of half-sunken dwelling in Oltenia, round (cone-shaped) hut around a vertical bracket. Some kind of shelter built over a circular pit. The shed had a single room. There were also larger sheds, divided in two by a middle wall; vineyard cottage – this type of construction is reported in the Romanian Plain and Piedmont Plateau, the cellar or cellar-cottage; tavern-cottage uppermost met in the Romanați Plain but not only. These large sized cottages had many rooms (sometimes up to 5-6) and larger rooms were used as tavern; mill-cottage, church-cottages in Southern Oltenia.
As a conclusion, the half-sunken dwelling – the cottage – was known and used by many peoples of the ancient world and, therefore, is not peculiar to a single ethnic group, is the primary genetic type of human dwelling appeared and perpetuated not only in certain geographical units in Romania, but also in many other countries in Europe and other continents, cold, lack of wood and the fear of a wrathful invasion but also the need and building material are the causes that have generated the coming out of the cottage in the Danubian Plain. The cottage is a perfectly adapted dwelling to the environmental conditions.
The implementation of the wide planning schedule and assembly together of dwellings according to the Organic Regulation, led to the gradual disappearance of the cottage and break through the "dwelling on the surface" all over the examined area.
Keywords: half-sunken dwelling, cottage, loom, stable for cattle, cellar, Bailesti Plain
Cuvinte cheie: Locuință semiîngropată, bordei, argea, damul, pimnița, Câmpia Băileştiului

https://biblioteca-digitala.ro

Casa este nucleul vieții de familie, punctul central al activității gospodăreşti din care porneşte drumul spre prosperitatea sau pauperitatea membrilor ce viețuiesc sub acoperişul acesteia. În acest sens, casa este generatoare de energii vitale, din care cauză a intrat şi în numeroase expresii unde primeşte şi sensul de familie, viață: „a avut casă bună cu el", „i-a spart casa", mirilor li se urează „casă de piatră". Aşadar, casa reprezintă nucleul de neclintit în scurgerea vremii, principal punct de plecare al tuturor problemelor arhitectonice, iar, pe de altă parte, ingeniozitatea organizării interiorului, constituie, în acest sens, expresia definitorie a modului de viață, a mentalității unui popor şi a spiritualității acestuia.[1]

Element cultural fundamental, nucleu al gospodăriei şi spațiu cu funcții multiple pentru satisfacerea nevoilor familiei atât în planul vieții materiale, cât şi a celei spirituale, locuința a reprezentat, în acelaşi timp, expresia concepției estetice a țăranului, evidentă în formele arhitecturii şi ale organizării interioare, în formele arhitecturii şi ale organizării interiorului țărănesc, în strânsă legătură cu valențele lor utilitare. În cazul termenului de „casă", limba română nu a păstrat latinescul *domus*, ca de altfel nici celelalte limbi romanice, cu excepția dialectelor sarde[2]. Cuvântul „casa" are încă din latina vulgară înțelesul de casă şi nu de colibă, dar, la fel ca în multe alte limbi romanice, are înțelesul de *încăpere* sau *cameră.*[3]

Construindu-şi o casă, omul îşi creează o lume a sa şi o organizează pentru a locui în ea. După ce casa a fost construită, totul capătă contur, iar sensul făuririi zidurilor şi acoperişurilor casei se desăvârşeşte prin prezența altor obiecte necesare:un pat pentru odihnă, o ladă pentru păstrarea hainelor, o masă şi scaune, țesături pentru aşternut şi învelit, corpuri pentru iluminat. Utilată cu atâtea obiecte necesare activităților cotidiene, casa îşi îndeplineşte rolul său de adăpost, de loc al concentrării diverselor ocupații, de spațiu unde se plăsmuiesc originale creații, un spațiu de locuit şi regăsit[4]. Țăranul român a reuşit proporțiile casei cu aceeaşi siguranță cu care albina reuşeşte în executarea alveolelor sale. Artele populare a căror formație se pierde în adâncul preistoriei, gândite şi executate de un număr incomensurabil de generații fac parte integrantă din chiar însuşirile rasei nefiind supuse nici modelelor trecătoare, nici şcolilor intelectuale, nici măcar civilizațiilor superficiale, care trec peste ele fără a le schimba[5]. Casa locuitorilor din Câmpia Băileştilor a răspuns, cel puțin în perioada studiată de către noi, secolele XIX-XX-lea, cerințelor de bază ale locuitorilor din acest pitoresc şi diversificat areal istorico-geografico-etnografic: apărarea contra intemperiilor, încălzirea, prepararea hranei, dormitul, păstrarea alimentelor şi

---

[1] Romulus Antonescu, *Simbolica locuinței țărăneşti,* în *Ethnos*, nr. 4, Bucureşti,1994, p.88

[2] I.Stan, *Contribuții la studiul terminologiei populare româneşti privind construcția casei în comparație cu celelalte limbi romanice,* în *Analele Universității din Timişoara,* Seria Ştiințe Filologice, II, 1964, p.141

[3] Avram Sultana, *Locuința rurală românească. Moşteniri şi factori de schimbare,* Ed.Techno Media, Sibiu, 2004, p.17

[4] Braudel Fernand,*Structurile cotidianului,* Ed.Meridiane, Bucureşti, 1984, p.7

[5] Cantacuzino G.M.,*Izvoare şi popasuri,* Ed.Eminescu,1977, p.155

https://biblioteca-digitala.ro

a hainelor, este totodată locul desfăşurării unor ocupaţii specifice şi al primirii oaspeţilor.

Toate aceste funcţii sunt cumulate de singura încăpere existentă la cel mai vechi tip de locuinţă - casa monocelulară, considerată tip originar din care se dezvoltă casa cu două încăperi, dezvoltată şi impusă şi de necesitatea extinderii spaţiului de adăpostire al oamenilor, sub presiunea demografică internă a familiei şi de cerinţele de îmbunătăţire a condiţiilor de locuit. „În evoluţia sa, locuinţa a fost întotdeauna dependentă de condiţiile istorice, sociale, de factori economici şi geografici, ea fiind un rezultat direct al acţiunii conştiente a omului asupra mediului înconjurător, definind în mare măsură gradul de evoluţie culturală a comunităţii studiate."[6]

Mediul geografic a avut înrâurire în alegerea locului pentru casă, a poziţiei acesteia faţă de fenomenele naturale(direcţia vântului, a soarelui) şi faţă de punctele cardinale, precum şi în utilizarea materialelor de construcţie. Factorul economic a determinat în ultimă instanţă schimbări structurale şi funcţionale în întreg ansamblul casei. Clima, posibilităţile de procurare a hranei sau a combustibilului ori a materialelor de construcţie, calitatea şi cantitatea acestora,evoluţia tehnicilor de construcţie,au fost alţi factori ce au determinat evoluţia spaţială şi funcţională a locuinţei, care se înscrie şi în preocupările generale pe plan european de lărgire a spaţiului pentru desfăşurarea activităţilor casnice. Şi, în acest context, în spaţiul carpato-danubiano-pontic, se întâlnesc, atât în tipologia caselor, cât şi în construcţia şi amplasarea cuptoarelor, elemente apusene cu elemente răsăritene, elemente nordice cu elemente mediteraneene.[7] De la cele mai umile adăposturi sau acareturi până la locuinţa ţărănească şi de la curţile şi conacele boiereşti până la edificiile mănăstireşti cu edificat program arhitectural, toate construcţiile din Oltenia poartă amprenta unui anumit stil. Constatarea se impune pornind chiar de la acel fundamental fapt de arhitectură care este înscrierea în peisaj, moment esenţial în arta tuturor construcţiilor.

Studiile de-a lungul timpului asupra locuinţei ţărăneşti din Oltenia au scos la iveală predominanţa în întreaga Oltenie a două tipuri de casă:

a) casa din regiunea câmpului;

b) casa din regiunea dealurilor sau de sub munte.

Prima deosebire dintre aceste două tipuri de case o constituie chiar originea acestora diferită.

Casa de la şes s-a dezvoltat din bordei. În jurul anului 1830, după Tratatul de la Adrianopole(1829), în sudul şi mijlocul Olteniei nu exista aproape nici o locuinţă ţărănească deasupra pământului. Plugarii locuiau atunci în imensa lor majoritate în bordeie. Chiar şi bisericile şi conacele boiereşti erau în multe părţi în bordeie. Existau sate întregi fără nici o singură casă propriu-zisă. Bordeiul reprezintă unul din cele mai vechi tipuri

---

[6] Maier Octavian Radu, *Elemente inedite privind cercetarea aşezărilor şi arhitecturii ţărăneşti în vestul ţării*, în *R.E.F.*, tomul 33,1981, p.318

[7] Vlăduţiu Ion, *Etnografia românească,* Ed.Ştiinţifică. Bucureşti, 1979, p.153

https://biblioteca-digitala.ro

de locuință pe care l-a cunoscut omenirea. Pe teritoriul României este o relicvă comparabilă în importanță cu străvechile tipuri de locuințe ale isihaştilor din Munții Buzăului sau Dealurile Orheiului,cu vechile tipuri de locuințe ale troglodiților de pe Valea Loirei(ca şi de pretutindeni,începând din Asia şi până în Peninsula Iberică), comparabilă cu locuințele semiîngropate în pământurile înghețate ori sub zăpezile veşnice ale locuitorilor din ținuturile nordice (din Canada, trecând peste Peninsula Scandinavă şi până în Extremul Siberiei, închizând cercul peste strâmtoarea Bering spre Yukon) din paleolitic până astăzi.[8] Ar fi cu totul absurd a considera bordeiul drept cea mai arhaică formă de locuire la români. Cât priveşte termenul ca atare,etnograful Ion Vlăduțiu afirma: „...considerăm întemeiată opinia conform căreia termenul de bordei este impropriu pentru a defini acest tip de locuință şi că noțiunea care exprimă, în modul cel mai adecvat, conținutul real al acestuia, este cea de locuință semiîngropată sau casă îngropată."

Bordeiul este:

1. o construcție simplă (numită de obicei *bordei, argea sau zomoniță*), în pământ, adică semiîngropată, de plan circular sau rectangular, uni sau multicameral şi cu gârlici, cunoscut din neolitic până azi;

2. prin bordei se mai înțelege şi o construcție de mici dimensiuni, de plan rectangular, la nivelul solului, cu una sau maximum două încăperi. O întâlnim din neolitic până azi.

Bordeiul este descris de diferiți autori în termeni diferiți:

a).„Bordeiaş" - grajd pentru adăpostirea vitelor în satele din sudul Olteniei, cu o singură încăpere[9];

b).Bordei cenuşar-reprezentat de tipul de trecere de la bordeiul propriu-zis la *„casa deasupra"*, adică un fel de „bordei la demisol", construit din cărămidă după acelaşi plan şi acoperit cu tablă[10].

c).Covercă-tipul de locuință semiîngropată, în Oltenia, colibă rotundă (conică) în jurul unei furci verticale. Un fel de adăpost construit deasupra unei gropi circulare. Pământul scos din groapă era bătut în jurul lemnelor sau crengilor colibei, a mârtacilor(despicături). Peretele exterior al covercii era acoperit cu frunze, ierburi, liane, trestie, buruieni, coajă de copac, toate legate între ele cu lut sau brazde de pământ. Coverca avea o singură încăpere.Existau însă şi coverci mai spațioase, despărțite în două de un perete median numit „primez"[11].

d).Damul-Aceasta era denumirea specială şi locală în Oltenia a *grajdului-bordei* destinat a adăposti „biolii (adică bivolii)[12].

---

[8] Nestorov Tamara, *Arhitectura locuințelor de la Orheiul Vechi,* în *Revista de Etnografie,* Chişinău, 2001, nr.1, p.174

[9] Focşa, Gheorghe, *Elemente decorative la bordeiele din sudul Regiunii Craiova,* în *Ethnos,* nr.5, Bucureşti, 2002

[10] *Ibidem,* p.10

[11] *Ibidem,* p.12-15

[12] Nițu, N.,*Originea şi răspândirea geografică a bordeiului,* în *Arhivele Olteniei,* Craiova,1992, nr.7, p.154.

https://biblioteca-digitala.ro

e).Bordeiul de la vie-acest tip de construcție este semnalat în Câmpia Română sau Podişul Getic, în acest bordei de câmp adăpostindu-se vinul mai tot timpul anului, acesta numindu-se şi *pimniță* sau *bordei-pimniță*[13].

f).Bordeiul-cârciumă-întâlnit predominant în Câmpia Romanaților, şi nu numai, aceste bordeie de mari dimensiuni, cu multe încăperi(uneori până la 5-6) şi unde încăperile mai mari erau folosite drept cârciumă[14]. Iată cum descria etnograful N.Nițu acest bordei-cârciumă:

„Urmele unui bordei - cârciumă, de dimensiuni impresionante, construit în marginea pădurii, au fost descoperite în anul 1964 pe valea Călmățuiului de Teleorman, la vest de vatra vechiului sat Balta-Lungă. Acest exemplar de locuință tradițională se compune dintr-o încăpere lungă de 20 m, folosită drept cârciumă şi o a doua încăpere de aceeaşi lungime utilizată ca dormitor, dispunând de două ieşiri în „inima pădurii". Cele două încăperi comunicau între ele printr-un tunel în care era construită o fântână. Acest bordei era cunoscut în secolul trecut sub numele de cârciuma lui Petre sau Sălaşul Haiducilor, aici retrăgându-se unii haiduci ai timpului, între care şi vestitul Iancu Jianu din Fălcoi. Se pare că această construcție specială a avut un rol strategic important pe linia sudică a țării, în apărarea drepturilor locuitorilor. Sătenii din Balta-Lungă s-au înrolat în oastea lui Tudor Vladimirescu şi au mers la Bucureşti. După înfrângerea revoluției lui Tudor Vladimirescu, drept represalii, satul a fost distrus de către turci şi cei mai mulți locuitori s-au mutat în satele vecine: Beciu, Crângeni, Băşeşti, Băcăleşti"[15].

g).Bordeiul – moară. Etnografii Maria şi Vlad Bâtcă au făcut o descoperire în Teleorman, de-a dreptul fenomenală pentru acest domeniu al etnografiei româneşti. Este vorba de o moară cu manej ce funcționa într-un bordei. Redăm în continuare, descrierea făcută de autori cu detaliile înregistrate în anul 1983: „În cercetările de teren în zona Teleorman am găsit la Stejaru părți din instalația unei mori cu manej, construită la jumătatea secolului al XIX-lea, montată într-un bordei căptuşit cu zid de cărămidă. Bordeiul avea două încăperi, dintre care cea mai mare adăpostea mecanismul morii, iar cea mică, din față, în care se intra printr-un gârlici cu scări de pământ şi praguri de lemn, servea drept adăpost pentru cerealele aduse la moară şi ca un loc de aşteptare pentru oameni. Terenul având o uşoară pantă, unul dintre zidurile laterale,în care erau practicate ferestre de 25X25 cm, se ridica deasupra solului, zidul opus fiind complet îngropat. Bordeiul era acoperit cu grinzi transversale de lemn, groase de 25 cm şi dispuse la o distanță de 80 cm, peste care veneau alte grinzi, longitudinale, dispuse una lângă alta, lipite cu lut şi acoperite cu un rând de cărămizi. Peste acestea erau puse brazde de pământ înierbat. Un pivot vertical din lemn străbătea acest planşeu, pătrunzând excentric în încăperea morii, fiind mai apropiat de peretele fără ferestre. Acest pivot avea fixat la capătul

---

13 *Ibidem*
14 *Ibidem*
15 *Ibidem*

https://biblioteca-digitala.ro

exterior mijlocul unei pârghii orizontale de tracțiune, prevăzută la extremitățile sale cu atele pentru animale;la capătul opus, acest ax motor avea fixată o roată mare, orizontală cu diametrul de aproape 2 m. La această roată măselată erau cuplate două „crânguri", fixate la rândul lor la câte un ax vertical receptor, care, preluând mişcarea accelerată, o transmiteau, prin intermediul „pârpărițelor" pietrelor alergătoare ale morii de făină şi de mălai dispuse simetric în dreapta şi în stânga axului motor. Spre sfârşitul secolului al XIX-lea se instalează în comuna Stejaru trei mori mecanice cu aburi, dintre care două în centru şi una în satul Socetu. Generalizarea în zonă a morilor cu aburi, de mare randament, a dus la dispariția treptată a morilor cu cai"[16].

h).Biserici-bordei-În sudul Olteniei„ chiar şi bisericile au fost în trecut tot bordeie de lemn sub pământ"[17]. Ion Ionescu de la Brad menționează în sec. alXIX-lea, în Câmpia Olteniei un număr de 11 biserici-bordei, iar C.S. Nicolăescu – Plopşor găseşte tot aici 14 biserici-bordei (în 1940). Biserici-bordei erau apoi şi în stânga Oltului[18].

„Pentru unele dintre aceste biserici se dau detalii asupra materialului de construcție. Aşa de pildă, în satul Moldoveni, din Câmpia Romanaților, biserica era pe jumătate în pământ, mârtăcită ca un bordei, acoperită cu pământ şi lipită tot cu pământ, în satul Rudari biserica mai veche a fost construită din gard de nuiele, pe urmă din lemn şi mai apoi din cărămidă,iar în satul Coveiu, biserica-bordei avea tăvăneală, pereții şi pardoseala din scânduri groase de lemn şi era acoperită cu pământ"[19].

Răzvan Theodorescu afirmă că țărănimea română „...era nu mai puțin şi autoarea unor foarte umile construcții. Sunt cele de tipul bordeielor, cu străvechi origini preistorice, dintre cele surprinse încă de etnografi în zona Castranova şi care, în secolul alXVIII-lea, erau reproduse într-o hartă a Olteniei, datorată lui Schwartz von Springfiels; uneori asemenea bordeie deveneau chiar lăcaşuri de cult ale satului; bordeie-biserici din epoca modernă din Câmpia Dunării fiind precedate de un exemplar precum cel ce va fi existat la Gârla în 1783, făcut anume„ cu socoteală să aibă biserică" şi pe care în februarie 1784 Mihai Vodă Şuțu îi poruncea ispravnicului de Romanați să-l nimicească prin foc (multe biserici-bordeie săpate în Oltenia dunăreană aveau să fie înlocuite în secolul trecut cu biserici de zid)".[20]

După această scurtă incursiune în diversitatea funcțională a unor spații subterane, să ne întoarcem la subiectul de bază al preocupărilor noastre, în acest început de capitol, şi anume *bordeiul-locuință*, pe care îl vom numi în continuare, simplu: *bordei.*

---

[16] Bâtcă, Maria, Bâtcă, Vlad, *Zona etnografică Teleorman*, Bucureşti, 1985, p. 79-83
[17] Focşa, Gh., *op.cit.*, p.5
[18] Nițu,N., *op.cit.*, p.154
[19] *Ibidem*
[20] Theodorescu, R., *Civilizația românilor între medieval şi modern. Orizontul imaginii (1550-1800)*, vol.II, Bucureşti, Ed. Meridiane, 1987, p.210

https://biblioteca-digitala.ro

Studiind bordeiele-locuință în plină epocă stalinistă, Gheorghe Focşa scria în 1957 o frază tipică acelor ani: „Este locuința cea mai proastă, o bojdeucă, o cocioabă, în pământ. În trecutul apropiat, bordeiul era adăpostul mizer al săracului, în violent contrast cu palatele şi conacele boiereşti din sudul Regiunii Craiova".[21] Evident, Focşa fusese obligat să scrie aşa.

Dar, despre bordeiele–locuință există o bogată literatură de specialitate, fără să se fi ajuns însă la un veritabil consens între etnografi, arheologi, sociologi etc. Iată câteva referințe succinte la această temă:

• Bordeiul „a fost cunoscut şi utilizat de foarte multe popoare din lumea veche şi, ca urmare, nu este caracteristic numai unui grup etnic"[22].

•Bordeiul este „tipul genetic primar de locuință umană apărut şi perpetuat nu numai în anumite unități geografice din România, dar şi în numeroase alte țări din Europa şi alte continente"[23].

•„...frigul, lipsa de lemne şi temerea unei urgii invazionare" sunt cauzele care au generat apariția bordeiului în Câmpia Danubiană spune B.P.Hasdeu[24].

•„...nevoia şi materialul de construcție" au dus la apariția bordeiului, zice C.S.Nicolăescu-Plopşor[25], lipsa lemnului în câmpie fiind după el cauza principală a apariției acestui tip de locuință[26];

•Bordei, argea, gard, țarc sunt cuvinte autohtone[27];

•Bordeiul este o locuință perfect adaptată la condițiile de mediu[28].

În secolul al XVIIII-lea raguzanul Ştefan Raicevich vorbea despre existența bordeielor în termenii următori: „De departe nu se observă decât fumul care iese din vatră şi din apropiere acoperişul care este ridicat de la pământ şi format din prăjini acoperite cu pământ, în aşa fel încât iarba creşte deasupra"[29].

În anul 1968 etnograful N.Nițu nota: „...am întâlnit un cătun de rudari, format din bordeie rudimentare, situat într-un golf de pădure din lunca Dunării, lângă satul Ghidici, care de la distanță apărea ca un relief dens ondulat acoperit de o vegetație bogată şi numai foarte de aproape, se observau uşile de la intrare şi coşurile pe unde ieşea fumul"[30].

Apariția şi dezvoltarea bordeiului, în regiunile de câmpie şi chiar în ținuturile deluroase, într-un număr apreciabil, pot fi puse, mai degrabă, pe seama substratului friabil (argilos-marnos) care înlesnea săparea gropii

---

[21] Focşa, Gh., *op.cit.*, p.3
[22] Nițu,N., *op.cit.*, p.151
[23] *Ibidem*, p.152
[24] Hasdeu, B.P., *Istoria critică a românilor*, vol. I, p.236, apud:N.Nițu, op. cit., p.152
[25] Nicolăescu - Plopşor, C. S., *Bordeiul în Oltenia. Schiță antropogeografică*, în „Buletinul Societății regale române de geografie" tom XII, Bucureşti,1922, p.119-120
[26] *Ibidem*, Nițu, N., op.cit., p.152
[27] Vlăduțiu, I., *Etnografia românească*, Cluj-Napoca, 1978, p.81
[28] Butură,V., *Etnografia românească*, Cluj-Napoca, 1978, p.81
[29] Raicevich,St., *Osservazionistorichenaturali e politiche intomo la Valachia e Moldavia*, Napoli, 1768, p.228, apud: Nițu,N., *op.cit.*, p.152
[30] Nițu, N., *op.cit.*, p.152

https://biblioteca-digitala.ro

bordeiului şi asigura materialul de învelitoare, pe seama adaptării lui cu condiţiile de climă, mai ales în regiunile de stepă, unde pe lângă multele lui inconveniente, bordeiul prezenta totuşi avantajul că era răcoros în timpul verilor toride şi se încălzea mai uşor, menţinând căldura, în timpul iernii, pe seama unor condiţii istorice neprielnice (bordeiele, ca şi aşezările pe care le formau se fereau de drumurile principale) puteau fi mai uşor refăcute decât casele, spre exemplu şi nu în ultimul rând pe seama condiţiilor social-economice. Că bordeiele, încă din perioada daco-romană erau construite în locuri retrase, bine adăpostite de dealuri, vizibile doar din apropiere, o dovedesc şi descoperirile arheologice"[31].

Aşadar, bordeiul, ca locuinţă cu o evoluţie multimilenară pe teritoriul ţării noastre, perfect adaptat la condiţiile geografice, economico-sociale şi istorice, cu trăsături caracteristice care îl deosebesc evident de locuinţele adâncite în pământ din alte părţi ale planetei, se constituie ca un element de cultură materială autohton care dovedeşte continuitatea de milenii a poporului român în spaţiul carpato-danubiano-pontic"[32]. Bordeiul era cunoscut şi de către populaţiile turceşti şi tătăreşti din Dobrogea,ca şi în aşezările ţigăneşti[33]. Bordeiul este un tip ahitectural fundamental prezent la numeroase grupuri etnice de pe cuprinsul întregii planete[34].

Bordeiul „...prin însuşirile sale de locuinţă trainică, adâncită în pământ, raspunde foarte bine nevoilor omului de a se feri de excesele termice din unele regiuni. Chiar în ţara noastră se poate lesne observa că bordeiul s-a dezvoltat şi menţinut într-un număr foarte mare de exemplare în acele regiuni unde se înregistrează cele mai mari amplitudini termice. În acest sens, nu ar fi lipsită de interes o cercetare a dezvoltării bordeiului în raport de zonele fito-pedo-climatice ale globului, care ar pune şi mai clar în lumină, posibilităţile populaţiilor sedentare de adaptare la condiţiile de mediu...."

Bordeiul se poate defini ca unul dintre cele mai vechi tipuri de locuinţă umană săpată în pământ şi acoperită cu pământ, stuf, paie, coceni etc., fără ca acoperişul acestuia să se sprijine pe nivelul de călcare al solului[35].

Prezenţa bordeiului din cele mai vechi timpuri,pe zone întinse de pe planeta noastră, la diferite grupuri etnice, ne arată că acesta reprezintă unul din tipurile fundamentale de locuinţă umană de străveche existenţă. Totodată, persistenţa bordeiului nu numai ca locuinţă umană, dar şi sub forma unor lăcaşuri de cult, unităţi de interes public, cum erau cârciumile, adăposturile pentru animale, depozite alimentare sau construcţii cu rol strategic, mai cu seamă în regiunile de câmpie din ţara noastră, dovedeşte fără putinţă de tăgadă că locuitorii acestor ţinuturi româneşti, nu numai că au cunoscut această formă de arhitectură generală primitivă, dar au dezvoltat-o

---

[31] *Ibidem*, p.152-153.
[32] *Ibidem*, p.155
[33] Florescu, F.B., Petrescu, P., *Arta populară românească*, Bucureşti, Ed.Academiei, 1969, p.60, Focşa,Gh., *op. cit.*, p.5
[34] Niţu, N., *op.cit.*, p.156
[35] *Ibidem*, p.157

https://biblioteca-digitala.ro

şi diversificat-o atât în plan constructiv, cât şi artistic, atribuindu-i trăsături specifice care o diferenţiază net de construcţiile similare prezente în alte părţi ale planetei.Mai mult decât atât, reputaţi specialişti în filologie au demonstrat că termenul de bordei este o moştenire din limba geto-dacilor, este deci un cuvânt autohton. El apare sub diferite forme la bulgari, sârbi, unguri, ruteni, reprezentând un împrumut de la români[36].

Etnograful N.Niţu refuză a accepta termenul de *arhitectură subterană,* ca şi termenul folosit de Gh.Focşa - subterrana casa - pe motiv că ar crea grave confuzii, că ar lega bordeiul de locuinţele troglodiţilor etc. El are însă dreptate, când afirmă că bordeiul nu este în niciun caz o *locuinţă rudimentară*[37]. Dimpotrivă!

Arheologii au descoperit la Alba-Iulia urmele unei case semiîngropate din secolul alXVIII-lea distrusă de un incendiu la 1658. Era, deci, casă-bordei cu pereţii din piatră de râu şi sfărâmături de cărămizi şi ţigle (provenite din ruinele romane ale aşezării). Avea pardoseală de lut amestecat cu pleavă. Învelitoarea era din paie, stuf sau papură. Din casă nu lipsea însă soba din cahle smălţuite, ceea ce denotă un oarecare confort[38]. Pe o hartă a Olteniei„ întocmită sub stăpânirea austriacă la 1724, este ilustrată imaginea unui bordei sub care scrie: *casa valahica"*[39].

„Este evident că în trecut aria lor de răspândire era cu mult mai mare. Încă din prima jumătate a sec. alXIX-lea, Ion Codru Drăguşanu găsea la Călăraşii Vechi numai bordeie, care, deşi erau înlăuntru lipite ca oala şi înzestrate cu mobile solide, tot făceau o impresie stranie. La 1778 şi la 1836-1838, călătorii străini remarcau prezenţa bordeielor până şi în oraşele mari ale Olteniei. Urmele lor mai persistă încă şi astăzi în mahalaua Bold din oraşul Caracal, unde am înregistrat 14 exemplare[40].

Ultimele bordeie-locuinţă din Oltenia au dispărut în anii '70. Cu atât mai valoroase sunt însemnările făcute de ultimul cercetător etnograf din România la faţa locului. Redăm în cele ce urmează, în extenso, consideraţiile edite ale lui Gh.Focşa:

„Perpetuarea bordeielor se explică şi prin adaptarea lor la condiţiile aspre ale climei din stepă cu mari variaţii de temperatură de la iarnă la vară. Bordeiele au, după aserţiunile localnicilor, unele însuşiri specifice: ele sunt călduroase iarna şi răcoroase vara. Ele sunt apoi locuinţe propice pentru ascunderea populaţiei din calea năvălitorilor. Puterea tradiţiei şi un nivel redus al cunoştinţelor tehnice şi arhitectonice, ca şi al culturii în general, au avut şi ele un rol în dăinuirea acestui tip de locuinţă..."[41].

„...se constată că în sudul Olteniei, în plăşile Balta-Jiul de Jos şi Balta-Oltul de Jos, numărul acestui fel de locuinţe ajunge până la 90%, iar în

---

36 *Ibidem,* p.155
37 *Ibidem,* p.156
38 Sebestyen,Gh.,*O pagină din istoria arhitecturi României. Renaşterea,* Bucureşti, 1987, p. 25-26
39 Focşa, Gh.,*op.cit., p.156*
40 *Ibidem,* p.5
41 *Ibidem,* p.5

https://biblioteca-digitala.ro

regiunile de deal şi de munte ele se răresc până sub 1%. Către sfârşitul veacului al XIX-lea, C. Locusteanu număra în plasa Balta-Oltul de Jos, lângă Dunăre, la 40 de comune cu 62505 locuitori, un număr total de 11148 bordeie în pământ, folosite drept «case de locuit» şi numai 1757 «case deasupra». În plasa Olteţul-Oltul de Sus, spre nordul judeţului, acelaşi autor indică la 47 de comune cu 54961 locuitori, 11926 de case şi 1040 bordeie"[42].

În anul 1949 în plasa Dioşti (din fostul judeţ Romanaţi) existau un număr de 83 bordeie înregistrate oficial. Dar, în acelaşi an Gheorghe Focşa a găsit în localitate un număr de 120 de bordeie, de unde se poate trage concluzia că nu întotdeauna statisticile oficiale trebuie luate şi interpretate cu toată obiectivitatea, fără consultarea şi altor surse de informaţii scrise sau orale.

„Pe când în nordul regiunii Craiova bordeiele au rămas permanent la această înfăţişare mizeră, în sud, către câmpie, unde ele au fost multe veacuri locuinţe de caracter general, s-au dezvoltat în forme superioare cu 3, 4, 5 şi chiar 6 încăperi, având camerele de 4:4, 4:5:5 m, în construcţii cu bogate manifestări artistice. Bordeiele din raionul Caracal de exemplu, sunt construcţii cu pereţii încheiaţi din bârne masive de stejar sculptate, exemplare târzii care arată cel mai înalt grad al evoluţiei istorice şi artistice a acestui tip de locuinţă subterană".

Tipurile arhitectonice sunt variate. După numărul încăperilor componente, ele pot fi de 6 tipuri distincte, având una până la 6 camere deosebite, cu funcţiuni diferite. Dimensiunile construcţiilor, calitatea materialelor, bogăţia obiectelor şi amploarea manifestărilor artistice diferă după starea materială a locuinţelor, diferenţiind categoriile sociale:

« Cine crezi că făcea bordeie cumsecade? Oamenii avuţi!».

Mărturiile localnicilor pun în relief şi evoluţia acestui tip de locuinţă, mai ales în utimul secol, remarcând succesiunea mai multor tipuri de bordeie în decursul vieţii aceluiaşi om: -« Când eram copil erau bordeie de-a rândul. Erau mici, proaste». -«Se făceau înainte bordeie cu măgăreaţă, cu capră ca o covercă. Bordei ca de vite!» «Sărea cu calul călare peste ele!... astea s-au făcut încoace. S-au schimbat 2-3 modele de bordeie».

Cele mai frecvente au fost bordeiele cu 3 şi 4 încăperi sub nivelul pământului, cu 3 sau cu 4 gropi: tindă (gârlici) 3x5m, la foc (ogeac, cunie), 3x4 m sau 4x4m, sobă (camera de locuit)" 4x4m şi celar (cămară), 3x4m. În unele cazuri bordeiele s-au construit unul lângă altul pentru doi fraţi sau două familii înrudite. În alte cazuri, camera cu focul, cunia sau ogeacul are două vetre şi două hornuri, pentru bucătăria comună a două familii înrudite[43].

„Ca tip specific de locuinţă, bordeiul apare ca un important document istorico-etnografic. Prezenţa lui în îndepărtatele timpuri ale istoriei trecute, împletită permanent cu istoria celor mai vechi aşezări omeneşti din această regiune, este indicată şi astăzi în numeroase expresii toponimice: «la bordeiele dacilor», «uliţa bordeielor», etc. În unele locuri au existat bordeie

[42] *Ibidem*
[43] *Ibidem*, p.14

https://biblioteca-digitala.ro

de origine mai recentă, ascunse sub poala pâlcurilor de pădure şi răspunzând nevoilor de adăpost în timpul năvălirilor sau al cotropirilor duşmane şi mai ales al împilărilor turceşti. Dovada incontestabilă a existenţei lor permanente o constituie însă exemplarele de bordeie pe care cercetătorii le găsesc încă astăzi în diferite sate din regiune. Cauza principală a perpetuării acestor tipuri ancestrale de locuinţe până în zilele noastre, stă în condiţia materială specifică orânduirilor pe clase, în relaţiile de producţie sclavagiste, feudale şi capitaliste sub care oamenii săraci au fost nevoiţi să-şi improvizeze locuinţe primitive[44].

Bordeiele din sudul Olteniei erau uneori construcţii impresionante cu 2 până la 6 încăperi, fiecare din ele având camere de câte 4x4m, pereţii groşi din bârne masive de gorun, stejar sau gârniţă. Încăperile purtau denumiri precise: *gârliciul* (la intrare) sau *tinda, ogeacul* (camera cu vatra focului), *soba (*camera de locuit şi de lucru casnic), *celarul* (cămara).

De la bordeiul monocelular s-a trecut la cel pluricelular. Prima şi cea mai importantă încăpere este aceea cu vatra focului. Ea se numeşte diferit de la sat la sat: *ogeac, cunie, la vatră, la foc.* Aici se prepara mâncarea, se cocea pâinea la ţest, pe vatra dinainte încălzită. Indiferent de numărul încăperilor, întotdeauna „bucătăria“ se afla la mijloc, în faţă. A doua încăpere se numea sobă, era cameră de locuit, de lucru totodată şi de dormit.

A urmat cu timpul a treia încăpere (mai ales în cercul familiilor cu mulţi copii), cu funcţie similară sobei.Urmează a patra încăpere, întotdeauna pe peretele nordic al bordeiului şi care se cheamă *celar* iar în alte sate *chiţiboaică.* Aceasta era cameră de alimente, băuturi, obiecte de uz casnic. La toate bordeiele nu lipsea gârliciul, săpat cu pantă oblică, în 2-3 trepte de lemn sau numai în pantă. Gârliciul era spaţiu de trecere între exterior şi interior. Avea deci, funcţie similară cerdacului, foişorului, pridvorului sau prispei de la casa de suprafaţă.

Desigur, o familie îşi făcea bordei pentru sine, dar şi pentru copiii care urmau a se căsători în vatra aceleiaşi gospodării. Starea economică a familiei era determinantă, alături de uşurinţa sau greutatea procurării materialului de construcţie de bază, adică a lemnului. Nu lipsită de importanţă era experienţa în lucru a meşterului constructor, ca şi calitatea uneltelor.

Dacă lemnul din pereţi (adică mârtacii) era gros, dacă grinzile erau groase şi din lemn de esenţă tare (gorun, stejar, cer, gârniţă, salcâm, carpen), dacă paiele erau schimbate împreună cu lutul (ce trebuia bătătorit din nou) măcar la 7-8 ani, evident şi viaţa construcţiei se prelungea.

Erau bordeie ce aveau o viaţă de două secole. De multe ori erau vândute şi mutate dintr-un loc în altul. Ţăranii mai bogaţi le vindeau celor mai săraci, care le reclădeau pe un alt amplasament.În ceea ce priveşte pereţii şi acoperişul bordeiului, redăm mai jos, în descrierea lui Gh. Focşa modul de construcţie al acestor elemente esenţiale ale arhitecturii bordeiului:

---

[44] Focşa, Gh., *op. cit.*, p.5

https://biblioteca-digitala.ro

„În exterior, peste mârtacii oblici ai acoperişului, se aşează un strat de stuf şi apoi un strat gros de paie, de la margini, de la nivelul pământului în sus spre coama mediană, corespunzătoare celor două grinzi aşezate în unghi drept în lungul construcţiei şi peste tinda de la intrare. Deasupra se ridică în aceiaşi ordine pământul scos din groapă, care se aşează cu grijă peste stratul de paie, presat sub greutatea pământului, acesta se reînnoieşte, «se învolbeşte» şi creşte periodic, tot la 5-6 ani, ajungând cu vremea la dimensiuni impresionante. Pe acoperişul bordeiului cresc buruieni, fire de grâu şi cânepă, se întind vreji de dovleci, pe sub care îşi fac păsările cuib şi câinii culcuş. De la oarecare distanţă, bordeiul apare ca o movilă de pământ neregulată, în forme diferite după planul construcţiei, pe care-l reproduce cu mai puţină exactitate în afară, cu cât are mai multe încăperi înlăuntru.

Prin săpătura în pantă repede a tinzii coborâm la 1,50 m adâncime în groapa cu pereţii verticali, din care s-au scos până la 100 m^3 de pământ.Prin «tindă» intrăm «la foc», în dreapta se află «soba» sau camera de locuit, în stânga «celarul» sau cămara. Cei doi pereţi de formă pentagonală din capetele bordeiului, ca şi cei doi «primezi» care separă ogeacul de sobă şi de celar, în aceeaşi formă sunt,la bordeiele mai recente, construiţi din cărămidă. În trecutul îndepărtat ei se făceau din împletitură de nuiele lipită cu baligă şi lut. În mijlocul acestor pereţi sunt fixate 4 furci de stejar, care ajung până la 4m înălţime şi 50/70 cm grosime. Între braţele superioare ale furcilor sunt aşezate 4 «tălpi», «amnare», sau «birlice», bucăţi de stejar cioplite şi încrestate în diferite forme şi întotdeauna cu dăltuiri ornamentale. Ele au 60-120 cm lungime şi 20-40 cm grosime. Acestea măresc puterea de rezistenţă a furcilor susţinând grinda principală, lungă de 10-12 m, cu 40/40cm grosime, aşezată orizontal pe linia mediană a clădirii, pentru a susţine acoperişul. Sub marginea superioară a gropii către pereţii laterali sunt fixaţi orizontal şi pe lat unul sub altul doi «răzlogi» sau «cosorobi», susţinuţi pe «furculiţe» înfipte în pământ. Lăţimea lor ajunge până la 80 cm. Între furculiţe, sprijinite cu capătul de sus în jghiabul sau «slaiul» tăiat în marginea inferioară a «cosorobului» de jos, sunt rânduite vertical, una lângă alta, blăni groase de stejar, «pidvoarele», care căptuşesc cu lemn faţa interioară a pereţilor laterali, asemeni lambriurilor din arhitectura modernă.În unele cazuri mai recente, pereţii groapei sunt mai întâi izolaţi cu zid de cărămidă şi apoi «pidvoriţi» cu lemn. «Se platoşează pe cărămidă!». Grinda mediană, lungă cât construcţia, şi cea aşezată în unghi drept pe tindă, susţin «mârtacii» acoperişului. Aceştia sunt jumătăţi spintecate din trunchiuri masive de stejar, aşezaţi oblic pe două şiruri cu partea rotundă, «cu spinarea» în afară şi cu faţa netedă, cioplită, înăuntru. Capetele lor de sus cad liber pe grindă, cele de jos se sprijină pe cosorobi prin cuie de lemn numite «măsele». Capetele proeminente ale acestor „măsele", cioplite în forme prismatice cu feţe oblice regulate, constituie elemente decorative originale în interior. Bârnele de stejar, de 40-100 cm lăţime, tăiate din arbori seculari, alcătuiesc uneori până la 25 de tone de lemn într-un singur bordei.

https://biblioteca-digitala.ro

Ele îşi păstrează culoarea naturală a lemnului de stejar învechit, cafeniu închis sau negru de fum"[45].

Odată cu repararea unora, proprietarii înlocuiau lemnul putred cu altul nou, sau o parte ori peretele întreg de lemn se înlocuia cu cărămidă arsă, mai ales la gârlici sau tindă. Din materialul lemnos al multor bordeie s-au făcut adesea şi construcţii de suprafaţă. În multe sate din sudul Olteniei primele case de suprafaţă au apărut la sfârşitul secolului al-XIX-lea[46]. La Castranova, cele dintâi *case deasupra* s-au construit în 1909, când erau în sat circa 500 bordeie[47].

Dintre încăperile bordeiului, cea mai recentă este «tinda» sau gârliciul, ca o apărătoare împotriva apelor din ploi şi zăpezi la intrarea locuinţei. Este o cameră de trecere, lipsită de uşă, în care lumina pătrunde liberă prin deschiderea de la intrare. În unele cazuri tinda are la faţă două portiţe făcute din gratii sau din ostreţe, care acoperă intrarea de la nivelul pământului în sus până la jumătate şi împiedică pătrunderea animalelor înnăuntru. Tinda este folosită şi pentru adăpostit uneltele de muncă.

Pe cuie de lemn sunt agăţate unelte metalice sau de lemn, iar pe poliţa de deasupra uşii, obiecte mărunte. În tindă se află uneori «hambarul», o ladă mare cu cereale şi întotdeauna sania acoperită cu scânduri, rogojini şi ţoale, folosite ca pat de dormit în aer liber, în sezonul de vară.

Încăperea originară este « groapa cu focul», numită «la foc», «ogeac sau ogeag» şi mai recent «cunie». Uşa ogeacului este construită din două blăni de stejar groase de 10-15 cm, are închizătoare şi lanţ din fier forjat, zăvor din lemn de stejar. Ogeacul nu are ferestre.Încăperea primeşte puţină lumină prin hornul larg deschis deasupra vetrei situată în fundul gropii, în colţul opus intrării[48]. În *sobă,* erau întotdeauna două paturi „de pământ cruţat" care se numeau *brăgaie.* Ca în satul Orlea[49], unde pe stratul de pământ se puneau rogojini, saltele cu paie, ţoluri, piei, blănuri de animale etc. Alteori paturile, de lemn, aveau picioarele fixate în pământ.

„În spaţiul central deasupra intrării avem un element decorativ de primă importanţă: soarele, ochiul, crucea etc. Acestea constituie punctul sau axul de simetrie la care sunt raportate celelalte elemente ale compoziţiei. De o parte şi de alta sunt orânduite, la distanţe egale, elemente, grupe, sau unităţi decorative complexe şi asemănătoare, reprezentând: roate, stele, cruci, colaci, glastre cu flori, ochi în formă romboidală, măşti umane etc.

Cele două cadre decorative ale intrărilor de la tindă şi ogeac se proiectează în adâncime pe două planuri diferite şi se completează reciproc într-un ansamblu armonios, decorativ şi plăcut"[50]. Bordeiul lui Tudor Vasile Radu din Amăraştii de Jos, desfăcut în 1934, iar materialul său lemnos din

---

[45] *Ibidem,* p.14-15
[46] *Ibidem,* p.10
[47] *Ibidem,* p.14-15
[48] *Ibidem,* p.15
[49] Niţu,N., *op.cit.,* p.21
[50] Bălăianu, Mihai, *Dioştii. Pagini de istorie,* Bucureşti, 998, p.307

https://biblioteca-digitala.ro

stejar vândut pentru mobilă, avea pereții interiori împodobiți cu chipuri de oameni, animale şi de păsări, cu imagini biblice ca Maica Domnului cu lisus etc. «Un tablou era făcut peste 4-5 mârtaci: un cioban cu oile, un copac, păsări... şi era scris în litere chirilice»[51].

În ciuda aparențelor, bordeiul era una din cele mai sănătoase locuințe pe care omul o putea avea. Bordeiul era permanent bine întreținut de femei, cu vetrele muruite des, cu mobila spălată din vreme în vreme, cu gârliciul înflorat cu muşcate şi alte flori în glastre. Văruitul interiorului se făcea de regulă în preajma marilor sărbători a Crăciunului, a Paştelor, dar uneori şi de Sf. Maria. La bordeiele cu pardoseala din cărămizi arse, acestea erau spălate periodic cu leşie şi apă caldă, femeile culegeau „iarbă de liberci", pe care o puneau în bucătărie sau celar astfel încât „nu mai vedeai libercă sau greier câțiva ani de-a rândul". Şi nici alte insecte[52].

Conturarea principalelor modele de locuințe săteşti autohtone, şi în cazul arealului nostru respectă acelaşi tipic întâlnit la nivelul întregii țări, caracterizate de generalizarea cunoştințelor privind tehnologia şi structurile constructive, fenomen subliniat, în principal, de modelele de locuințe săteşti, determinate în primul rând de către condițiile geo-climatice ale principalelor forme de relief din țara noastră şi de către disponibilitățile locale de aprovizionare cu materiale de construcție[53]. Specific zonelor de câmpie cu posibilități limitate de procurare a combustibilului şi a materialelor de construcție este modelul de locuință prezentat exemplar de autori precum Gheorghe Focşa, Ioan Godea, Nițu Nicolae, Vlad şi Maria Bâtcă, etc. şi anume modelul de locuință îngropată-*bordeiul*, cu prezență confirmată, după cum am văzut, arheologic şi în etapele anterioare.

Reputatul arheolog şi cercetător, Eugenia Zaharia conchidea spunând: „În ceea ce priveşte bordeiul ca formă de locuință, nu se poate face nici o considerație, deoarece el se cunoaşte din neolitic şi până în zilele noastre la foarte multe popoare, nefiind caracteristic unui grup etnic, ci doar o rezolvare a unei probleme economice, istorice sau, de multe ori, chiar climatice"[54].

Tipul de locuință îngropată, asigurând o izolare termică şi eoliană superioară locuințelor de suprafață, implicând în consecință un consum redus de combustibil, este adecvat zonelor cu posibilitățile limitate de procurare a unor materiale de construcție (piatra, lemnul, etc). Din aceste motive, bordeiul devine locuința preponderentă în zonele de câmpie.

Structura de rezistență a acestui tip de locuință păstrează de regulă principiul constructiv specific edificiilor cu elemente portante vertical (stâlpii de la colțurile şi laturile clădirii) încastrate în sol, principiu atestat încă din neolitic, după cum am văzut, dar, la realizarea pereților şi a şarpantei, sunt utilizate procedee tehnologice de prelucrare a lemnului (ecarisare, plătuire,

---

[51] Focşa, Gh., *op.cit.*, p.21
[52] *Ibidem*, p.21
[53] Godea, Ioan, *Arhitectura subterană*, Timişoara, Editura de Vest, p.79
[54] *Ibidem*, p.37

https://biblioteca-digitala.ro

nutuire etc.) atestate încă din etapa anterioară. Astfel, pereții sunt construiți din dulapi de stejar ecarisați, dispuşi orizontal şi fixați în nuturile executate special în stâlpii de la colțurile şi mijlocul laturilor. Şarpanta în două ape se sprijină lateral pe cosoroabele dispuse la partea superioară a pereților longitudinali, iar median pe o grindă de coamă susținută de şirul stâlpilor centrali. Versanții şarpantei erau realizați din trunchiuri sprijinite pe coamă şi cosoroabe, dispuse unul lângă altul pe linia de cea mai mare pantă. Peste acestea se aşezau paie, trestie, stuf, şovar şi apoi un strat gros de pământ.

Clădirea prezintă o planimetrie complexă, având două încăperi şi un gârlici de acces acoperit. Prima încăpere în legătură directă cu intrarea servea pentru prepararea hranei şi totodată, cum am văzut, ca loc al activităților casnice zilnice,iar cea de-a doua încăpere, separată de prima printr-un perete (*primez*), prevazută cu sobă şi laviță, era cu precădere loc pentru odihnă.

Acest tip de locuință sătească, cu caracteristici exprimând adaptarea la condițiile geo-climatice, implică procedeele tehnologice şi uneltele specializate adecvate, dovedind nivelul ridicat al cunoştințelor constructive, precum şi generalizarea lor la întregul repertoriu al modelelor clădirilor de locuit, specifice evului mediu românesc şi apoi epocilor ce urmează.

Ar fi cu totul absurd a considera bordeiul drept cea mai arhaică formă de locuire la români.Cât priveşte termenul ca atare, etnograful Ion Vlăduțiu afirma: „...considerăm întemeiată opinia conform căreia termenul de bordei este impropriu pentru a defini acest tip de locuință şi că noțiunea care exprimă, în modul cel mai adecvat, conținutul real al acestuia, este cea de *locuință semi îngropată* sau *casă îngropată*"[55].

Nu este de mirare că diverşi autori au înțeles termenul de *bordei* în chip diferit. Întotdeauna a fost săpat în pământ, sub orizontala solului (dar putea fi şi semiîngropat), de plan rectangular sau circular, uni sau multicameral, cu gârlici.

Aceasta era imaginea bordeiului din neolitic şi până în jurul anului 1900. Şi tot din neolitic şi până în vremurile moderne prin bordei se mai putea înțelege şi o construcție de mici dimensiuni, de plan rectangular, la nivelul solului, cu una sau maximum două încăperi. Nu este de mirare că diverşi autori au înțeles termenul *bordei* în chip diferit[56]. Bordeiul a reprezentat totuşi o locuință strategică, la românii, nu pentru că oamenilor nu le-ar fi plăcut confortul sau că erau leneşi, aceştia locuiau în *bordeie* pentru că erau mai greu de observat de către atacatori, popoare migratoare, care vreme de un mileniu au măturat teritoriul românesc carpato-danubiano-pontic. Dacă totuşi erau descoperite, satele alcătuite din bordeie, fiind distruse, incendiate sau dărâmate, acestea erau mult mai uşor de refăcut decât o *casă*. Bordeiele rămân aşadar fie locuințe permanente, fie numai pentru anumite ocazii, în caz de atacuri, ca loc de refugiu în acelaşi timp fiind şi adăposturi pentru animale ori depozite de provizii. Acest tip de

---

[55] *Ibidem*, p.37 apud.Vlăduțiu, Ion, *Etnografia românească*, Bucureşti, Ed. Meridiane,1973
[56] *Ibidem*, p.37

https://biblioteca-digitala.ro

locuință, *bordeiul,* nu putea fi numit gospodărie, care avea să apară mai târziu, odată cu încetarea jafurilor migratorilor de pretutindeni. Începutul secolului al-XIX-lea găsea majoritatea locuitorilor din arealul Câmpiei Băileştilor ca locuitorii în *bordeie*, bordeie care erau atunci îngropate sau semiîngropate în pământ. Trebuie menționat faptul că, indiscutabil, la români, *bordeiul* a fost o locuință strategică, locuitorii preferând această formă de locuință rudimentară, în cele mai multe cazuri în detrimentul *casei de suprafață* nu pentru că erau înapoiați ori ca nu le-ar fi plăcut confortul, ei preferau *bordeiul* pentru că acesta era greu de observat de către atacatori, fie ei popoare migratoare, care vreme de peste un mileniu s-au perindat pe teritoriul României. Dacă totuşi, satele erau descoperite de aceştia şi distruse în mare parte, *bordeiul* era mai uşor de refăcut decât o *casă de suprafață* spre exemplu.[57] Dealtfel, bieții români nici nu ar fi putut să-şi construiască o casă între două jafuri sau cotropiri vremelnice, atât de dese erau incursiunile cotropitorilor jefuitori în marea lor majoritate.Pe lângă faptul că era o locuință strategică față de invadatori, *bordeiul* era adaptat şi ca formă de rezistență față de regimul de dominație impus de către domnie sau de către proprietarii de moşii[58]. La începutul secolului al XIX-lea, moşia şi satul Băileşti se aflau în stăpânirea marelui dvornic Barbu Ştyrbei. Satul prezenta aspectul unei localități tipic de câmpie, alcătuit în cea mai mare parte a sa din bordeie aşezate pe valea lui Traiki, aproape de dealul Țurțan. Bordeiele erau grupate câte 10-20 la un loc, după neamuri: neamul Ciochieştilor, neamul Colăneştilor, neamul Pădurenilor, al Firțuleştilor etc.În acea veche vatră, singur moş Ignat Şchiopu avea o *casă din nuiele* împletite şi lipite cu lut unde găzduia zapcii sau ispravnicii care veneau în sat[59]. Aceeaşi situație era specifică întregului areal al Câmpiei Băileştilor, în perioada la care facem referire, areal dominat prin excelență de caracterul zonei preponderent agricole, aservită de către proprietarii de pământuri.

Ridicarea satelor din pământ s-a operat cu o repeziciune uimitoare. Satul Negoi, din județul Dolj, situat în extremitatea sudică a Câmpiei Băileştilor, aproape de Dunăre, în anul 1874 avea 700 de bordeie, însă nicio casă; până spre 1900, adică într-un interval de circa un sfert de secol, bordeiul fusese înlocuit aproape în întregime. După apariția gospodăriilor țărăneşti, bordeiele au continuat să existe până în prima jumătate a secolului al-XIX-lea, ca o emblemă a sărăciei satelor de *birnici.*[60] Cu timpul, odată cu dispariția opresorului otoman, bordeiul s-a ridicat, groapa a devenit din ce în ce mai puțin adâncă, a apărut locuința intermediară, treptat-treptat streaşina s-a depărtat din ce în ce mai mult de nivelul solului apărând locuința de

---

[57] Câşlaru, Constantin, *Băile Săcelu-Un tezaur natural,* Ed. Agora, Craiova, 2010, p.52-54
[58] *Idem, Urzicuța-străveche şi actuală vatră românească*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2011, p.40
[59] *Ibidem, Băileşti-un nume în istorie,* Bucureşti, 1998, p.40
[60] ***,*Istoria Românilor,* vol II, Ed. Academiei, Bucureşti, 2003

https://biblioteca-digitala.ro

suprafață-*casa*. În cadrul casei, fosta groapă a bordeiului a devenit *beci* sau *pivniță*, denumiri diferite dealtfel de la o localitate la alta[61].

Această situație este prezentă nu numai în sudul Olteniei, ci chiar regiuni din nordul arealului au săteni care în preajma anului 1930 declarau că s-au născut în bordeie. Iată cum caracteriza un martor ocular locuința – bordei a țăranilor din întreaga Câmpie a Băileştilor în 2006: „*...nişte odăi în pământ în care poate încăpea cu nevasta şi copiii împrejurul vetrei de foc şi un coş de nuiele scos afară, la fața pământului şi lipit cu baligă şi după sobă, încă altă gaură prin care se putea scăpa fugind, (familia sa) când simțea că a venit cineva la uşă-i, căci ştiau că nu poate fi un alt ins decât un trimis după dări sau împlinire de foloase materiale".*[62] La început, satele erau aşezate prin păduri, cu locuințe risipite, dar acest fapt nu convenea nici stăpânilor locali, nici străini, fapt pentru care s-a militat permanent pentru ca locuitorii arealelor respective să părăsească locurile mărginaşe şi să se aşeze în sate adunate.

Programul amplu de sistematizare şi adunare a locuințelor la un loc nu făcea altceva decât să refacă vechile sate pe vetrele lor strămoşeşti, sate carte s-au dispersat odată cu destrămarea obştilor săteşti şi întărirea exploatării. Tot cu această ocazie s-a prevăzut faptul că bordeiele existente să fie dărâmate şi construite case, chiar dacă se găseau în planul de reorganizare a noului sat. În acest moment important pentru locuitorii Câmpiei Băileştilor, de aliniere şi sistematizare a satelor conform prevederilor Regulamentului Organic, după 1831, la Băileşti, noul proprietar al moşiei, Barbu Ştyrbei mută satul pe actuala vatră, dând astfel fiecărui sătean câte 800 de stânjeni pătrați pentru casă iar ulițele sunt prevăzute a fi largi pentru ca fiecare țăran să poată întoarce carul lung în fața porții sale[63]. La instalarea pe noua vatră dispar treptat - treptat bordeiele, în întreg arealul analizat de către noi, apărând *locuința de suprafață.*

---

[61] Enache, Ştefan, Pleşa Teodor, *Zona etnografică Dolj,* Ed.Sport-Turism, Bucureşti, 1982, p.71-72 şi Câşlaru, Constantin, *Băileşti-un nume în istorie*. Bucureşti, 1998, p.42

[62] Inf. Cănureci Ştefan, sat Plosca, comuna Bistreț, n.1933

[63] Corfus, Ilie, *Încercări de sistematizare a satelor din Țara Românească sub Regulamentul Organic*, în *Biharea-Studii şi comunicări,* Oradea, 2006

https://biblioteca-digitala.ro

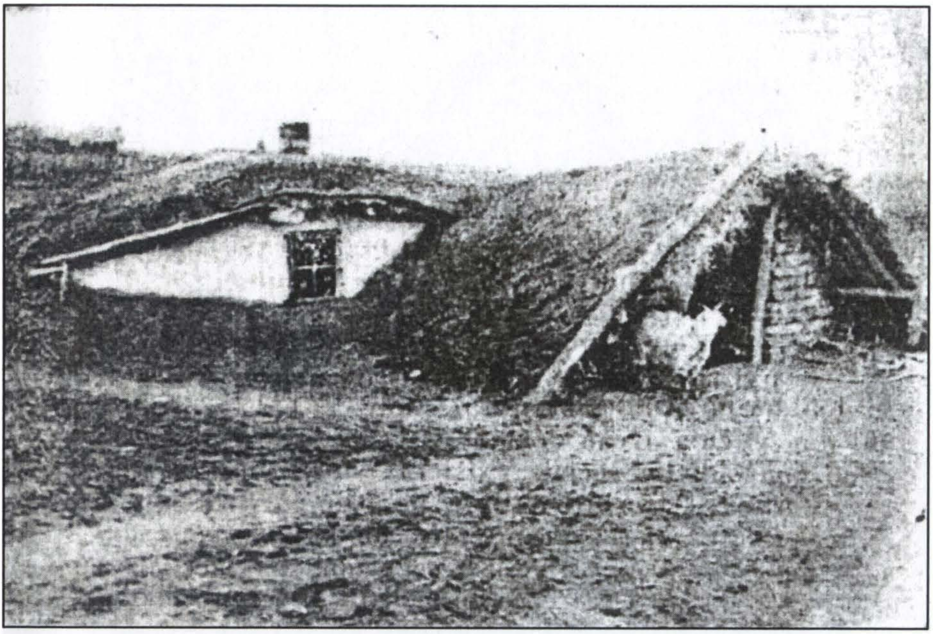

Bordei din Băileşti la începutul secolului XIX

Casă țărănească din comuna Giurgița, județul Dolj, 1915

https://biblioteca-digitala.ro

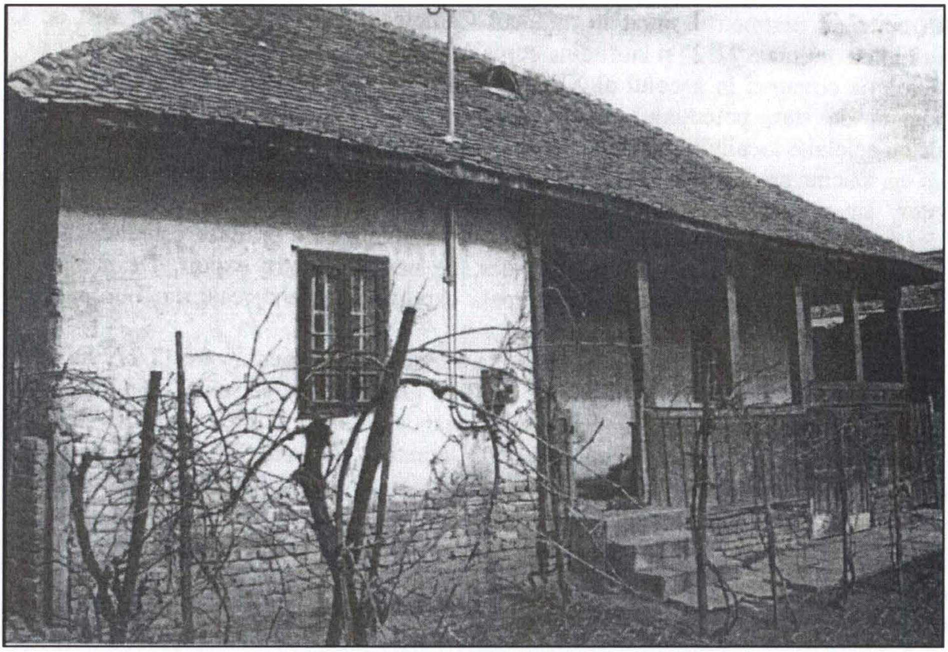

Casa ţăranului mijlocaş Stan Bădele din comuna Băileşti, judeţul Dolj, 1908

Casă de negustor grec – comuna Lipovu, judeţul Dolj, 1926

https://biblioteca-digitala.ro

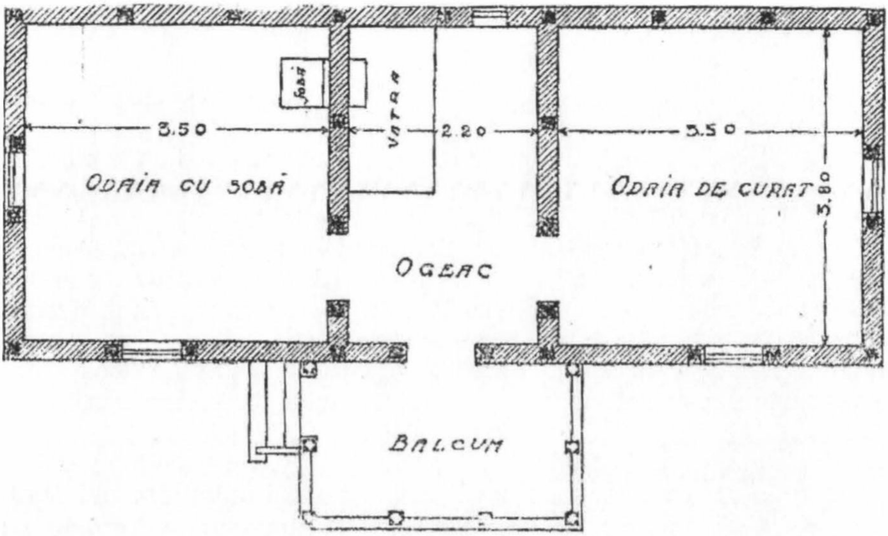

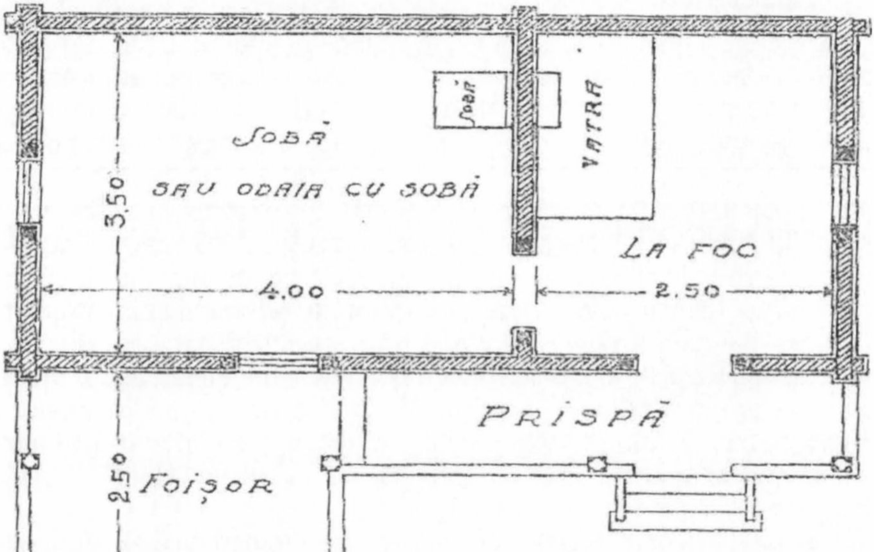

Schitele planurilor de casă cu două şi trei încăperi din Câmpia Băileştilor la sfârşit de secol XIX şi început de secol XX (reproducere după *Tipuri de Case din Oltenia*, A Vincenz, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1925)

https://biblioteca-digitala.ro

ARHITECTURĂ VERNACULARĂ – REALITĂȚI ETNOGRAFICE ÎN SATUL MEHEDINȚEAN

Florentina Pleniceanu

Vernacular Architecture – Etnographic facts of the village in Mehedinti area The present study aims to reveal the results of an attempt regarding the issue of the relationship between man and nature, the way of insertion/dissolution of some aspects belonging to traditional civilization, architecture and occupations. The identification of the traditional houses from Mehedinti area between the years 2013-2014 represents a stage in the elaboration of a vernacular architecture catalogue.
Keywords: traditional houses, Mehedinti area, architecture, occupations.
Cuvinte cheie: case tradiționale, areal Mehedințean, arhitectură, ocupații.

Ritmul în care se dezvoltă şi se schimbă satul românesc azi, felul în care locuitorii satului încearcă o echivalare a vieții rurale cu cea urbană, sunt factori care determină o preocupare pentru studiul, cercetarea şi valorificarea elementelor care contribuie la identitatea românilor din zonele etnografice ale țării.

Arhitectura tradițională, unul dintre aceste elemente, unitară pe întreg cuprinsul țării datorită materialelor de construcție şi a dispunerii interioare, creează prin meşteşugurile practicate în etapele de construire, prin materia primă utilizată, preponderent lemn şi piatră, o legătură între cultura populară şi natură.

În spațiul etno-cultural mehedințean prefacerile pe care le-a înregistrat arhitectura tradițională reflectă impactul pe care l-au avut colectivizarea anumitor subzone prin deposedarea locuitorilor de pămînt (sau micşorarea loturilor), fapt care a condus la reorganizarea structurilor arhitectonice, plecarea unor generații la oraş, generații care au abandonat rosturile înaintaşilor sau devenind navetişti le-au modificat după modelul celor de la oraş, şi începând din anii 90, prin deschiderea granițelor au pătruns şi aici, ca de altfel în toate satele româneşti, elemente străine atât în ceea ce priveşte materia primă, tehnică de lucru şi chiar dispunere interioară.

În studiul de față se va urmări redarea diacronică a arhitecturii populare mehedințene începând cu sfârşitul secolului al XIX-lea, informațiile bazandu-se pe studiul bibliografic şi pe realitățile etnografice în formele în care se găsesc azi în satul mehedințean.

Casa veche, azi monument de arhitectură populară, transmite informații despre configurația geografică a zonei în care s-a construit, despre ingeniozitatea țăranului pentru soluțiile în ceea ce priveşte materia primă necesară, uneltele şi instalațiile tehnice folosite, despre bunăstarea

https://biblioteca-digitala.ro

proprietarului, aceasta reflectându-se în primul rând în numărul încăperilor, apoi în forma acoperişului şi a numărului anexelor gospodăreşti.

După statistica întocmită de Dionisie Pop Marțian în 1859, Mehedințiul este județul cu cele mai puține locuințe de zidărie la acea vreme, doar 901, dar cu cele mai multe din lemn, 12863.[1]

Casa din lemn se găseşte în satul mehedințean într-o proporție considerabilă față de cele construite din alte materiale, cu precădere în zona montană, submontană şi deluroasă datorită materiei prime avute la îndemână, însemnate întinderi de păduri.

Casa cu prispă parțială este planul cel mai des întâlnit în Mehedinți, plan ce aparține unui străvechi tip de locuință identificat în săpăturile arheologice de la Ariuşd – Transilvania şi de la Periam – Banat.[2]

Istoricul cercetărilor

Exemplare de excepție au fost întâlnite în satele Baloteşti, Schitul de Jos, Schitul de Sus, Petolani – parte integrantă a satului Izvoru Bârzii, toate componente ale comunei Izvoru Bârzii şi în satul Şişeştii de Sus din comuna Şişeşti.

Localitatea Baloteşti, situată la 5 km NV de satul de reşedință, în nordul depresiunii Severinului, pe Valea Topolniței, este un sat cu formă dreptunghiulară, a cărui structură morfologică este de tip *răsfirat,* cu case aşezate limitrof drumului principal, dar azi şi cu o rețea de ulițe care se măreşte periferic sau prin ridicarea multor construcții noi pe terenuri din vechea vatră a satului.

Cadrul geografic în care se gaseşte situată comuna Izvoru Bârzii, acela de podiş, evidențiază câteva elemente de cultură tradițională străveche, recunoscute în meşteşugurile şi rezultatele acestora necesare în procesul de construcție a locuinței.

Casa GHIZEL MARIA (Foto 1, 2, 3)

Cu un plan bine adaptat funcției, volumele construcției fiind în acord cu necesitățile unei familii obişnuite (soț, soție, copii) este o casă bicelulară, ridicată din bârne în secțiune dreptunghiulară (38 cm/14 cm), aşezate una peste alta într-un sistem cunoscut azi sub temenul *Blockbau*[3]. Întregul material lemnos se găseşte într-o stare de conservare bună în proporție de 80%. Ridicarea acestora porneştea deasupra celor patru *tălpi,* două longitudinale şi două transversale, din lemn de stejar, care se *îmbucă* la capete ca şi bârnele pereților în *cheie dreaptă,* crestături obținute cu barda şi ferăstrăul. Se observă câteva intervenții recente prin interpunerea unor

[1] Andrei Pănoiu, *Arhitectura şi sistematizarea rurală în județul Mehedinți – sec.XVIII/XIX,* Bucureşti, 1983, p.124
[2] Andrei Pănoiu, *op. cit.*, p.136
[3] Ionuț Dumitrescu, *Considerații privind bisericile de lemn din Țara Loviştei*, DROBETA, XXI, Drobeta Turnu Severin, 2011, p.39

https://biblioteca-digitala.ro

bucăţi de bârne dintr-o altă construcţie întrucât capetele acestora se îmbucă în *cheie rotundă.*

Talpa este aşezată pe o substrucţie joasă dintr-un rând de pietre de râu lipite cu mortar de var şi nisip. *Şarpanta* casei este în *patru ape,* refăcută, acoperită cu ţiglă, iar partea din faţă a casei, orientată spre răsărit, se continuă cu o aplecătoare cel mai sigur improvizată ulterior, casa neavând de la începutul construcţiei o tindă. Interiorul a fost *nuielat* pentru o mai bună aderare a tencuielii de var şi nisip.

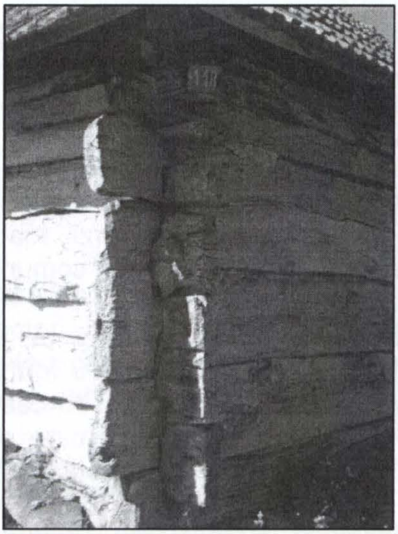
Foto 1

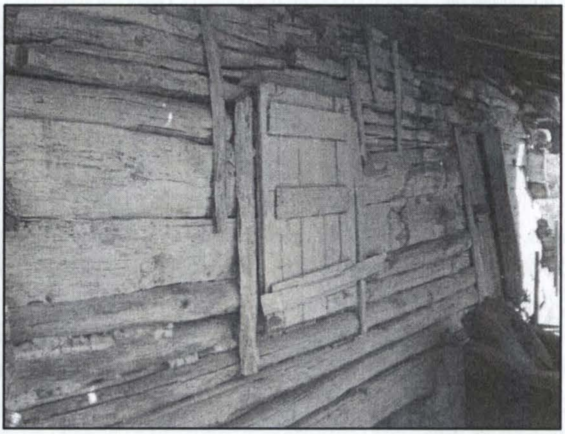
Foto 2

Foto 3

Schitu Topolniţei, sat de tip risipit, component al comunei Izvoru Bârzii, se întinde pe versantul vestic al Văii Topolniţa, în SE–ul Podişului Mehedinţi, pe o suprafaţă de 8 – 10 km^2. Satul s-a format în apropierea mănăstirii Schitu Topolniţei în prima jumătate a secolului al XIX-lea[4].

[4] Răsvan Stroe, Daniel Peptenatu, *Dicţionarul geografic al judeţului Mehedinţi*, Ed.Fundaţiei Scrisul Românesc, Craiova 2011, p.294

https://biblioteca-digitala.ro

Gospodăriile se constituie în grupări izolate de păduri, la distanțe de la 1 km la 3 km. Condițiile climatice şi geografice generează şi aici profilul ocupațional al satului: creşterea animalelor, chirii (lemne), pomicultura, viticultura şi într-o mai mică măsură cultura cerealelor.

Casa CRĂCIUNEL PETRE, (Foto 4, 5) aflată pe trupul Schitu de Jos, are o vechime de aproximativ 65 ani. Construcția ridicată din bârne de stejar, are două camere 4/4 m legate printr-o *sală* în fața căreia e dispusă o *tindă* de 1,65 m/0,95 m. *Talpa* casei a fost fixată pe un soclu de piatră de râu lipită cu mortar de var. La construire a fost nuielată, azi renunțându-se la nuiele şi folosindu-se plasa rabiț pentru obținerea unui perete drept. Şarpanta a fost construită în patru ape, acoperită cu şindrilă, azi înlocuită cu țiglă.

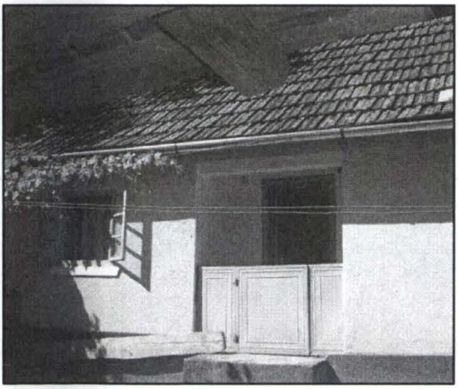

Foto 4

Foto 5

Casa TURTUREA NELU (Foto 6, 7, 8) – Schitu de Jos, casă cu beci sub prima încăpere obținut din zidirea pietrelor din substrucție care astfel rezolvă diferențele de nivel ale terenului pe care se construieşte, ridicată din bârne de stejar, nuielate şi tencuite cu var şi nisip. Este o construcție cu două camere (4/4 m) legate printr-o sală (4/1,30 m). Talpa casei, trunchiuri de stejari în secțiune dreptunghiulară, este fixată pe temelia cu o înălțime de 1,10 m. Şarpanta a fost construită în patru ape, acoperită cu țiglă, are *căpriorii* prinşi de *cosoroabă* la partea inferioară şi de *coamă* la partea superioară. Este prevăzută cu tindă pe întreaga fațadă (1,30 m lățime), partea lemnoasă a fost înlocuită de cărămidă zidită cu ciment şi intenția proprietarului se pare că era aceea de a o transforma într-o sală cu ferestre deoarece deasupra zidului din cărămidă au fost fixate cateva rame de ferestre. Privită în ansamblu, întreaga construcție este în unghi drept întrucât în rând cu peretele din spate al casei a fost construită din piatră şi lemn *pimnița cu aplecătoare* pentru animale.

https://biblioteca-digitala.ro

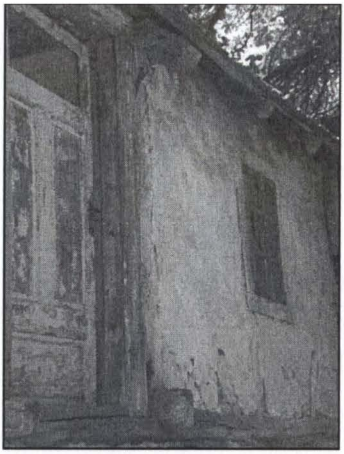

Foto 6

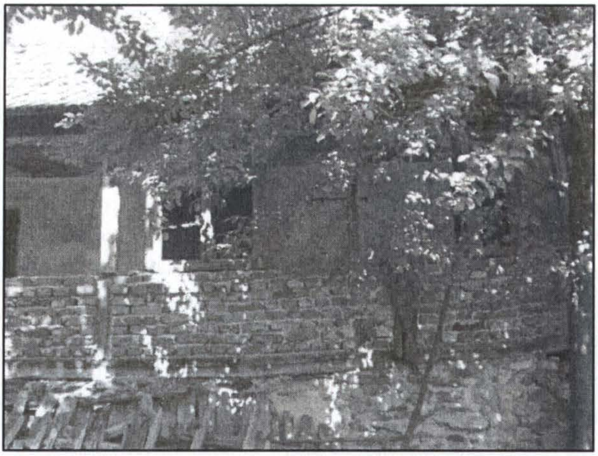

Foto 7

Satul Izvoru Bârzii, reşedinţă a comunei cu acelaşi nume, este atestat documentar în prima jumătate a secolului al XIX-lea [5].

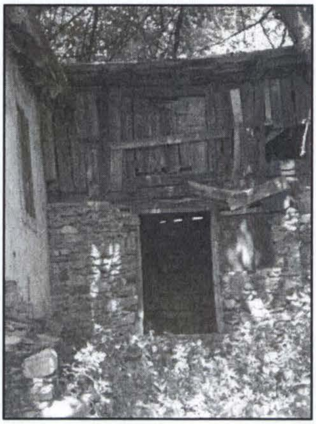

Foto 8

Casa PETOLESCU DUMITRU (Foto 9, 10) situată în partea de răsărit a satului, cunoscută de localnici *Petolani* după numele unuia dintre fiii căpitanului Lupu Buliga, Petulea, este construită pe locul cel mai înalt al curţii astfel încât perfecţia volumetrică este evidentă de departe. Tipologic, poate fi încadrată în categoria caselor înalte, cu tindă întreagă la etaj (1,66m/9,61m), cu trei încăperi (3,19 m/3,76 m; 3m/3,19m; 2,30m/3,19m) şi două intrări. Scara din lespezi de piatră de râu iese din perimetrul dreptunghiular al planului casei şi nu are acoperiş. Talpa pe care se începe construirea pereţilor este fixată ca la aproape toate casele repertoriate pe piatră de râu legată cu mortar de var şi nisip, de data aceasta substrucţia neavând aceleaşi dimensiuni de jur împrejurul casei. Pe una dintre lăţimi abia se observă, în timp ce cealaltă lăţime este susţinută de fapt de un adevărat zid de piatră fiind nevoie de rezolvarea diferenţelor de nivel determinate de accidentele de teren. Acesta reduce spaţiul de sub cea de-a treia încăpere, astfel că spaţiul afectat beciului este sub primele două

---

[5] Zoia Luminiţa Puiu, *Comuna Izvoru Bârzii – monografie*, vol. II, Ed. IRCO Script, 2007, Drobeta Turnu Severin, p.5

https://biblioteca-digitala.ro

încăperi, spațiu prevăzut cu două uşi, una dintre ele cu *uscior*. În fața beciului care constituie nivelul inferior al construcției se formează un gol continuu limitat la capete de zidul de piatră şi de un stâlp din lemn cu volume geometrice cu o înălțime de 1,88m. Construcția s-a ridicat din bârne în secțiune dreptunghiulară (0,43 m/0,17 m) care se îmbină la capete ca şi talpa în cheie dreaptă. Pereții au fost nuielați şi tencuiți cu mortar din var şi nisip. Tinda este susținută de zidul din piatră şi de stâlpul din lemn, dar şi de o grindă masivă de deasupra golului, peste care se construieşte un *parmalâc* din scânduri scurte care este întrerupt în trei locuri de câte un stâlp din lemn. Şarpanta a fost construită în patru ape, azi se găseşte într-o stare avansată de degradare.

Foto 9

Foto 10

Casa ARMULESCU CONSTANTIN (Foto 11, 12) – Schitu de Sus, situat la cea mai mare altitudine, peste 500 m. Construită în anul 1943 (informator Armulescu Constantin, proprietar), este o locuință de tip generalizat în județul Mehedinți – casa joasă care se încadrează în subcategoria celor cu tindă parțială, cu trei încăperi (*hodaie, camera sau hodaia de ținut, vatră)* şi două intrări din tindă.

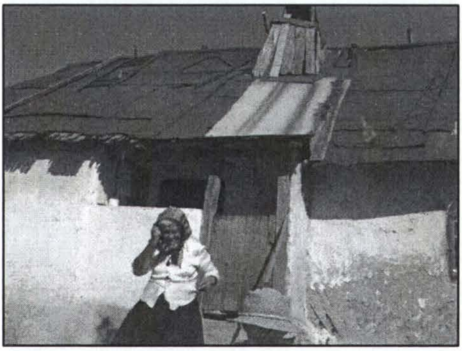
Foto 11

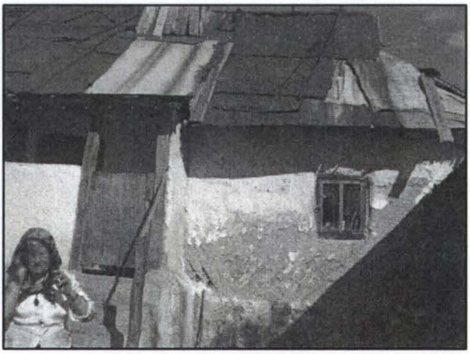
Foto 12

https://biblioteca-digitala.ro

Este construită pe un soclu din piatră de râu, egal ca înălțime, din bârne care se prind la capete în cheie dreaptă, nuielată şi tencuită cu var şi nisip. *Hodaia* este o încăpere prevăzută cu două ferestre (0,58 m/0,72 m) cu dreve de fier, grinzi aparente în tavan şi pardoseală din pământ bătut. A doua încăpere în care se intră tot din tindă este *vatra* în care, imediat în dreapta este un *căminete* construit din piatră. Din gura coşului atârnă *zălarul* de care se agață tuciul deasupra focului. Din încăperea vetrei se intră în *hodaia de ținut* hainele bune, țesăturile atârnate pe *dorângă.* Este camera fără foc, camera curată, pentru oaspeți, şi aici grinzi aparente în tavan şi pardoseală din pământ bătut. Şarpanta a fost construită în patru ape, acoperită cu şindrilă peste care azi s-a adăugat tablă.

Casa MOACĂ GH. MARIA (Foto 13, 14) – Schitu de Sus, construită cu cca 150 de ani urmă pe un teren uşor înclinat, aparține azi fiicei acesteia, Ioana Avram, în vârstă de 70 de ani. Este tipul casei joase, cu două încăperi şi tinda plasată în fața încăperii cu foc (numită de localnici *tindă cu cot),* din această încăpere, vatra, intrându-se în *sobă,* camera de locuit, printr-o uşă 0,55 m/1,35 m pe talpă de lemn, în care pardoseala este din pământ bătut şi grinzile din tavan sunt aparente. A fost ridicată pe temelie din piatră (1 m) din bârne în secțiune dreptunghiulară îmbinate la capete în cheie dreaptă, Şarpantă în patru ape, acoperită cu şindrilă. Coşul din nuiele împletite lipite cu pământ, fără corlată, iese prin apa din față a acoperişului ca la aproape toate casele din această zonă. Localnicii spun că este pozitia în care *Ațaganul,* vântul de la Hațeg, nu întoarce fumul.

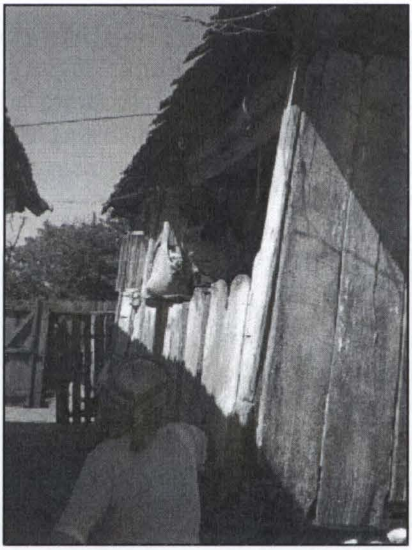

Foto 13

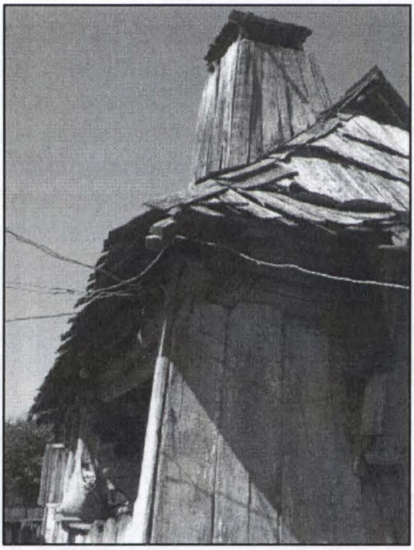

Foto 14

https://biblioteca-digitala.ro

În Şişeştii de Jos, sat al comunei Şişeşti (atestat în 1800 iar ca aşezare menţionată în catagrafia de la 1819, situată pe moşie boierească[6]), **casa TUDOR EUGENIA** (Foto 15, 16) se înscrie în categoria caselor cu *foişor* , element ce se găseşte mai des la construcţiile noi sau la cele care imită casa tip *vilă românească*[7]. Construcţia a fost ridicată din bârne în secţiune dreptunghiulară, îmbinate în cheie dreaptă la capete, cu paiantă (nuiele), încărcată cu pământ. Diferenţa de nivel creată de terenul înclinat pe care s-a construit a determinat o substrucţie inegală, din piatră legată cu mortar de var şi nisip. Este compusă din două încăperi, cu o singură intrare prin uşa cu *uşcior* în vatra din care se intră în *sobă* (camera de locuit). Tinda de pe întreaga faţadă, îngustă de doar 1 m, este lipsită de *pălimar,* balustrada construită de obicei din bârne lungi şi scânduri tăiate la cuţitoaie. Stâlpii, despre care oamenii au crezut că fac legătura cu divinitatea, sunt lucraţi din lemn de stejar, ciopliţi cu barda, ornamentaţi cu volume geometrice cărora li se asociază şanţuri crestate şi scobituri dăltuite. *Foişorul* este plasat asimetric, în dreptul intrării, este ridicat pe un soclu de piatră (1 m), susţinut de patru stâlpi, doi ai tindei şi încă doi care încadrează treptele scărilor.

Şarpanta a fost construită în patru ape, acoperită cu ţiglă, iar acoperişul foişorului în *două ape repezi*.

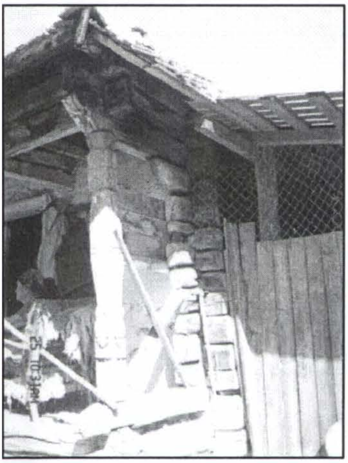

Foto 15

Foto 16

La începerea propriu-zisă a construcţiei locuitorii satelor mehedinţene nu treceau peste înhumarea simbolică a umbrei unui om în zidul casei sau a capului unor animale, păsări în temelie, cel mai des un cap de cocoş *ca să fie cap la casă,* crezându-se că acestea contribuie la durabilitatea zidurilor, asigură sporul şi apără de forţele malefice (informaţie

[6] Răsvan Stroe, Daniel Pepenatu, *op. cit.*, p.318

[7] Paul Petrescu, *Arhitectura*. în volumul *Arta populară din Mehedinţi*, Drobeta Turnu Severin, 1983, p.33

https://biblioteca-digitala.ro

de teren – Gârbovan Gheorghița, Schitu de Jos). De menționat că rituri existau şi la construirea acoperişului, la fixarea căpriorilor se legau un *pomişor verde,* ştergare pentru fiecare meşter şi o sticlă cu vin, toate cu rolul de a spori rodul şi bunăstarea. Aşadar obiceiurile ocazionate de zidirea temeliei sau de ridicarea acoperişului au funcții propițiatoare şi apotropaice. Terminarea unei case era marcată printr-o masă, *adălmaşul,* pe care proprietarul o pregătea pentru rude, prieteni şi meşteri. Foarte importantă la finalul construcției era sfeştania, slujba de sfințire a casei (informație de teren – Gîrbovan Gheorghița, Schitu de Jos). Această slujbă are la bază credințe mult mai vechi, menite să răscumpere locurile de la forțele pământului şi să îmbuneze aceste puteri[8].

Prin studiul pe care intenționăm a-l continua încercăm să atragem atenția asupra unor aspecte de interes ale vieții noastre sociale prezentând arhitectura populară mehedințeană aşa cum mai poate fi surprinsă în exemplarele care azi au caracter de unicat, scopul fiind de fapt formarea unei idei de ansamblu asupra artei de a construi (în ceea ce priveşte latura tradițională).

---

[8] Monica Budiş, *Rituri de construcții în zona Porțile de Fier,* Mehedinți. Istorie şi Cultură, vol.II, Drobeta Turnu Severin, 1980, p.441

https://biblioteca-digitala.ro

CONTRIBUTII PRIVIND CUNOASTEREA UNOR ELEMENTE DE PORT PREZENTE IN PLASTICA ANTICA

Marcela Bratiloveanu Popilian

Contributions to the knowledge of garb elements available in ancient plastic art. According to the archaeological evidence, the oldest representations of some costume elements from our country date since prehistory. The statuettes, the depictions on ancient metopes provide important marks regarding the typology of the costume of that era, its component parts, ornamentation, adornment pieces etc. The statuettes discovered in the archaeological sites from the Bronze Age disclose Cretan and Mycenaean influences, the archaeologists being, at the same time, unanimous in recognizing the outlines of the costume worn by locals.
The Monument of Adamclisi and Trajan's Column offer a remarkable documentary value. This monuments depict locals, both men an women wearing costume elements which pattern may suggest a similarity to some components closed to our days: female shirt folded in the neck area, male shirt splited on the sides, male's trousers, hood.
Keywords: costume, pattern, ornamentation, hair-do, adornments.
Cuvinte cheie: costum, tipar, ornamentică, pieptănătură, podoabe.

Pentru cunoaşterea genezei şi a evoluţiei pieselor de port de pe teritoriul locuit de români, izvoarele arheologice constituie surse de informaţii demne de luat în seamă. Tot mai mulţi cercetători consideră că ornamentele de pe statuetele provenite din complexele arheologice aparţinând culturilor preistorice reprezintă contururi ale principalelor piese de îmbrăcăminte din acel timp.

Dinu V. Rosetti este de părere că măcar parţial inciziile de pe figurinele antropomorfe din aşezarea neolitică de la Vidra reprezintă îmbrăcămintea, fără însă a încerca o descriere a principalelor piese componente[1]. Corneliu Mateescu în schimb, studiind plastica din aşezările culturii Vădastra, vede în unele combinaţii de motive contururi ale pieselor de port, reuşind să demonstreze că femeile purtau cămăşi strânse şi încreţite în jurul gâtului; în partea inferioară, corpul apărea acoperit cu o piesă ce poate sugera o asemănare cu fota din zilele noastre[2].

În complexele arheologice de tip Boian, decorul figurinelor pare de asemenea să redea unele detalii de costum, precum şi de podoabă. Decorul de pe o figurină, ce reprezintă faza mai timpurie Bolintineanu este constituit din câteva spirale ce par a indica decor de îmbrăcăminte[3]. Pe o figurină

---

[1] Eugen Comşa, *Istoria comunităţilor culturii Boian*, Bucureşti, 1974, p. 169, apud Dinu V. Rosetti, *Steinkpferzeitliche Plastik*, p. 2
[2] Corneliu Mateescu, *Săpături arheologice la Vădastra* , în "Materiale şi cercetăti arheologice", vol. V, Bucureşti, 1959, p. P. 68; Eugen Comşa, *op. cit*, p. 169
[3] Eugen Comşa, *op. c,. it.*, p. 170

https://biblioteca-digitala.ro

feminină din faza Giuleşti, în partea inferioară apar două şiruri laterale de triunghiuri dispuse oblic, ceea ce sugereaza că la sfârşitul fazei Giuleşti şi începutul fazei Vidra femeile purtau o ţesătură de formă dreptunghiulară, ornamentată cu motive spiralice şi geometrice. În partea superioară apare o altă fâşie, de circa 0,40 m lăţime, care petrecută de pe umărul drept cobora oblic pe spate, capătul fiind acoperit de o componentă numită convenţional, în prezent, „fotă". Şi pe figurinele din faza Vidra unele elemente indică probabil înbrăcămintea. Este posibil ca partea inferioară să fie acoperită cu o piesă ce cobora de la gât până la brâu. În faţă ornamentaţia evoluează pe vertical, spre deosebire de spate, unde benzile sunt trasate în diagonală; continuate în faţă, acestea accentuează talia. Pe de altă parte, este posibil ca această bandă, dispusă în diagonală, să reprezinte o piesă de port; trecută pe sub mâna stângă şi continuând oblic pe spate, posibil să fixeze cele două componente ale costumului. Partea inferioară este acoperită, probabil, tot cu două fâşii distincte, după cum sugerează şi ornamentaţia diferită, cea din faţă[4], de cea din spate.

În stratul corespunzător fazei de tranziţie din aşezarea de la Vidra, statuetele găsite de Dinu V. Rosetti[5] au decorul mult mai clar, reprezentat sub forma a trei registre. O fâşie lată pare a marca talia, separând totodată partea superioară de cea inferioară; acestea sunt ornamentate diferit, cum de altfel şi faţa, în comparaţie cu spatele.

Decorul spiralic se menţine până la sfârşitul perioadei Boian; apare însă uneori si decorul unghiular. O figurină masculină din aşezarea de la Ipoteşti indică o piesă vestimentară alcătuită dintr-o fâşie de ţesătură de 10-12 cm lăţime şi lungă până la genunchi - ornamentată prin trei dungi longitudinale -, este legată de abdomen şi are forma unui brâu[6] .

Reprezentările antropomorfe din aşezările neolitice de la Hotărani şi Fărcaşele indică de asemenea unele piese de îmbrăcăminte, în viziunea lui Marin Nica: „brâul separă pieptarul sau vesta de ‹‹catrinţă››, delimitată prin două şiruri de rombuleţe paralele excizate în special pe spate"[7]. Observă la gât şiraguri de mărgele realizate, în principal, din scoici ori din foiţă de aramă, acestea din urmă de formă tubulară. Mărgele mici, cilindrice, din scoici, purtau probabil femeile deasupra cotului; tot la mâini apar şi brăţări masive din scoici.

O figurină de la Greaca indică pieptănătura în formă de coc, ipoteză întărită şi de prezenţa unui ac de aramă la unul dintre schelete. Dungi trasate pe spatele unei figurine de la Vidra ar sugera o pieptănătură cu părul împletit în două cozi[8] .

---

[4] *Ibidem*, p. 179
[5] *Ibidem*
[6] *Ibidem*, p. 175
[7] Marin Nica, *Reprezentările antropomorfe în cultura Vădastra descoperite în aşezările neolitice de la Hotărani şi Fărcaşele, jud. Olt*, în *Oltenia. Studii şi comunicări. Istorie. Etnografie. Ştiinţele Naturii*, vol. II, Craiova, 1980
[8] Eugen Comşa, *op. cit.*, p 178

https://biblioteca-digitala.ro

Statuetele de lut ars, provenite din necropola din epoca bronzului de la Cârna[9] furnizează date importante privind tipologia costumului, a pieselor componente, accesoriilor precum şi ornamenticii. Referindu-se la semnificaţia elementelor decorative, reputatul arheolog Vladimir Dumitrescu opinează că o bună parte dintre acestea stau în legătură cu costumul epocii; unele dintre elementele componente ale costumului epocii bronzului pot fi „legate direct şi nesilit de elementele componente ale portului popular din zilele noastre dintr-una din regiunile în care cultura câmpurilor de urne a epocii bronzului şi-a avut centrul de înflorire"[10]. Existenţa unor deosebiri locale în ce priveşte decorul statuetelor culturii câmpurilor de urne din epoca bronzului sunt interpretate de acelaşi savant ca „expresia în arta plastica a timpului – a unor particularităţi locale ale costumului epocii, mai ales că şi portul popular are caracteristici regionale, chiar locale accentuate"[11].

Cercetarea atentă a reprezentărilor feminine de la Cârna sugerează existanţa unei cămăşi lungi, peste care se suprapun, atât în faţă cât şi în spate, două piese distincte, ornamentate diferit, asemănătoare catrinţelor din zilele noastre. Cămaşa prezintă marginile inferioare marcate prin şiruri de puncte, la care se adaugă linii, vergi subţiri ori şiruri puse în evidenţă prin zig-zaguri mărunte, pe şolduri apare un registru mai lat, ornamentat pe vertical.

Dispunerea registrelor ornamentale de pe figurinele neolitice poate sugera o asemănare cu ornamentaţia cămăşii noastre ţărăneşti, ale cărei margini şi părţi componente sunt puse în evidenţă de diferite cusături. Registrul vertical, care marchează şoldurile, desparte net cele două piese dispuse în faţă şi în spate. De asemenea şi mânecile apar marcate prin grupe de câte 3-5 liniuţe verticale trasate pe toată lungimea mâinii.

Piesa din faţă, mult mai bogat ornamentată, prezintă îndeobşte trei registre: o bandă - marcată distinct cu ornamentaţii mai mărunte, ce evoluează pe vertical şi delimitată printr-o linie continuă, căreia i se adaugă uneori şi puncte – separă cele cele două mari registre. Spatele, decorat mai simplu, are ca element principal şiruri verticale, ce pot fi considerate simple franjuri. Talia este marcată printr-o „centură" sau „cingătoare" lată. Diferitele moduri în care sunt reprezentate acestea se datoresc, după Vladimir Dumitrescu, unor elemente reale ale costumului feminin al epocii şi mai puţin fanteziei creatorului neolitic.

Se pare că podoabele constituiau parte integrantă a costumului epocii, toate ornamentele indicând existenţa unor pandantive bogate ori a unor coliere, posibilbil de metal, ce împodobeau pieptul, precum şi a unor

---

[9] Vladimir Dumitrescu şi C.S. Nicolăescu Plopşor, *Statuetele din epoca bronzului descoperite în necropolele de la Câma - jud. Dolj*, în „Oltenia", IV, 1944, p. 12 şi urm; Vladimir Dumitrescu, *Necropola de incineraţie din epoca bronzului de la Câma*, Bucureşti, 1961, p. 244-279

[10] Vladimir Dumitrescu, *op. cit.*, p. 269

[11] *Ibidem*, p. 272

https://biblioteca-digitala.ro

diademe[12]. Statuetele, probabil divinități feminine, ce reprezentau fertilitatea, au la origine un tip minoic, din care au derivat, după opinia aceluiaşi savant.

Figurinele de la Balta Verde şi Gogoşu par de asemenea să amintească de costumul acelei epoci, cu ornamentația de pe piesele respective. Forma de clopot a rochiei oglindeşte o tradiție a lumii cretano-miceniene, unde întâlnim astfel de forme şi chiar moda de a purta pieptul gol[13]. Bustul evidențiază un decolteu adânc, împodobit cu pandantive. Structura decorului este asemănătoare cu cea a pieselor de la Cârna. Partea inferioară prezintă trei registre distincte, fața şi spatele fiind delimitate printr-o unitate decorativă ce evoluează pe vertical. Poalele sunt marcate prin şiruri, redate prin întepături. La mijloc, două benzi orizontale separă cele două părți ale trupului şi sugerează existența unei centuri[14].

Examinarea atentă a reprezentărilor de pe Tropaeum Traiani surprinde de asemenea o serie de elemente de port, a căror valoare de document este incotestabilă. Deşi figurile feminine sunt reduse ca număr, claritatea detaliilor sculpturale ajută la cunoaşterea structurii morfologice a unora dintre cele mai importante piese de port. Se disting şi detalii de pieptănătură, părul despărțit la mijloc este dat pe spate şi prins, se pare, în coc[15]. Cămăşile, redate cu multă claritate, pot constitui puncte de reper la cunoaşterea evoluției pieselor de acest fel din spațiul carpato-ponto-danubian, după cum considera Florea Bobu Florescu, etnologul care s-a încumetat să prezinte în amănunt metopele de pe monumentul de la Adamclisi. Cămăşile sunt încrețite la gât şi din foi drepte, structură ce poate fi regăsită şi la exemplarele din zilele noastre. Este un tipar simplu, a cărui perpetuare a fost înlesnită şi de tehnica simplă de lucru, foile tăiate drept fiind apoi lesne de îmbinat. Încrețiturile de la gât dau amploare şi pun în evidență bustul , constituindu-se în elemente de decor. Se poate distinge „guleraşul", format dintr-o bentiță îngustă, de sub care pornesc crețurile, desfăşurate uniform pe față, pe mâneci şi probabil pe spate. La cămaşa fără „guleraş", o variantă mai simplă a celei dintâi, o simplă ață strânge părțile componente, formând crețurile. Pe două dintre metope apare o cămaşă cu mânecile încrețite, uşor răsucite, ce pare de asemenea înrudită ca structură cu piesa ce prezintă crețuri în jurul gâtului[16].

Talia este marcată printr-o bandă ce sugerează brâul, posibil şi capătul de sus al piesei care îmbracă partea inferioară a trupului . Această piesă, încrețită în față, ce pare a fi lucrată dintr-un material subțire, este considerată de Florea Bobu Florescu de tip „fotă" şi provenită

[12] *Ibidem*, p. 262-272

[13] Dumitru Berciu şi Eugen Comşa, *Săpăturile de la Balta Verde şi Gogoşu*, (1949-1950), în „Materiale şi cercetări arheologice", vol. IV, Bucureşti, 1956, p. 297

[14] *Ibidem*, p. 297, fig. 29 (a, b), p. 297

[15] Florea Bobu Florescu, *Monumentul de la Adamklissi*, ed. a II-a, p. 601-602

[16] *Ibidem*, p. 611

https://biblioteca-digitala.ro

din Orientul apropiat, amintind de reprezentări egiptene[17]; ea mai apare şi pe o stelă publicată de Grigore Florescu[18].

Pe una dintre metope (L) se distinge o piesă ce pare să ajute la susţinerea pruncilor şi care se prezintă sub forma unei benzi late de pânză; aceasta infăşoară copilul şi trece apoi peste umărul drept. Florea Bobu Florescu o aseamănă cu ţesătura groasă, utilizată în scopuri similare de femeile maramureşene[19].

Elementele de port bărbătesc sunt bine conturate atât pe monumentul de la Adamclisi cât şi pe Columna lui Taian. Pe ambele monumente se distinge cămaşa despicată în părţi. Considerată de istorici ca fiind de origine dacică, tiparul acesteia este asemănător cu o piesă mult mai târzie: într-un desen de A. Raffet (1837) este înfăţişat un ţăran îmbrăcat cu o cămaşă despicată în părţi, iar pe o acuarelă a lui Carol Popp de Szatmary, executată în jurul anului 1865 poate fi distins acest detaliu[20].

Haine cu mâneci lungi, despicate pe şolduri şi încinse la mijloc cu o curea îngustă poartă personajele, dacii reprezentaţi pe Columna lui Traian[21]; metopele mai înfăţiţează luptători ori refugiaţi ce poartă un fel de haină cu creţuri, semnalată şi în universul de cultură tracică[22]. De la brâu în jos bărbaţii purtau cioareci lungi, cu creţuri bine marcate, confecţionaţi probabil din pânză groasă. Referitor la localnici, Ovidiu menţiomează că aceştia „se apără de frigul aspru folosind piei de animale şi cioareci largi". Se pare că această piesă îi apare mult deosebită de piesele similare din ţinuturile sale, deorece şi în alte scrieri face referiri la îmbrăcămintea localnicilor: „iţarii şi cojocul îi apără de frig"[23]; „mereu am în faţă poporul scit şi mulţimea zgomotoasă de geţi îmbrăcaţi în cioareci"[24].

Radu Vulpe consideră pedestraşii. de pe scena XXVII a Columnei ca fiind germanici îmbrăcaţi cu cioareci lungi, răsfrânţi la brâu, cu părul înnodat pe o tâmplă; remarcă totodată că aceştia apar „îmbrăcaţi oarecum ca dacii, dar având tipuri diferite de ale dacilor"[25]. Oricum, cioarecii, piesă potrivită unor ţinuturi mai reci decât ale cuceritorilor, atrag atenţia lui Ovidiu care, după cum s-a văzut, va face o serie de referiri. Numai acestea şi ar fi relevante pentru cunoaşterea costumului băştinaşilor.

---

[17] Marin Nica, *Reprezentările antropomorfe în cultura Vădastra descoperite în aşezările neolitice de la Hotărani şi Fărcaşele, jud.Olt*, în *Oltenia. Studii şi comunicări. Istorie. Etnografie. Ştiinţele Naturii*, vol. II, Craiova, 1980

[18] Grigore Florescu, *I momumenti funerari nella Dacia Inferiore*, Bucureşti, 1942, p. 25, fig. 10

[19] Florea Bobu Florescu, *op. cit.*, p. 613-614, fig. 222.

[20] *Ibidem*, p. 579

[21] Radu Vulpe, *Columna lui Traian. Monument al etnogenezei românilor*, Bucureşti, 1988, p.175, scene XCI-77-78

[22] *Ibidem*, p.180

[23] Ovidiu, *Tristia*, Cartea V, ed. VII, p. 49

[24] T. Naum, *Ovidiu*, Cartea IV, ed. VII, p. 47

[25] Radu Vulpe, *op. cit.*, p. 63-64

https://biblioteca-digitala.ro

Pa ambele monumente antice se disting ițarii, executați, se pare, dintr-un material mai subțire și care, potrivit imaginilor, prezintă mai multe subtipuri: cu crețuri transversale, cu crețuri dispuse oblic, cu crețuri stilizate în forma moletierelor și în sfârșit, ițari strâmți, considerați ca fiind specifici daco-geților[26].

Din categoria pieselor care de asemenea sunt considerate de origine autohtonă face parte și gluga, utilizată și azi în zonele montane , cu precădere de către păstori; aceasta apără de frig și de ploaie, fiind utilizată adesea și la transportul greutăților mai mici. Gluga, care apare pe ambele monumente antice la care se face referire, se aseamănă cu piesa similară din zilele noastre, fapt ce i-a determinat pe specialiști s-o considere ca fiind de origine dacică[27].

Încălțămintea este de asemenea destul de bine reprezentată în plastica antică. Mai clar se distinge o piesă ce poate fi asemănată cu opinca. O statuetă ce înfățișează un dac captiv, aflată la Florența în colecția Pitti redă un bărbat în cămașă, pantaloni și în picioare cu un fel de opinci[28]; tot astfel sunt interpretate unele piese de încălțăminte de pe monumentul dobrogean[29].

În urma analizei reprezentărilor de pe Monumentul de la Adamclisi și de pe Columna lui Traian, C.C. Giurescu observă că „bărbații poartă părul mare și au toți barbă; nicăieri nu observăm un dac reprezentat altfel. Pe frunte și la tâmple părul e tăiat. Femeile, judecând după Columnă, par a fi înalte, zvelte și, în general frumoase; părul îl purtau pieptănat cu cărare la mijloc și strâns în spate, fără coc. Îmbrăcămintea bărbătească se alcătuia din pantaloni nu prea largi și o cămașă strânsă la mijloc cu o curea. Pe deasupra, ei purtau, pe vreme de iarnă, un cojoc ceva mai lung, cu blană pe dinăuntru, și destul de strâns pe trup. Nobilii își acopereau capul cu un fel de căciulă de lână sau pâslă, asemănătoare căciulilor frigiene, în timp ce oamenii din popor umblau cu părul descoperit. Pe vreme rea, aveau, se pare, și unii și alții o glugă, cum au și astăzi țăranii români. În picioare purtau opinci, prevăzute iarna cu ‹‹mâță›› sau crampoane de fier. Femeile sunt înfățișate pe trofeu având cămașă cu mâneci scurte și o fustă. Pe Columnă ele poartă și o mantie; pe cap au o broboadă înnodată la spate sub coc"[30].

Radu Vulpe recunoaște fără rezerve valoarea documentară a reprezentărilor de pe Columnă, admițând că în ceea ce privește tipurile etnice, costumele, armele, acestea toate înfățișau generalizări ale câtorva modele selectate[31].

---

[26] Florea Bobu Florescu, *op. cit.*, p. 581-582

[27] Florea Bobu Florescu, *op. cit*, p.590; Romulus Vuia, *Dovezi etnografice pentru continuitatea românilor în Transilvania*, București, 1943; I.I. Russu, *Elemente autohtone în terminologia îmbrăcămintei*, în AME, Cluj, 1969

[28] I.I.Russu, *Daco-geții în Imperiul Roman*, București, 1980, p. 78, 83

[29] Florea Bobu Florescu, *op. cit.*, p. 595, fig. 217, 288

[30] C.C.Giurescu, *Formarea poporului roman*, Craiova, 1973, p. 41

[31] Radu Vulpe, *op. cit.*, p.14

https://biblioteca-digitala.ro

Chiar şi o privire fugară asupra principalelor reprezentări ale pieselor de port atribuite geto-dacilor surprinde o serie de note originale, prin care autohtonii pot fi deosebiți de celelalte seminții. Acestea pot fi însă „doar nişte criterii aproximative, cu unele incertitudini sau echivocuri, permițând deci comparații diverse (nu întotdeauna deplin concludente) în zona de sud-est a Europei", după cum concluzionează I. I. Russu[32].

Elementele de la care trebuie pornită o astfel de investigație, prin care se încearcă depistarea şi cunoaşterea unor filoane culturale străvechi privind piesele de port, vizează mai ales tiparul, definitoriu în privința părților componente ori şi a ornamenticii. Prezentarea elementelor de port din vechi orizonturi de cultură se impune a fi întreprinsă doar în context istorico-social. Trebuie avut în vedere că vreme îndelungată populația acestei zone, supusă unui intens proces de ruralizare, a fost mai puțin expusă influențelor unor mari şi mai noi centre de cultură, dinamica firească operând în special la suprafață; piesele de port, aşa cum apar încă din vremea principalelor reprezentări plastice antice, se impun a fi raportate filonului cultural sud-est european, care şi-a pus amprenta asupra principalelor aspecte de viață materială şi spirituală, în virtutea legăturilor puternice şi stabile de-a lungul timpului.

---

[32] I.I. Russu, *Elemente auhohtone...*, în AMET, 1969, p.21

https://biblioteca-digitala.ro

NOI CONTRIBUȚII LA TIPOLOGIA ŞI MORFOLOGIA PAFTALEI

Ioana Gabriela Duicu

New contributions to the typology and morphology of the clasp The paper begins with a brief presentation of what represent the buckles in the Balkan peoples' culture. At the same time, are highlighted the techniques used by goldsmiths in production of buckles and it is presented a classification according to the shape. In the further of paper, it is presented an unpublished set of seven buckles belonging to Mr. Adrian Năstase collection. For these 7 buckles we made a set of X-ray fluorescence analysis, to identify metal components and the results are presented in the end of this paper.
Keywords: buckle, adornment, Balkans, traditional apparel.
Cuvinte cheie: cataramă, podoabă, Balcani, îmbrăcăminte tradițională.

Cu rădăcini adânc înfipte în istorie, paftalele, prezente în portul popular al multor popoare, pot fi întâlnite în special la brâul femeilor din zona balcanică, indiferent de etnie sau de credință; le regăsim la turcoaice şi tătăroaice, la albaneze şi bulgăroaice, la grecoaice, aromânce, sârboaice etc.

La noi[1], în zonele Vlaşca şi Teleorman, dar şi în unele zone din Oltenia, întâlnim paftaua în portul popular românesc[2].

De forme variate, de la cele simple - disc, la cele cu forme migdalate sau în formă de ochi ori de frunză, la cele rectangulare simple şi mixte, sau un caz mai aparte, cele cu formă de sân (extrem de largi în acest caz)[3], cu sau fără medalion de mascare al cheutorii, paftalele au fixat cordonul în talie sau chiar au strâns ilicul peste piept. Astfel putem exemplifica cu paftaua 5, raportată stilului „trei lalele"[4], care, prinsă pe ilic, este poziționată cu trilobul central poziționat în jos[5], iar montată pe cordon, îl are în sus[6], ambele situații întâlnite la grecoaicele din Cipru.

Paftalele sunt în acelaşi timp bijuterie şi accesoriu al costumului femeiesc, parte importantă atât din punct de vedere practic, cât şi estetic.

---

[1] Este vorba de prezența paftalei în ansamblul portului popular şi nu în costumul urban, la care veşmântul avea o influență orientală mult mai pronunțată şi unde prezența paftalei este mult mai intensă. Acestea vor face obiectul unei prezentări viitoare.

[2] În afirmațiile din acest paragraf nu am făcut referire la portul aromâncelor sau la portul femeilor etnice din Țara Românească şi de asemenea, nu s-a făcut referire la „heftel" (paftaua săsoaicelor) sau la celelalte cordoane de influență occidentală.

[3] Angelos Delivorrias, *Greek traditional jewelry*, Athens, 1980, p. 19

[4] idem, p. 8

[5] ***,*Greek Costumes. Collection of The National Historical Museum*, Foreword: J. C. Mazarakis Aenian, Introduction: Maria Lada-Minotos, Diana Gangadis, Athens, 1993, p. 80

[6] idem, p. 88

https://biblioteca-digitala.ro

Spre deosebire de celelalte podoabe, accesorii ale portului popular, ce se adăugau costumului doar în anumite zile festive, paftaua este un accesoriu, o podoabă ce se purta cotidian, fiind înlocuită, la sărbători, de una mai minuțios lucrată sau realizată în metale semiprețioase și, mai rar, prețioase. Paftalele mari aveau rolul de a contribui şi la susținerea abdomenul în timpul muncilor de la câmp, dar şi al sarcinii[7].

Ele fac parte dintr-un ansamblu de podoabe din metal ce acoperă capul, bustul, talia şi şoldurile femeilor din zona balcanică[8], poate şi cu rol protector, plin de culoare şi contraste cu măiestrie alese de meşterii orfevrari.

Lucrate din materiale comune, suflate sau placate cu argint şi aur sau folosind aliaje slabe de metale prețioase[9], argint şi aur, ele erau meşteşugite de bijutierii vremurilor fie prin ciocănire „au repoussé" a foii de metal, fie prin turnare. Ceea ce dă un plus de valoare acestor podoabe este măiestria cu care argintarii au ştiut să îmbine toate tehnicile de prelucrare a metalului, pentru obținerea efectelor dorite: întâlnim la o singură piesă atât turnarea, cât şi lipirea, gravarea, cizelarea şi uneori chiar şi ciocănirea. De asemenea, intercalarea şi suprapunerea zonelor perforate (ajurate) cu zone pline, de fiecare dată în cromatici diferite date de culoarea metalului creează efecte cu totul şi cu totul spectaculoase. De asemenea, nu trebuie omisă tehnica filigranului, atât de măiestrită, relansată în sec. al XIX-lea, care şi ea, prin jocurile de culori ale metalelor face ca obiectul să pară o adevărată dantelărie. Tot la ele întâlnim nielarea, cu rol de a accentua anumite ornamente sau contururi, şi emailarea (simplă sau în filigran), care adaugă un plus de culoare formelor, asigurând astfel complementaritatea cu orice tip de îmbrăcăminte.

Folosirea materialelor uşor oxidabile şi cu un luciu foarte puțin rezistent a determinat pe meşteşugarii aurari să trateze sau să adauge în compoziția aliajului o cantitate mică de arsenic (As_2O_3) care asigură un luciu pentru o perioadă îndelungată.

La niciuna din celelalte podoabe purtate de femeile din Balcani nu vom întâlni o asemenea întrepătrundere de materiale, tehnici şi contraste cromatice, ca la paftale; niciuna dintre podoabe nu are o asemenea arie largă de răspândire şi o asemenea întrepătrundere de forme şi modele, dar care, totuşi, permite ca fiecare pereche de paftale să fie unicat, fără a le putea atribui după formă, material, tehnică sau ornamentică unei anumite etnii. Totuşi, aici trebuie făcută precizarea că decorurile care înfățişează motive sau scene ecleziastice provin din lumea creştină, fără a le putea

---

[7] Димитър Друмев, *Златарско изкуство*, София, 1976, p. 372

[8] Întâlnim şi la nord de Dunăre podoabe de cap - acoperitori de cap (chemelețe - coifuri de bani, în special în zona Vlaşca, dar poate fi întâlnit şi în Banat - la tinerele neveste), fruntare din bani, podoabe de gât - salbe (un rând, pe mai multe şiruri sau îmbinate precum o platcă metalică)

[9] a se vedea tabelul de la sfârşitul prezentării

https://biblioteca-digitala.ro

atribui unei anumite etnii, chiar dacă, se presupune, că ele s-au dezvoltat în spaţiul Greciei.

Aceste podoabe erau purtate ori câte o pereche, ori mai multe perechi, de cele mai multe ori de forme asemănătoare, variind dimensiunile lor; erau poziţionate succesiv ori pe întreg bustul, strângând ilicul şi cordonul din talie[10], fie de la talie în jos[11]. În ambele situaţii, în zilele de sărbătoare, ele erau completate de câte un şir sau un grup de şiruri de lanţuri care marcau unul din şolduri sau şoldul şi partea din faţă[12].

În continuare vom prezenta 7 paftale inedite[13], prin intermediul cărora vom demonstra, încă o dată - dacă mai este nevoie, bogăţia artistică, amploarea tehnicilor şi măiestria meşterilor argintari din zona balcanică.

1. Pafta (pereche)
Datare: 1/4 sec. XIX.
Material: foaie din aliaj de Au (45,28%) şi Ag (50,86%)
Tehnică: turnare, lipire, caboşonare; sculptare; sistem de prindere tip „copcă"; 2 + 2 bride de prindere a cingătorii, poziţionate vertical.
Dimensiuni: ansamblu: 10 x 4,8 cm; valva: 6,4 x 4,8 cm; sidef: 5,7 x 3,7 cm.
Descriere: Paftaua este compusă din două valve, simetrice, în formă de lacrimă, cu extremitatea liberă uşor arcuită în sus. Se compun dintr-o aplică de sidef, cu aceeaşi formă, fiecare dintre ele primind ca decor central, o floare (bujor - ?), orientat către interiorul perechii, anturată de o ramă lisă.

Sideful a fost încasetat în caboşonul lipit de rama metalică prin câte 8 „gheruţe".

Rama metalică, parţial ajurată, este realizată dintr-o friză de flori cu 8 petale, cu lujer şi frunze.

[10] Angelos Delivorrias, *Greek traditional jewelry*, Athens, 1980, p. 18, foto 11
[11] Irina Nicolau, *Haide, bre!*, Proiect Avdela, p. 19
[12] Angelos Delivorrias, *Greek traditional jewelry*, 1980, p. 18, foto 11, 13, 14
[13] Aducem mulţumiri domniei sale, domnului Adrian Năstase, care ne-a pus la dispoziţie aceste podoabe, din colecţia particulară

https://biblioteca-digitala.ro

2. Pafta (pereche)
Datare: 2/4 sec. XIX.
Material[14]: foaie de Ag (82,33%);
Tehnică: ciocănire „au repoussé", cizelare, gravare, lipire; margini răsfrânte (0,6 mm); sistemul de prindere este de tip „copcă", cu „balama cu cui" pentru siguranță (în prezent, cuiul - lipsă); de asemenea, a deținut unul sau un ansamblu de lanțuri (de asemenea, lipsă); pe verso, 2 + 2 bride de prindere - din aramă (Cu - 99,77%).
Dimensiuni: ansamblu: 28,7 x 14,7 x 5,8 cm; valvă: 12,2 x (6,4 ÷ 7,6) cm; medalion de mascare a cheutorii: 9,6 x 14,3 cm.
Descriere: Paftaua deține două valve, de formă dreptunghiulară, dezvoltate transversal, şi medalionul de mascare a cheutorii, supradimensionat, componentă principală, de formă circulară, care a primit în extremitățile superioară şi inferioară două prelungiri dreptunghiulare, terminate în acoladă.

Medalionul de mascare a cheutorii, deține central un bumb semisferic decorat cu motive florale, marcat central de o floare metalică. Rama triplă ce antureazā bulbul se compune dintr-o zonă lisă, concavă, o zonă formată dintr-o succesiune de „perle" metalice, iar cea exterioară două rânduri de frunze cu dispunere radială, interpuse. Cele trei frize ale ramei sunt marcate, inferior, de câte o torsadă. Suprafața liberă a medalionului a primit, cu dispunere în cruce, patru horbote vegetale, similare, unite între ele prin câte o panglică mărginită de torsade, central, cu o floare trilobată.

Cele două prelungiri dețin, şi ele, o horbotă vegetală, dispusă pe întreaga suprafață.

Decorul valvelor, dezvoltat transversal, urmându-i forma, îmbracă într-o horbotă vegetală un buchet de flori, orientat transversal, reprezentat într-un medalion lis, polilobat. Perimetral, valvele au primit câte o ramă, formată din o succesiune de formații de 4, 6 sau 8 perle metalice, anturată, la interior şi exterior, de câte o torsadă.

Mențiune: La acest tip de pafta, medalionul de mascare a cheutorii deține elementele decorative definitorii, spre deosebire de celelalte tipuri, la care medalionul doar preia din decorul valvelor. Virtuozitatea argintarului este remarcabilă.

---

[14] Mulțumiri doamnei dr. Migdonia Georgescu, Muzeul Național de Istorie a României, pentru sprijinul acordat prin realizarea măsurătorilor

https://biblioteca-digitala.ro

3. Pafta (pereche)

Datare: 3/4 sec. XIX

Material: foaie din aliaj de Cu (69,37%) şi Ag (24,17%), sticlă colorată (roşie);

Tehnică: turnare, cizelare, gravare, argintare, nituire, nielare, caboşonare, lipire; sistemul de prindere este de tip „copcă" asigurat, pe verso, cu un cui de siguranţă, 1 + 1 bride de prindere (din aramă).

Dimensiuni: ansamblu: 23,8 x 10,8; valvă: 11,6 x 7,4 cm; medalionul de mascare a cheutorii: 10,3 x 4,7 cm.

Descriere: Paftaua se compune din două valve similare, de formă migdalată, cu extremitatea liberă arcuită în sus. Câmpul central, bombat, deţine ca ornament central o frunză, dispusă transversal, cu vârful către extremitatea liberă, ce are nervurile conturate în niello. Este anturată de o ramă dublă, masivă; cea interioară este formată dintr-o horbotă vegetală, iar cea exterioară, din 3 registre: interior - şnur torsadat; median, succesiune de dreptunghiuri şi „perle", metalice; exterior, o friză de frunze, dispuse radial. Rama exterioară, şi ea masivă, a fost decorată cu o succesiune de „C"-uri, care, la centru şi la îmbinarea lor, spre exterior, ieşite din filă, au primit „frunze" metalice.

Suprafaţa liberă, lisă, a primit 5 plăcuţe triunghiulare şi una romboidală (monobloc cu valva), care uneşte rama medalionului central de rama exterioară, toate marcate de haşuri în niello.

https://biblioteca-digitala.ro

Extremitatea liberă, arcuită, dezvoltată din 2/2 latura inferioară a primit un motiv zoomorf, al cărui ochi şi penajul capului sunt subliniate de niello, iar corpul, din „solzi”.

Medalionul de mascare al cheutorii, în formă de „8”, cu extremitățile din axul vertical alungite, a primit central un bulb, marcat central de un caboşon (caboşonare „cu dinți”) roşu (sticlă), anturat de o horbotă vegetală. Bulbul, montat prin nituire (2 puncte) este anturat, pe medalionul - suport, de 2 rame circulare din „perle” metalice. Prelungirile, superioară şi inferioară, sunt decorate cu motive geometrice şi florale stilizate, surmontate de un decor vegetal trilobal, cu partea inferioară trapezoidală, ce sugerează un pristolnic. Întreg motivul este subliniat de linii fine în niello.

Mențiune: Perechea este realizată în aceeaşi manieră ca cea de la poziția 4.

4. Pafta (pereche)

Datare: 3/4 sec. XIX.

Material: aliaj de Cu (63,18%) şi Ag (33,97%), sticlă colorată (verde);

Tehnică: turnare, cizelare, gravare, argintare, nituire, nielare, caboşonare, lipire; sistemul de prindere este de tip „copcă” asigurat, pe verso, cu un cui de siguranță, 2 + 2 bride de prindere (din aramă).

Dimensiuni: ansamblu: 26,7 x 10,5; valvă: 10,4 x 8,5 cm; medalionul de mascare a cheutorii: 10,3 x 4,7 cm.

https://biblioteca-digitala.ro

Descriere: Paftaua se compune din două valve similare, de formă migdalată, cu extremitatea liberă arcuită în sus. Câmpul central, bombat, deține ca ornament principal o frunză, dispusă transversal, cu vârful către extremitatea liberă, marcată de linii drepte sau curbe, în niello. Este anturată de o ramă triplă, masivă; cea interioară este formată dintr-o horbotă vegetală (din frunze), cea mediană, dintr-o torsadă dublă, iar cea exterioară, dintr-o friză de frunze dispuse radial, care, urmează forma valvei, în extremitatea liberă, apoi se continuă cu un lanț din 3 zale ce face legătura cu rama exterioară.

Suprafața liberă, lisă, a primit 3 plăcuțe - 2 semicercuri şi un trapez (monobloc cu valva) - care unesc rama medalionului central de rama valvei, toate marcate de haşuri în niello.

Rama exterioară, şi ea masivă, a fost decorată cu o succesiune de „C"-uri, încadrate de altele din galon metalic torsadat care la îmbinare au primit câte o palmetă, ieşită din filă. Extremitatea dinspre zona liberă este marcată de o „plăcuță" romboidală, marcată şi ea de haşură nielată.
Extremitatea liberă, arcuită, dezvoltată din 2/2 latura inferioară a primit un motiv zoomorf, al cărui ochi şi penajul capului sunt realizare cu linii de niello, iar corpul, din „solzi".

Medalionul de mascare al cheutorii, în formă de „8", cu extremitățile din axul vertical alungite, a primit central un bulb, marcat central de un caboşon (caboşonare „cu dinți") verde (sticlă); anturat de o horbotă vegetală. Bulbul, în ajur, montat pe unul lis, şi apoi, prin nituire (2 nituri) pe medalionul-suport, este anturat, de 3 rame circulare din „perle" metalice. Prelungirile, superioară şi inferioară, sunt decorate cu motive geometrice şi florale stilizate, surmontate de un decor vegetal trilobat, aşezată pe un unghi. Întreg motivul este subliniat de linii fine în niello.

Mențiune: Perechea este realizată în aceeaşi manieră ca cea de la poziția 3.

https://biblioteca-digitala.ro

5. Pafta (pereche)
Datare: 3/4 sec. XIX.
Material: foile - aliaj de Cu (80,53%) şi Ag (18,69%); bumbii - aliaj de Cu (83,68%) şi Ag (13,48%); rama - aliaj de Cu (79,69%) şi Ag (19,45%)
Tehnică: turnare, gravare, cizelare, lipire, argintare; grosime = 0,5 cm; pe verso, fiecare parte componentă deține câte o bridă de prindere din aramă; sistemul de prindere este tip „balama", cu cui de fixare, montat pe valva stângă cu un lanț dublu, din care se mai păstrează în prezent doar două fragmente; prezintă ataşată de suprafața turnată, pe interior, o ramă cu înălțimea de 0,7 cm.
Dimensiuni: ansamblu: 19,2 x 10 cm; valvă: 8,2 x 5,4 cm; medalionul de mascare a cheutorii: 10 x 5,6 cm.

Descriere: Valva stângă este realizată monobloc cu medalionul central, ambele de forma unui scut. Atât valvele, cât şi medalionul, au contururi asemănătoare, elaborate, compuse dintr-o succesiune de acolade şi „S"-uri. Dezvoltarea valvelor este pe orizontală, iar a medalionului, pe verticală. Ambele au primit acelaşi decor: central, dețin o floare (montată prin nituire), cu 8 petale şi cu pistil proeminent. Fiecare dintre flori formează pistilul unei alteia, pe medalion cu 7 petale circulare, pe valve cu 6 petale circulare; cea de pe medalion, este marcată în jumătatea interioară de alte 3 flori mai mici,

https://biblioteca-digitala.ro

cu 7 petale, iar cele de pe valve, fiecare este marcată în colțurile imaginare ale unui pătrat care o circumscrie. Extremitățile, similare pentru toate cele 3 elemente componente ale paftalei, au primit o floare, similară cu cele care marchează contururile florilor mari, continuată către interior de 2 petale, similare florilor mari. Fiecare petală este marcată de 3 „perle” metalice.

6. Pafta (pereche)
Datare: 3/4 sec. XIX.
Material: foaie de Ag (75,82%); sidef.
Tehnică: ciocănire „au repoussé”, gravare, lipire, caboşonare; sculptare; margini răsfrânte (02 ÷ 0,6 cm); sistem de prindere tip „copcă” este montat pe piesă cu ajutorul unui adaos de material; 2 + 2 bride de prindere a cingătorii, poziționate vertical.
Dimensiuni: Ansamblu: 19,4 x 7,8 cm; valva: 10 x 7,8 cm; sidef: 7,2 x 5,1cm.

Descriere: Paftaua este compusă din două valve simetrice, în formă de lacrimă, cu extremitatea liberă uşor arcuită în sus, se compun dintr-o aplică de sidef, cu aceeaşi formă. Fiecare dintre ele a primit ca decor central: un păun, cu coroană plăseaua stângă şi o păuniță, pe cealaltă. Sunt orientați către interior, cu capul întors spre spate, cu aripile semideschise şi au picioarele sprijinite pe rama dublă, lisă.

Sideful a fost încasetat în rama decorată cu o horbotă vegetală, anturată, la interior şi exterior, de câte un galon torsadat.
Încasetarea s-a realizat prin caboşonare cu „dinți de lup”.

Pe valva stângă, pe răsfrângere, în zona dinspre centrul perechii, se află inscripția, cu litere chirilice: „MIHAI RADA: GEORGE CU TOT NEAMU”. Cu certitudine, paftaua a fost o danie către o biserică, după oficierea cununiei; îi redăm grafia originală:

https://biblioteca-digitala.ro

Mențiune: Păunul şi păunița reprezintă mirele şi mireasa, iar paftaua se consideră că a fost în dotarea costumului mirilor.

7. Pafta (pereche)
Datare: 4/4 sec. XIX.
Material: foaie din aliaj de Cu (64,5%) şi Ag (33,86%);
Tehnică: ciocănire „au repoussé", cizelare, gravare, argintare, lipire; margini răsfrânte (0,6 cm); sistemul de prindere este de tip „copcă", pe verso, 2 + 2 bride de prindere (lipsă).
Dimensiuni: Ansamblu: 27,6 x 12; tasă: D = 12 cm; medalionul de mascare a cheutorii: 8,2 x 5 cm.

Descriere: Tasa, de formă circulară, cu extremitatea liberă uşor migdalată, din întreg, a primit ca decor central un vultur, orientat către centrul paftalei, cu capul întors spre spate, cu aripile deschise şi penajul din „solzi", anturat de o ramă circulară, lisă, concavă, mărginită, atât la exterior, cât şi la interior, de câte o torsadă, cea exterioară anturată de o friză de frunze dispuse radial.

Suprafața liberă, dintre bulb şi rama perimetrală, este afectată decorului. Un duct de lis, în acoladă dublă, formează 4 + 4 componente decorative; cele mari, poziționate cruciform, dețin un decor format, simetric, din 1 + 1 flori, îngemănate, fiecare anturate de frunze şi un lujer cu frunze şi

https://biblioteca-digitala.ro

boboci; 4 formații vegetale completează interiorul unor acolade polilobate, ce formează o cruce a Sf. Andrei. Rama perimetrală a paftalei este formată dintr-un registru din „perle” metalice, mărginit, interior şi exterior, de câte o torsadă.

Medalionul, de formă ovală, alungită pe verticală, are ca decor un vultur bicefal, cu aripile deschise, surmontat de o palmetă ce sugerează o coroană. Penajul îl are redat sub formă de „solzi”. Rama exterioară a medalionului constă, din 1 + 1 ramuri de laur, terminate, superior şi inferior, de câte o palmetă cu 7 petale.

Pentru o viziune mai complexă a materialelor din care au fost realizate paftalele vom prezenta în continuare rezultatele detaliate ale analizelor efectuate cu spectrometrul de fluorescență de raze X portabil tip InnovX Systems Alpha Series dotat cu anticatod din W, diodă SiPIN, sistem de răcire prin efect Peltier. Parametri de lucru: tensiune 45 kV, intensitate 30 microA, timp de achiziție 30 s pentru elemente grele.

Tabel nr. 1

	Element chimic (%)									
Piesă	***Fe***	***Ni***	***Cu***	***Zn***	***Au***	***Hg***	***Pb***	***As***	***Bi***	***Ag***
1 - rama - revers	0,001	0,001	3,64		45,28		0,22			50,86
2 - piesa	0,001	0,001	17,27		0,001	0,001	0,14	0,14	0,12	82,33
2 - brida de prindere	0,001		99,77				0,15	0,08		0,001
3 - avers - centru	0,001	0,07	69,37	0,84	0,78		3,81	0,96	0,001	24,17
4 - avers - centru	0,001	0,18	63,18	0,41	1,15		0,37	0,74		33,97
5 - avers - bumbul mare	0,001		83,68		2,26			0,001		13,48
5 - rama	0,001		79,69		0,65		0,03	0,18		19,45
5 - revers	0,001	0,001	80,53		0,72		0,001	0,06		18,69
6 - avers - centru	0,001		25,25	0,32	1,3		0,07	0,24	0,001	75,82
7 - avers - centru	0,001	0,09	64,36	0,61	0,71		0,09	0,27	0,001	33,86

Legendă: În tabelul de mai sus:

scris negru/alb -	aliaj Au, Ag
scris negru/gri-deschis	considerat Ag
scris negru/gri-închis	aliaj Cu, Ag, cu diferite concentrații
scris alb/negru	aramă (Cu)

https://biblioteca-digitala.ro

Astfel putem constata că majoritatea pieselor sunt realizate dintr-un **aliaj de Ag şi Cu** cu o concentraţie de argint cuprinsă între 13,48 ÷ 33,97 % şi o concentraţie de Cu cuprinsă între 63,18 ÷ 83,68%, **2 piese** pot fi considerate din **argint** (75,82% şi 82,33%), şi **o singură piesă** este din **aliaj de Au şi Ag**.

Tabel Nr. 2 - folosit aceeaşi metodă şi acelaşi aparat ca la analizele din tabelul 1, la care au fost modificaţi astfel, următorii parametri: intensitate 6 microA, timp de achiziţie 60 s, pentru determinarea compoziţiei „pietrei" colorate de pe paftalele 3 şi 4.

Descriere	***Ni***	***Cu***	***Zn***	***As***	***Au***	***Pb***	***Rb***	***Ag***	***Sn***	***Sb***
3 - piatra roşie		> 10%	1866	5551	170	1127	62	52257	7007	426
4 - piatra verde	2043	> 10%	2154	13062	705	402	209	57549		

Continuare tabel nr. 2.

Descriere	***P***	***S***	***Cl***	***K***	***Ca***	***Ba***	***Cr***	***Fe***
3 - piatra roşie	7922		4242	> 10%	18971	897		1129
4 - piatra verde	25306	7662	4062	> 10%	13859	1936	786	2046

În ambele cazuri se poate observa că este vorba de o sticlă colorată.

Bibliografie

Duicu, Ioana-Gabriela — *Paftaua - podoabă definitorie a portului balcanic / Ornamental belt buckle - a jewelry defining Balkan folk costume*, Craiova, 2012

Duicu, Ioana-Gabriela — *Din arta metalului nord şi sud dunărean. Prezenţe şi valenţe*, în revista *Drobeta. Seria etnografie*, Vol. XXI, Drobeta Turnu Severin, 2011, p. 50 - 63

Nanu, Dan Basarab — *Semnalări privind câteva piese medievale târzii pe teritoriul judeţului Galaţi*, în revista *Danvbivs XI - XII (1984 - 1985)*, Galaţi, 1985, p. 87 - 106

Nanu, Dan Basarab — *Tipologia bunurilor de prestigiu în zona Galaţi (sec. XVI - XIX)*, în revista *Danubius XVIII*, Galaţi, 2001, p. 93 - 139

https://biblioteca-digitala.ro

CERCETĂRI ASUPRA PORTULUI POPULAR FEMEIESC DE PE VALEA TIMIŞULUI

Carmen Neumann
Neluțu Rada

Research on women's national costume from Timis Valley Timis Valley is among representative areas in north-eastern Banat, which knew a specific historical development from ancient times, mostly due to its geographical position.

On the one hand, the communication with the Balkan, Southern Danube territory and on the other hand strong interference especially with Western Oltenia territory, the Roman occupation area, gave to the Banat region a particular character which distinguishes it from some adjacent regions and connects it to the culture of the Danube area.

Situated at the crossroad between East and West standing in the way of so many currents and civilizations, the people from Banat adopted the habits and taste for the canons of Eastern or Western Byzantine art, they innovated and created in a way that led to the execution of some traditional costumes of a peculiar originality.

In this article are depicted the components of women's national costume such as: head finery (richly embroidered bonnet of peasant women and *dârlogii*), the shirt, the belt, long embroided apron, peasant woman's skirt, sleevless fur coat/ vest, bedsocks, traditional peasant sandals. The material is supported with illustrations – vintage photos - female characters in festive costumes.

Keywords: women's traditional costume, Timis Valley, head finery, richly embroidered bonnet of peasant women, shirt, belt, long embroided apron, peasant woman's skirt, sleevless fur coat, bedsocks, traditional peasant sandals

Cuvinte cheie: port popular femeiesc, Valea Timişului, găteala capului, ceapsa, cămaşă, brăciră, opreg, cotrință, pieptar, obiele, opinci

Valea Timişului se numără între zonele reprezentative din nord-estul Banatului, însumând frumuseți naturale şi zămisliri umane remarcabile. Teritoriul în discuție, sub aspect etnografic, este considerat ca fiind o subzonă importantă pentru arta populară a Banatului.

Încă din perioadele străvechi Banatul cunoaşte o dezvoltare istorică specifică, datorată în mare măsură aşezării sale geografice. Legăturile cu teritoriul sud dunărean, balcanic, iar pe de alta interferențele puternice cu teritoriul Olteniei mai ales al zonei de vest, aria ocupației romane, au dat Banatului un caracter specific care-l desprinde de unele regiuni învecinate şi îl leagă de cultura spațiului dunărean.

Prezența unor elemente de cultură orientalo - bizantină mai târzie care apar în măsură mai pregnantă în arta populară a Banatului, decât a altor regiuni din țară reflectă un permanent contact al acestei zone cu

https://biblioteca-digitala.ro

Balcanul, prin intermediul căruia au pătruns în Banat forme de cultură din Orient şi Bizanţ. Un factor important în răspândirea culturii orientale a fost ocupaţia turcească. O perioadă de 150 de ani populaţia din Banat a avut o continuă legătură cu provinciile turceşti de peste Dunăre.

Aşezaţi la răscruce de drumuri între Orient şi Occident în calea atâtor curente şi civilizaţii, bănăţenii au adoptat deprinderile şi gustul lor pentru canoanele de artă bizantină sau occidentală, au inovat şi creat într-un mod care a dus la realizarea unor costume tradiţionale şi de o originalitate aparte. In zona de deal s-a păstrat elementul autohton, spre deosebire de şesul preferat de străini, care au influenţat mai mult portul popular.

După această dată dezvoltându-se manufacturile şi căile de transport, mărindu-se cantitatea de mărfuri aduse din apusul Europei, în cultura materială şi spirituală din zonă apar numeroase elemente ale acestei înnoiri, care se vor răsfrânge şi în portul popular.

Piesele de bază ale costumului femeiesc şi bărbătesc aparţinând diferitelor vârste nu se deosebesc prin croi sau ornamente, ci doar prin cromatică. Componentele costumului sunt: ceapsa şi dârlogii, cămaşa, brăcira, opregul, cotrinţa, pieptarul, obielele şi opincile la femei iar costumul bărbătesc este compus din cămaşă lungă, laibăr, brăciră sau pischir, căciulă, opinci şi obiele sau cheţe din piele la costumul de sărbătoare.

GĂTEALA CAPULUI

Portul fetelor se deosebea de cel al femeilor căsătorite doar prin găteala capului. Fetele tinere până la căsătorie se pieptenau cu chică împletită la spate într-o coadă din trei şuviţe, aceasta fiind pieptănătura obişnuită de zi cu zi.

Fetele de măritat acordă gătelii capului un timp nelimitat, convinse fiind că părul îngrijit ţine de, frumosul biologic şi că prin el se pot trezi sentimente erotice.

La fetele mari deosebim două feluri de pieptănătură, cea obişnuită de fiecare zi, şi coafura de sărbătoare. La găteala capului pentru sărbători în scopul participării la hora satului ori cu prilejul altor sărbători de peste an, întâlnim trei tipuri de pieptănături: „cu chică lată, cu coc şi cu colac".

Pieptănătura cu chică lată se realizează astfel: mai întâi părul se piaptănă, apoi se alege cărarea la ceafă, orizontal şi paralel cu linia umerilor. Ambele plete se împart în număr egal de şuviţe, întotdeauna fără soţ (se ajunge la nouă şuviţe, chiar mai multe), împletitura primei cozi se realizează (pe dos) până la nivelul bazei celei de a doua, de unde operaţia se continuă prin asocierea şuviţelor din ambele plete, dar împletitura se execută (pe faţă). Pentru a obţine o chică mult mai lată ca aceasta, coada inferioară, gătită separat, se coase cu aţă de culoarea părului, între cele două plete rezultate din împărţirea cozii de deasupra.

Menţionez că pletele îngemănate se despart numai atunci când se ajunge cu împletitul în dreptul cozii obţinute din alăturarea părului cefei. Pentru a spori frumuseţea acestei pieptănături, fetele purtau pe frunte

https://biblioteca-digitala.ro

breton, iar la tâmple cocori făcuți cu fierul de ondulat, încins în foc şi întăriți cu o soluție din apă cu zahăr.

Celălalt mod de aranjare a părului, pieptănătura cu colac, se obține astfel: se piaptănă părul pe spate, se leagă apoi lângă rădăcină cu un şnur , se despart în două, trei părți care se împletesc, cozile se prind roată cu agrafe pe ceafă în aşa fel încât să se obțină o coafură tronconică. Cu coc pieptănătura adoptată în ultimii ani, greu de suportat de mentalitatea mediilor în care s-a infiltrat, ca de altfel orice inovație, nu face obiectul prezentului studiu.

În găteala capului femeilor căsătorite se folosea un adaus de păr natural căzut la pieptănat sau cumpărat din târg, adaus ce se aplică sub formă de dârlogi (*dârlogii sunt două cozi împletite din trei şuvițe, ele trebuie să ajungă de la frunte până la ceafă, puse pe cap în poziție verticală).*

Puşi pentru prima dată pe capul miresei ca semn al căsătoriei , erau purtați de femei toată viața. Începând să fie părăsiți imediat după primul război, când începe să se poarte conciul. Motivul dispariției dârlogilor poate fi pus pe seama pătrunderii modei orăşeneşti, dar si pe atitudinea bărbaților întorşi din război, care au avut prilejul să vadă alte zone unde femeile purtau alt gen de pieptănătură, ajung să se exprime despre dârlogi astfel: „arză-i focu', dar urîți erau".

Această găteală cu adaos de păr care apare ca semn al femeii căsătorite, o mai întâlnim în zona Orăştiei, în bazinul Pui, cu denumirea de *cormi,* găteala confecționată şi purtată la fel ca dărlogii. O alta pieptănătură a tinerelor neveste este cea cu *conşi* care presupune existența a trei piese auxiliare *doi cormi şî un şiec* care se confecționau cu destulă uşurință de înseşi tinerele neveste. Cormii, după explicația unei informatoare, aveau rolul pe care îl au căpriorii care țin acoperişul casei, tot aşa şi cormii țin acoperişul capului - ceapsa.

CEAPSA

Ceapsa este un element vestimentar caracteristic pentru portul popular din Banat. Specificitatea obiectului duce şi la încadrarea pieptănăturii femeilor în categoria de găteală cu *boneta*, mod de aranjare aparte care conferă strălucire portului popular din această zonă. Faptul că ceapsa este o piesă de port specifică femeilor căsătorite poate fi dovedit chiar şi numai cu ajutorul multiplelor exemple oferite de literatura populară în versuri.

Când eram la maica-n păr
Purtam flori de călăpăr
Mă făleam mă chicheam
Pe toți junii îi iubeam
Dar de când m-am măritat
Nici să râd nu m-i iertat
Ard-o focu' ceapsa mea
M-a fost dragă, ş-acu-i grea.

https://biblioteca-digitala.ro

O astfel de *împodobire bizară,* cum o numeşte Gheorghe Oprescu, este rezultatul unei conlucrări artistice îndelungate. Aria de răspândire a cepsei este: Nordul Moldovei, Maramureşul, Ţara Crişurilor, Ţara Haţegului, Ţinutul Pădurenilor, Banatul de Munte.

Piesa de port indispensabilă purtată pe frunte şi sprijinită pe dârlogi era ceapsa. Aceasta este compusă din obadă şi fundul cepsei. Ţesută la război, are fundul dreptunghiular în jurul căruia se coase o margine din mătase de 4-5 cm lăţime. Fixata cu ace de păr, ceapsa se lega pe frunte cu o panglică neagră sau cureluşă din piele.

În zilele de sărbătoare panglica se împodobea cu monede de argint sau aur. Ceapsa, spune Gheorghe Oprescu *„ne impresionează oarecum sălbatic, din pricina marelui număr de monede ce sunt cusute pe ea şi-i dau înfăţişarea unui coif,(...). Când însă priveşte pe bănăţeancă dansând pricepe de ce simte plăcerea să poarte atâtea rânduri de discuri de argin,cântărint uneori până la cinci kilograme cusute pe faţa gătelii capului. Râele sustin ritmul jocului şi înlocuiesc castagnetele spaniole ori tambura napolitană. Iar dansul din Banat e tot aşa de idinspensabil ca pâinea zilnică".*

Prin ornamentica cepsei se pot stabilii diferenţieri de costum pe diferite planuri. De pildă, ceapsa destinată costumului de sărbătoare, se deosebeşte de ceapsa purtăreaţă, de fiecare zi, cusută mai *„după mână"*, ori de cea de *„gie jălit"*, purtată în perioada de doliu.

Din extravaganţă unele femei adăugau flori artificiale, panglici şi mărgele. Motivele ornamentale sunt în general geometrice şi florale ca şi cele de pe Valea Almăjului, se deosebesc însă prin mărimea lor. Predominante romburi mari, flori de o remarcabilă frumuseţe, cusute cu mărgele. În decorul cepselor, mai ales al celor purtate de nevestele mai tinere, elementul coloristic preponderent este roşul de toate nuanţele; femeile vârsnice purtau cepse lucrate în culori sobre. Iată cum este explicată preponderenţa culorii roşii de-a lungul vremii *„roşu a miers, roşu a fost la pucerie întotgeauna"* Repertoriul termenilor care definesc cromatica cepsei este bogat şi divers ca *„para focului"*, *„ţâgănesc"*, *„gie-l frumos"*.

Ceapsa femeilor bătrâne era cusută doar cu negru şi alb în concordanţă cu cromatica cămeşii. In perioada de după primul război mondial ceapsa a fost decorată în diverse culori la care s-au adăugat firul şi paietele, care au dus la sporirea gamei cromatice şi la creşterea rolului estetic. Condiţionată de portul dârlogilor, ceapsa dispare ca piesă de port odată cu dispariţia acestora.

O altă piesă folosită pentru acoperirea capului este baticul *„cârpa"* care cunoaşte forme ornamentale şi o cromatică variată. Cea de culoare roşie se purta în sărbători de nevestele tinere, căci în mod obişnuit fetele nu-şi acopereau capul cu cârpa. Cele negre acopereau pieptănătura femeilor înaintate în vârstă si a celor în doliu. Interesant este modul în care se legă şi ce rol are aceasta în diferenţele care apar, sub gură se legă iarna, înapoi la hora satului.

https://biblioteca-digitala.ro

CĂMAŞA

În contrast cu costumul popular de câmpie costumul purtat în zona de munte a Văii Timişului impresionează prin aspectul său viguros. Pânza groasă din cânepă, din care este croit, dă cămăşii volum şi asprime.

Cămaşa femeiască se compune din ciupag şi poale cusute împreună. Mâneca ciupagului este ornamentată aproape în întregime cu motive florale, geometrice, liniare, pe care le întâlnim atât pe piept cât şi pe spatele ciupagului, transmise din generație în generație. Printre motivele cusute în relief se observă din loc în loc albul pânzei sub formă de contur.

Croiul ciupagului este format din foaia de față, foaia de cârcă, spate, mâneci croite de la gât. Cămaşa este încrețită la gât cu *„brățară"* şi mărginită cu o bentiță îngustă aplicată peste creți. În partea inferioară mâneca se termină cu fodor, volan de 5-7 cm, sau poate fi largă, neîncrețită, croită scurt, putin mai jos de cot.

Poalele cămăşii erau croite în foi drepte (5 clini), poalele erau cusute de ciupag, ulterior sunt separate. Poalele erau confecționate din pânza de cânepă, în jurul anilor 1875-1880 pânza se țesea din bumbac cu cânepă, această țesătură se foloseşte până în anii 1930 când se foloseşte numai pânza de bumbac. Clinii poalelor sunt decorați cu şiruri de motive geometrice numai pe marginea dreaptă a clinului. În partea de jos poalele sunt ornamentate cu dantelă albă şi ciurat lucrat cu acul. Motivele ornamentale poartă denumirea în general de pui.Tehnica cusutului este cea românească în cruci şi bârnasi.

CINGĂTORILE

Brâul ce incinge mijlocul femeii, peste cămaşă, se înfăşura pe deasupra iar opregul şi cătrința se prindeau peste aceasta.

Cingătorile, numite brăciri confecționate din lână, cu motive din năvăditură, late de circa 7cm, păstrează o cromatică sobră, negru cu albastru, verde închis cu negru, roşu închis cu negru, sunt culori care apar în mod curent. Brăcira este poate unica piesă de port care n-a cunoscut modificări.

OPREGUL

Determinat de cei doi factori, utilul şi decorativul, opregul a apărut ca o piesă lucrată dintr-o țesătură mai groasă de obicei din lână în patru ițe. Din informațiile culese am aflat că, până la 1860 opregele se purtau perechi atât în fată cât şi în spate, sunt prinse de brăciră cu petecul întins ca o platoşă. Structural, opregul este format din două părți: petecul de opreg, *„pecicu"*, *„franjurile"* şi *„şiucurii"*. Lățimea piesei este de aproximativ 25-30 cm, dar diferă de la o persoană la alta.

Franjurile, prinse în partea inferioară a petecului de opreg, sunt din păr obținut prin drâglarea lânii, mătase sau fir de argint; erau mai lungi, ori mai scurte, în funcție de idealul de frumusețe al fiecărei femei. Petecul țesut este semnalat până după primul război mondial, când începe să fie înlocuit

https://biblioteca-digitala.ro

cu petecul de catifea neagră „*somot*". Referitor la ornamentația materialului țesut i s-a potrivit o ornamentație geometrică dispusă pe două sau mai multe registre longitudinale. Acestea se realizau în războiul de țesut prin tehnica năvăditului, ornamentele constau din țesături, în frunze de brad, trifoi, frunze de castan, lalea, ciutură şi furcă.

Petecele de opreg din catifea erau brodate cu ornamente florale, boboci de floare „*pupi*", motive zoomorfe, „fluturi" toate cusute după scriere cu mătase, mărgele, bănuți, fir auriu şi muline în degrade. Ambele tipuri de opreg erau brodate în partea inferioară şi lateral cu o bentiță ornamentală numită „*plăncică*", pentru a proteja marginile supuse uzurii obiectului. Opregul se lega de talie cu două „*baiere*", şnururi, confecționate din ațe colorate împletite în trei şuvițe de culori diferite.

Opregele vechi au ciucuri foarte deşi care poartă denumirea de „*snopi*". În preajma primului război ei se distanțează în ciucuri rari numiți „*mănunchi*". O tradiție veche, respectată cu strictețe nu îngăduia femeilor căsătorite să poarte poale făra opreg. *La noi la Vârciorova*, spune cu mândrie o bătrână a satului, *îi mare ruşâne ca o muiere să umble la bisărică ori pă uliță fără opreg.*

CĂTRINȚA

Cătrința care a înlocuit opregul din față se remarcă prin frumusețea decorului şi a formei, fie dreptunghiulară, fie rotunjită în partea de jos. Broderiile ce împodobesc această piesă vestimentară conțin reprezentări cosmomorfe „*semiluna*", simboluri astrale ca „*staua di pă şieri, vârcelnița şî curcubeu.*"

Motivele fitomorme cunosc o mare varietate de forme ca: *strugurele, frunza de viță de vie, garoafa, laleaua, trandafirul, ruj, ghinda, pomul vieții* conținând atât motive liber desenate cât şi stilizate.

Cunoscând modalități de exprimare ale limbajului geometric, generațiile mai vechi au transmis prin arta broderiei reprezentări vegetale trecute prin stilizare în geometric. Astfel un număr de patru dreptunghiuri dispuse oblic față în față, două câte două, sunt socotite „*trifoi cu patru foi*". Bogăția faunistică a Văii Timişului şi-a pus amprenta în ornamentica cătrințelor bănățene. Drept urmare a existenței unei vieți pastorale intense în această zonă întâlnim ca motiv ornamental coarnele de berbec „*poate unul din cele mai vechi motive din ornamentica textilelor populare româneşti de pe ambele versante ale Carpaților Meridionali.*"

Motivele skeomorfe sunt o altă grupă care constă în transpunerea pe fondul cătrințelor a formelor unor unelte de muncă. Se pot vedea ornamente care amintesc de ciocan, cârlig, furcă, roată, zală. Variante ale motivelor din această grupă pot fi întâlnite pe toate elementele costumului popular.

PIEPTARUL FEMEIESC

Pieptarul femeiesc este confectionat din piele de miel sau de oaie, descheiat în fată. Pe margini este aplicată o bentiță de blană neagră.

https://biblioteca-digitala.ro

Broderia se execută direct pe pielea pieptarului. Motivul predominant era cel floral *„floarea de tulipan, roate cu spice"*, frunze executate în nuanțe diverse, roşu închis, maro, verde, mult negru, roz, galben mai puțin.

ÎNCĂLȚĂMINTEA

Iarna sau vara femeile au purtat în picioare opinci cu obiele. Obielele sunt bucăți dreptunghiulare de țesătură din lâna în patru ițe, cu dungi colorate, obținute din urzeală. La partea superioară dungile sunt roşii, galbene, albastre, verzi, iar restul câmpului este dungat cu negru şi alb.

Opincile erau confecționate din piele de vită, este vorba de opincile cu gurgui, *„vârf"*, care se prindeau de picior cu curele din piele confecționate de meşterii satelor. Mai târziu apar încălțările din piele obținută din comerț, jumătăți şi cizme ofițereşti.

PODOABELE

Dintre podoabe se întâlnesc fără excepție salbele din bani de argint sau aur, purtate astfel: fetele purtau pe frunte trei salbe de bani mici din argint iar la gât aveau trei salbe de bani mari din aur. Femeile purtau la dârlogi tăblițe de argint iar pe frunte trei salbe de monede din argint, la gât trei salbe cu monede mari din aur. Batrânii mi-au povestit că la joc în sat uneori muzica înceta şi se juca în ritmul clincănitului salbelor de bani.

Bibliografie

Bancaria, Lucretia	*Arta românească din Banat*, Bucureşti, 1930
Bratianu, Elisa	*Cusături romănesti,* Bucuresti, 1943
Marinescu, Maria	*Arta populară românească,* Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1975
Vuia, R.	*Portul popular din Țara Hațegului*, Ed.Meridiane, Bucureşti, 1962
Secoşan, E.	*Despre tipologia portului popular din județul Caraş-Severin*, Studii şi Comunicări, Vol II, I.P.Cluj, Municipiul Cluj Napoca, 1977
Oprescu, Gheorghe	*Scrieri despre artă*, Bucureşti, 1922
Hodoş, Enea	*Cântece Bănățene*, Caransebeş, 1898
Oprescu, Gheorghe	*Arta țărănească la români*, Bucureşti, 1922
Dunăre, Nicolae şi colaboratorii	*Portul Popular de pe Târnave*, Braşov, 1968

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 1 Port popular de fete din localitatea Slatina - Timiş

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 2 Port popular femeiesc din localitatea Vârciorova

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 3 Port popular femeiesc din localitatea Vârciorova

https://biblioteca-digitala.ro

COLECȚIA DE TEXTILE – *PORT POPULAR* A MUZEULUI REGIUNII PORȚILOR DE FIER. CATALOG III. CIUPAGE DIN ZONA CENTRALĂ

Varvara Magdalena Măneanu

La collection de pièces textiles de costume du Musée de la Région des Portes de Fer. III. Chemises féminines sans pan (*ciupage*) de la zone centrale de Mehedinți L'article présente les résultats d'étape d'une recherche plus ample, concernant les chemises féminines sans pan existentes dans les collections du Musée de la Région des Portes de Fer.
De regarder la carte on constate que la sous zone centrale a comme axe O-E la voie ferrée Vârciorova - Drobeta Turnu Severin – Strehaia – Gura Motrului et comprend les villages des microzones Valea Coşuştei (depuis Ilovăț vers le sud), Valea Huşniței, Valea Motrului, ainsi que les sous zones extrême orientale et occidentale de Mehedinți.
Les piecès du catalogue se succèdent en ordre alphabétique du nom des villages et le matériel illustratif est organisé suivant les sous unités géographiques mentionées. Parmi celles-ci la Vallée de Coşuştea est la microzone la mieux représentée, tandis que parmi les localités le village de Greci s'inscrit en première place.
Pièces du costume de fête, les chemises sont la plupart datées dans la première moitié du XX ième siècle, présentent le décor tripartite de la manche, parfois leur coupe se distingue par des éléments d'ancienne tradition, telles la manche avec empiècement et la fente verticale centrale.
Mots clé: Musée de la Région des Portes de Fer, Mehedinți, chemise type carpathique
Cuvinte cheie: Muzeul Regiunii Porților de Fier, Mehedinți, cămaşa de tip carpatic

Pentru studiul mai cuprinzător, care să releve şi aspecte specifice ale colecției de ciupage[1], de la Muzeul Regiunii Porților de Fier, formată din piese provenite în principal[2] din zona etnografică Mehedinți, am propus o

---

[1] Colecția de ciupage a Muzeului Regiunii Porților de Fier cuprinde un număr de peste 300 de piese al căror studiu s-a început pe subzone ale Mehedințiului după cum urmează: Măneanu Varvara Magdalena, *Colecția de textile - Port popular a Muzeului Regiunii Porților de Fier, 1. Plaiul Cloşani*, **DROBETA**, seria Etnografie, XXI, EUC, DrobetaTr Severin, 2011, p. 64-86; idem, *Colecția de textile - Port popular a Muzeului Regiunii Porților de Fier,II.Ciupage din Clisura Dunării*, **DROBETA**, seria Etnografie, XXII, EUC, DrobetaTr Severin, 2012, p.165-181, idem, *Ciupagul de Balta în colecțiile Muzeului Regiunii Porților de Fier, Catalog, Subzona Satul de sub munte*, **LITUA,** Studii şi cercetări, XV, Târgu Jiu, 2013, 459-468. Pentru întregirea imaginii asupra reprezentării acestei piese în colecțiile muzeului rămâne realizarea în perioada următoare a zonei de câmpie a Mehedințiului.
[2] Există un număr redus de piese care provin din patrimoniul Muzeului *Dr.C.I. Istrati* din Severinul interbelic, piese din diferite zone ale țării, care au participat la Expoziția Generală Română, Bucureşti, 1906 (vezi mai pe larg despre istoricul muzeului la Varvara Magdalena Măneanu, *Vestigiile arheologice şi tradidiții culturale*, Editura Autograf, MJM, Craiova, 2009,

https://biblioteca-digitala.ro

delimitare mai amănunțită a acesteia pe subzone şi microzone. Astfel **Subzona Centrală,** de care ne vom ocupa în continuare, după propunerea noastră, se întinde de-o parte şi de alta a axei trasate de calea ferată Vârciorova-Drobeta Turnu Severin-Strehaia-Gura Motrului, cuprinzând aşezările din microzonele: *Valea Coşuştei* de la Ilovăț în jos, *Valea Huşniței*, *Valea Motrului* de la Broşteni în jos, dar cuprinde şi o parte din Câmpia înaltă a Bălăciței de la Vânju Mare până la hotarul dinspre Dolj.

Artefactele etnografice de port popular-***ciupagele*** cuprinse în catalogul anexat, organizat în ordinea alfabetică a satelor, vor fi analizate în funcție de subunitățile geografice-microzonele din care provin după cum urmează: *Valea Coşuştei*: Şişeşti, Căzăneşti, Corcova, Ciovârnăşani, Crăguieşti, Cernaia; *Valea Motrului*: Floreşti, Broşteni, Lupşa, Meriş; *Valea Huşniței*: Prunişor, Balota, Bârzuica, Tâmna, Voloiac, Strehaia, Malovăț, Husnicioara; *Zona de Est* (o parte din Dealurile Jilțului, partea sudică) Greci, Grozeşti, Stângăceaua, Butoieşti, Gura Motrului, Breznița Motru. *Colțul de Vest* (Depresiunea Severinului), Jidoştița, Bresnița Ocol, Lazu, Malovăț, Şimian, Hinova.(materialul ilustrativ este organizat pe microzonele stabilite pentru subzona Centrală a Mehedințiului. Vezi Planşele I -VII)

Studiul materialului existent în colecțiile Muzeului Regiunii Porților de Fier relevă faptul că există multe sate care nu sunt reprezentate cu nici un artefact[3]. În această situație formularea unei concluzii în cee ce priveşte

---

p.33-47) şi piese, mai ales donații, care provin din alte zone etnografice precum, Dolj, Vâlcea, Banatul Montan, Timiş. Acestea vor face obiectul unei prezentări aparte.

[3] **Oglinda reprezentării în colecțiile muzeului a satelor din Zona Centrală în ceea ce priveşte piesa de port–cămaşă femeiască fără poale-ciupag.**

Valea Coşuştei: **ŞIŞEŞTI:** Şişeşti **(2)**, Cocorova **(3)**, Ciovârnăşani**(3)**, Crăguieşti**(8)**, Cărămidaru (0), Noapteşa (0), **CORCOVA:** Corcova **(4)**, Cernaia **(1)**, Brețа (0), Cordun (0), Croica (0), Gârbovățul de Jos (0), Imoasa(0), Jirov(0), Mărul Roşu (0), Pârvuleşti (0), Puşcaşu (0), Stejaru (0), Vlădeşti (0), **CĂZĂNEŞTI:** Căzăneşti **(2)**, Ercea(0), Gârbovățul de Sus(0), Govodarva (0), Ilovu (0), Jignița (0), Păltinişu (0), Poiana (0), Roşia (0), Severineşti (0), Suharu (0),Valea Coşuştei (0),

Valea Motrului: **FLOREŞTI:** Floreşti (0), Copăcioasa (0), Gârdoaia (0), Livezi (0), Moşneni (0), Peşteana (0), Peştenuța (0), Stroeşti (0), Zegujani (0), **BROŞTENI:** Broşteni (1), Lupşade Jos **(3)**, Meriş **(3)**, Căpățâneşti (0), Luncşoara (0), Lupşa de Sus (0).

Valea Huşniței: **PRUNIŞOR:** Prunişor (0), Arvăteşti (1), Balota (0), Bâltanele (0), Cervenița **(2)**, Dragoteşti (0), Fântâna Domnească (0), **TÂMNA**: Bârzuica **(2)**, Tâmna(0), Cremenea **(1)**, Adunații Teiului (0), Boceni (0), Colăreț (0), Fața Cremenii (0), Izvorălu (0), Manu (0), Pavăț(0), Plopi (0), Valea Ursului (0). **VOLOIAC:** Voloiac (0), Cotoroaia (0), Lac (0), Ruptura (0), Sperleşti (0), Țițirigi (0), Valea Bună (0), Voloicel (0), **HUSNICIOARA:** Husnicioara (0), Alunişul (0), Bădițeşti (0), Borogea (0), Celnata (0), Dumbrăvița (0), Marmanu (0), Oprăneşti (0), Peri (0), Priboieşti (0), Selişteni (0)

Zona de Est: **GRECI:** Greci **(10)**, Bâltanele (0), Blidaru (0), Sălătruc (0), Valea Petrii (0), Vişina (0), GROZEŞTI (0), Stângăceaua (0), **BUTOIEŞTI**: Butoieşti **(2)**, Gura Motrului (0), Argineşti (0), Buiceşti (0), Jugastru (0), Pluta (0), Răduțeşti (0), Țânțaru (0), **BREZNIȚA**: Breznița Motru (0), Cosovăț (0), Deleni (0), Făuroaia (0), Plai (0), Tălăpanu (0), Valea Teiului (0), **STREHAIA:** Strehaia (0), Ciochiuța (0), Comanda (0), Hurduceşti (0), Lunca Banului (0), Slătinicu Mare (0), Slătinicu Mic (0), Menți (0), Motruleni (0), Stănceşti (0). **GROZEŞTI:** Grozeşti (0), Cârceni (0), Păsărani (0), Şuşița (0), **STÂNGĂCEAUA:** Stângăceaua (0), Bârlogeni (0), Bresnicioara (0), Cerânganul (0), Fața Motrului (0), Poşta Veche (0), Satu Mare (0), Târsa (0), **DUMBRAVA:** Dumbrava de Sus (0), Dumbrava de Mijloc (0), Dumbrava de

https://biblioteca-digitala.ro

identificare unor particularităţi ale ciupagului din asemenea aşezări sau chiar microzone, este greu de făcut. De asemenea, în cea mai mare parte, piesele achiziţionate din diferitele sate provin de la una sau două familii (fam. Ochea-Bărzuica, fam. Duicu-Malovăţ, fam.Sfetcu, Boescu-Izv.Bârzii, fam. Bosoancă, Teşilă-Crăguieşti) aspect ce ne permite să ne facem deocamdată o imagine generală asupra aspectului ciupagului dintr-o localitate sau alta. Dintre toate satele din Zona Centrală, ca număr de piese şi provenienţă, cel mai bine reprezentat este satul *Greci* (10 piese). Ca microzonă etnografică, cea mai bine reprezentată este *Valea Coşuştei,* urmată de zona de vest, Platoul Severinului, partea de sud a Jilţurilor (12 piese), Valea Motrului (7 piese) şi Valea Huşniţei (5 piese). Rămâne cercertătorului posibilitatea de a descrie materialul etnografic existent din punct de vedere estetic, al ornamenticii, tehnicii decorului, compoziţiei decorative, cromaticii, să facă unele comparaţii cu piese aflate încă la deţinători,[4] locuitori ai satelor din această subzonă. Dat fiind faptul că **Zona Centrală,** până pe la mijlocul secolului XX, a fost o placă turnată a legăturii dintre **Nordul Mehedinţiului**, Plaiul Cloşani, satele de sub munte, Transilvania şi satele din **Câmpia Bălăciţei** şi cele de pe **Valea Dunării,** după cum descrie şi C.D. Ionescu[5] Zona Centrală, în acelaşi sens se observă unele interferenţe, influenţe cu zone mai îndepărtate.

În grupa celor 73 de ciupage din Zona Centrală (vezi CATALOG) unele exemplare au fost destinate pentru o ţinută de mare sărbătoare, cu broderie amplă subliniată cu mărgele policrome, paiete şi fir metalic (nr. inv.P1150-Corcova, P1361-Corcova, P1842-Corcova, P228-Broşteni, P2544-Lupşa de Jos, P-1129 Meriş, P1149-Meriş, P2594-Cremenea, P1126-Bărzuica, P1151-Cerveniţa, P1298-Butoieşti, P1132-Greci, P1231-Greci, P1242-Greci, P1157-Bresniţa Ocol, P234-Bresniţa Ocol, P1228-Malovăţ, P1234-Malovăţ, P1790-Malovăţ, P1155-Izv.Bârzii, P1255-Lazu Malovăţ, P2610-Şimian) altele, pentru ceremonial nupţial, cu broderie simplă

Jos(0), Albuleşti (0), Brâgleasa (0), Golineasa(0), Higiu (0), Rocşoreni (0), Valea Marcului (0), Varodia (0), Vlădica (0)
Colţul de Vest: **BRESNIŢA OCOL**: Brezniţa Ocol (**2**), Jidoştiţa(**2**), Magheru (**2**), Şuşiţa(0), **MALOVĂŢ:** Malovăţ **(6),** Lazu (4), Bârda (**1**), 23 August, Valea Boierească(0), Bobaiţa (0), Colibaşi (0), Negreşti (0), **IZVORU BÂRZII**: Izvoru Bârzii **(3)**, Baloteşti (0), Halânga (0), Puţinei (0), Răscoleşti (0), Schinteeşti (0), Schitul Topolniţei (0).

[4] În urma unor cercetări de teren am identificat ciupage la deţinători din sate pe Valea Coşuştei (Căzăneşti), Valea Motrului (Roşiuţa), zona de Est (Ciochiuţa), fapt care ne ajută în stabilirea unor corelaţii privind răspândirea unor ornamente.

[5] C.D.Ionescu în cartea sa *„Prin Munţii Mehedinţiului"* Tr Severin: „Pe valea Motrului trec o parte din drumurile păstoreşti şi anume, o variantă, de la Glogova prin Lupoaia până la Broşteni, unde se uneşte cu cel care vine din Gorj (de la Tismana - Godineşti, pe valea Ploştinei), precum şi cu cel care coboară din Cloşani (Titerleşti - Baia de Aramă-Negoieşti - Comăneşti - Floreşti). Aici, la Broşteni, este locul de întâlnire şi de popas al celor trei drumuri (păstoreşti, n.n.)... De la Broşteni e unul singur, în jos, tot pe valea Motrului, până la Jirov, de unde, părăsind lunca râului, apucă pe dealuri spre Urlători, Voloiac, prin pădurea Foaianfir, Blidarele(dealuri), Marginea Rocşorenilor, Podul Grosului, Almăjel, Stircoviţa (adică în câmpia înaltă a Bălăciţei n.n.), Oprişor, Drincea, Cetate (...)" După Arta Populară în Mehedinţi, Drobeta Tr Severin, 1983, p. 13

https://biblioteca-digitala.ro

monocromă, cu fir metalic sau *sârmă* (nr. inv.P2472- Meriş, Broşteni, P2114-Cervenița, P1243-Malovăț[6]). Există şi exemplare care nu sunt destinate neapărat unor situații de ceremonial deosebit, dar care vădesc preocuparea pentru aspectul exterior al portului prin bogăția decorului, cum este cazul unor ciupage cu decorul monocrom, ales în război. (nr. inv.P223-Şişeşti, P224-Şişeşti, P2721-Căzăneşti, P2722-Căzăneşti, P1174-Crăguieşti, P1209-Crăguieşti).

În afară de o singură piesă (nr. inv.P2472), care se încadrează la tipul *poncho*, toate ciupagele se încadrează la tipul carpatic încrețit în jurul gâtului, iar din punct de vedere al compoziției decorative predomină mâneca tripartită.[7] Câteva ciupage păstrează elemente de veche tradiție a croiului-altița separată (nr. inv. P1150, P1397, P2547, P1790), la altele se observă inovații recente remarcate şi în alte subzone ale Mehedințiului,precum încrețul colorat: mov, cu flori geometrizate, albastru, grena, roz (nr. inv. P2721, P2722, P1268, P228, P2544, P1151, P1378, P1379, P174, P1157, P1234,P1228, P1263, P1393), dar şi influențe târzii din Câmpia dunăreană, remarcate de cunoscuta cercetătoare Elena Secoşan: "altița amplasată sus pe umăr, încrețul fiind eliminat ca reminiscență inutilă a vechiului tip de croi, (având doar rol decorativ), iar mâneca rămâne albă fără *râuri*".[8] (nr. inv. P1311, P232).

Nouă ciupage destinate unui costum de sărbătoare au mâneca dintr-una, largă la capăt, decorată fie cu rânduri de motive decorative florale, vegetale mărunte (nr. inv. P1149, P2594, P1155), fie cu rânduri de motive florale mai mari (nr. inv. P1129, P2114, P1132), „sărite" (nr. inv. P1242) sau nu (nr. inv. P1129), sau „în tablă „ (nr. inv. P1126, P1298).

Până în prezent se desprinde ideea că ciupagele din Zona de Mijloc a Mehedințiului, în principal, sunt din prima jumătate a secolului XX, destinate unor ținute de sărbătoare sau mare fast, majoritatea au mâneca tripartită şi altiță, element de veche tradiție, mânecile sunt ample, largi la capăt, unele cămăşi sunt despicate la piept foarte adânc sau până la brâu, caracteristică surprinsă de Elena Secoşan pentru ciupagul de Mehedinți[9].

Identificarea şi studiul materialului din teren din această parte a Mehedințiului, ale grupei de piese de port înrudite cu ciupagul, respectiv cămaşa întreagă, precum şi ale ciupagului din Zona de Sud, vor releva noi aspecte generale ale ciupagului de Mehedinți, sau particulare pentru diferitele microzone ale acestuia.

---

[6] Similare cu piese din colecțiile Muzeului Țăranului Român, din Bucureşti
[7] Varvara Buzilă, *Costumul popular din Republica Moldova,* Chişinău, 2011, p.19
[8] Elena Secoşan, *Portul popular din Mehedinți*, în Arta Populară din Mehedinți, Drobeta Tr Severin, 1983, p.100
[9] Ibidem, p. 94

https://biblioteca-digitala.ro

CATALOG

ARVĂTEŞTI

1. Cămaşă femeiască fără poale
*Nr. inventar:*P2794
*Titlu:*ie, ciupag
Datare, Provenienţă: mij sec XX, Arvăteşti, Prunişor, donaţie, Scăueru Miluca
*Material/Tehnică (text):*marchizet, croit, cusut, festonat, brodat pe fir, muşte, cheiţă, tiv cu găurele
*Dimensiuni:*L: 44cm; DG: 40cm;
Descriere: Ie din marchizet cu mâneca tripartită, altiţa sub formă de triunghi cu vârful în jos, pe mijloc brodat cu motive geometrice iar pe margine pe două laturi cu un motiv floral, încreţul este îngust, brodat cu alb pe fire trase cu laleaua şi soarele pe lângă o linie şerpuită, braţul mânecii are rânduri sabiate de motive geometrice intercalate de rânduri de motive vegetale, mâneca se termină cu rând de jur împrejur de elemente decorative ce se regăsesc şi în altiţă, este largă, cu marginea festonată cu aţă maro, despicată pe mijlocul pieptului, de o parte şi alta decorat cu rânduri asemenea celor de pe mânecă, spatele este la fel decorat ca pieptul dar câmpii ornamentali sunt despărţiţi de un rând de motive decorative asemenea celor de la rândul de pe marginea mânecii, gura cămăşii este prinsă în bentiţă, brodată cu linie şerpuită galbenă, punctată cu ochi maro, pe sub bentiţă este prins într-o cusătură largă un şnuruleţ negru care închide gura cămăşii, decorul este brodat pe fir, cu negru, maro, galben. Cusăturile principale sunt în cheiţă galbenă.

https://biblioteca-digitala.ro

Stare de conservare: relativ bună

BĂRZUICA

2.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1126
*Titlu:*ciupag
Datare, Provenienţă: mij. sec. XX, Bărzuica, Tâmna
*Material/Tehnică:*pânză de casă, croit, asamblat, cusut, cheiţă, brodat, mărgeluţe galbene, fluturi, cipcă lucrată cu cârligul, arnici
*Dimensiuni:*L: 46cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gîtului, despicată pe mijlocul pieptului până la brâu, cu acelaşi decor în tablă pe piept de o parte şi alta, pe spate şi pe mâneca ce se termină largă la capăt cu un rânduleţ de jur împrejur, de zăluţe combinate cu ochişori, şi cu cipcă de culoare neagră lucrată cu cârligul. Cusăturile principale sunt în cheiţă de culoare neagră, gura cămăşii se termină cu un guleraş tip bentiţă foarte îngust brodat cu o linie în zigzag de culoare neagră. Decorul cămăşii este format de pituţe, prescuri, de culoare neagră punctate cu fluturi şi mărgele pe colţuri, dispuse în tablă.
Stare de conservare: foarte bună

3.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1278
*Titlu:*ciupag
*Datare, Provenienţă:*mij sec XX, Bărzuica, Tâmna
*Material/Tehnică (text):*pânză de casă, croit, asamblat, cusut, cusut peste creţ, brodat, ales, cheiţă, arnici albastru închis spre negru, galben
Dimensiuni: L: 44cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, cu altiţa separată, in tablă formată de rânduri verticale de romburi alăturate, încreţul este marcat de o porţiune îngustă aleasă cu galben, braţul mânecii este cu rânduri alese, cu romburi asemenea celor de la altiţă, mâneca este largă la capăt, se termină cu feston, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, cu trei rânduri alese asemenea celor de pe mânecă, spatele are de asemenea rânduri alese, gura cămăşii este prinsă cu o bentiţă brodată cu o linie şerpuită combinată cu zăluţe, tot decorul este ales înafară de încreţul de culoare galbenă, cu arnici de culoare neagră, cu romburi, cusăturile principale în cheiţă de culoare neagră.
Stare de conservare: foarte bună

4. Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1280
*Titlu:*ciupag
Datare, Provenienţă: mij sec XX, Bărzuica, Tâmna
Material/Tehnică (text): pânză industrială, croit, asamblat, cusut, brodat, arnici galben, negru, cheiţă, brodat punctul pe dos,
*Dimensiuni:*L: 48cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, pare a fi o câmaşă de tânără, mâneca trei sfert, tripartită cu altiţă de culoare neagră, formată de romburi, şi linii, încreţ cu motive geometrice de culoare crem, dedesubt de încreţ rânduri sabiate, mâneca are un tiv pentru a băga şnuruleţ care să strângă mîneca, câmaşa despicată pe mijlocul pieptuluide o parte şi alta cu rânduri sabiate de motive geometrice şi rânduri verticale de ciuturi, cusăturile principale sunt în cheiţă de culoare neagră, gura cămăşii, se strânge cu şnuruleţ de culoare neagră,
Stare de conservare: bună

BÂRDA

5. Cămaşă femeiască fără poale
*Nr. inventar:*P1202
*Titlu:*ciupag
Datare,Provenienţă: mij sec XX, Bârda, Malovăţ
Material/Tehnică (text): pânză, croit,

https://biblioteca-digitala.ro

asamblat, cusut, cheiță, brodat peste fire, lânțișor, mătăsică crem, arnici negru, albastru, roşu, mov, fir metalic
Dimensiuni: L: 43cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu rânduleț pe lângă altiță, altița formată de patru fâşii de perechi de ochi, despărțite de linii şi lănțişor brodat cu fir metalic, încrețul destul de îngust, brodat cu mătasică gălbuie peste fire cu motive geometrice, brațul mânecii cu râuri late formate de perechi de ochi, de o parte şi alta cu linii de chenar, mâneca largă la capăt,cu rânduleț de jur împrejur, câmaşa despicată pe mijlocul pieptului, care de o parte şi alta are câte un câmp decorativ de perechi de ochi, alăturate, gura cămăşii este prinsă în bentiță brodată cu ochi, iar dedesupt de bentiță peste crețuri este brodată cu scara pisicii. Decorul principal înafară de încreț este brodat cu arnici negru, ochii de la bentiță şi perechile de ochi de pe altiță, râuri, blănile de pe piept sunt punctate cu arnici de culaoare rosie, verde, mov
Stare de conservare: foarte bună

BRESNIȚA OCOL

6.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1157
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij. sec.XX, Bresnița Ocol
*Material/Tehnică (text):*pânză de casă, croit, asamblat, cusut, cheiță, ales, brodat, arnici negru vişniu, mărgeluțe colorate, paiete,
Dimensiuni: L: 50 cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu motiv decorativ ales cu arnici de culoare neagră, format de romburi suprapuse atît în altiță cât şi pe brațul mânecii şi rândul de jur împrejurul mânecii, punctate cu fluturi, mărgeluțe albastre şi galbene, largă la capăt, încrețul este format de un rând de romburi brodate cu mărgeluțe albastre, cu câte un soare în mijloc, brodat cu mărgeluțe roz, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, decorat cu rânduri de romburi asemenea celor de pe mânecă, gura cămăşii este prinsă într-o bentiță mai lată, brodată cu un zigzag negru, punctat cu ochişori roşii, sub bentiță este o cusătură în costițe, peste crețuri cu arnici de culoare vişinie, cusăturile principale în cheiță de culoare vişinie.
Stare de conservare: bună

7. Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1224
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij. sec.XX, Bresnița Ocol
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, brodat, arnici grena, albastru, maro
Dimensiuni: L: 49cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, cu rânduleț pe lângă altița formată din şase rânduri orizontale de S-uri înlănțuite, de culoare grena, despărțite de vărguțe grupate câte două, încrețul îngust, cu broderie în două culori, albastru, maro, format de benzi sabiate de motiv floral de culoare albă, pe fond maro intercalat cu fond albastru, brațul mânecii este cu rânduri sabiate de motive geometrice mărunte intercalate de rânduri de motive vegetale combinate cu motive geometrice, mâneca largă la capăt, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului care de o parte şi alta are câte o blană de motiv decorativ asemenea celui de pe mânecă, gura câmăşii se termină cu o bentiță brodată cu motive geometrice S-uri culcate, toată broderia înafară de încreț, este realizată cu arnici grena.
Stare de conservare: bună

https://biblioteca-digitala.ro

BROŞTENI

8. Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P228
Titlu: ciupag
Datare, Provenienţă: mij. sec. XX, Broşteni
*Material/Tehnică (text):*pânză de casă, croit, asamblat, cusut, brodat
*Dimensiuni:*L: 62cm.;
Descriere: Cămaşă femeiescă fără poale, tipul carpatic, mâneca tripartită cu altiţa pornind de la guler, foile sunt unite prin cusătură muchiată, altiţa este formată de şapte rânduri de forme geometrice, pătrate în succesiune, punctate cu mărgeluţe, spaţiul dintre rânduri fiind ocupat de broderie în lănţişor din fir metalic, încreţul îngust în două culori, roşu, albastru, mîneca în blană, largă în partea de jos se termină cu dantelă, blana este formată de rînduri orizontale de motiv antropomorf-mâna detaşată, din arnici negru punctat cu broderie de mărgeluţe policrome.
Stare de conservare: foarte bună, propus clasare tezaur.

BUTOIEŞTI

9.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1262
*Datare, Provenienţă:*mij sec XX, Butoieşti
*Material/Tehnică (text):*marchizet, croit, asamblat, cusut, brodat, muline negru, crem
*Dimensiuni:*L: 49cm;
Descriere: Cămaşă încreteţită în jurul gâtului, mâneca tripartită, rânduleţ pe lângă altiţa formată de rânduri sabiate de compoziţii din elemente florale- perechi de trandafiri geometrizaţi, intercalate de rânduri de motiv vegetal frunze grupate câte două, încreţ lat de culoare crem cu romburi cu câte patru ochi în mijloc, braţul mânecii cu rânduri sabiate asemenea celor ce se regăsesc în altiţă, mâneca largă la capăt cu rânduleţ simplu de jur împrejur şi unul de motiv vegetal, câmaşa despicată pe mijlocul pieptului, marcat de o cheiţă dublat de o parte şi alta de câte un rând de scara pisicii şi rând de frunzuliţe, de asemenea câte o blană de decor brodat semenea celui din altiţă, gura cămăşii se termină cu bentiţă brodată cu pituţe intercalate de bastonaşe, cusăturile principale în cheiţă neagră, în afară de încreţ toată broderia este monocromă- bleumarin-spre negru.
Stare de conservare: bună

10. Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1298
Titlu: ciupag
*Datare, Provenienţă:*mij sec. XX, Butoieşti
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat cusut, brodat, festonat, arnici negru, fir metalic, paiete
Dimensiuni: L: 46cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, cu mâneca dintr-una, în blană de motive geometrice în carouri, mâneca largă la capăt, cu rând de jur împrejur, cămaşă despicată într-o parte, partea stângă, pieptul decorat cu o blană de motiv decorativ asemenea celui de pe mânecă, gura cămăşii se termină cu un feston pe sub care este o cusătură peste fire, în colţuri, cu aţă de culoare crem, gura cămăşii se închide cu nasture. Decorul este format de pătrăţele alăturate, brodate cu arnici negru, fir metalic.
Stare de conservare: foarte bună

CĂZĂNEŞTI

11. Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2721
Titlu: ciupag
Datare, Provenienţă: mij sec.XX, Căzăneşti, donaţie, Cojman Mihai
Material/Tehnică (text): pânză de

https://biblioteca-digitala.ro

casă, croit, asamblat, cusut, tivit, cheiță, găurele, ales, arnici negru, mov
Dimensiuni: L: 47cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, altiță în blană de rânduri orizontale de rombulețe, alăturate, încrețul de culoare mov, format de rânduri de linii şerpuite, brațul mânecii decorat cu râuri de culoare neagră, mâneca largă la capăt, tivită cu găurele, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, decorat de o parte şi alta cu rânduri asemenea celor de pe mânecă, gura cămăşii este prinsă în bentiță, brodată cu o cusătură peste crețuri, pe sub bentiță, se închide cu şnurulețe cu ciucuri. Decorul este ales cu arnici de culoare neagră, în afară de încrețul de culoare mov, cusăturile principale în cheiță de culoare negră.
Stare de conservare: bună

12. Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2722
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec. XX, Căzăneşti, donație, Cojman Mihai
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, cheiță, ales, brodat, arnici de culoare neagră, galben deschis, albastru
Dimensiuni: L: 43cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, cu rânduleț pe lângă altița în blană de rombulețe sub altiță este aplicată o fâşie de pânză brodată cu motive geometrice de culoare gălbuie şi albastru, ca încreț, brațul mânecii este cu râuri, mâneca este largă la capăt cu râuleț de jur împrejur brodat cu acul, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, care de o parte şi alta are câte două rânduri asemenea celor de pe mânecă, spatele de asemenea cu râuri, gura câmăşii este prinsă în bentiă brodată cu motive geometrice de culoare neagră, tot decorul în afară de încreț este ales cu arnici de culoare neagră, cusăturile principale sunt în cheiță de culoare neagră.
Stare de conservare: bună

CERNAIA

13. Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1268
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec. XX, Cernaia, Corcova
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, brodat, arnici negru, albastru, năsturel
Dimensiuni: L: 42 cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, altița în tablă formată de trei rânduri alăturate de rombulețe cu câte o prescurea în mijloc, rândurile sunt despărțite de linii albe, încrețul foarte îngust de culoare albastră, brodat cu o linie sinuoasă intercalată cu pituțe, brațul mânecii cu o blană de rânduri sabiate simple de cruciulițe şi benzi mai late formate de rânduri alăturate de zăluțe, puncte, linii duble, cruciulițe, mâneca largă la capăt cu rânduleț de jur împrejur, cămaşa este despicată într-o parte, pe umărul stâng, mijlocul pieptului este marcat de un rând brodat cu frânghiuța, de o parte şi alta cu câte un rând de linii şerpuitoare dublată de câte două linii, pe o parte şi alta a pieptului cu câte o tablă de rânduri sabiate asemenea celor de pe mânecă, gura cămăşii este strânsă de o cusătură de culoare ca o linie peste crețuri, lăsând o margine în exterior ca un volănaş foarte îngust festonat cu negru, se închide cu năsturel.
Stare de conservare: foarte bună

CERVENIȚA

14. Cămaşă femeiască fără poale
*Nr. inventar:*P1151
Titlu: ciupag

https://biblioteca-digitala.ro

Datare, Proveniență: mij sec XX, Cervenița, Prunişor
*Material/Tehnică (text):*pânză albă, croit, asamblat, cusut, brodat, punctul în urma acului, broderie plină, arnici albastru galben, negru, roşu, şnur bicolor albastru şi galben, paiete, feston.
Dimensiuni: L: 42cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, altița în blană de ochi de culoare galbenă, alăturați, cu puncte roşii în mijloc, încrețul este format de un rând de flori brodate cu albastru care au în mijloc câte un bumb de culoare roşie, delimitat de câte o vărguță în partea de sus şi jos, brațul mânecii este brodat cu trei râuri, apropiate, de rombulețe înlănțuite, brodate cu negru, cu câte o floare în mijloc de culoare galbenă, alternând cu floare roşie, râurile sunt delimitate de câte o vărguță de culoare albastră, mâneca este largă la capăt cu rânduleț de culoare albastră de jur împrejur, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, până aproape de brâu, despicătura este cusută în cheiță de culoare albastră până aproape de gura cămăşii, care la capăt este festonată cu albastru. Gura cămăşii se strânge cu un şnur bicolor galben şi albastru petrecut prin ochiuri cusute peste creț, pe piept de o parte şi alta are câte două râuri asemenea celor de pe mânecă, pe spate de asemenea există râuri, tot ornamentul cămăşii este punctat de fluturi.
Stare de conservare: bună

15.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1787
Titlu: ciupag
*Datare, Proveniență:*mij. sec. XX, Cervenița, Prunişor
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, brodat, festonat, arnici de culoare neagră, nuanțe de maro, şabac
Dimensiuni: L: 47cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, cu altița formată de rânduri sabiate, de linii în zigzag, între care sunt pătrățele grupate câte două, înlănțuite; încrețul este lat de culoare cânepie, format din romburi cu câte patru ochi în mijloc; brațul mânecii este decorat de rânduri sabiate de motiv vegetal-spicul; mâneca largă la capăt, are rânduleț de jur împrejur, format de ochi în nuanțe de maro între două vărguțe, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, despicătura pe mijlocul pieptului, până la brâu este marcată de o broderie peste fire şabac de culoare albă, la gât o porțiune a despicăturii este festonată cu ață de culoare maro deschis, de o parte şi alta a pieptului sunt rânduri sabiate, asemenea celor de pe brațul mânecii, pe spate de asemenea are brodate rânduri, gura cămăşii este strânsă într-o bentiță, brodată cu linie şerpuită, punctată cu elemente solare de culoare neagră şi maro.
Stare de conservare: bună

16.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2114
Titlu: ciupag
*Datare, Proveniență:*mij sec. XX, Cervenița, Prunişor
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, brodat cu acul, beteală aurie, fluturi
Dimensiuni: L: 45cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca dintr-una, largă la capăt, cu rânduleț de jur împrejur, de-a lungul mânecii cu rânduri de ciuturi intercalate de vârtelnițe şi rânduri numai de vârtelnițe. Tot decorul este brodat cu fir metalic,(sârmă), punctat de fluturi, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului,decorat de o parte şi alta de rânduri asemenea celor de pe mânecă, gura cămăşii este strânsă de o bentiță brodată cu fir.

https://biblioteca-digitala.ro

Stare de conservare: foarte bună

CIOVÂRNĂŞANI

17 Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P237
Titlu: ciupag
Datare, Provenienţă: mij sec XX, Ciovârnăşani, Şişeşti
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, festonat, brodat, arnici alb, nuanţe de mov, gălbui, fir auriu
Dimensiuni: L: 30cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu un rânduleţ pe lângă altiţa formată de şase rânduri de i-xuri înlănţuite, despărţite de linii în punctul lănţişor din fir auriu, încreţ potrivit de lat, cu motive geometrice, brodat în punctul pe dos, cu arnici gălbui, pe braţul mînecii râuri asemenea rândurilor din altiţă, mărginite cu linii în lănţişor de fir auriu, mâneca largă la capăt, terminată cu feston, cămaşă despicată pe mijlocul pieptului, care de o parte şi alta are câte o blană formată de câte opt rânduri de prescurele. Gura cămăşii este prinsă în bentiţă brodată cu motive geometrice bătute, de culoare vânătă.
Stare de conservare: bună

18. Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1025
Titlu: ciupag
Datare,Provenienţă: mij sec XX, Ciovărnăşani, Şişeşti
Material/Tehnică (text): urzit, ţesut, ales, croit, asamblat, cusut, cheiţă, arnici negru,
brodat, mătăsică albă,
Dimensiuni: L: 49cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, cu altiţa formată de trei rânduri de prescurele, cu rânduleţ pe lângă altiţă, încreţ lat, brodat în punctul pe dos, braţul mânecii cu râuri de prescurele, mâneca largă la capăt, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, care de o parte şi alta are câte o blană de câte trei rânduri ca cele de pe braţ, tot decorul în afară de încreţ este ales cu arnici de culoare neagră, gura cămăşii este prinsă în bentiţă brodată cu motive geometrice şi cu ochişori negri brodaţi sub bentiţă peste creţ, cusăturile principale sunt în cheiţă de culoare neagră.
Stare de conservare: foarte bună

19.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1223
Datare,Provenienţă: mij sec XX, Ciovârnăşani, Şişeşti
*Material/Tehnică (text):*urzit, ţesut, ales, croit, asamblat, cusut, cheiţă, arnici negru, gălbui, bumbăcel mercerizat
Dimensiuni: L: 47cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu rânduleţ pe lângă altiţa formată de şapte rânduri orizontale, de ochi cu punct, înscrişi în romburi, rândurile sunt despărţite de linii negre, încreţ de culoare gălbuie, braţul mânecii cu râuri asemenea celor din altiţă, intercalate de rânduri de ochi pereche, mâneca largă la capăt cu rânduleţ de ochi de jur împrejur, se termină cu feston negru, cămaşa despicată pe mijlocul pieptului, marcat de o cusătură în cheiţă, negru intercalat cu alb, cusătură dublată de câte un rând de ochi cu punct intercalat de frunza de trifoi, de o parte şi alta câte o tablă cu decor asemenea celui din altiţă, gura cămăşii este strânsă în bentiţă, brodată cu linie în zigzag şi ochi, sub bentiţă este cusut peste creţuri un rând de frunzuliţe, tot decorul mai puţin încreţul este ales cu negru.
Stare de conservare: bună

https://biblioteca-digitala.ro

COCOROVA

20.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1364
Titlu: ciupag
Datare, Provenienţă: mij sec XX, Cocorova, Şişeşti
Material/Tehnică (text): urzit, ţesut, ales, croit, asamblat, cusut, arnici de culoare roşie, bumbac mercerizat
Dimensiuni: L: 43cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, cu rânduleţ pe lângă altiţa în blană de motive geometrice, încreţ de culoare gălbuie, braţul mânecii pe mijloc cu blană lată asemenea altiţei, de o parte şi alta terminată cu zimţi, mâneca largă la capăt, cu rânduleţ de jur împrejur, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, care de o parte şi alta are câte o blană de ţesătură aleasă în război asemenea celei din altiţă, pe marginea despicăturii cu câte un rânduleţ, gura cămăşii este prinsă în bentiţă brodată cu forme geometrice, cu tot decorul în afară de încreţ de culoare roşie.
Stare de conservare: foarte bună

21. Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2101
Titlu: ciupag
Datare, Provenienţă: mij sec XX, Cocorova, Şişeşti
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, cheiţă, brodat pe fir, arnici maro, mătăsică gălbuie
Dimensiuni: L: 45cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu rânduleţ pe lângă altiţa formată de şase rânduri de motive geometrice, despărţite de linii, cu încreţul brodat cu mătăsică galbenă, cu rânduri sabiate de motive geometrice, braţul cu blană de rânduri pereche sabiate de motiv floral, câmaşa este despicată pe mijlocul pieptului, de o parte si alta a pieptului câte o blană de rânduri sabiate asemenea celor de pe mânecă, gura
cămăşii este prinsă în bentiţă mai lată brodată cu rând de ochi albi cu punct pe mijloc, pe fond maro, cusăturile principale în cheiţă, toată broderia în afară de încreţ sunt realizate cu arnici maro.
Stare de conservare: foarte bună

22.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2109
Titlu: ciupag
Datare,Provenienţă: mij sec. XX, Cocorova, Şişeşti
Material/Tehnică (text):
pânză, croit, asamblat, cusut, cheiţă, feston, brodat, arnici, negru, fluturi, mătăsică gălbui, fir auriu, brodat peste creţ.
Dimensiuni: L: 44cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, mâneca tripartită, altiţa separată, formată de patru rânduri de de forme geometrice despărţite de linii brodate cu fir metalic, cu rânduleţ pe lângă altiţă, încreţul de culoare albicioasă cu motiv geometric punctat cu fluturi, braţul mânecii cu râuri de motive geometrice, mâneca largă la capăt, terminat cu feston, cu rânduleţ de jur împrejur de ochi, cămaşa despicată pe mijlocul pieptului, cu câte o blană de câte cinci rânduri alăturate de forme geometrice combinate cu motive florale geometrizate, pe spate de asemenea sunt brodate râuri, gura cămăşii este prinsă în bentiţă brodată cu e-S-uri intercalate de bastonaşe, sub bentiţă peste creţuri sunt brodaţi ochi negri, cusăturile principale sunt în cheiţă de culoare neagră, în afară de încreţ restul decorului este brodat cu arnici negru.
Stare de conservare: bună

CORCOVA

23. Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1150

https://biblioteca-digitala.ro

Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij. Sec. XX, Corcova
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, mătase albă, cheiță, găurele, feston, broderie peste fire
Dimensiuni: L: 43cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, despicată pe mijlocul pieptului, cu altiță separată, în blană formată de patru rânduri de trandafiri, alăturate, brațul mânecii cu râuri de trandafiri înfloriți, intercalate de râuri de boboci de trandafiri, mâneca largă la capăt, cu rânduleț de boboci de trandafir de jur împrejur, cămaşa adânc despicată pe mijlocul pieptului, de o parte şi alta a despicăturii necusute câte un rânduleț de boboci de trandafir şi câte un rând de trandafiri înfloriți asemenea celor de pe mânecă, motivele florale sunt brodate cu arnici negru şi roşu, în punctul muscă, punctate cu mărgeluțe albastre şi paiete, pe spate de asemenea sunt brodate râuri cu motivele decorative de pe mânecă şi piept, gura cămăşii este strânsă în bentiță, brodată cu ochi de culoare neagră pe fond roşu deschis, sub bentiță, peste crețuri este brodată o linie şerpuitoare cu mărgeluțe albastre.
Stare de conservare: bună

24.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1179
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij. sec. XX, Corcova
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, ales în război, brodat, lânică de culoare vişinie, arnici crem, alb,
Dimensiuni: L: 54cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca dintr-una cu trei râuri late formate de motive florale alese de culoare grena intercalate cu râuri de motiv vegetal alb şi bej, brodat cu acul, mâneca este strânsă la capăt, cu o bentiță brodată cu motiv decorativ vegetal, cămaşă despicată pe mijlocul pieptului până la brâu, care pe o parte şi alta are câte trei rânduri alese asemenea celor de pe mânecă, cusăturile principale în cheiță şi ajur de culoare crem.
Stare de conservare: foarte bună

25.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1361
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Corcova
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, cheiță, brodar, arnici negru, roşu, fir metalic, mătăsică galbenă,
Dimensiuni: L: 47cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, cu altița formată de patru rânduri de trifoi cu patru foi, cu rânduleț pe lângă altiță, încreț lat cu motive geometrice, brodate cu mătăsică galbenă în punctul pe dos, mâneca largă la capăt cu rânduleț de jur împrejur de elemente vegetale separate-trifoiul, brațul mânecii cu râuri formate de înlănțuire de trifoi şi rânduri de trifoi, elemente vegetale grupate câte două, cămaşă despicată pe mijloc de culoare neagră, care de o parte şi alta are câte un rând de trifoi şi câte o blană formată de patru rânduri de trifoi cu patru foi, gura cămăşii este prinsă în bentiță brodată cu S-uri. Tot ornamentul este brodat cu arnici negru punctat cu roşu şi fir metalic.
Stare de conservare: bună

26.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1842
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij. sec. XX, Corcova
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, cheiță, brodat, arnici, negru, fir metalic,

https://biblioteca-digitala.ro

galben
*Dimensiuni:*L: 51cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, altița formată de şase rânduri de romburi cu ochişor, alăturate orizontal, despărțite de o cusătură lănțişor cu fir auriu, încrețul alb, mâneca în tablă formată de romburi alăturate dispuse vertical, fiecare având în mijloc un motiv floral geometrizat, mâneca este largă la capăt cu un rânduleț brodat de jur împrejur. Cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, de o parte şi alta decorat cu câte un câmp decorativ ce reia modelul de pe mânecă, gura cămăşii se termină cu o bentiță, brodată cu ochişori şi soare, dedesupt sub bentiță are brodat un râuleț peste crețuri. Înafară de încreț, decorul în romburi,ochişori, motiv floral, este monocrom-negru.
Stare de conservare: foarte bună

CRĂGUIEŞTI

27.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P229
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Crăguieşti, Şişeşti
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, brodat, arnici negru, mătăsică albă, fir metalic, paiete
Dimensiuni: L: 30cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu rânduleț pe lângă altița formată de cinci rânduri de e-Suri despărțite de linii brodate cu fir metalic, încreț de culoare albă cu motive geometrice brodate în punctul pe dos, mâneca largă la capăt cu rânduleț de jur împrejur, cu râuri late pe mânecă formate de S-uri înlănțuite ce margine cu chenar de zimți, cămaşă despicată pe mijlocul pieptului, de o parte şi alta cu decor în blană formată de cinci rânduri de motive florale geometrizate, toată broderia în afară de încreț este cu negru, motivele decorative sint punctate cu fluturi, gura cămăşii se prinde în bentiță brodată cu negru cu o linie şerpuită.
Stare de conservare: bună

28.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1174
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Crăguieşti, Şişeşti
Material/Tehnică (text): urzit, țesut, ales, croit, asamblat, cusut, cheiță, bumbac mercerizat, arnici vişiniu
Dimensiuni: L: 44cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu rânduleț pe lângă altia în blană de rânduri de ochi cu punct în mijloc, alăturate de rânduri de pătrățele, încreț de culoare albicioasă, brațul mânecii cu râuri formate din elemente decorative ca cele din altiță, mâneca largă la capăt, cu rânduleț de jur împrejur, cămaşă despicată adânc pe mijlocul pieptului, de o parte şi alta cu câte o blană de motive decorative asemenea celor din altiță şi râurile de pe mânecă, pe spete de asemenea râuri, gura cămăşii este prinsă în bentiți brodată cu o linie şerpuită, tot decorul cămăşii în afară de încreț este de culoare vişinie. *Stare de conservare:* foarte bună

29.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1209
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Crăguieşti, Şişeti
Material/Tehnică: pânză de casă, croit, asamblat, cusut, ales în război, arnici
grena, mătăsică albă, brodat cu acul
Dimensiuni: L: 52cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, largă la capăt, terminată cu feston, cămaşă despicată pe mijlocul pieptului marcat de un rând de ajur, de o parte şi alta cu câte o blană de motiv decorativ, pe

https://biblioteca-digitala.ro

spate rânduri alese, gura cămăşii se termină cu o bentiță brodată mărunt cu grena. Tot ornamentul cămăşii este ales cu grena, format de rânduri de motivul soarelui combinat cu rombulețe dispus în tablă pe piept şi altiță şi în râuri late pe mânecă şi spate. Încrețul este de nuanță albă, lucrat în punctul specific cu motive geometrizate.
Stare de conservare: foarte bună

30.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1397
Titlu: ciupag
Datare,Proveniență: mij. sec XX, Crăguieşti, Şişeşti
Material/Tehnică: pânză de casă, croit, asamblat, cusut, şabac, cheiță
Dimensiuni: L:45cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, altița separată, îmbrăcată, mâneca largă la capăt.
Are pereche poale P1427
Stare de conservare: foarte bună

31.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1611
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Crăguieşti, Şişeşti
*Material/Tehnică (text):*pânză, croit, asamblat, cusut, cheiță, arnici verde, mătăsică crem, brodat pe fir, brodat în punctul pe dos
Dimensiuni: L: 48cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu altița formată de trei rânduri de conuri de brad, alăturate, despărțite de rânduri de linii în zigzag dublate de rânduri de bețişoare şi forme geometrice, încrețul este lat, cu motive geometrice brodate cu crem în punctul pe dos, brațul mânecii cu râuri formate de conuri de pin alăturate, mărginite de o parte şi alta de vărguțe din forme geometrice şi linii în zigzag, mâneca este largă la capăt cu rânduleț de jur împrejur care se continuă ca un chenar şi pe partea laterală a mânecii, format de e-S-uri intercalate cu pituțe, mâneca se înceheie cu cheiță, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, până la brâu, fără cusătură, de o parte şi alta are câte o câmp decorativ format de cinci rânduri alăturate, de con de pin, gura cămăşii este prinsă în bentiță brodată cu e-S-uri, sub bentiță este brodată peste crețuri scara pisicii, toată broderia în afară de încreț, este realizată cu arnici de culoare verde.
Stare de conservare: foarte bună

32.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1618
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Crăguieşti, Şişeşti
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, cheiță, brodat pe fir, brodat în punctul pe dos, arnici negru, mătăsică gălbuie,
Dimensiuni: L: 50cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu altița formată de patru rânduri de forme hexagonale cu furnicuța în mijloc, despărțite de rânduri în zigzag, altița într-un chenar de trei linii drepte, încrețul lat de culoare gălbuie cu motive geometrice brodate în punctul pe dos, brațul mânecii cu râuri de forme hexagonale, mărginite de linii în zigzag, mâneca largă la capăt cu rânduleț şerpuit, de jur împrejur, mâneca se încheie cu cheiță, iar marginile laterale care se încheie au brodată o linie şerpuită pe margine, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului care de o parte şi alta are câte o blană de rânduri sabiate de forme hexagonale asemenea celor din altiță, despărțite de frunza bradului, intercalate de rânduri de zimți, gura cămăşii se prinde în bentiță brodată cu motive geometrice, iar sub bentiță peste crețuri este brodată scara pisicii.
Stare de conservare: bună

https://biblioteca-digitala.ro

33.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2120
Titlu: ciupag
*Datare:*mij sec XX, Crăguieşti, Şişeşti
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, arnici castaniu, brodat, cusătură ciupag-peste creţuri, broderie albă, pe fire trase,
Dimensiuni: L: 49cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, cu altiţa formată de patru rânduri de ochi pereche despărţite de linii, cu un încreţ brodat cu alb pe fire trase-un motiv decorativ vegetal, braţul mânecii cu trei râuri late, de ochi pereche, mâneca largă la capăt, cu rânduleţ de rombuleţe pline, de jur împrejur, cămaşă despicată pe mijlocul pieptului, decorat cu câte două râuri de o parte şi alta, asemenea celor de pe mânecă, gura cămăşii se strânge într-o bentiţă, brodată cu un rând de scăriţe, sub bentiţă este o cusătură ciupag în colţuri, tot decorul în afară de încreţ este realizat cu arnici castaniu.
Stare de conservare: foarte bună

34.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2122
Titlu: ciupag
Datare,Provenienţă: mij sec XX, Crăguieşti, Şişeşti
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, cheiţă, arnici negru, mătăsică crem, brodat pe fir, brodat în punctul pe dos
Dimensiuni: L: 45cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu altiţa formată de trei rânduri de conuri de brad, alăturate, despărţite de rânduri de linii în zigzag dublate de rânduri de beţişoare şi forme geometrice, încreţul este lat, cu motive geometrice brodate cu crem în punctul pe dos, braţul mânecii cu râuri formate de conuri de pin alăturate, mărginite de o parte şi alta de vărguţe din forme geometrice şi linii în zigzag, mâneca este largă la capăt cu rânduleţ de jur împrejur care se continuă ca un chenar şi pe partea laterală a mânecii, format de e-S-uri intercalate cu pituţe, mâneca se înceheie cu cheiţă, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, până la brâu, fără cusătură, de o parte şi alta are câte un câmp decorativ format de cinci rânduri alăturate, de con de pin, gura cămăşii este prinsă în bentiţă brodată cu S-uri, sub bentiţă este brodată peste creţuri scara pisicii, toată broderia înafară de încreţ, este realizată cu arnici de culoare neagră.
Stare de conservare: foarte bună

35.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2127
Titlu: ciupag
Datare,Provenienţă: mij sec XX, Crăguieşti, Şişeşti
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, arnici negru, brodat, cheiţă, punct muscă
Dimensiuni: L: 48cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, cu mâneca dintr-una, cu altiţă în blană care se continuă cu un râu lat până la capătul mânecii, în acelaşi mod realizat ca altiţa şi cu câte un rând de chite de motiv floral de o parte şi alta, cu mâneca largă la capăt, cu rânduleţ de motiv floral de jur împrejur, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului până aproape de brâu, dar despicătura este prinsă în cheiţă până aproape de gât, de o parte şi alta pieptul are câte o compoziţie decorativă asemenea celei de pe braţul mânecii, gura cămăşii este prinsă în bentiţă îngustă brodată cu motive geometrice, sub bentiţă, peste creţuri de asemenea sunt brodate motive geometrice, se închide cu şnuruleţ de culoare neagră. Tot motivul decorativ este realizat cu arnici negru.

https://biblioteca-digitala.ro

Stare de conservare: bună

CREMENEA

36.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2594
Titlu: ciupag
Datare, Provenienţă: mij sec XX, Cremenea, Tâmna, donaţie Măneanu Mite
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat cusut, cheiţă, ajur, brodat
mărgele roz şi albastre, arnici
Dimensiuni: L: 52cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, cu mâneca dintr-una, largă la capăt cu rânduleţ de jur împrejur, de-a lungul cu rânduri de motiv vegetal şi floral în vrej brodat cu arnici negru, punctat cu mărgeluţe roz şi albastru, intercalate cu rânduri de ajur şi rânduri în zigzag dublu cu negru, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului cu decor acelaşi ca pe mânecă, gura cămăşii este prinsă cu bentiţă brodată.
Stare de conservare: foarte bună

GRECI

37.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P174
Titlu: ciupag
*Datare, Provenienţă:*mij sec XX, Greci
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, găurele, brodat arnici roşu, negru, nasture
Dimensiuni: L: 39cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, mâneca tripartită, altiţa formată de patru rânduri de forme geometrice, i-xuri şi puncte, spaţiate, încreţul este îngust, format de un rând de romburi înlănţuite, cu margini duble, în mijloc cu câte un trifoi cu patru foi de culoare roşie, exteriorul rândului este brodat cu roşu, braţul mânecii este cu rânduri de pomul vieţii brodat cu negru, mâneca largă la capăt cu rânduleţ de jur împrejur, tivită cu găurele, cămaşă despicată pe mijlocul pieptului care de o parte şi alta are rânduri sărite de pomul vieţii ca cel de pe mânecă, gura cămăşii este strânsă în bentiţă, brodată cu motive geometrice de culoare neagră, se încheie cu nasture.
Stare de conservare: foarte bună

38.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P232
Titlu: ciupag
Datare, Provenienţă: mij. sec. XX, Greci
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, brodat pe fir, arnici negru, moş şi babă
Dimensiuni: L: 29cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, cu mâneca simplă, la nivelul umărului, în dreptul încreţului sunt două linii transversale de rombuleţe cu ochi în mijloc, brodate cu negru, mâneca largă la capăt, cu rânduleţ de romburi de jur împrejur, cămaşa este adânc despicată pe mijloc, pe o parte şi alta a pieptului şi pe spate, de asemenea sunt brodate rânduri cu rombuleţe, gura cămăşii se prinde cu o bentiţă brodată, toată broderia este monocromă-negru, gura cămăşii se închide cu moş şi babă.
Stare de conservare: bună

39.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1132
Titlu: ciupag
Datare, Prvenienţă: mij sec XX, Greci
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, brodat, arnici negru, paiete, mărgeluţe verzi
*Dimensiuni:*L: 44cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, cu mâneca dintr-una, largă la capăt, cu rânduri de motiv floral,geometrizat, floarea cu patru petale, brodat cu negru, punctat cu paiete şi mărgeluţe, mâneca largă la capăt, cămaşa despicată pe mijlocul pieptului, decorat cu rânduri

https://biblioteca-digitala.ro

asemenea celor de pe mânecă, despicătura adâncă, pe o porțiune este cusută în cheiță de culoare neagră, gura cămăşii se termină cu un volănaş festonat cu negru, format de o cusătură îngustă peste fire cu aspect de şnurulet.
Stare de conservare: foarte bună

40.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1220
Titlu: Ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Greci
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, cheiță, găurele, brodat, arnici roşu, alb, negru
Dimensiuni: L: 47cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, altița şi brațul mănecii cu decor în tablă de rânduri sabiate de motiv floral geometrizat, ochi, rombulețe, încrețul îngust, de culoare albicioasă, mâneca largă la capăt, cu rândulet de jur împrejur, terminată cu tiv cu găurele, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, marcată de o cusătură în cheiță de culoare grena, de o parte şi alta câte o tablă decorativă de rânduri sabiate asemenea celor de pe mânecă, cusăturile principale sunt în cheiță grena, pe spate de asemenea râuri, gura cămăşii este strânsă în bentiță brodată cu rombulețe şi bețisoare.
Stare de conservare: foarte bună

41.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1229
Titlu: ciupag
Datare: mij sec XX, Greci
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, feston, cheiță, brodat, arnici negru, fir metalic, mătase albă
Dimensiuni: L: 46cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, altița în blană formată de trei rânduri de compoziții decorative în pătrat, din frunza bradului, S-uri, triunghiuri, despărțite între ele de broderie lânțişor cu fir metalic, încrețul este îngust, brodat peste fire cu motive geometrice, cu mătase albă, brațul mânecii este cu rânduri sabiate de cârligul ciobanului, combinat cu triunghiuri, între linii de chenar de o parte şi alta cu frunza bradului, mâneca este largă la capăt, festonată cu alb, cu rândulet de jur împrejur, format de o linie sinuoasă combinată cu cârligul ciobanului, câmaşa este despicată pe mijlocul pieptului, până aproape de brâu, stanii de o parte şi alta, au câte un chenar în margine şi se prind cu o cusătură în cheiță, gura cămăşii este prinsă întro bentiță brodată cu prescurele intercalate cu cruciulițe, sub bentiță este o cusătură peste creț, rară cu motive geometrice. Pe piept de o parte şi alta sunt rânduri sabiate asemenea celor de pe brațul mânecii.Toată broderia în afară de încreț este realizată cu negru, cusăturile principale sunt în cheiță.
Stare de conservare: bună

42.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1230
Titlu: ciupag
Datare, Provenienă: mij sec XX, Greci
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, brodat, găurele, mătase albă, verde mov, galben
Dimensiuni: L: 56cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca dintr-una cu un încreț îngust format de o linie şerpuită intercalat cu trifoiul cu patru foi, verde şi mov altenând, mâneca largă la capăt se termină cu tiv cu găurele, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, gura cămăşii se termină festonată cu alb, iar un şnur la distanță mică de terminatie strâge gura cămăşii potrivit de largă, care se încide cu şnurulețe cu ciucuri la capăt de culoare verde. Altița, brațul mânecii pieptul şi spătoiul sunt

https://biblioteca-digitala.ro

decorate cu buchețele, chite de motiv floral şi vegetal brodat
Stare de conservare: bună

43.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1231
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Greci
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, cheiță, feston, brodat, şabac, galben, albastru, maro, negru
Dimensiuni: L: 46 cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, altița în blană de romburi alăturate, de diderite culori, albastru, galben, maro, suprapuse, încreț de culoare gălbuie, brațul mânecii cu rânduri de romburi ce se regăsesc şi în altiță, mâneca largă la capăt, terminată cu feston, cămaşă despicată pe mijlocul pieptului, pieptul de o parte şi alta cu romburi sărite asemenea celor de pe braț, pe fiecare parte a pieptului se află câte un model de mostră pentru broderia unui nou ciupag pe partea stângă un trandafir, pepartea dreaptă un romb, cele două părți ale pieptului sunt unite de o cusătură şabac, gura cămăşii este prinsă în bentiță brodată cu e-S-uri, sub bentiță peste crețuri sunt brodați ochi de culoare albastră, se închide cu un şnuruleț, cusăturile principale sunt în cheiță neagră.
Stare de conservare: bună

44.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1242
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec. XX, Greci
Material/Tehnică (text): nansuc, croit, asamblat, cusut, cheiță, brodat, arnici negru, roşu, mărgeluțe albastre, galbene
Dimensiuni: L: 52cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca dintr-una, largă la capăt, cu rânduri sărite de trandafiri cu boboci, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, gura cămăşii este prinsă în bentiță cu motive geometrice brodate, stanul este decorat în acelaşi fel ca mâneca, elementele decorative sunt brodate cu negru şi roşu, cu un contur realizat din mărgeluțe albastre brodate, florile sunt punctate cu mărgeluțe galbene.
Stare de conservare: bună

45.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1295
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Greci
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, cheiță, feston, brodat, arnici negru, mătăsică albă, fluturi
Dimensiuni: L: 43cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu decor tripartit al mânecii, altița în formă de umeraş, pe colț format de încrețul brodat în colț cu unghiul în jos spre brațul mânecii, altița are două registre de rânduri de motive geometrice sabiate, fiecare registru are rândurile sabiate din interior spre exterior, brațul mânecii pe mijloc din colțul încrețului, până la capăt are brodată o făşie de trei rânduri de zimți, intercalate de linii şi de o parte şi alta are câte un registru de rânduri de motive sabiate, paralel cu laturile încrețului, mâneca largă la capăt cu rânduleț de jur împrejur, cămaşă despicată pe mijlocul pieptului, marcat de o fâşie de zimți combinați cu linii asemenea celei de pe braț, şi cu câte o tablă de rânduri asemenea celor de pe brațul mânecii sabiate în sens invers acestora, despicătura cămăşii este festonată cu negru, gura cămăşii este prinsă în bentiță brodată cu o linie şerpuită şi motive geometrizate. Tot decorul în afară de încreț este brodat cu negru, între rânduri sunt brodate rânduri de fluturi.

https://biblioteca-digitala.ro

Stare de conservare: bună

46.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1311
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij. sec. XX, Greci
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, brodat în punctul muscă, arnici mov, feston, fluturi, mărgeluțe albe
Dimensiuni: L: 45 cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca largă la capăt, terminată cu feston de culoare mov, de jur împrejur o bandă de motive geometrice romboidale, mov, pe piept şi spate râuri cu motiv decorativ asemenea celui de pe mânecă. Cămaşa este despicată în partea stângă, gura cămăşii este terminată cu o bentiță brodată cu motive geometrice mov. Decorul brodat de pe mânecă şi piept este punctat de fluturi şi mărgeluțe albe.
Stare de conservare: foarte bună

47.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1378
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Greci
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, arnici, grena, mătăsică albastră, cheiță, găurele, brodat pe fire, brodat peste fire
Dimensiuni: L: 47cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu altița din două rânduri de romburi cu câte o lalea pe colț, sau coarne de consecrație, plasată foarte aproape de bentiță, încrețul este îngust de culoare albastră, format de fâşii sabiate de rombulețe grupate câte două şi fâşii cu punctulețe albe, realizat prin broderie peste fire cu mătăsică, brațul mânecii este cu rânduri sărite de romburi asemenea celor de pe altiță, mâneca este largă la capăt, cu rânduleț de jur împrejur, format de o linie şerpuită de motiv vegetal şi floral, tivită cu găurele, cămaşa este despicată într-o parte, gura cămăşii este prinsă într-o bentiță brodată cu un rând de trifoi cu patru foi, despărțit de furchițe, se închide cu nasture pe partea dreaptă, pieptul de asemenea este cu rânduri sărite de romburi asemenea celor de pe mânecă, tot decorul în afară de încreț este brodat cu arnici grena, cusăturile principale sunt în cheiță de culoare grena.
Stare de conservare: foarte bună

48.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1379
Titlu: ciupag
Datare, Provenienşa: mij sec XX, Greci
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, brodat, cheiță, arnici, negru, roz, roşu, albastrui, verde, galben
Dimensiuni: L: 46cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu altița formată de trei benzi cu rândulețe de rombulețe sabiate, despărțite de vărguțe cu dințişori brodate cu negru, punctate cu albastru şi grena, încrețul este îngust, de culoare roz, format de rânduri sabiate de motive geometrice, brațul mânecii este în tablă, de rânduri sabiate, de motiv floral intercalate de rânduri de motiv geometric, mâneca este largă la capăt, cu rânduleț de jur împrejur, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului până la brâu, iar despicătura la o palmă în jos de gura cămăşii este marcată de o cusătură în cheiță, pieptul de o parte şi alta are câte o tablă de motiv decorativ asemenea celui de pe brațul mânecii, pe spate de asemenea rânduri brodate, cura cămăşii este prinsă într-o bentiță brodată cu o linie şerpuită punctată de ochi. Motivul floral de pe mânecă, piept şi spate este brodat cu arnici

https://biblioteca-digitala.ro

negru, punctat cu albastru galben şi vişiniu.
Stare de conservare: foarte bună

49. Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1550
Titlu: ciupag
*Datare:*mij. sec. XX, Greci
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, mătase albă, cheiță, găurele, feston, broderie peste fire
Dimensiuni: L: 43cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, despicată pe mijlocul pieptului, cu altiță separată, mâneca largă la capăt, tivită cu găurele, gura cămăşii se termină cu o bentiță îngustă, cusăturile principale sunt în cheiță, tot decorul, de pe altiță, râurile de pe mânecă şi piept este geometric, brodat peste fire cu mătase albă.
Stare de conservare: bună

ILOVU

50.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2803/2
Ansamblu/Tezaur: costum femeiesc de sărbătoare cu catrițe
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Ilovu, Căzăneşti
Material/Tehnică (text): pânză industrială, croit, asamblat, cusut, cheiță, brodat, arnici negru, festonat, mătase albă, găurele, mărgeluțe policrome
Dimensiuni: L: 43cm; DG: 39cm;
Descriere: Cămaşă femeiască, încrețită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, cu încreț lucrat cu mătase albă, cu altița formată din trei rânduri de motive florale, brodate cu arnici negru, punctate cu mărgeluțe policrome, mâneca largă la capăt, terminată cu un tiv cu găurele, terminată cu un chenar îngust de motiv floral de jur împrejur, cu brațul mânecii cu rânduri de motive vegetale, laleaua, combinate cu motive zoomorfe – pasărea - păun, cămaşa despicată pe mijlocul pieptului, marcat pe mijloc cu un rând de motiv decorativ-pasărea păun, de o parte şi alta câte un râd de motiv floral. Gura cămăşii se termină cu bentiță brodată cu ochişori şi motive geometrice, punctate cu mărgeluțe policrome, sub bentiță este o cusătură peste crețuri cu fir de culoare neagră, se strânge cu şnurulețe terminate cu ciucuri de culoare neagră.
Stare de conservare: foarte bună

IZVORU BÂRZII

51.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1155
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec.XX, Izvorul Bârzii
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, brodat, arnici negru, mărgeluțe albastre, galbene, paiete
Dimensiuni: L: 51cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca dintr-una, cu decor năsipit, mâneca largă la capăt, cu rândulet de jur împrejur, cu mărgele albastre brodate pe margine, despicată pe mijlocul pieptului, de o parte şi alta cu cîte o blană cu elemente decorative asemenea celor de pe mânecă, pe spate de asemenea rânduri brodate, gura cămăşii se termină cu un volănaş îngust brodat pe margine cu mărgeluțe albastre format de o cusătură peste crețuri îngustă, cu ochi de culoare albastru şi crem pe fond negru. Decorul este format de elemente florale şi vegetale, brodate cu arnici negru şi pe margine conturul brodat cu mărgele albastre, motivul floral este punctatcu fluturi şi mărgeluțe de culoare galbenă, cusăturile principale în cheiță.
Stare de conservare: bună

https://biblioteca-digitala.ro

52.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1338
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Izvoru Bârzii
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, şabac, feston, arnici negru, mătăsică crem, fir auriu, brodat,
Dimensiuni: L: 46cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, altița în blană de rânduri sabiate de ciuturele negre pe fond alb, despărțite de rânduri de broderie lănțişor din fir auriu, încreț de culoare crem, brodat în punctul pe dos, brațul mânecii cu rânduri sabiate de ciuturele negre în cerculeț cu contur negru, alternând cu ciuturele negre pe fond alb simplu, mâneca largă la capăt, festonată cu negru, cu rânduleț de jur împrejur de ciuturele negre, cămaşa despicată pe mijloc, până aproape de brâu, stanii din față prinşi cu cheiță până aproape de gât, pe piept de o parte şi alta este decorată asemenea brațului de la mânecă, gura cămăşii este prinsă într-o bentiță brodată cu motive geometrice. Sub bentiță este o cusătură ciupag-peste crețuri, în colțuri, cu ață albă. Toată broderia în afară de încreț este de culoare neagră
Stare de conservare: bună

53.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1440
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Izvoru Bârzii
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, cheiță, feston, brodat în punctul pe dos, brodat cu acul pe fir, în urma acului, peste creț, arnici negru, mătăsică crem
Dimensiuni: L: 39cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu rânduleț pe lângă altița în blană, formată de şapte rânduri alăturate de motiv floral intercalat de motiv geometric, cu vărguțe albe între ele, încreț crem, mâneca largă la capăt, terminată cu feston, cu rânduleț de jur împrejur, brațul mânecii în tablă de rânduri sabiate formate de un motiv floral pereche, cămaşa despicată pe mijlocul pieptului, până la brâu, stanii sunt uniți cu o cusătură în cheiță de culoare neagră, pe piept de o parte şi alta câte o tablă asemenea celei de pe mânecă, gura cămăşii este prinsă în bentiță, brodată cu e-S-uri intercalate de bețişoare, sub bentiță peste creț sunt brodați ochi negri, tot ornamentul înafară de încreț este brodat cu arnici negru, cusăturile principale sunt în cheiță de culoare neagră.
Stare de conservare: bună

JIDOŞTIȚA

54.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1263
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Jidoştița, Bresnița Ocol
Material/Tehnică (text): urzit, țesut, ales, bumbac mercerizat, arnici, vişiniu, albastru deschis, croit, cusut, cheiță, feston
Dimensiuni: L: 55cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu altiță separată cu un râu pe lângă altiță şi un rânduleț de ochi, altiță în blană de ochi şi motive geometrice alăturate, alese, încrețul cu aceleaşi motive decorative ca cele din altiță, inclus în altița separată, brațul mânecii cu râuri de motiv decorativ asemenae celui din încreț şi altiță, mâneca largă la capăt, terminată cu feston vişiniu, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, pe spate de asemenea râuri asemenea celor de pe mânecă şi piept, o porțiune în partea de sus este

https://biblioteca-digitala.ro

festonată de o parte şi alta cu vişiniu, gura cămăşii se prinde în bentiță brodată cu e-S-uri de culoare albă pe fond albastru, cusăturile principale în cheiță, dublate de o parte şi alta de câte un rând de scara pisicii brodată cu vişiniu.
Stare de conservare: foarte bună

55.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1393
Titlu: ciupag
Datare: mij. sec. XX, Jidoştița, Bresnița Ocol
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, brodat, cheiță, festonat, arnici negru, galben, albastru
Dimensiuni: L: 40cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu rânduleț pe lângă altiță, mâneca largă la capăt terminată cu feston, pe mânecă şi piepți decorul este în blană, formată de alăturare şi sucesiune de floricele brodate cu negru, în mijloc punctate cu galben, iar la încreț, brodate cu albastru, punctate cu galben, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, marcat de o cusătură de ochi, gura cămăşii este prinsă în bentiță brodată, cusăturile principale în cheiță de culoare neagră.
Stare de conservare: bună

LAZU

56.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1210
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij. Sec. XX, Lazu, Malovăț
Material/Tehnică (text): urzit, țesut, ales, croit, asamblat, cusut, festonat, arnici grena, crem, bumbăcel mercerizat
Dimensiuni: L: 45cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu rânduleț pe lângă altița în tablă de romburi suprapuse, încreț continuat cu acelaşi decor de culoare crem, pe brațul mânecii cu râuri de romburi suprapuse, mâneca largă la capăt terminată cu tiv, pe spate râuri înguste, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, despicătura este festonată pe margine cu ață grena, de o parte şi alta a pieptului câte o blană decorativă cu motive asemenea celor din tablă, gura cămăşii este prinsă în bentiță brodată cu ochi, unghiuri şi puncte. Tot decorul în afară de încreț este de culoare grena.
Stare de conservare: bună

57.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1238
Titlu: ciupag
*Datare:*mij. sec. XX, Lazu, Malovăț
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, brodat, arnici grena, fir metalic, şabac, mătase albă,
Dimensiuni: L: 47cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, cu tot decorul îngrădit cu un rânduleț şerpuit de motive geometrice combinate cu motive vegetale, cu rânduleț pe lângă altița formată de cinci rânduri de romburi suprapuse cu câte un soare în mijloc, înlănțuite, despărțite de linii grena, câte două, intercalate de o broderie din fir metalic, încrețul este de culoare albă, pe brațul mânecii sunt două râuri late, cu un motiv asemenea celui din altiță, mărginite de o parte şi alta de linii grena, broderie cu fir metalic şi zimți, mâneca este largă la capăt, cusăturile principale sunt în şabac, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, decorat de o parte şi alta de câte o blană de rânduri sărite de prescuri, gura câmăşii se termină cu o bentiță brodată cu motive geometrice, tot decorul este brodat cu arnici grena.
Stare de conservare: foarte bună

https://biblioteca-digitala.ro

58.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1255
Titlu: ciupag
*Datare:*mij. sec. XX, Lazu, Malovăț
Material/Tehnică (text): nansuc, croit, asamblat cusut, şabac, brodat, arnici maro, crem, fir metalic
Dimensiuni :L: 38cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, cu altița formată cu trei rânduri, alăturate, de motiv geometric, despărțite de vărguţe brodate cu fir metalic, cu în rânduleț pe lângă altiță, mai lat, încreț alb, lat cu râuri de linii în zigzag, brațul mânecii cu râuri de motiv geometric asemenea celui din altiță, mâneca largă la capăt, cu rânduleț de jur împrejur, mâneca se încheie cu cheiță albă, dublată de motive vegetale brodate cu maro, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, despicătura de o parte şi alta este brodată cu un motiv şerpuit, în culoarea maro, pe piept pe o parte şi cealaltă, sunt rânduri sărite de rombulețe pereche, gura cămăşii se prinde în bentiță brodată cu i-X-uri de culoare maro, toată broderia este realizată cu fire de culoare maro, crem şi fir metalic.
Stare de conservare: bună

59.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1389
Titlu: ciupag
Datare: mij. sec. XX, Lazu, Malovăț
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, cheiță, brodat, arnici negru, fluturi, mătasică albă
Dimensiuni: L: 43cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, cu altiță în blană de motive geometrice şi motiv floral geometrizat, încrețul lat brodat cu motive geometrice cu mătăsică albă, brațul mânecii este cu râuri de rombulețe combinate cu motiv floral geometrizat-trifoiul cu patru foi, mâneca largă la capăt, festonată la margine cu alb, cu rânduleț de jur împrejur de zimți, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, de o parte şi alta cu câte o blană de ornament brodat asemenea celui din altiță, pe mijloc întreruptă de o fâşie de broderie cu mătăsică albă. Gura cămăşii este prinsă în bentiță brodată cu rând şerpuit de zimți, cusăturile principale sunt în cheiță albă, toată broderia în afară de încreț este cu arnici negru, punctată cu fluturi.
Stare de conservare: bună

LUPŞA DE JOS

60.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2544
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Lupşa de Jos, Broşteni
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, brodat, ciupag, peste creț, arnici negru, lila, fluturi,
Dimensiuni: L: 50cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu altița foarte sus formată de motive geometrice, încreț îngust de forme geometrice de culoare roz, brațul mânecii în tablă formată de romburi înlănțuite, suprapuse cu forme geometrice, mâneca largă la capăt, cu rând de jur împrejur, cămaşă despicată pe mijlocul pieptului, care de o parte şi alta are câte un câmp decorativ cu motive asemenea celor de pe mânecă, tot decorul este punctat cu fluturi, gura cămăşii se strânge în bentiță, bridată cu motive geometrice, sub bentiță, peste crețuri este o cusătură ciupag în colțuri de culoare albăstruie.
Stare de conservare: bună

61.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2547
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Lupşa de Jos, Broşteni

https://biblioteca-digitala.ro

Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cheiță, cusut, brodat, arnici
Dimensiuni: L: 46cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, altița separată, îngrădită, cu îngrăditură la cusăturile principale realizate în cheiță, mâneca strânsă în bentiță cu un rând de zăluțe brodate, cămaşă despicată pe mijlocul pieptului, cu rând de zăluțe de o parte şi alta a despicăturii, gura cămăşii se termină festonată, strânsă cu o linie brodată peste crețuri de culoare neagră, se încheie cu şnurulet negru. Ornamentul constă din rând de zăluțe încheiate, brodate cu arnici negru.
Stare de conservare: foarte bună

62.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2549
Titlu: ciupag
Datare: mij. Sec. XX, Lupşa de Jos, Broşteni
Material/Tehnică (text): pânză de nansuc, croit, asamblat, cusut, cheiță, feston, drug, brodat pe fir, arnici bleumarin spre negru, crem.
Dimensiuni: L: 47cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, rânduleț pe lângă altița formată de rânduri sabiate de compoziții din elemente florale-perechi de trandafiri geometrizați, intercalate de rânduri de motiv vegetal, frunze grupate câte două, încreț lat de culoare crem cu romburi cu câte patru ochi în mijloc, brațul mânecii cu rânduri sabiate asemenea celor ce se regăsesc în altiță, mâneca largă la capăt cu rânduleț simplu de jur împrejur şi unul de motiv vegetal, cămaşa despicată pe mijlocul pieptului, marcat de o cheiță dublat de o parte şi alta de câte un rând de scara pisicii şi rând de frunzulițe, de asemenea câte o blană de decor brodat asemenea celui din altiță, gura cămăşii este festonată în punctul-drug cu arnici negru, se închide cu şnurulețe terminate cu ciucuri, cusăturile principale în cheiță neagră, înafară de încreț toată broderia este monocromă- bleumarin-spre negru.
Stare de conservare: foarte bună

MAGHERU

63.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P234
Titlu: ciupag, *ciupag cu ciocănei*
Datare: mij. sec. XX, Magheru, Bresnița Ocol
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat brodat, cusut, arnici negru, roşu, mătăsică crem, cheiță
Dimensiuni: L: 38cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, cu rânduleț pe lângă altița formată de opt rânduri de zăluțe afrontate, cu încreț crem destul de lat, brațul mânecii în blană de rânduri, care spre capătul mânecii-largă, cu rânduleț de jur împrejur, formează un unghi drept, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului care de o parte şi alta are câte o blană de şase rânduri alăturate de motive geometrice, gura cămăşii este prinsă într-o bentiă brodată policrom, roşu, crem, cu motive geometrice şi o cusătură pe crețuri cu arnici roşu, pe sub bentiță, cusăturile principale sunt în cheiță de culoare neagră.
Stare de conservare: foarte bună

64.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2793
Titlu: ciupag
*Datare:*mij.sec XX, Magheru, Bresnița Ocol, donație, Şerban Janeta
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, cheiță, găurele, arnici negru, galben
Dimensiuni: L: 45 cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, dintr-una, altița în tablă formată de alăturare de prescuri, încrețul brodat cu romburi şi

https://biblioteca-digitala.ro

ciuture de culoare galbenă, brațul mânecii cu rânduri sabiate de pomul vieții în două variante ce se succed alternativ, la capăt mâneca este largă, cu rânduleț de jur împrejur de trifoi şi cârlige, tot decorul în afară de încreț este monocrom, negru, cusăturile principale sunt în cheiță de culoare neagră, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, care are două registre ornamentale de rânduri sabiate asemenea celor de pe mânecă, gura cămăşii se ternină cu un volănaş foarte îngust, simplu, format de o cusătură punctul ciupag, în colțuri cu arnici de culoare neagră.
Stare de conservare: deteriorată

MALOVĂȚ

65.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1228
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Malovăț
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, găurele brodat, arnici negru, roşu, galben crem, mărgele albastre, albe, fir metalic
Dimensiuni: L: 60cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu rând lat pe lângă altița în blană, formată de trei rânduri de perechi de linii şerpuite în interiorul cărora sunt motive florale de culoare roşie galbenă alternând, punctate pe mijloc cu mărgea, rândurile din altiță sunt intercalate de vărguțe de forme geometrice roşu, galben, punctate de asemenea cu mărgeluțe şi de linii brodate în lănțişor cu fir metalic, altița este fondul alb al materialului pe care sunt brodate două rânduri sărite de ciuturi brodate din mărgeluțe de culoare albastră şi care mai sunt punctate cu mărgeluțe albe, brațul mânecii este cu râuri realizate asemenea rândurilor din altiță, mâneca largă la capăt cu tiv îngust cu găurele, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului care de o parte şi alta are câte o blană asemenea celei de pe altiță, gura câmăşii este strânsă în bentiță brodată cu zăluțe roşii, galbene alternând pe fond negru, sub bentiță peste crețuri sunt brodate forme geometrice, se închide cu şnuruleț răsucit din arnici roşu, galben
Stare de conservare: foarte bună

66.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1234
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Malovăț
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, brodat, lânică grena, arnici gri, fluturi, cheiță, feston
Dimensiuni: L: 47cm;
Descriere: Câmaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, altița, brațul mânecii în tablă sabiată de vărguțe şi rânduri de motiv vegetal geometrizat, acelaşi ca şi pe piept, încrețul lat, de culoare gri cu motive geometrice, mâneca largă la capăt, câmaşa despicată pe mijlocul pieptului până la brâu, stanii sunt uniți până aproape de gura cămăşii cu o cusătură cheiță, gura câmăşii este prinsă în bentiță brodată, toată broderia este de culoare grena, cusăturile principale sunt în cheiță grena. Pe mâneci decorul este punctat cu fluturi.
Stare de conservare: foarte bună

67.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1243
Titlu: ciupag
Datare, Provenmoiență: mij sec XX, Malovăț
Material/Tehnică (text): nansuc, croit, asamblat, cusut, cheiță, festonat, brodat, fir metalic
Dimensiuni: L: 48cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, din nansuc, mâneca cu altiță separată, îngrădită. Mâneca largă la capăt, cu feston de jur împrejur,

https://biblioteca-digitala.ro

cămaşă despicată pe mijlocul pieptului, cusătura de pe mijlocul pieptului, de o parte şi alta are câte un rând de motiv vegetal, acelaşi ca cel de la îngrăditura mânecii, gura cămăşii este prinsă în bentiță brodată cu o linie în zigzag, se strâge cu şnurulețe terminate cu ciucuri, tot decorul este brodat cu fir metalic, cusăturile principale sunt în şabac alb.
Stare de conservare: bună

68.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1256
Titlu: ciupag
*Datare:*mij sec XX, Malovăț
Material/Tehnică (text): nansuc, croit, asamblat, cusut, şabac, feston, brodat, arnici roşu, galben
Dimensiuni: L: 36cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca cu altiță în blană de prescurele, alternând cu pituțe, încreț lat de culoare galbenă lucrat în punctul broderiei pe dos, cu motive geometrice-romburi, sub încreț pe toată marginea de jos şi de jur împrejurul mânecii la capătul ei se află câte o fâşie brodată, cam de cinci cm. cu decor asemenea celui din altiță, cămaşa despicată pe mijlocul pieptului, cu o porțiune a despicăturii de o parte şi alta, la gât festonată cu roşu, pe stani de o parte şi alta câte o blană de motiv decorativ asemenea celui din altiță, gura cămăşii este prinsă în bentiță, brodată cu motiv geometric, peste crețuri sub bentiță este brodat un rând de scara pisicii, mâneca este largă la capăt, tot ornamentul în afară de încreț este brodat cu arnici roşu, cusăturile principale sunt în şabac.
Stare de conservare: bună

69.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1344
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Malovăț
*Material/Tehnică(text):*pânză de casă, croit, asamblat, cusut, arnici negru, brodat, cheiță, punct muscă, fluturi
Dimensiuni: L: 46cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca dintr-una, cu altiță în blană care se continuă cu un râu lat până la capătul mânecii, în acelaşi mod realizat ca altița, şi cu câte un rând de chite de motiv floral de o parte şi alta, cu mâneca largă la capăt, cu rânduleț de motiv floral de jur împrejur, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului până aproape de brâu, dar despicătura este prinsă în cheiță până aproape de gât, de o parte şi alta pieptul are câte o compoziție decorativă asemenea celei de pe brațul mânecii, gura cămăşii este prinsă în bentiță îngustă brodată cu motive geometrice, sub bentiță, peste crețuri de asemenea sunt brodate motive geometrice, se închide cu şnuruleț de culoare neagră. Tot motivul decorativ este realizat cu arnici negru, punctat cu fluturi.
Stare de conservare: bună

70.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1790
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Malovăț
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, brodat cheiță, arnici grena
Dimensiuni: L: 49cm;
Descriere: Cămăşă încrețită în jurul gâtului, altiță separată, îngrădită, brațul mânecii cu chenar pe lângă cusăturile de prindere, format de o linie şerpuitoare, punctată de pituțe, mâneca largă la capăt, cu rânduleț de jur împrejur, cămață despicată adânc pe mijlocul pieptului, pe fiecare parte a pieptului are câte o blană, formată de patru rânduri de romburi cu pituțe în mijloc, gura cămăşii este prinsă în bentiță brodată, cu motive geometrice, sub bentiță cu bețişoare

https://biblioteca-digitala.ro

şi cerculeţe brodate peste creţuri, se închide cu şnuruleţe cu ciucuri albi. Cusăturile principale în cheiţă, restul broderiei este cu arnici grena.
Stare de conservare: bună

MERIŞ

71.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1129
Titlu: ciupag
Datare: mij. sec. XX, Meriş, Broşteni
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, ales în război, brodat, arnici roşu, negru, mărgeluţe albastre, roz, fluturi
Dimensiuni: L: 67cm;
Descriere: Cămaşă încreţită în jurul gâtului, cu mâneca largă la capăt, cu rânduleţ de motiv floral brodat de jur împrejur, cusăturile principale în cheiţă simplă de culoare neagră albastră, roşie, cămaşă despicată pe mijlocul pieptului, gura cămăşii se termină cu o bentiţă brodată cu mărgeluţe, tot decorul, pe mâneci, piept şi spate este format de rânduri de motiv floral - trandafirul cu frunze, ales în război, cu negru şi roşu, iar spaţiile libere sunt brodate cu mărgeluţe albastre, roz, fiecare element decorativ din rând, este punctat de fluturi şi mărgeluţe.
Stare de conservare: foarte bună

72.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P1149
Titlu: ciupag
Datare, Provenienţă: mij. sec. XX, Meriş, Broşteni
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat, cusut, brodat, arnici negru, mărgele albastre, verzi, roşii, albe, fluturi
Dimensiuni: L: 43cm;
Descriere: cămaşă încreţită în jurul gâtului, cu mâneca în tablă, formată de cinci rânduri de motiv floral, dispus de-a lungul, largă la capăt, cu rînduleţ de jur împrejur, despicată pe mijlocul pieptului, de o parte şi alta câte patru rânduri asemenea celor de pe mânecă, pe spate de asemenea râuri, gura cămăşii se termină cu un guleraş în formă de volănaş îngust brodat pe margine cu mărgeluţe colorate. Motivul floral ce formează decorul cămăşii, are conturul brodat cu arnici negru, mărgeluţele brodate verzi şi albastre umplu golurile, iar fluturii punctează decorul.
Stare de conservare: foarte bună

73.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2472
Titlu: cămaşă femeiescă fără poale
Datare, Provenienţa: mij. sec. XX, Meriş, Broşteni
Material/Tehnică (text): pânză, croit, asamblat, cusut, brodat, fir metalic, patente
Dimensiuni: L: 50cm;
Descriere: Cămaşă tip poncio, cu mâneca prinsă din umăr, la încheetura mâinii cu un pomezar, care formează un volan-pâlnie, mâneca este brodată de sus până la terminare cu romburi suprapuse ce formează o tablă, cămaşa este despicată pe mijlocul pieptului, marcat de patru linii în zigzag, cu mici spaţii între ele, formând astfel un câmp decorativ, pe piept de o parte şi alta pornind de pe umăr este câte un câmp decorativ asemenea celui de pe mânecă, pe spate râuri simple, tot decorul cămăşii este brodat cu fir metalic-sârmă.
Stare de conservare: bună

ŞIMIAN

74.Cămaşă femeiască fără poale
Nr. inventar: P2610
Titlu: ciupag
*Datare:*mij. sec.. XX, Şimian, donaţie Câmpean Aneta
Material/Tehnică (text): pânză de casă, croit, asamblat,cusut, brodat, arnici roşu,
albastru, galben, paiete, cipcă

https://biblioteca-digitala.ro

Dimensiuni: L: 44cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca dintr-una, în tablă de vrejuri cu motiv floral, alăturate, largă la capăt, cu rânduleț de jur împrejur, terminată cu cipcă, despicată pe mijlocul pieptului decorat de o parte în acelaşi mod ca mâneca, gura cămăşii este prinsă în bentiță brodată, decorul este brodat în punctul în urma acului şi cu umplutură, cu muline de culoare roşie, albastră, galbenă, punctat cu fluturi şi mărgeluțe.
Stare de conservare: bună

ŞIŞEŞTI

75.Cămaşă femeiască fără poale

Nr. inventar: P223
Titlu: ciupag
Datare: mij. sec. XX, Şişeşti
Material/Tehnică (text): urzit, țesut, ales,croit, asamblat arnici negru, crem, brodat, cheiță, feston, cusut peste creț
Dimensiuni: L: 30cm;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, cu mâneca tripartită, cu rânduleț pe lângă altița formată de rânduri de rombulețe verticale, alăturate, cu încreț de culoare crem, pe brațul mânecii cu rânduri de rombulețe alăturate, mâneca largă la capăt cu rânduleț de jur împrejur, terminată cu feston, cămaşa despicată pe mijlocul pieptului cu câte un rânduleț pe lângă despicătura de pe mijlocul pieptului, cusută în cheiță, de o parte şi alta a pieptului câte o tablă cu decor asemenea celui de pe altiță, cu rânduri pe spate ca cele de pe mânecă, gura cămăşii este prinsă într-o bentiță brodată, sub bentiță o cusătură peste creț, lărguță în colțuri, cu arnici de culoare neagră. Tot decorul este ales în război, cu arnici negru, în afară de încreț care este de culoare crem.
Stare de conservare: bună

76.Cămaşă femeiască fără poale

Nr. inventar: P224
Titlu: ciupag
Datare, Proveniență: mij sec XX, Şişeşti
Material/Tehnică (text): urzit, țesut, ales, croit, cusut, cheiță, bumbac alb mercerizat, arnici vişiniu, gri
Dimensiuni: L: 30;
Descriere: Cămaşă încrețită în jurul gâtului, mâneca tripartită, cu rânduleț pe lângă altița în blană de motive geometrice, încreț de culoare gri ales în acelaşi fel ca altița, brațul mânecii cu râuri alese cu motive ca în altiță şi încreț, mâneca largă la capăt se termină cu feston, şi are un rând lat de jur împrejur asemenea celor de pe braț, câmaşa despicată adânc pe mijlocul pieptului, marcat de o cusătură în cheiță de culoare grena, de o parte şi alta are brodat câte un rânduleț de zimți şi câte o tablă aleasă cu elemente decorative asemenea celor din altiță, despicătura cămăşii este festonată, gura cămăşii este prinsă în bentiță brodată cu ochi albi pe fond grena, sub bentiță peste creț este brodat un rând de frunzulițe. Cusăturile principale sunt în cheiță grena.
Stare de conservare: foarte bună

https://biblioteca-digitala.ro

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

Planşa I. **Valea Coşuştei**: Şişeşti (1/P223: 2/P224); Ciovârnăşani (9/P1025; 10/P237; 11/P1223); Căzăneşti (3/2721; 4/P2722); Ilov (5/P2803); Corcova (6/P1364; 7/P2101; 8/P2109; 12/P1150; 13/P1179; 14/P1361; 15/P1842);

https://biblioteca-digitala.ro

1

2

3

4

5

6

7

8

9

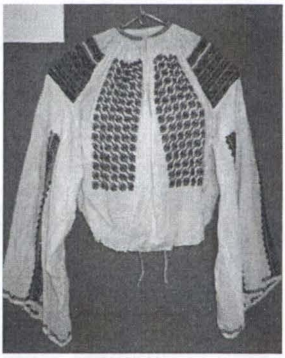
10

Planşa II **Valea Coşuştei:** Cernaia (1/P1268); Crăguieşti (2/P1174; 3/P1209; 4/P1397; 5/1611; 6/1618; 7/2120; 8/P2122; 9/P2127;10/P229)

https://biblioteca-digitala.ro

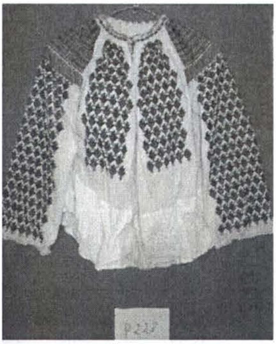

1

2

3

4

5

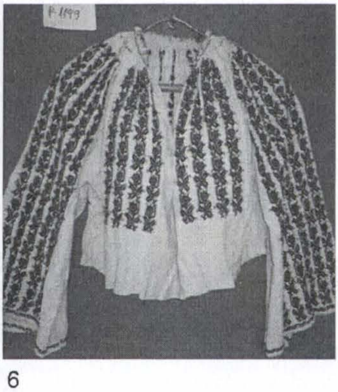

6

7

Planşa III **Valea Motrului:** Broşteni (1/P228); Lupşa de Jos (2/P2547; 3/P2549; 4/P2544); Meriş (5/P1129; 6/P1149; 7/P2472)

https://biblioteca-digitala.ro

1

2

3

4

5

6

7

8

Planşa IV **Valea Huşniţei:** Arvăteşti (1/P2794); Cremenea (2/P2594); Bărzuica (3/P1126; 4/P1278; 5/P1280); Cervenița (6/P1151; 7/P1787; 8/P2114)

https://biblioteca-digitala.ro

1

2

3

4

5

6

7

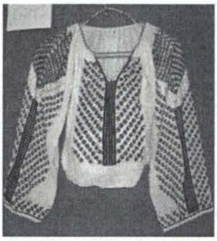
8

9

10

11

12

13

14

15

Planşa V **Zona de Est:** Butoieşti (1/P1298; 2/P1262); Greci (3/P232; 4/P1132; 5/P1229); 6/P1231; 7/P1242; 8/P1295; 9/P1311; 10/P1378; 11/P1379; 12/P1150; 13/P174; 14/P1220; 15/P1230)

https://biblioteca-digitala.ro

Planşa VI **Colțul de Vest:** Breznița Ocol (1/P1157; 2/P1234); Magheru (3/P234; 4/P2793); Malovăț (5/P1228; 6/P1234; 7/P1243; 8/P1256; 9/P1344; 10/P1790); Bârda (11/P1202); Izvorul Bârzii (12/P1155; 13/P1338; 14/P1440); Jidoştița (15/P1263; 16/P1393)

https://biblioteca-digitala.ro

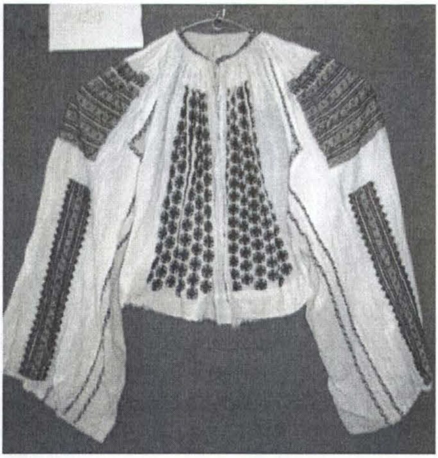

1

2

3

4

5

Planşa VII **Colţul de Vest:** Lazu (1/P1238; 2/P1255; 3/P1389; 4/P12710); Şimian (5/P2610)

https://biblioteca-digitala.ro

MUZEUL TEHNICII POPULARE ŞI PREZENŢA SA ÎN DISCURSUL PRESEI POLITICE ŞI CULTURALE: ANII 1963-1983. STUDII DE CAZ.

Lucian Robu
Adrian Alexe

The Traditional Technical Museum and his presence relating to cultural and political journalistic image between 1963-1983. Selective case studies. The following article deals with some important challenges regarding the Romania press "speech" and the construction of Traditional Technical Museum image, during Communist era. The structure of our study focuses on the most important newspapers, (national and regional ones) their role in M.T.P. external image construction. The article underlines also, the strategy of Cornel Irimie, former manager and the museum founder, to use the journalistic products in order to sustain the importance of the M.T.P cultural foundation and scientific background.
Also the study reports the most important parameters of Irimie's scientific work.

Key words: Communism, propaganda, Traditional Technical Museum and, Cornel Irimie, Sibiu, ideology, heritage; anthropology.
Cuvinte cheie: Muzeul Tehnicii Populare, presă, medii culturale, discurs publicistic, propagandă, muzeistica sibiană

Înfiinţarea Muzeului Tehnicii Populare trebuie indiscutabil legată de contextul istoric care marca evoluţia „noii" Republici Populare Române, de cadrul creat de ideologia oficială şi impus odată cu instaurarea regimului comunist, după cel de -al Doilea Război Mondial.

Începutul anilor '60 va marca însă o schimbare radicală a relaţiei dintre partid şi societatea românească, evident şi în raporturile dintre factorii politici şi elitele catalogate burgheze (deci subversive). În plan cultural s-a derulat un triplu fenomen: recuperarea treptată a identităţii şi valorilor naţionale, deschiderea către Occident şi, mai ales, desovietizarea culturii româneşti[1].

---

[1]Cristian Vasile, *Politici culturale comuniste în timpul regimului Gheorghiu –Dej*, Humanitas, Bucureşti, 2012, pp. 3-5. Regimul comunist poate fi împărţit în două etape distincte, din punct de vedere al ideologiei culturale şi al modului de raportare la identitatea naţională: o primă etapă, specifică intervalului 1948 până începutul anilor `60, când valorile naţionale, tradiţiile populare, istoria naţională, idee de stat al românilor, autori clasici ai literaturii, etc. erau sortite distrugerii şi aruncării în „lada de gunoi a istoriei". Totul trebuia înlocuit cu noile valori proletare, conforme şablonului ideologic sovietic. Discursul literar, cel etnologic, cel istoric, trebuiau puse în slujba noului regim, toate acestea având imperativul de a reproduce subtextual „limba de lemn"; nimic din ce ţinea de specificul naţional nu trebuia consolidat. Orice dovadă de naţionalism era tratată ca o veritabilă erezie. Se ajunge, după o perioadă de tranziţie, de încercare firavă de revenire la normalitate a culturii (anii `60 – prima jumătate a anilor `70), la etapa naţionalismului comunist, caracterizată de o progresivă denaturare şi distorsionare a valorilor culturii şi a istoriei naţionale, până la finele regimului lui Ceauşescu

https://biblioteca-digitala.ro

Apariția M.T.P. este o dovadă a destinderii regimului comunist din R.P.R., după moartea lui Stalin (5 martie 1953), caracteristice fiind, reluarea unor contacte culturale cu Occidentul, în anii `50, desovietizarea începută în toate domeniile, abordarea unui nou discurs în cultură, repunerea în valoare a specificității spirituale naționale şi locale. Cu toate acestea, trebuie să subliniem cele două tipuri de discursuri referitoare la sate şi civilizația populară tradițională în general: cel în care acestea erau criticate, ca reminiscențe ale trecutului retrograd şi ignorant; erau vehement atacate mai ales religia, superstițiile şi credințele populare[2], nivelul scăzut de civilizație materială, analfabetismul, lipsa igienei, faptul că țăranii erau refractari față de nou, etc[3]. Dintr-o altă perspectivă ideologică[4], țăranii făceau parte din tabăra aliată clasei muncitoare; erau apoi apreciate ingeniozitatea țăranului, spiritul practic, dovada în acest sens fiind elementele de tehnică populară. Tocmai de aceea profilarea tematică inițială a Muzeului în Aer Liber nu a ilustrat toate aspectele civilizației tradiționale: trebuia subliniat, prin intermediul discursului expozițional, doar ce era „progresist", ce ținea de logica materialismului istoric marxist.

În acelaşi ritm cu evoluția organizatorică şi expozițională a noului Muzeu al Tehnicii Populare se conturau subiectele şi temele de presă, ce priveau diversele etape organizatorico-instituționale şi realizările „de plan" ale muzeografilor sibieni.

Prin studii de presă, prin ilustrarea colaborărilor sale naționale şi internaționale, prin crearea unui sistem de corespondență cu ziariştii perioadei, fondatorul Muzeului Tehnicii Populare, Cornel Irimie dovedeşte o sistematică preocupare pentru reabilitarea unor teme şi direcții majore ale sociologei mondiale.

Dimensiunea complexă a personalității creatoare a lui Cornel Irimie include şi se defineşte, fără doar şi poate, prin diversitatea articolelor şi chiar a studiilor de presă[5], realizate în cele peste 2 decenii de activitate în muzeistica sibiană[6].

Trebuie remarcat faptul că, deşi se adresa organelor de presă oficiale ale autorităților comuniste, Cornel Irimie utilizează concepte din sfera etnologiei şi antropologiei dar şi sociologiei, mai puțin dezirabile pentru autorități (acestea fiind extrem de sensibile la instrumentarul conceptul din

---

[2] Acestea din urmă constituia reale „filoane" informaționale, depozitare a unor date străvechi, din existența comunităților rurale tradiționale.

[3] Tocmai în acest sens anii '50 au impregnat discursului etnologic dar şi practicii de cercetare de teren un imperativ ideologic axat pe comandamentul ilustrării înapoierii țăranului român. (n.n).

[4] Textele de arhivă invocă în acest context, că aliații muncitorilor sunt țăranii săraci şi mijlocaşi iar în logica discursului puternic politizat, din deceniile şase şi şapte ale secolului al XX-lea, proprietarii-țărani de instalații tehnice reprezentau „exploatarea economică la sate".

[5] Acestea vor constitui nuclee unor texte de ghidaj, elaborate ulterior debutului M.T.P., fiind în acelaşi timp şi studiile introductive, ale materialelor de prezentare a patrimoniul Sectorului Etnografic în Aer Liber din cadrul Muzeului Brukenthal.

[6] Din această perspectivă subliniem importanța realizări unor studii analitice sistematice, asupra arhivei cu materiale de presă, purtând semnătura lui C. Irimie.

https://biblioteca-digitala.ro

tradiția culturală antebelică). Reabilitează termeni din domeniul antropologiei, atunci când vorbeşte despre importanța mesajului artistic şi a sunetului vestitelor instrumente muzicale din centrele de fluierari[7]. Cornel Irimie accentuează deopotrivă individualitatea artistică şi marca identităților locale, relative la meşterii fluierari din Hodac (aici insistă **pe dimensiunea antropologică** a cercetării, pe definirea metodei de observație participativă[8]) utilizate, în etapa de investigarea Hodacului, ce a precedat reconstrucția gospodăriei–atelier de fluierar în M.T.P. Vorbind de atuurile artistice ale creatorilor tradiționali de instrumente muzicale, C. Irimie evidențiază aspecte arhaice ale artei interpretative, ca dimensiuni ale identităților locale, într-o epocă a „colectivismului", deci a dominației maselor.

Este în fapt, un aport ştiințific sistematic dar şi o argumentare pe definirea unor aspecte esențiale de civilizație[9], ce urmau să se regăsească în cadrul muzeului sibian[10]. Toate argumentele care dau direcție şi consistență ştiințifică articolelor lui C. Irimie constituie, în mod sistematic informații pentru a fi considerate texte de ghidaj

Se poate vorbi chiar de „exportul" de imagine a Muzeului Tehnicii Populare (ilustrarea industriilor tradiționale) în mediile culturale externe.

Corespondența şi conferințele ştiințifice, accentul pus pe detalierea metodologiilor de cercetare inovatoare, cu care publicul cititor (dar şi cel avizat ştiințific) era familiarizat. Un exemplu elocvent îl reprezintă articolele lui Irimie, descriind importanța metodei filmului documentar în investigațiile sociologice şi mai ales etnologice. Argumentele oferite de specialistul român induc ideea conectării permanente, la tehnicile şi metodele de cercetare inovative, fapt vizibil chiar în formele de organizare a cercetării de tern (Cornel Irimie accentuează importanța fotografiei sau a înregistrării pe banda de magnetofon, a diversității informațiilor şi datelor etnografice din teren).

Se evidențiază, tot prin intermediul publicațiilor de presă (cotidiană şi cultuală) o altă polidirecționare a metodelor de lucru ale fondatorului Muzeului Tehnicii Populare: autor de scenarii de filme antropologico-documentare, ilustrând secvențe din industriile populare, momente de viață cotidiană, etape de manifestare ale existenței economice a satului

---

[7] Aceste centre (sate) erau: Hodac, Merişani, Urşani, Vaideeni;

[8] C. Irimie oferă presei centrale, prin intermediul articolului, secvențe importante ale metodei de cercetare sociologică, determinată de observația participativă.

[9] Se remarcă efortul academic al lui C. Irimie, de identificare, investigare şi promovare a patrimoniului satelor româneşti, în spectrul reprezentării posibile a realităților de civilizație, ce marcau organic viața lumii rurale.

[10]Arhiva C.N.M. ASTRA „C. Irimie", Fond Special Cornel Irimie, *dos. 259/ 1974*, f. 12-14, passim (se va abrevia A.Ş. a Muzeului ASTRA, F.S. „C. Irimie"). Articolul *Un vestit centru de fluierari – Hodacul,* reprezintă o sinteză expediată de specialistul sibian, revistei de propagandă externă „Tribuna României", aceasta fiind un redutabil for de popularizare a culturii româneşti peste granițe, asimilată ca publicația trilingvă a Institutului Român pentru Relații Culturale cu Străinătatea (I.R.R.C.S.) condus mult timp de academicianul Virgil Cândea.

https://biblioteca-digitala.ro

românesc[11], toate corelate spre o prezentare *de profondis* sectoarelor şi grupelor tematice din M.T.P., cu particularităţile lor etnologice şi specificităţile zonelor din care provin[12]. Se anticipa de fapt, tranziţia către un muzeu al civilizaţiei, deci deriva şi nevoia investigării civilizaţiei tradiţionale, utilizând complexitatea instrumentelor ştiinţifice, deci şi prin resursele pe care le oferea filmul. Din acest punct de vedere se poate afirmă statutul de formator de şcoală a lui Cornel Irimie, ca fiind unul dintre precursorii antropologiei vizuale româneşti. Consultanţa lui Cornel Irimie era extrem de importantă şi pentru studiourile *Sahia Film*, atunci când erau monografiate, prin intermediul filmului documentar, diverse instalaţii de tehnică ţărănească sau complexe tehnice ale industriilor populare[13].

Muzeul Tehnicii Populare şi publicaţiile sale în documentele P.C.R.

În perioada comunistă, instituţiile de stat (ale puterii de stat, administraţiei, culturale, din sectoarele de activitate economic, etc.) erau supuse unei duble subordonări, pe linia respective instituţii, al domeniului respectiv, şi pe linia organelor de partid, ultimele dublând atribuţiile primelor, pe linie decizională. Hotărârile de bază, la nivel naţional, erau luate de cele două organisme restrânse ale Comitetului Central al P.M.R. / P.C.R.: Secretariatul şi Biroul Politic (cu denumirile şi echivalentele lor din perioada socialistă); pe o treaptă mai jos se aflau secţiile din C.C., care dublau, din punct de vedere politic, ministerele şi alte departamente din compunerea Consiliului de Miniştri (din 1974 Guvern). La rândul lor, aceste secţii ale C.C. aveau echivalente la nivelul organelor teritoriale de partid (în anii 1950-1968 la raioane şi regiuni, din 1968 la judeţe). În cazul subiectului şi perioadei de timp abordate în prezentul studiu, de chestiunile culturale, implicit ale muzeelor şi cercetării etnografice, răspundea, la nivel central, pe linie de partid, Secţia Propagandă şi Agitaţie din cadrul C.C. al P.M.R./P.C.R. Pe linie de stat, instituţia care răspundea, printre altele, şi de organizarea şi funcţionarea muzeelor, era Comitetul Naţional pentru Cultură şi Artă. Aceste două instituţii–de stat şi de partid, aveau corespondentul lor la eşaloanele inferioare, teritoriale.

Uneori, anumite chestiuni ajungeau să fie raportate celor mai înalte foruri ale partidului şi statului, deşi, aparent, nu prezentau o asemenea importanţă; acest lucru este explicat prin centralismul statelor totalitare, în cazul nostru al unui dictaturi comuniste, în care toate deciziile şi activităţile care se desfăşurau în ţară trebuiau trecute sub "ochii" conducerii partidului –

---

[11] Scenariile de film legate de viaţa la stână dar şi de surprinderea unor aspecte, din organizarea microeconomică a existenţei pastorale. Se poate vorbi chiar de aplicarea metodei *cinema verite* care a revoluţionat filmul documentar în anii '60- '70, ai secolului trecut.

[12] Se distinge un interes deosebit al lui C. Irimie pentru descrierea, prin intermediul filmului, a surselor şi formelor de preparare a hranei în mediul arhaic al satului. Sunt de remarcat preocupările pentru ceea ce numim azi, *etnologia alimentaţiei*.

[13] Cornel Irimie este autor al multor scenarii de filme documentare, cu o accentuată dimensiune sociologică.

https://biblioteca-digitala.ro

Secretariatul şi Biroul Politic. Acest lucru îl vom exemplifica printr-o *Informare a Secretariatului C.C. al P.C.R. privind activitatea muzeelor din regiunea Braşov*[14]*. 15 aprilie 1967*[15]. Neobosiţii tovarăşi din secretariat (aşa cum propaganda îi prezenta pe membrii conducerii centrale, mai ales pe Secretarul General al C.C. al PCR, Nicolae Ceauşescu) îşi găseau timp să lectureze un raport banal, în comparaţie cu nivelul deciziilor care se discutau în mod obişnuit, de către membrii Secretariatului (probleme ale organizării partidului, relaţiile externe, chestiuni macroeconomice, etc.).

Documentul menţiona că „în perioada 6-15 aprilie a.c. [1967, n.a.], un colectiv al C.C. al P.C.R. format din trei tovarăşi a analizat activitatea următoarelor muzee : Muzeul Regional Braşov, Muzeul Brukenthal–Sibiu, Muzeul din Sf. Gheorghe, Muzeul din Sighişoara, Muzeul din Agnita şi Muzeul din Răşinari. Colectivul a avut discuţii cu activişti ai comitetelor regionale şi orăşeneşti de partid, cu reprezentanţii autorităţilor locale de stat şi cu directorii şi muzeografii unităţilor controlate [16].

Muzeul Tehnicii Populare, secţie pe atunci a Muzeului Brukenthal, este apreciat pozitiv în document de către oficialii P.C.R., deşi nu exista decât de 4 ani : „O contribuţie de seamă la cunoaşterea trecutului poporului român aduc secţiile de etnografie de la Muzeul Brukenthal, Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului, Muzeul Sătesc Răşinari şi Muzeul din Săcele. La aceste unităţi se remarcă o susţinută muncă de cercetare a diferitelor zone etnografice-folclorice [sic !], în vederea depistării şi achiziţionării unor noi materiale. Prin profilul său şi modul cum este organizat, Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului–care a inventariat instalaţiile tehnice ţărăneşti de pe întregul teritoriu al patriei noastre, a depăşit ca valoare graniţele ţării, fiind unicul muzeu de această factură din Europa"[17]. De asemenea, era amintită şi publicaţia Muzeului Tehnicii Populare: „Muzeul Brukenthal şi-a valorificat o parte a cercetărilor prin publicaţiile: "Studii şi Comunicări" (nr.12) ale Secţiei de Istorie-Arheologie şi „Cibinium", noua publicaţie periodică editată la Sibiu, care înmănunchiază [sic !] materiale de etnografie şi artă populară"[18].

1.Micro-studiu de caz - revista „Contemporanul"[19], şi „Revista Muzeelor"

---

[14] Actualul judeţ Sibiu a făcut parte, între 1952 şi 1968, din regiunea Stalin (din 1960 regiunea Braşov).

[15] Arhivele Naţionale Istorice Centrale (A.N.I.C.), Fond Comitetul Central (C.C.), Secţia Propagandă şi Agitaţie, Dosar 22/1967, f. 1-7

[16] *Ibidem,* f. 2

[17] *Ibidem,* f. 3

[18] *Ibidem,* f. 4

[19] Revista a apărut ca săptămânal al Consiliului Culturii si Educaţiei Socialiste la Bucureşti, între 1946-1989. Până în anul 1972 a avut subtitlul „Săptămânal politic, social, cultural". Cum amintit mai sus, procesul de liberalizare a vieţii culturale, câştiga teren, mai ales începând cu anii 1964-1965. O serie de scriitori ignoraţi in anii dogmatismului stalinist, ca Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Ion Barbu, Ion Pillat sunt repuşi in drepturi. Revista „Contemporanul" şi-a reorientat treptat profilul îndreptându-se spre fenomenul literar şi cultural de anvergura

https://biblioteca-digitala.ro

Mişcarea muzeistică din Republica Populară Română, ca de altfel toate domeniile culturii, era urmărită cu atenție de factorii decidenți ai perioadei guvernării Gheorghiu-Dej.

În octombrie 1963, revista „Contemporanul" sesiza debutul unui nou muzeu în aer liber, la Sibiu, insistând pe dimensiunile şi profilul acestuia, evident perspectiva ideologică nefiind absentă[20]. Autorii articolului justifică apariția noului muzeu sibian, nu doar prin prisma nevoii de cunoaştere a aportului de ingeniozitate a creatorilor țărani, ci mai ales se introduce distincția între noile industrii create de politicile economice ale autorităților comuniste şi vechile realități socio-economice, din societatea burgheză, „responsabilă" pentru rămânerea în urmă a lumii rurale. Este evident subliniată noutatea procesului economic introdus în lumea satului, de recent încheiatul proces de cooperativizare a agriculturii. În mod cert, o panoplie a specificului vechilor mijloace tehnice de producție devenea vizitabilă, în urma implementării primelor instalații de tehnică populară în Muzeul din Dumbrava Sibiului.

Autorul studiului de presă saluta şi recunoaşte importanța cercetărilor efectuate asupra instalațiilor de tehnică țărănească, derulate de echipa muzeului sibian. Rigurozitatea organizării tematice şi istoricitatea reprezentării monumentelor, alături de importanța redării detaliilor tehnice privitoare la utilitatea şi importanța instalațiilor de tehnică populară sunt subliniate de discursul jurnalistic. Raportându-ne la acesta din urmă, este deopotrivă remarcată şi dimensiunea peisagistică a spațiului geografic şi de microclimat, faptul că specialiştii muzeali trebuiau să lucreze sub imperativul redării coerente a peisajelor etno-geografice din care provin monumentele.

Din perspectiva organizării şi protejării în spațiul muzeal a patrimoniului tehnic tradițional sunt relevante preocupările muzeografilor sibieni în identificarea soluțiilor de transfer şi conservare (chiar şi conservarea *in situ*) cât mai coerente, în ceea ce priveşte primele instalații, depistate în urma cercetărilor de teren. O viziune novatoare dar şi o provocare majoră pentru planul amenajării muzeale ținea, de asemenea, de corelarea specificului tematic al sectoarelor cu fondul peisagistic al zonelor de unde proveneau obiectivele.

Paul Petrescu[21], autorul articolului sesizează de asemenea aportul de noutate al unui muzeu al tehnicii, în sensul importanței conservării patrimoniului tehnic preindustrial din spațiul românesc.

---

contemporană, fără a neglija contribuțiile aduse de curentele artistice moderne, la patrimoniul cultural european. De asemenea, importanți etnologi români, continuatori ai *şcolii gustiene* îşi afirmă teoriile şi cercetările cenzurate şi interzise în deceniile anterioare.

[20] Aceasta adâncea ideea importanței unui asemenea muzeu, în procesul ideologic de culturalizare amaselor.

[21] Paul Petrescu (etnograf şi istoric al arhitecturii tradiționale) era totodată şi unul dintre cei mai importanți autori de articole de diseminare a rezultatelor muzeisticii româneşti, responsabil de rubrică de cultură privind activitatea muzeelor din întreaga țară, în cadrul aceloraşi rubrici nou introduse în „Revista Muzeelor".

https://biblioteca-digitala.ro

La rândul său Cornel Irimie realiza succinte articole de presă, pentru pagina culturala a aceluiaşi hebdomadar, existând, conform documentelor din Fondul Special „Cornel Irimie", o consistentă corespondenţă de presă a directorului Irimie, cu redactorii responsabili de pagina dedicată activităţii muzeistice naţionale.

Într-un astfel de articol-studiu, elaborat şi publicat la mijlocul anului 1968, C. Irimie aducea în faţa forurilor decizionale din cultură şi în faţa publicului conectat la evoluţia muzeală, noi argumente cu privire la importanţa studierii complexe a istoriei tehnicii în spaţiul românesc, insistând desigur, pe valenţele creatoare ale „maselor populare"[22]. Apelând la nuanţe, C. Irimie subliniază totuşi necesitatea abordării complete a fenomenelor creatoare ale maselor populare. Era vorba, fără doar şi poate, de introducerea normelor de explicare şi reprezentare socială a comunităţilor rurale, diminuând riscul prezentării exclusiv tehniciste a acestora[23]. Articolul furnizează publicului detalii consistente, cu privire la specificitatea monumentelor de tehnică, accentuând şi dimensiunea multietnică a concepţiei tematice.

Aspectele de metodologie a cercetării derulate de echipa Secţiei de Artă Populară a Muzeului Brukenthal sunt ilustrate de Cornel Irimie, într-o serie de studii expediate redacţiei „Revistei Muzeelor". Un astfel de material ilustrează cum, experienţa colectivului de la Muzeul Brukenthal a contribuit la dezvoltarea metodei de cercetare etnografică, relativă la meşteşugurile şi industriile tradiţionale. Alte exemple de metode şi instrumente utilizate în investigaţia de teren făceau referire la chestionare, fişe program, filme, benzi de magnetofon, etc. ce reprezentau un pas avansat în instrumentarul de lucru din teren. Se trecea, de la cercetare tematică, la cercetare sociologică şi antropologică de tip monografic[24].

Se invoca munca echipelor interdisciplinare, mixte, expediţionare ale căror rezultate, în realităţile comunităţilor tradiţionale, contribuiau esenţial la dezvoltarea viitorului muzeu în aer liber[25]. Nu lipsea însă motivaţia

---

[22] Se remarcă în documentele arhivistice, inserţiile conceptuale din sfera materialismului marxist, formule stereotipe ce consacrau superioritatea şi, implicit, întâietatea „maselor" în orice domeniu al creaţiei culturale.

[23] Cornel Irimie, *Dezvoltarea şi profilarea Muzeului Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului* (articol pentru revista „Contemporanul") în A.Ş. a Muzeului ASTRA, F. S. „Cornel Irimie", dos. 46/1968, f. 123.

[24] *Ibidem.*

[25] *Idem, Câteva consideraţii asupra cercetărilor de tip expediţionar–itinerant în activitatea muzeului Brukenthal Sibiu*, în „R.M", nr. II, 1965, p. 223. Susţinând importanţa metodei observaţionale, de inspiraţie antropologică, C. Irimie afirma: „Experienţa colectivului acestui muzeu poate fi considerată o contribuţie la dezvoltarea metodei de cercetare ştiinţifică. Numeroase cercetări cu caracter expediţionar–itinerant efectuate de către Muzeul Brukenthal, în colaborare cu specialişti de la alte muzee şi de la Academia Republicii Populare Române, în diferite zone etnografice din Transilvania, Banat, Muntenia, Dobrogea, Moldova, au dat la iveală material ştiinţifice inedite contribuind la identificare unor exemplare unice de unităţi şi instalaţii, ateliere pentru sectorul muzeal în aer liber ce se organizează în Dumbrava Sibiului"; *Idem, Secţia de Etnografi şi artă populară* în „R.M", nr. 5, 1964, p. 283.

https://biblioteca-digitala.ro

ideologică pe care se construia întreg eşafodajul activităţii ştiinţifice de teren: opoziţia dintre vechi şi noi, vechiul fiind, în concepţia autorului devenirea tehnicii populare şi realităţile sociale ale satului antebelic[26] iar „noul", tocmai dezvoltarea industriei şi agriculturii în România anilor regimului popular.

Corespondenţa continuă cu publicaţia destinată muzeelor din România, devoala preocuparea sistematică a lui Cornel Irimie în a ilustra dezvoltarea progresivă şi amploarea cercetărilor Secţiei de Artă Populară, parte componentă a Muzeului Brukenthal.

Perspectiva europeană asupra importanţei patrimoniului M.T.P, sistematică deschidere a expoziţiei în aer liber, către mediile muzeale şi culturale europene a reprezentat o provocare majoră pentru publicistica lui Cornel Irimie. Participarea sa la conferinţele de profil (inclusiv la cele ale filmului antropologic, prilejuite de relaţia cu Institutul de Film de la Gottingen) este reflectată în articole-semnal, din sumarul „Revistei Muzeelor". Rezoluţiile acestor conferinţe erau ulterior adaptate de fondatorul M.T.P., nevoilor complexe ale unei instituţii în plină dezvoltare[27].

2.Relaţia publicistică în raport cu Ager Press[28]

Activităţile şi demersurile metodologice care au stat la baza cercetărilor de fundamentare a sectoarelor tematice au constituit priorităţi pentru informări către agenţia oficială de presă a statului român. De asemenea, informările de presă ne furnizează azi detalii substanţiale cu privire la specificitatea colocviilor metodologice dar şi la specialiştii şi instituţiile implicate în efortul ştiinţific de organizare: Comitetul de Stat pentru Cultură şi Artă[29], specialişti din muzeele în aer liber din Bucureşti,

---

[26] Viaţa socială a satului transilvănean, delimitat de zona etnografică a Ţării Oltului a reprezentat obiectivul unei ample investigaţii sociale şi antropologice, elaborată şi afirmată, prin metodele *şcolii gustiene* de către Cornel Irimie, în lucrarea sa de doctorat, *Relaţiile intersăteşti în Ţara Oltului,* veritabil model de investigaţie sociologică.

[27] Cornel Irimie, *A doua Conferinţă europeană de lucru a muzeelor în aer liber* în „Revista Muzeelor", nr. 2, 1968, pp. 45-47.

[28] Mircea Martin, *Controlul conştiinţelor (I- III),* în „România literară", nr. 48, 49, 50, 2008, pp. 4-5. În septembrie 1971, prin Decretul 301 al Consiliului de Stat, a fost înfiinţat Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste-C.C.E.S, care a avut drept structuri subordonate locale comitetele de cultură şi educaţie socialistă la nivel de judeţe, municipii şi oraşe. În noiembrie 1977, Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste a fost reorganizat potrivit hotărârilor Plenarei C.C. al P.C.R. din 28-29 iunie, 1977 tot în baza unui Decret al Consiliului de Stat (nr. 442). Simultan aproape, în decembrie 1977, a fost emis şi setul de decizii privind desfiinţarea Comitetului de Stat pentru Presă şi Tipărituri (Decretul 472), modificarea Legii Presei (Decretul 471), reorganizarea Radioteleviziunii Române (Decretul 473) şi a Agenţiei Române de Presă, Agerpres (Decretul 474).

[29]Legea numărul 27 din 28 decembrie 1967 privind organizarea şi funcţionarea Comitetului de Stat pentru Cultura şi Artă si a comitetelor locale de cultura si arta în „Buletinul Oficial", (B.O) nr. 114 din 29 decembrie 1967. De exemplu, în perioada 1950-1965, Ministerul Culturii a fost reorganizat de patru ori. Astfel, în anul 1950 Ministerul Artelor şi Informaţiilor a fost divizat în mai multe „comitete pe domenii bine delimitate" cu statut de ministere care funcţionau pe lângă Consiliul de Miniştrii, după modelul instituţional sovietic. Trei ani mai târziu, comitetele au fost unificate sub conducerea unui singur Minister al Culturii condus de Constanţa Crăciun, divizat pe direcţii cu diferite sarcini. În anul 1957, Ministerul Culturii avea să fuzioneze cu

https://biblioteca-digitala.ro

Vâlcea, Cluj, Gorj, Academia Română, reprezentanți ai Direcției Muzeelor, Direcției Monumentelor Istorice, U.C.E.C.O.M.-ului, ş.a[30]. Era asigurată totodată şi mult clamata transparență invocată de autoritățile vremii. Asemenea informări de presă aveau concomitent rolul de a ilustra metodele evoluate de lucru, aplicate de echipa lui Cornel Irimie[31].

Problemele relative la amenajarea peisagistică, deopotrivă cu acelea legate de conservare monumentelor aduse *din situ*, chestiuni legate de organizarea interioarelor sunt doar câteva dintre direcțiile de dezbatere prioritare pentru specialiştii prezenți în muzeu.

Prin chiar prezența lui Lucian Roşu, redactor al oficiosului C.S.C.A., „Revista Muzeelor" se asigura o informare către public şi autoritățile din domeniul culturii, asupra stadiului de evoluție a M.T.P. din Sibiu.

3.Cronicile de sinteză ale periodicului „Cibinium"

Cronica sfârşitului fiecărui număr al „Cibiniumului" reprezenta o sinteză asupra etapelor şi lucrărilor ce marcau evoluția Muzeului Tehnicii, în primul deceniu, 1956-1965. Exemplul cronicii din anul 1966 (de altfel cuprinsă în primul număr bilingv al publicației), utilizând un limbaj accesibil şi o viziune sintetică surprinde activitățile ştiințifice şi de implementare întreprinse în vederea debutului muzeal[32].

Redăm mai jos câteva dintre informațiile care conturau începutul muzeului din Dumbravă: cercetările derulate între 1957 şi 1960, în Transilvania, Oltenia, Muntenia, Moldova şi Banat ce au scos la iveală instalații şi materiale ce demonstrau tocmai necesitatea urgentării lucrărilor de amenajare expozițională în aer liber, sesiunile de lucru alături de specialişti din țară, în vederea elaborării planului tematic, începerea lucrărilor de amenajare odată cu anul 1961, după intrarea terenului din Dumbrava Sibiului în folosința muzeului (transferul primelor două cabane din Păltiniş, în spațiul viitorului muzeu), achiziționarea primelor 9 unități în anul 1963, alături de cercetările expediționare ale membrilor Secției de Artă Populară, în Moldova, în Dobrogea, pe valea Sebeşului şi pe valea Ghurghiului, cele 6 unități achiziționate în anul 1965 şi evident ansamblul de măsuri de

---

Ministerul Învățământului, luând astfel naştere Ministerul Învățământului şi Culturii. După cinci ani de existență, această structură instituțională a fost din nou divizată în Ministerul Învățământului şi Comitetul de Stat pentru Cultură şi Artă.

[30] *Informare către Ager Press* în A.Ş. a Muzeului ASTRA, Fond S. „C. Irimie", dos. 34/1964, f. 259, *passim*.

[31] *Ibidem*, f. 260. Acelaşi raport de presă subliniază importanța utilizării filmului ca metodă de cercetare etnografică. O suită de alte articole şi chiar scenarii de filme etnografice reconfirmă preocuparea continuă a lui Cornel Irimie, pentru ceea ce se numea antropologia vizuală, ca ramură absolut novatoare în instrumentarul de cercetare a etnografiei.

[32] Cronica realizărilor anuale din „Cibinium", devenea, astfel, o modalitate de informare a publicului de specialitate asupra evoluției ştiințifice şi organizatorice a Muzeului Tehnicii Populare. Ea ilustra deschiderea publicație spre un tip de comunicare specifică mediilor academice.

https://biblioteca-digitala.ro

amenajarea peisagistică, de conservare şi restaurare a instalaţiilor reconstruite sau în curs e de reconstrucţie[33].

Anul 1968 marca apariţie unui nou număr al revistei „Cibinium" iar cronica evenimentelor muzeale era publicată de aceeaşi Olga Mărginean. Se detaşează, din concreteţea relatării de tipul jurnalismului cultural, chiar intensitatea cu care avansau demersurile de cercetare, identificare şi reconstrucţie a instalaţiilor tehnice. Autoarea trece în revistă campaniile de cercetare din perioada 1967-1968, derulate în judeţele Sibiu, Mureş, Alba, Suceava, Măneşti sau Caraş Severin în vederea completării elementelor de interior pentru instalaţiile din sectoarele tematice[34]. De asemenea se insistă pe evidenţierea elementelor inovatoare, ca metode în cercetare de teren. Realizarea primului film etnografic despre moare cu „dube" din zona Fânaţe-Bihor şi, deopotrivă, a unui film despre muzeul Tehnicii Populare reprezenta un pas consolidat, în ceea ce privea noile direcţii ale investigaţiei etnografice. Anul 1967 însemna şi debutul lucrărilor de amenajare a staţiei de carantină, a spaţiului depozitelor de conservare[35].

Tot sub forma unei cronici sinteză, în anul 1978, Corneliu Bucur realiza un material informativ (ce va fi preluat ulterior sub diferite forme de presa sibiană) asupra activităţilor de cercetare ştiinţifică, derulată între anii 1974-1977, în strânsă relaţie cu activitatea de reconstrucţie şi conservare a patrimoniului[36]. Articolul evoluează polidirecţional punctând: prezentarea şi evaluarea principalelor direcţii de cercetare ale specialiştilor muzeului, incursiunile muzeografilor pe teme legate de completarea inventarelor de interior ale monumentelor, studierea fenomenelor remanente de cultură populară într-o paradigmă sociologică, sinteza activităţilor de documentaţie tehnico ştiinţifică privind problema transferului şi reconstrucţiilor de instalaţii şi monumente, cronica activităţilor ştiinţifice[37] şi prezentarea primelor

---

[33] Olga Mărginean, *Cronica anilor 1956- 1966 privind înfiinţarea şi organizarea Muzeului Tehnicii Populare* în „Cibinium". „Studii şi materiale privind Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului" (ediţie bilingvă), Sibiu, 1966, pp. 142-145.

[34] *Ibidem.*

Eadem, *Cronica privind activităţile de cercetare şi organizare a Muzeului Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului pentru perioada 1966 -1967* în „Cibinium". „Studii şi materiale privind Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului" (ediţie bilingvă), Sibiu, 1968, pp. 227, passim.

[35] *Ibidem*, p. 532. Articolul ne oferă succinte date cu privire la activităţile de amenajare hidrotehnică şi de amenajare a aleilor de acces spre monumentele muzeale.

[36] Corneliu Bucur, *Activitatea de cercetare ştiinţifică şi organizare expoziţională la Muzeul Tehnicii Populare în perioada 1974-1977* în „Cibinium". Studii şi materiale privind Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului (ediţie bilingvă), Sibiu, 1978, pp. 399 -405; *Idem, Muzeul Tehnicii Populare la un deceniu de la începerea organizării sale* în „Revista Muzeelor" (se va cita „R.M."), nr. 3, Bucureşti, 1974, pp. 23-25.

[37] *Ibidem.* Accentul se pune pe ilustrarea metodelor moderne de cercetare utilizate la elaborarea Atlasului Etnografic dar şi pe prezentarea metodei filmului documentar ca opţiune definitorie în cercetarea etnografică. Inclusiv presa culturală naţională va disemina, în anii '70 aspecte relative la folosirea metodei filmului, ca apanaj al instrumentarului de cercetare etnografică a specialiştilor MTP.

https://biblioteca-digitala.ro

modalități de popularizare a patrimoniului științific al Muzeului din Dumbrava Sibiului[38].

4. Presa politică, locală şi regională şi raportarea la imaginea Muzeului Tehnicii Populare

Activitatea de fundamentare a noului muzeu a generat interes permanent şi implicare din partea factorilor politici locali şi naționali. Tocmai de aici rezulta interesul permanent al presei, şi evident al organelor de monitorizare şi cenzură, pentru fenomenul de dezvoltarea noii secții a Muzeului Brukenthal.

Monumentele noi sau chiar campaniile de cercetare soldate cu identificare de instalații corelate planului tematic al M.T.P., alături de parcurgerea unor etape de organizare muzeală constituia „subiecte de presă". „Flacăra Sibiului", denumirea din anii '50 a „Tribunei Sibiului", relata publicului sibian, despre valorile de patrimoniu tehnic, cu care vizitatorul putea intra în interacțiune. De exemplu, reconstrucția în sectoarele expoziționale a monumentelor şi instalațiilor specifice satului gorjean constituia un argument temeinic, în jurul căruia, Ştefan Palada construia un succint discurs etnografic de prezentare[39] pentru cotidianul „Tribuna". Acelaşi Ştefan Palada, într-un articol realizat pentru cotidianul „Drum Nou" fixa importanța națională a Muzeului Tehnicii Populare, pentru cunoaşterea istoriei şi creațiilor de tehnică ale unui popor. Articolul genera argumente suplimentare, în ceea ce privea interesul publicului străin pentru capacitatea de creație a poporului român, demonstrată tematic în cadrul expoziției în aer liber[40]. Erau subliniate o serie de date statistice ce vizau specificul dezvoltării muzeului, pentru deceniul 1971-1981[41]. Ştefan Palada sublinia sistematic, dimensiunea socială şi educativă a muzeului, în special pentru o asimilare solidă a trecutului național. Se remarcă inexistența utilizării termenului de civilizație românească.

Un alt articol pentru cotidianul „Tribuna" evidenția, de această dată şi rolul de coagulant ştiințific al M.T.P., atât pentru specialiştii români cât şi pentru cei străini. Un exemplu de emulație ştiințifică oferit de articol, invoca colocviul internațional din anul 1966, care, la rândul său, pe lângă clarificările planului tematic a generat apariție primului număr al publicației bilingve „Cibinium". De asemenea, activitatea de îmbogățire a colecțiilor muzeale, prin cercetări şi achiziții din comunitățile studiate era adusă în atenția publicului ştiințific dar şi a celui vizitator, evident, tot prin prisma

---

[38] Cornel Irimie, (coord.) *Muzeul Brukenthal. Mic ghid Turistic*, Sibiu, 1971, pp. 9-25, passim.

[39] Ştefan Palada, *Monumente de cultură populară din județul Gorj în Muzeul Tehnicii Populare* (material pentru ziarul „Tribuna") în A.Ş a Muzeului ASTRA, Fond S. „C. Irimie", dos. 85, 1970, f. 2.

[40] *Idem*, *Din activitatea Muzeului Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului* (material de presă pentru oficiosul P.C.R. Braşov, „Drum Nou") în A.Ş a Muzeului ASTRA, Fond S. „C. Irimie", dos. 98/1971, f. 21.

[41] *Idem*, *Noutăți în Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului* (material pentru ziarul „Drum Nou") în A.Ş CNM ASTRA, F. S. „C. Irimie", dos. 98/1971, f. 26.

https://biblioteca-digitala.ro

informărilor de presă[42]. Informații despre evoluția muzeului din Dumbrava Sibiului se orientau şi către mediile sindicale comuniste, fiind subliniată importanța spațiului muzeal pentru destinderea şi promenadele reprezentanților „clasei muncitoare". În consecință revista „Munca" publica informări, corespondență de presă, vizavi de mişcarea muzeistică sibiană.

O atenție sporită se acorda prezentării patrimoniului muzeal, în limba minorității germane şi maghiare (termenul consacrat în epocă fiind acela de minorități conlocuitoare), tocmai acesta fiind faptul determinat pentru publicarea unor materiale de presă în revistele „Neuer Weg"[43] şi „Forschungen zur Volks- und Landeskunde"[44], prima revistă fiind tribuna de propagandă a Secției C.C. al P.M.R./P.C.R., adresată minorității germane din România, cea de a doua, fiind tocmai o revistă academică a Institutului Academiei Române de la Sibiu. Un astfel de articol amplu era elaborat pentru cotidianul „Neuer WEG" de către C. Irimie; se remarcă multitudinea detaliilor etnografice şi cele de istorie a tehnicii dar sunt vizibile şi cele din sfera conceptului, deja modern, de marketing şi de propagandă culturală. Autorul punctează şi faptul că muzeul va ilustra în mod temeinic şi aspectele de istorie a tehnicii ce caracterizau existența seculară a minorității germane din România.

Câteva concluzii

Printr-o susținută şi diversă activitate publicistică, Irimie şi colaboratorii săi muzeali ofereau permanent autorităților decidente ale perioadei, argumente ştiințifice şi organizatorice ce susțineau importanța fundamentării şi consolidării noului Muzeu al Tehnicii Populare.

Dincolo de exigențele impuse de ideologie, articolele şi creațiile de presă ale lui C. Irimie şi a specialiştilor M.T.P., se delimitau de tirade propagandistice, insistând pe reliefarea adevărului ştiințific. De asemenea, în bună măsură, presa locală şi regională, culturală sau politică a relatat corect şi coerent etapele dezvoltării expoziției în aer liber. Publicațiile

---

[42] *Idem, Noi valori etnografice al muzeul Brukenthal* în A.Ş a Muzeului ASTRA, Fond S. „C. Irimie", dos. 98/1971, f. 34.

[43] William Totok, *Germanii din Romania între nazism şi stalinism*, în „Observator cultural", nr. 198 din 9 decembrie, 2003, p. 4. „Neuer Weg" (în română *Drum Nou*) a fost un cotidian central de limba germană, finanțat de stat, care a apărut în România în perioada 1949-1992, fiind destinat minorității germane din România. Editarea ziarului „Neuer Weg" a fost inițiată în 1949 de Comitetul Antifascist German. Primul număr a apărut în 13 martie 1949. Ziarul apărea de şase ori pe săptămână. La sfârşitul anilor 1950 şi în anii 1960, tirajul era de circa 60.000 de exemplare. Apogeul l-a atins tirajul în 1964, cu 80.000 de exemplare. Misiunea politică principală a ziarului era atragerea cititorilor spre edificarea unei societăți socialiste. Ziarul era direct monitorizat de *Direcția de Presă a Comitetului Central al P.C.R.* şi, la fel cu toate celelalte publicații, era supus cenzurii. Redacția avea sediul în Bucureşti, cu reprezentanțe în unsprezece oraşe ale României.

[44] Fiind una dintre cele mai importante publicații culturale din mediul minorității germane, apariția revistei ştiințifice a fost amânată până în iunie 1957, iar primul număr a văzut lumina tiparului în 1958. Astfel, „Forschungen zur Volks-und Landeskunde" devenea singura şi unica revistă în limba germană a Academiei Republicii Populare Române.

https://biblioteca-digitala.ro

periodice cu specific cultural, între care un rol determinant îl avea revista Cotidianul au putut disemina, în mediile academice ale anilor '60, '70 rezultate ale cercetării etnologice care au constituit baza teoretică a tematicii muzeale.

Relația cu presa, gestionată extrem de constructiv de către Cornel Irimie a putut permite reliefarea multor elemente ce defineau instrumentele şi conținuturile ce defineau metodologia ştiințifică aplicată de echipele muzeului sibian.

Promovarea imaginii externe a muzeului din Dumbravă, deopotrivă a patrimoniului material-tehnic s-a realizat prin intermediul relațiilor publicistice cu revista de propagandă externă „Tribuna României"; articolele-interviu scrise de Cornel Irimie, ilustrau cele mai importante achiziții patrimoniale dar şi investigațiile etnologice ce au stat la baza dezvoltării sectoarelor tematice. La fel de accentuată de către materialele de presă este şi dimensiunea educațională a instituției muzeale, fiind prezentate viziuni de pionierat cu privire la rolul educației, în raport cu „masele". În subtextul materialelor de presă elaborate de C. Irimie este evidentă şi reabilitarea limbajului sociologic de tip *gustian,* fapt de pionierat în contextul cultural al perioadei la care ne raportăm.

Publicistica specialiştilor din cadrul Muzeului Tehnicii Populare în general şi discursul de presă a lui Irimie, în special, reprezintă un subiect cu amplu potențial de explorare ce va fi dezvoltat în sinteze viitoare.

Listă de abrevieri

Arhiva Ştiințifică a Muzeului ASTRA	A. Ş., Muzeul ASTRA
Arhiva Ştiințifică a Muzeului ASTRA, Fond Special „Cornel Irimie"	A. Ş., Muzeul ASTRA, F. S. „Cornel Irimie"
„Buletinul Oficial"	B.O.
Dosar	D
Fond	F
Muzeul Tehnicii Populare	M.T.P.
Numărul	Nr.
Nota noastră	nn.
Partidul Muncitoresc Român	P. M. R.
Partidul Comunist Român	P.C.R.
„Revista Muzeelor"	R.M.
„Revista Muzeelor şi Monumentelor Istorice"	R.M.M.I.

Bibliografie

I.Surse edite şi inedite: documente de arhivă, colecții de presă.

Arhiva ştiințifică a Muzeului ASTRA, Sibiu;

1. Fond Istoricul Muzeului ASTRA, anii 1961-1979;

https://biblioteca-digitala.ro

2. Fond Revista „Cibinium" anii, 1966-1979;
3. Fond Special „Cornel Irimie", anii 1963-1980;
4. Colecția „Revista Muzeelor", anii 1963-1976;
5. Colecția „Tribuna României", anii 1967-1977;
6. Colecția „Contemporanul", anii 1963-1978;
7. Colecția „Tribuna", anii 1964-1978;

Arhivele Naționale Istorice Centrale, Bucureşti, Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român, anul 1967;

II.Studii şi articole în periodice

Bucur, Corneliu	*Cultura Populară din Bihor în Dumbrava Sibiului*, „Familia", nr. 9, 1973
Bucur, Corneliu, Ittu Ion	*Prin oaspeți despre Muzeul Tehnicii Populare*, „Tribuna Sibiului", nr. 1393, 1972
Chelcea, Ion	*O stână din Munții Apuseni plecă spre Sibiu*, „Magazin", nr. 632, 1969
Coman, Mihai	*Muzeul Tehnicii Populare*, „Scânteia Tineretului", nr. 4569, 1983
Deleanu, Valer	*Mijloace de transport tradiționale*, nr. 5 ,1978
Gangolea, Cornelia	*Noutăți la Muzeul Tehnicii Populare din Sibiu*, „Tribuna Sibiului", nr. 7843, 1982
Irimie, Cornel	*Muzeul ca instituție*, „Contemporanul", nr. 304, 1958
Irimie, Cornel	*Un muzeu în aer liber la Sibiu*, „Drum nou" (Braşov), nr. 4566, 1963
Irimie, Cornel	*Şase muzee fac cercetare împreună*, „Contemporanul", nr. 45, 1965
Irimie, Cornel	*O premieră muzeală*, „Flacăra Sibiului", 3367, 1966
Irimie, Cornel	*Conservarea patrimoniului cultural, muzeele în aer liber*, „Contemporanul", nr.5, 1968
Irimie, Cornel	*Un muzeu îşi defineşte profilul*, „Astra", nr. 11, 1968
Irimie, Cornel	*În pregătire la Gottingen. Filme etnografice şi folclorice româneşti*, „Contemporanul", nr, 40, 1969
Irimie, Cornel	*Muzeul din Dumbrava Sibiului*, „Astra" (Braşov), nr. 10, 1967
Irimie, Cornel	*Despre Muzeul național al tehnicii populare din Dumbrava Sibiului*, „Munca", nr. 6643, 1969
Irimie, Cornel	*Artă şi meşteşug milenar. Muzeul Tehnicii Populare*, „Arcade", nr. 2, 1971
Irimie, Cornel	*O lecție de istorie şi iscusință*, „Transilvania", nr. 5, 1978
Irimie, Cornel	*Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului*, „Revista muzeelor şi monumentelor", Seria Muzee, nr. 5, 1981
Irimie C., Necula M., Popa C.	*Muzee etnografice în aer liber din România*, ghid pliant, „Transilvania", Sibiu, 1976
Irimie, Cornel, Stoica Georgeta	*Rolul muzeelor în promovarea colaborării internaționale pe plan politic şi cultural*, „Revista Muzeelor şi Monumentelor", nr. 7, 1978
Petrescu, Paul	*Muzee etnografice în aer liber*, „Contemporanul", nr. 30, 1964
Petrescu, Paul	*Un muzeu al creației populare* „Contemporanul", nr. 40, 1964
Petrescu, Paul	*Muzee etnografice în aer liber*, „Arta plastică", nr. 11, 1966

https://biblioteca-digitala.ro

ETNOGRAFIA OLTENIEI ÎN COLECȚII MUZEALE: STUDIU DE CAZ - MUZEUL NAȚIONAL AL SATULUI “DIMITRIE GUSTI”

Georgiana Onoiu

The etnography of Oltenia in museum collections: A case study – The National Village Museum Dimitrie Gusti Romanian folk art is all encompassing, bringing together elements from all its fields. Effervescence that was formed and perpetuated makes us believe that currently has the necessary resources to recreate itself. Ceramics, folk apparel, ahitecture, carpets, textiles, wooden objects, metal processing have their own story and individuality in Oltenia ethnographic itinerary. Heritage collections and permanent outdoor exhibition of the National Village Museum "Dimitrie Gusti" host about 60,000 objects, of which more than 5,000 are folk art of Oltenia. A brief foray into the collections will bring into focus the history of representative pieces that speak of a place.
Keywords: Oltenia, museum, heritage, collections, history
Cuvinte cheie: Oltenia, muzeu, patrimoniu, colecții, istorie.

Arta populară creează obiecte necesare vieții şi îşi culege sursele de inspirație artistică din mediul social şi natural înconjurător. Adăpostul şi construcțiile anexe, mobilierul şi echipamentul casei, îmbrăcămintea şi uneltele de muncă, obiectele de cult şi cele legate de obiceiuri şi credințe, aparțin artei populare întrucât nu sunt produse numai pentru uzul practic şi pentru mânuire, ci provoacă, în acelaşi timp, plăcere estetică prin forma, prin culoarea şi prin decorația lor[1].

Lume a creației, credințelor şi simbolurilor, Oltenia îşi desăvârşeşte arealul prin mărturii ale ataşamentului şi străvechii moşteniri. O moştenire pe care are datoria s-o conserve, expună şi să o înțeleagă, iar înțelegerea vine din stăpânirea mentalităților unui spațiu de referință al României. Acest loc a atras prestigioşi cercetători sau de aici şi-au tras seva artişti de renume dintre care îi amintim pe sculptorul ale cărui nume şi operă fac înconjurul lumii: Constantin Brâncuşi, sau pe Maria Tănase, ale cărei cântece, venite din stratul arhaic al culturii tradiționale, sunt aproape imnuri astăzi, la centenarul naşterii sale.

Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti” din Bucureşti a întreprins, atât pentru crearea „satului de la Şosea”, cât şi pentru formarea şi completarea colecțiilor de patrimoniu, o succesiune de cercetări de teren în Oltenia. Aminteam, într-un articol anterior al aceleiaşi publicații, campaniile de cercetare ale savantului Dimitrie Gusti la Goicea Mică, județul Dolj şi Runcu, județul Gorj. Fondul de imagini din respectivele campanii, aflate în arhiva instituției, imortalizează prezența şi activitatea echipelor monografice

---

[1] Focşa, Gheorghe, *Omamentica populară din județul Gorj,* în Studii şi cercetări, Întreprinderea Poligrafică, „Grafica Nouă”, Bucureşti, 1970, p. 193.

https://biblioteca-digitala.ro

în teren. Casa Goicea Mică, jud. Dolj, casa Curtişoara, jud. Gorj, bordeiele Drăghiceni, jud. Olt şi Castranova, jud. Dolj, biserica Timişeni, transferată în anul 2002, moara Plavişeviţa, jud. Mehedinţi sau Fântâna cu cai Lădeşti, jud. Vâlcea, sunt dovezi arhitecturale în sectorul vizitabil al instituţiei noastre. În cadrul sectorului sud, în plină reorganizare, ce va întruchipa un centru comunitar, se află casele Beuran şi Ţicleni, ambele din jud. Gorj, precum şi atelierul de olărie Horezu, jud. Vâcea, prezent pe Aleea Meşteşugurilor.

Organizarea interioară a locuinţelor olteneşti, caracterizată prin simplitate, poate fi definită ca un dialog armonios între mobilierul decorat cu motive geometrice, scoarţele colorate, obiectele din fier forjat, aramă sau elegantele forme ceramice, completate de piese textile, deoarece „avântul pe care îl ia creşterea viermilor de mătase, ca urmare a plantaţiilor de duzi făcută după 1920, duce şi la schimbarea materialelor de bază ... bumbacul este acum folosit pentru cearceafuri cu alesături dispuse pe una din laturi, pentru *mesele de ladă* cu care se acoperă teancul cu zestrea, pentru feţele de masă şi perdele"[2].

Colecţiile de patrimoniu ale Muzeului Naţional al Satului „Dimitrie Gusti" adăpostesc aproximativ 60.000 obiecte din toate zonele ţării sau din străinătate. Acestea se îmbogăţesc anual prin donaţii, achiziţii sau transferuri. Reprezentarea Olteniei în colecţii depăşeşte 5.000 de obiecte din diferite colecţii: Lemn, Metal, Scoarţe, Port popular, Textile, Obiceiuri, Religioase etc.

O mai atentă analiză va fi acordată colecţiei de port popular, cea mai cuprinzătoare, ce reuneşte obiecte de referinţă şi reprezentare zonală şi naţională. Vom prezenta, în cele ce urmează, analiza tipurilor de costum, aflate în colecţia de patrimoniu.

Costumul femeiesc de Gorj, format atât din cel *cu catrinţe pereche* cât şi din cel *cu vâlnic* sau *zăvelcă*, este alcătuit din cârpă de in sau bumbac (simple, ţesute în două iţe, decorate cu dunguţe dispuse la capete), cămaşă, catrinţele pereche (fâstâc în faţă şi cătrinţoi în spate), brâu şi brăciri, vestă şi haină decorată cu bârnaş şi opinci. Acestor două tipuri de costum li se adaugă, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cel schileresc, care aduce noi piese, precum: scurteica şi haina bogat decorate. În completare vine şi costumul ungurenesc, originar din Transilvania, cu piese în alb şi negru. Costumul bărbătesc se încadra celui cu căciulă rotată sau pălărie, cămaşă de bumbac până la genunchi, pantaloni (izmene de bumbac pentru vară şi cioareci pentru iarnă), brâu, vestă şi haină lungă de dimie cu găitane, opinci sau ghete. La acesta s-a adăugat şi a fost adoptat, ca port al zonei, costumul schileresc, deosebit croit şi ornamentat, cu căciula moţată, cămaşa de bumbac, pantaloni (nădragi), brâu, vestă, mintean şi ghete.

Costumul de Mehedinţi din cadrul colecţiei muzeului este alcătuit din acoperitori de cap (marame), cămăşi, vâlnice sau catrinţe perechi, brâu, bete şi încălţăminte. Peşchirul sau cârpa ţesută din fibre vegetale, ca

---

[2] Stoica, Georgeta, *Arhitectura interiorului locuinţei ţărăneşti,* Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii", Râmnicu Vâlcea, 1974, p. 56.

https://biblioteca-digitala.ro

principale piese de acoperire a capului, se regăsesc şi ele în patrimoniu, completate de *spelci* (specifice zonelor de nord şi est ale judeţului). Cămaşa de tip drept, încreţită la gât, decorată compact pe mânecă, *în tablă* (în sistemul altiţă, încreţ şi râuri), guler, piept şi, ceva mai aerisit, pe poale se regăseşte în toată Câmpia Dunării. Distincţia dintre cămaşa din zona de nord şi cea din sud se face la nivelul decorului şi al materialului, astfel, în timp ce, în primul caz, tipul caracteristic este cămaşa încreţită la gât, cu râuri late, dispuse pe piept şi decor compact pe mânecă (*blană nisipită*), în cel de-al doilea, cămaşa este dreaptă, cu pânză învărgată, iar ca material predomină borangicul. Vâlnicul de Mehedinţi prezintă două tipuri: primul, la care, ca particularitate, observăm prezenţa, pe fondul negru sau roşu, a unei benzi dispusă orizontal, numită *strază*, aşezată la poale, iar cel de-al doilea tip, vâlnicul ales, are vrâste înguste, prezente pe întregul piesei plisate. Cele două catrinţe (cea din faţă, numită *fâstâc* şi cea din spate, mai lată, *opregul îngust*) sunt alese în război şi au decor geometric sau, mai recent, floral. Brâul roşu strânge vâlnicul, iar pe deasupra lui se aşează betele. Ansamblul femeiesc este completat de ciorapi şi opinci. Costumul bărbătesc are în componenţa sa acoperitoarea de cap (căciula neagră de miel), cămaşa, pantalonii (cioarecii sau izmenele), brâul cu betele şi încălţămintea. Ca tip, cămaşa se încadrează celei drepte, doar în cazul celor mai recente intervine tipul cu platcă. Lungimea standard este până la nivelul gleznelor. Cioarecii, cu un croi relativ simplu, sunt discret ornamentaţi cu găitane la nivelul buzunarelor, tăieturilor din partea superioară şi la glezne. Vestele şi hainele sunt specifice abageriei olteneşti, în cadrul sumanului remarcându-se croiul dezvoltat şi decorul care urmează linia clinilor. Brâiele roşii, mai late, şi betele, mai reduse ca dimensiuni, decorate *în ochiuri*, fixează costumul. În picioare, peste ciorapi, bărbaţii poartă opinci.

Doljul este prezent în depozitele de patrimoniu prin două tipuri de port popular pentru ansamblul femeiesc: *cu vâlnic* şi *catrinţe pereche*. Cel dintâi costum este format din acoperitorile de cap (fesul, colţul de formă triunghiulară, peste care se aşează cârpa din fibre vegetale sau marama de borangic), cămaşa (dreaptă sau încreţită la gât, croită din pânza învărgată, ţesută cu borangic, decorată în sistemul *altiţă încreţ şi râuri*, pe piept şi poale, iar din punct de vedere cromatic, pe fondul alb, se completează tonurile de roşu, vişiniu, albastru, negru şi auriul din firul metalic, ce evidenţiază discret eleganţa pieselor), vâlnicul (ţesătură dreptunghiulară de lână neagră, roşu-vişiniu, rar galbenă, cu decor geometric, format din două foi; se observă influenţa costumului bulgăresc, motivul rezidând în faptul că vâlnicul este mai scurt, format din două foi cusute pe orizontală), brâul, betele şi opincile. La cel de-al doilea tip se remarcă prezenţa catrinţelor, numite local *prestelci*, purtate una în faţă şi cealaltă în spate, cu motive ornamentale mai late decât la vâlnic. Pe lângă tipurile menţionate, se adaugă *crăţana*, vâlnicul cutat mărunt. Brâul, mai lat, de culoare roşie, este completat de betele cu decor geometric dispus pe toată lungimea. Opincile completează ţinuta feminină. Simplu şi mai sobru faţă de vestimentaţia

https://biblioteca-digitala.ro

feminină, portul bărbătesc nu face, totuşi, notă discordantă. Ca mod de acoperire a capului, pentru vară se utilizează pălăria, iar pentru iarnă, căciula din blană de miel. dreaptă (cu guler tip bentiță şi mânecă largă) sau cea recentă, cu platcă (cu guler, mânecă încrețită la nivelul umerilor şi cu manşete), ambele lungi până la glezne, pantalonii (izmenele din pânză învărgată pentru vară şi cioarecii, cu croială cu *ghizde* în față), brâul *în coaste*, betele ornamentate geometric, vesta din aba şi opincile alcătuiesc, alături de haina albă din dimie sau cojoacele pentru vremea răcoroasă, ținuta bărbătească.

Portul de Romanați reprezintă, fără îndoială, tipul cel mai spectaculos de costum din Oltenia. Grija pentru executarea cât mai armonioasă şi deosebită a pieselor captează atenția, atât la nivelul croiului, cât şi al decorului. În alcătuirea *costumului femeiesc* intră acoperitorile de cap (reprezentate de fesul roşu, marama sau cârpa), cămaşa (încrețită la gât şi cea dreaptă; tonurile de vişiniu, firul metalic, discret şi rafinat dispus, se detaşează pe albul de fond al cămăşilor.) ori ia şi poalele, şorțurile pereche (boscelele, ornamentate pe orizontală cu motive geometrice cu unul până la trei *praguri*, sau prestelcile, ornamentate cu dungi verticale) sau vâlnicul (țesut, compus din două foi unite pe orizontală, cutat mărunt), brâiele (de două tipuri: cel vechi, pe fond roşu, numit şi *mocadin* şi cel de tip mai nou, pe fond bleumarin, având ca etnotermen *brânelul*), betele şi opincile. Remarcabil în completarea acestui costum este cojocul rotat, cu nenumărați clini, care creează faldurile bogate, prezent în vestimentația mirilor şi componentă în dota viitoarei neveste. Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti" deține trei cojoace rotate de mireasă. În *portul bărbătesc,* de o reală importanță sunt pieptarele sau cojoacele cu decoruri de rozete şi detalii de broderie la finisarea clinilor.

Costumele femeieşti din Olt adună în componența lor acoperitorile de cap (tulpanul şi cârpa de bumbac sau borangic), cămaşa, şorțurile pereche (zăvelci în Olt, catrințe în Slatina şi boscele în zona Romanațiului), betele țesute în două ițe şi decorate „în ochiuri, romburi sau linii şerpuite", podoabele, şubele şi cojoacele pentru vremea rece şi încălțămintea, reprezentată de ciorapi, tusluci şi opinci. Cămăşile drepte sau cu platcă, purtate îndeosebi de femeile în vârstă, se adaugă, ca tip zonal, celor încrețite, specifice pe întreg ținutul Oltului. Ca ornamentație, se încadrează celor cu altiță, încreț şi râuri, decorul intervenind şi la linia foilor, numit *cheițe*. Apariția mărgelelor pe cămăşile olteneşti este încadrată la sfârşitul secolului al XIX-lea. Tot în decor se remarcă şi prezența fluturilor (paiete). Din punct de vedere cromatic, amintim bleumarin, roşu, negru, verde. În perioada interbelică, a apărut tipul mai recent, cu ie şi poale separate. Zăvelcile sunt piese de formă dreptunghiulară, țesute în război în patru ițe. Ornamentele executate în tehnica năvădelii cu bumbac sunt deosebite şi în cadrul zonei aducem în discuție zăvelca vânătă, cu ornamente verticale, delimitate de puncte *în cruce,* prezente pe toată suprafața piesei, realizate din fir argintiu. Zăvelcile *cu praguri*, cu ornamente geometrice din lână, au

https://biblioteca-digitala.ro

fost prezente în costumul de Olt până în preajma Primului Război Mondial. În perioada interbelică au apărut, ca influență din zona Vâlcei, preluată la rându-i de la Sibiu, zăvelcile din catifea neagră, decorate cu fluturi şi mărgele. Se adaugă aici zăvelcile de mireasă, albe, cu urzeală şi băteală de bumbac, decorate cu fir subțire argintiu, fixate în talie de betele țesute. În cadrul vestimentației de iarnă, apare şuba, cu găitane negre, fine. Pieptarul cu decor policrom, din irhă şi cosoaie din lână, domină suprafața pieptilor şi a spatelui. Portul bărbătesc, mai simplu, reuneşte pălăria din fetru sau din paie pentru vară şi căciula din blană de miel pentru iarnă, pantalonii (cioarecii albi, din dimie), cămaşa lungă până la genunchi (dreaptă sau cu platcă), chimirul sau betele. La îmbrăcămintea groasă amintim laibărul, realizat din blană, fără mâneci, încheiat în față, cu copci, decorat cu blăniță de miel la răscroiala mânecilor şi la buzunare şi rozete executate în tehnica locală a cosoaielor, intercalate de broderii cu lânică policromă.

Vâlcea prezintă, în cadrul costumului femeiesc, două tipuri definitorii: cel dintâi, cu două catrințe (zăvelci), urmat de cel cu vâlnic, denumit local opreg. În compunerea portului intră: îmbrăcămintea capului (tulpane, peste care se pune cârpa sau căpătâiul şi marama de borangic), cămaşa încrețită la gât, cu mânecă largă şi lungă, zăvelcile pereche (țesute scorțeşte, compact, de culoare roşie care se poartă în spate şi zăvelca ce se poartă în față, specială, decorată prin cusătură cu alb), vâlnicul (descris prin uniformitate de structură şi ornamentație, cu dimensiuni mari şi decor alcătuit din vrâste, adică linii fine, colorate în negru, alb, galben, pe fondul roşu-închis al câmpului), care, în unele cazuri, este combinat cu o zăvelcă în față, brâul ales în război, betele cu mărgele pe margini, pieptare, haine din dimie pentru iarnă şi opinci. Costumul masculin aduce în discuție căciula sau pălăria, cămaşa, pantalonii (cioarecii sau izmenele), brâul cu betele, vesta şi opincile.

Neobositul drum al lutului şi literatura populară pe tema celui ce ne însoțeşte de la naştere până la moarte, dă prin arta populară forme de un mare rafinament, recognoscibile în întreaga țară. De departe, cel mai cunoscut şi cel mai activ centru de ceramică rămâne Horezu, jud. Vâlcea. Nu mai prejos se regăsesc, în țară şi în colecțiile Muzeului Satului din Bucureşti, ceramica de la Vlădeşti, jud. Vâlcea, cea de Oboga, jud. Olt (farfurii, ulcioare de nuntă, ploşti etc.), de la Găleşoaia sau de la Glogova, jud. Gorj, centrul de la Şişeşti, jud. Mehedinți etc. Formele caracteristice sunt în legătură directă cu funcția, de aceea întâlnim: strachine şi blide (taiere), farfurii, ulcioare pentru apă, oale pentru preparat mâncare sau de dus la câmp, borcane pentru untură sau conserve de iarnă, căni, ceşti, ghivece (sacsâie) şi altele. Simbolurile ce decorează ceramica de Oltenia duc cu gândul la credințe străvechi, definind astfel o lume de idei, semne şi însemne.

Colecția de scoarțe, publicată aproape integral, cuprinde diferite țesături, de la velințe, „cioltare”, căpătâie şi până la covoare. Dintre toate categoriile, scoarțele sunt piesele de cea mai mare importanță, menționate

https://biblioteca-digitala.ro

încă din secolul al XVIII-lea în foile de zestre. Reale opere de artă, rod al imaginației, măiestriei și renumelui zonei, ele sunt „tablouri" cu diferite teme, reușind, în chip admirabil, să aducă împreună motivele vegetale cu cele zoomorfe și antropomorfe. Perioada de dezvoltare a meșteșugului covoarelor este reprezentată de secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, ce „coincide cu dezvoltarea artelor decorative din timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu și al Cantacuzinilor"[3]. Această îndeletnicire s-a dezvoltat în atelierele de pe lângă curțile domnești și boierești, unde se lucrau covoare în gherghef. Centrele de la Horezu sau de la Târgu Jiu sunt cunoscute pentru țesutul covoarelor.

Bogăția tradițiilor și obiceiurilor oltenești a făcut ca, elemente utilizate în cadrul acestora să fie, peste timp, dovezi certe ale unor preocupări deloc de neglijat în domeniul culturii materiale sau a celei spirituale. Ouăle încondeiate de la Oboga, jud. Olt, pe fond negru, cu scene biblice, heruvimi sau alte motive, cum ar fi coada de păun, mărgăritar, șarpele, heruvimul, peștele, fierul plugului etc., sunt prezente în colecția de Obiceiuri, cele mai multe fiind realizate de meșterul Constantin Diaconeasa și de fiul acestuia, Tudor Diaconeasa. În cadrul aceleiași colecții, găsim și piese-costum, utilizate de călușari.

Arta lemnului s-a dezvoltat într-o „uimitoare diversitate de forme și de motive decorative populare, în realizări artistice mai bogate și mai variate decât în oricare altă regiune a țării"[4]. De la linguri, căuce și până la piese de mobilier, cu ornamente scrijelite, dăltuite sau incizate, colecția de Lemn sau ansamblurile arhitecturale din Muzeul Satului oferă pagini de istorie în domeniul artei populare.

Analiza artei populare oltene, prezentă în colecțiile de patrimoniu din cadrul Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti", nu este nici pe departe exhaustivă, fiecare colecție și obiect în parte necesitând o analiză riguroasă, ambiționându-ne să reluăm cercetarea muncii unor creatori, puși în slujba culturii populare, a gândirii și a credințelor unui colț de străveche tradiție!

Bibliografie

Formagiu, Hedwig Maria — *Portul popular din România*, Editura Muzeului de Artă Populară al Republicii Socialiste România, București, 1974.

Muzeul Satului — *Studii și cercetări,* Întreprinderea Poligrafică, „Grafica Nouă", București, 1970, pag. 193.

Nicolescu, Corina — *Istoria costumului de curte în țările române. Secolele XIV - XVIII*, Editura Științifică, București, 1970.

---

[3] Stoica, G., Horșia, O., *Meșteșuguri artistice tradiționale,* Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 96

[4] Focșa, Gheorghe, *Ornamentica populară din județul Gorj,* în Muzeul Satului. Studii și cercetări, Întreprinderea Poligrafică, „Grafica Nouă", București, 1970, p. 197.

https://biblioteca-digitala.ro

Niculescu-Varone, G. T. — *Costume naționale din România reîntregită,* Editura Universul, Bucureşti, 1937

Oprescu, George — *Arta țărănească la români*, Editura Națională, Bucureşti, 1922

Oprescu, George — *Probleme româneşti de artă țărănească*, Editura Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Bucureşti, 1940.

Secoşan, Elena, Petrescu, Paul — *Portul popular de sărbătoare din România*, Editura Meridiane, Bucureşti,1984

Stahl, Henri H — *Eseuri critice. Despre cultura populară românească*, Editura Minerva, Bucureşti, 1983.

Tzigara-Samurcaş, Alexandru — *L'art paysan en Roumanie*, Editura Socec, Bucureşti, 1931

Ştergar, Țara Loviştei, MS 19802

Batistă, Țara Loviştei, MS 19875

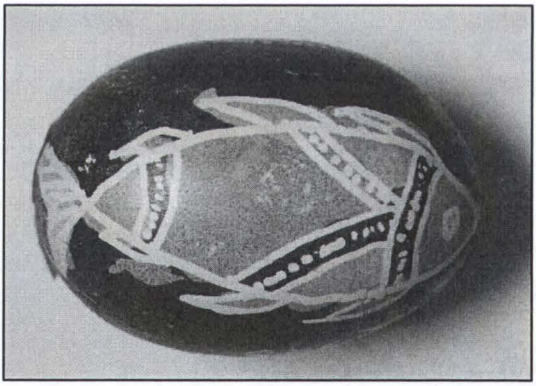

Ou incondeiat, Oboga, Olt, MS 48213

https://biblioteca-digitala.ro

Port bărbătesc din Gorj

Port femeiesc din Gorj, cu catrințe pereche

Port femeiesc din Mehedinți, cu vâlnic decorat cu „tel”

Port bărbătesc de vară, jud. Dolj

https://biblioteca-digitala.ro

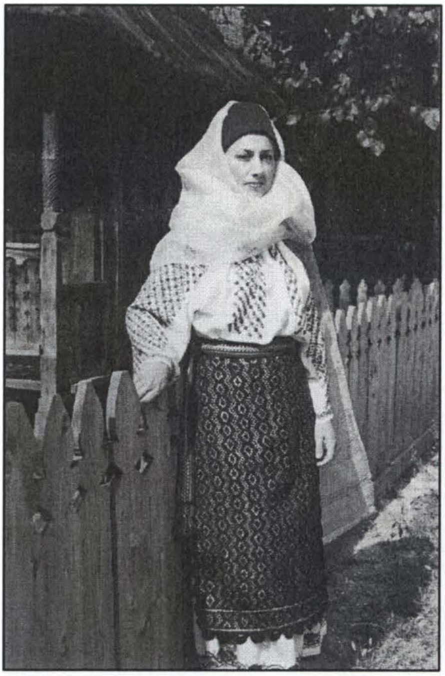

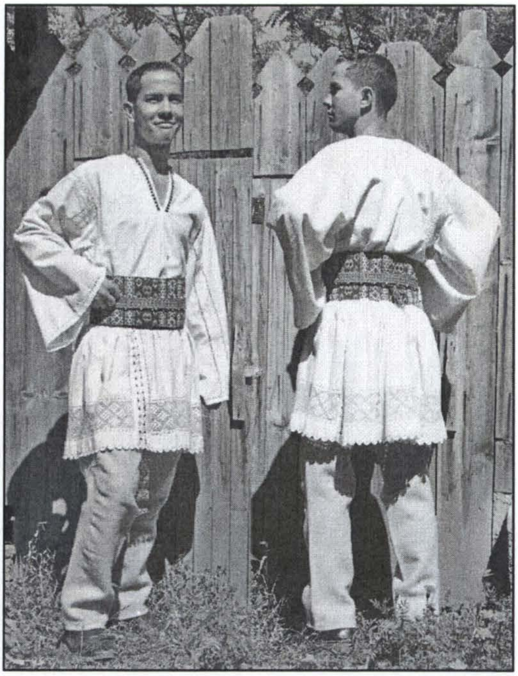

Femeie în port de sărbătoare, jud. Olt

Port bărbătesc, jud. Vâlcea

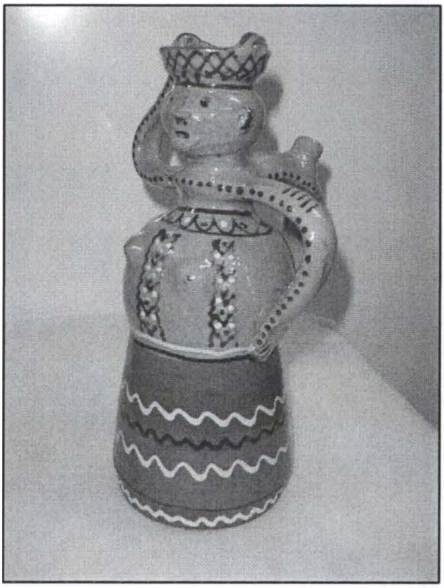

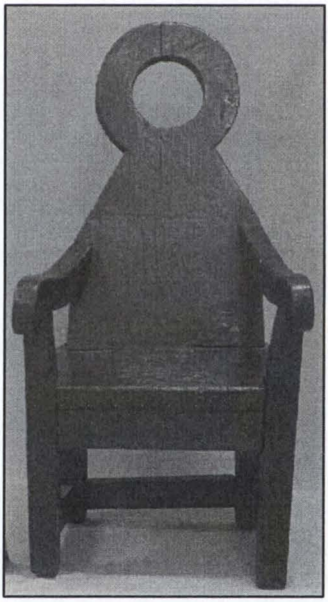

Ulcior antropomorf, Oboga, jud. Olt, MS 44776

Scăunel, Ceauru, jud. Gorj, MS 4797

https://biblioteca-digitala.ro

Scoarță, jud. Gorj, MS 14741

https://biblioteca-digitala.ro

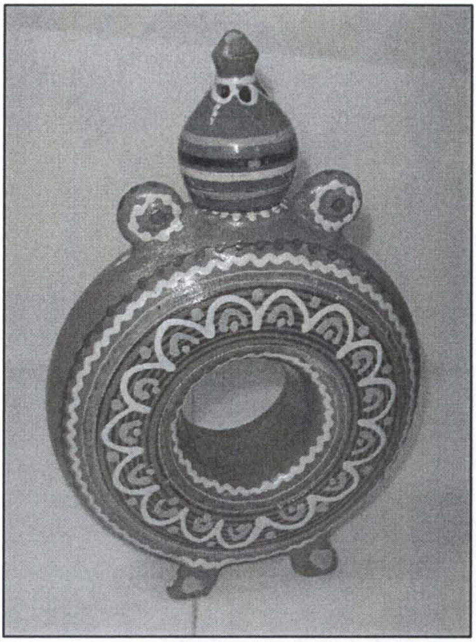

Ploscă-inel, Oboga, jud. Olt 44897

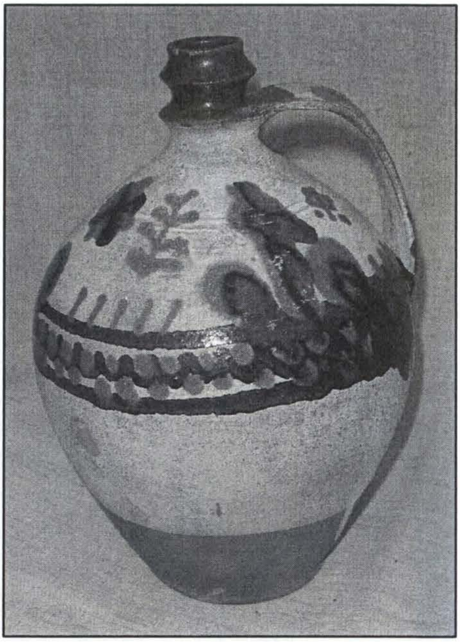

Ulcior, Vlădeşti, jud. Vâlcea, MS 91042

Covor, jud. Olt, MS 55994

https://biblioteca-digitala.ro

VALORIFICAREA COLECȚIILOR MUZEALE. CATALOAGE DE COLECȚIE.

Maria Vasinca Hadiji

Capitalization of museum collections. Collection catalogues. Within Banat Village Museum there is a collection of Banat finery and jewelry. We are talking about dozen of pieces of patrimony with a documentary and artistic value which imposed the apparition of a catalogue achieved under special graphic conditions, bilingual in order to promote the values of Banat patrimony to a wider public. The catalogue entitled: *Sign and Symbol. Banat finery (I) Ceremonial finery* proposing the presentation of ceremonial pieces (used in wedding and funeral ceremonials – two essential stages from man's life) following that in the future in another catalogue to be included the festive pieces existing in the finery collection of Banat Village Museum. Ceremonial finery, "opreg" with tassels, "conciu" with all his variants and not least the bridal crown ("*mununa*") represents the object of this catalogue, which consists of a number of 25 pieces. Another valuable collection is the one of pottery, consisting of over 2000 ceramic crockery belonging to the pottery centers of Banat which existed at a certain time (Biniş, Potoc, Socolari, Slatina–Nera, Sasca Romană, Lăpuşnicul Mare, Moceriş, Curtea, Lugoj, Jupaneşti, Romaneşti) as well as from the pottery centers neighboring to Banat such as Birchişul, Lipova, Bacaul de Mijloc and Siseşti. The object of the catalogue entitled by us: *Jupăneşti Pottery (I) Ritual Pottery,* is represented by Jupăneşti pottery with ritual character, used in burial practices, pottery reduced as variety and even as circulation, because the ritual vessel is used only for one sense and for a long period of time, talking even about its preservation and its transmission from one generation to another.The catalogue of the pieces consists of a number of 26 ceramic crockery (respectively, 25 glazed and unglazed pots (*jugs for alms*) and a censer.The second volume of the catalogue in discussion: *Jupâneşti Pottery (II) Common household pottery. Vessels of great capacity,* which makes the object of the C category in which are divided the ceramic vessels respectively, vessels for preparing the food. The pots for feasts, the great pots and the boilers for boiling plum brandy) represent the object of the catalogue which consists of a number of 15 pieces.

Key words: banat finery, *opreg, conci,* ritual pottery,common household pottery
Cuvinte cheie: podoabe bănățene, opreg, conci, ceramică rituală, ceramică de uz comun

Odată integrat unei colecții muzeale, obiectul încetează de a mai trăi izolat, fiind scos din anonimat, integrat într-un sistem de raporturi, clasat şi catalogat după anumite criterii.

Dincolo de sarcinile muzeografice, care includ şi munca de catalogare şi prezentare către publicul larg a patrimoniului stocat, punerea în

https://biblioteca-digitala.ro

circuitul ştiinţific a unor mărturii, a unor elemente de civilizaţie, reprezintă în paralel cu adunarea lor în colecţii închegate, o problemă de strictă acutualitate, mai ales când avem de-a face cu elemente de civilizaţie aparţinătoare *discretei* lumi ţărăneşti, o lume aflată într-o disoluţie accentuată şi care în afara acestor mărturii materiale şi a unor mărturii de natură orală, lasă în general puţine documente, despre ea însăşi. Aşadar, publicarea unor cataloage şi repertorii este pe deplin justificată Dată fiind rapida dezvoltare a tehnicii şi a gândirii ştiinţifice, cercetarea obiectelor de muzeu este concepută şi organizată astăzi diferit faţă de trecut, deoarece principiul cercetării intrerdisciplinare este aplicat astăzi nu numai în prezetarea bunurilor culturale, dar mai ales în studierea lor iar precizia, clasificarea şi sistematizarea datelor obţinute, după criterii riguroase, caracterizează noua direcţie de cercetare în muzeele contemporane.

Fişa ştiinţifică nu reprezintă o descriere fotografică a obiectului, conţinutul ei este sinteza tuturor datelor necesare pentru a determina exact data, provenienţa şi stilul unui obiect, devenind un preţios instrument de lucru şi joacă rolul esenţial în cercetarea patrimoniului muzeal, ca şi în clasificarea, organizarea şi catalogarea colecţiilor.

Chiar dacă s-a elaborat de către ICOM o fişă de evidenţă folositoare în mod deosebit muzeelor judeţene şi orăşeneşti din ţara noastră, noul tip de fişă polivalentă însumând într-un tot unitar sinteza datelor din celelalte fişe (fişa ştiinţifică, fişa de sănătate, fişa de evidenţă) fiind mult mai completă decât fişa inventar sau inventarul folosit obişnuit în evidenţa muzeelor noastre şi oferind clar imaginea patrimoniului muzeal sub multiple aspecte, totuşi ea nu înlocuieşte fişa ştiinţifică şi de sănătate.

Fişa ştiinţifică reprezintă temeiul pentru realizarea celorlalte tipuri de fişe totodată, ea scoate obiectul din anonimat, constituind baza pentru realizarea expoziţiilor, redactarea diferitelor cataloage (catalog de colecţie cu caracter ştiinţific, catalog sumar de largă popularizare, catalog de expoziţie etc.) şi de asemenea contribuie la realizare repertoriilor sau corpus-urilor de monumente şi obiecte, întocmite pe plan regional, naţional sau internaţional iar în activitatea de catalogare două probleme de ordin metodologic se impun a fi în primul rând rezolvate: cea a întocmirii fişei ştiinţifice de obiect şi a fişei de catalog, cu alte cuvinte a stabilirii şi respectării unor criterii riguroase de clasificare, de tipologizare, pe baza cărora să se facă ordonarea materialului, într-o succesiune logică, ştiinţifică.

Fişa de catalog trebuie să includă un număr de parametri obligatorii care se impun a fi urmăriţi în cercetarea fiecărui obiect, care să permită încadrarea obiectului respectiv într-o serie tipologică bine definită şi în acelaşi timp să-l individualizeze în cadrul acestei serii

Importante într-o clasificare sunt următoarele criterii:

1.Material; 2. Tehnică; 3. Funcţia obiectului; 4. Cronologie; 5. Aria geografică; 6. Tematică sau iconografie; 7. Valorea istorică sau artistică; 8. Starea de conservare.

https://biblioteca-digitala.ro

În cadrul Muzeului Satului Bănățean există o colecție de podoabe şi bijuterii bănățene. Este vorba de zeci de piese de patrimoniu cu o valoare documentară şi artistică ce impunea apariția unui catalog realizat în condiții grafice deosebite, bilingv pentru a promova valorile patrimoniului bănățean unui public cât mai larg.

Catalogul intitulat: *Semn şi Simbol. Podoabe bănățene (I) Podoabe ceremoniale* propunându-şi prezentarea pieselor ceremoniale (folosite in ceremonialurile de nuntă şi înmormantare – două etape esențiale din viața omului) urmând ca pe viitor într-un alt catalog să fie incluse piesele festive existente în colecția de podoabe a Muzeului Satului Bănățean.

Catalogul cuprinde o amplă introducere referitoare la elementele componente ale costumului popular cu un accent deosebit pus pe piesele de port şi de podoabă specifice Banatului. Elementele esențiale în tipologia costumului femeiesc din Banat şi totodată care fac diferența comparativ cu tipologia costumului popular din restul țării fiind opregul cu ciucuri, conciul cu toate variantele lui şi ceapsa.

Introducerea este structurată în două părți distincte :

I. Opregul - origine, denumire, răspândire, elemente componente, tehnici, caracteristici şi diferențieri zonale, semnificații; II. Găteala capului - origine, răspândire, elemente componente, tehnici, răspândire, evoluția gătelii capului în funcție de vârsta purtătoarei; Conciul şi variantele lui - origine, răspândire, elemente componente, tehnici, caracteristici şi diferențieri zonale.

Podoabele ceremoniale, opregul cu ciucuri, conciul cu toate variantele lui şi nu în ultimul rând cununa de mireasă (*mununa*) reprezintă obiectul catalogului de față, care cuprinde un număr de 25 de piese.

O altă colecție valoroasă este cea de ceramică, constând din peste 2000 de vase ceramice aparținând centrelor de olărit din Banat care au existat la un moment dat (Biniş, Potoc, Socolari, Slatina–Nera, Sasca Romană, Lăpuşnicul Mare, Moceriş, Curtea, Lugoj, Jupăneşti, Romaneşti) precum şi din centrele de olărit limitrofe Banatului cum ar fi Birchişul, Lipova, Bacaul de Mijloc şi Şişeşti.

Colecție care, considerăm că ar trebui valorificată şi în sensul editării unor cataloage de specialitate care să stea la dispoziția publicului avizat dar şi a publicului larg, cu atât mai mult cu cât meşteşugul olăritului începe să se stingă în Banat, aşa cum o demonstrează numărul mic de centre care au mai rămas active în această zonă.

Obiectul catalogului intitulat de noi: *Ceramica de Jupâneşti (I) Ceramica Rituală*, este reprezentat de ceramica de Jupăneşti cu caracter ritual, folosită în practicile de înmormantare, ceramică redusă ca varietate şi chiar ca circulație, deoarece vasul ritual este utilizat doar într-un singur sens şi o perioadă îndelungată de timp, putându-se vorbi chiar de păstarea lui şi transmiterea de la o generație la alta.

Catalogul cuprinde o introducere referitoare la caracteristicile olăritului în Banat, câteva date referitoare la ceramica de Jupâneşti (jud.

https://biblioteca-digitala.ro

Timiş) şi caracteristicile acesteia (unelte, tipuri de cuptoare, forme, funcţionalitate, tehnici de ornamentare şi dimensiuni)

Catalogul pieselor cuprinde un numă de 26 de recipiente ceramice (respectiv, 25 de ulcioare smălţuite şi nesmălţuite (*cănţi de pomeni şi tras apa la morţi*) şi un tămâielnic.

Cel de-al doilea volum al catalogului în discuţie : *Ceramica de Jupâneşti (II) Ceramică de uz comun. Vase de mare capacitate,* face obiectul categoriei C în care se împart vasele ceramice respectiv, vase pentru prepararea hranei, categorie care cuprinde: oale, cratiţe cu două torţi, vase de bătut untul, tăvi pentru friptură, vase de foarte mari dimensiuni folosite pentru fierberea mâncării în cantităţi mari, folosite la ospeţe, blide mari, utilizate la tăiatul porcilor şi nu în ultimul rând, în aceeaşi categorie putem încadra cazanele de fiert ţuică. Cele din urmă (oalele petru ospeţe, blidele mari şi cazanele de fiert ţuică) reprezintă obiectul catalogului ce cuprinde un numă de 15 piese. Pentru realizarea catalogului pieselor, am utilizat o fişă care cuprinde următoarele criterii, considerate de noi ca definitorii:

- Denumirea literară şi populară;
- Categorie;
- Stare de conservare;
- Loc de provenienţă;
- Loc de confecţionare;
- Datare;
- Materiale şi provenienţă;
- Tehnica şi uneltele folosite la confecţionare;
- Utilizare
- Frecvenţa în zonă;
- Descriere (formă, piese componente);
- Decor (motive, tehnică, dispoziţie);
- Cromatică;
- Dimensiuni;
- Circulaţia piesei (deţinători succesivi) şi regimul ei;
- Număr de inventar;
- Bibliografie.

Bibligrafie

*** — *Arta populară românească*, ed Acad. R. S. R., Institutul de Istorie a Artei, Bucureşti, 1969

Blaj V. — *Ceramica populară bănăţeană. Repertoriul meşterilor şi al centrelor rurale*, ed. Waldpress, Timişoara, 2004

Nicolescu C. — *Muzeografie generală,* Bucureşti, 1975

Ştefănescu B. — *Mobilier ţărănesc din Crişana*, Biblioteca Revistei „Familia", Oradea, 1997

https://biblioteca-digitala.ro

Vasinca Hadiji M. *Semn şi Simbol. Podoabe bănăţene (I) Podoabe ceremoniale,* ed. Cosmopolitan Art, Timişoara, 2010
Vasinca Hadiji M. *Ceramica de Jupâneşti (I) Ceramica Rituală,* ed. Eurostampa, Timişoara, 2011
Vasinca Hadiji M. *Ceramica de Jupâneşti (II), Ceramică de uz comun. Vase de mare capacitate*, ed. Eurostampa, Timişoara, 2011-2013

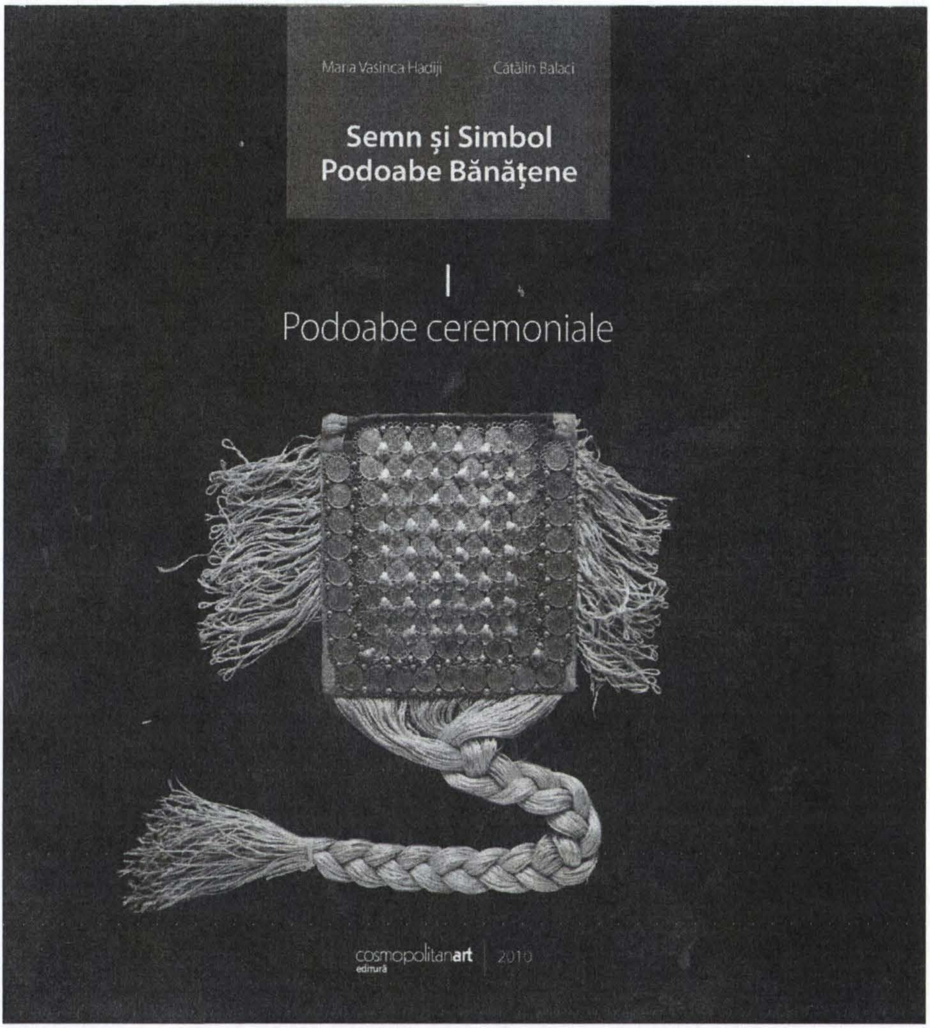

Copertă Catalog Semn şi Simbol. Podoabe bănăţene (I) Podoabe ceremoniale.

https://biblioteca-digitala.ro

Opreg pentru mireasă

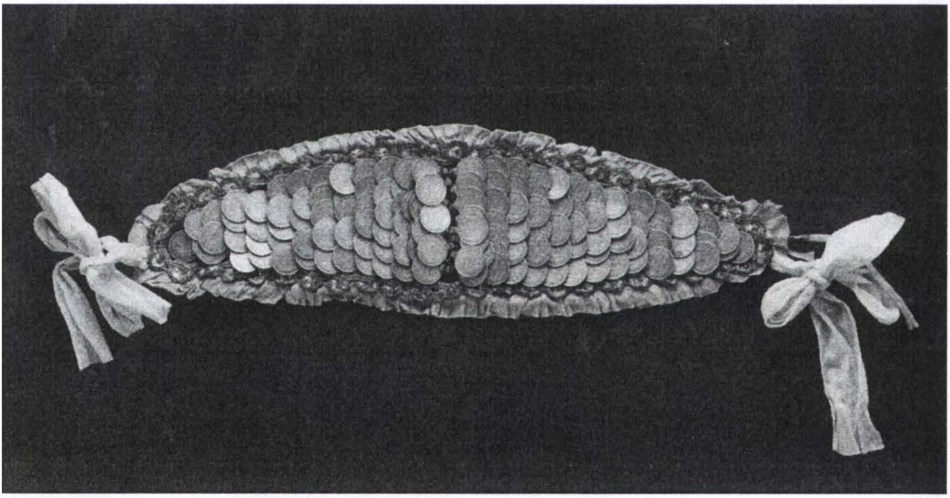

Găteala capului (partă cu bani).

https://biblioteca-digitala.ro

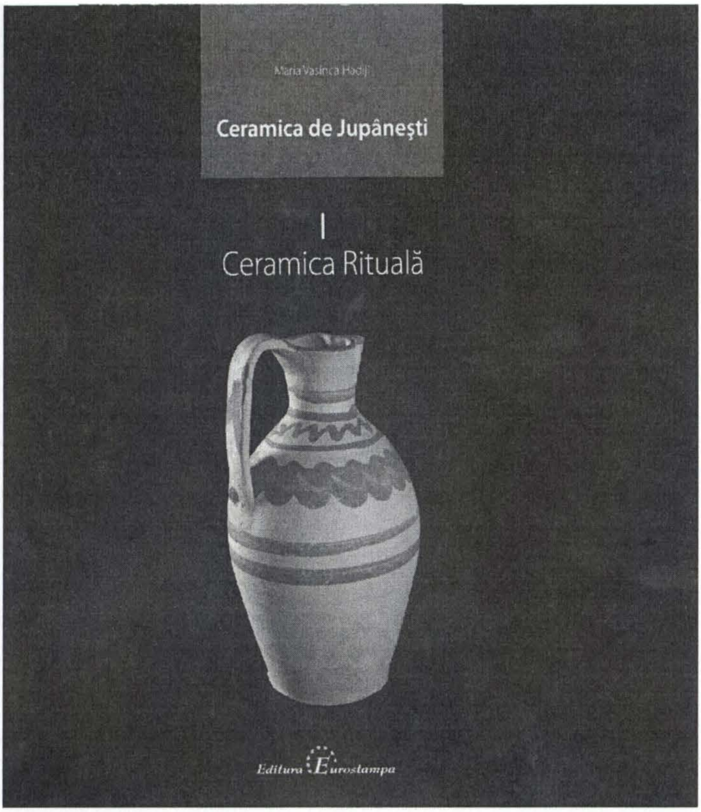

Copertă Catalog Ceramica de Jupânești (I) Ceramică Rituală

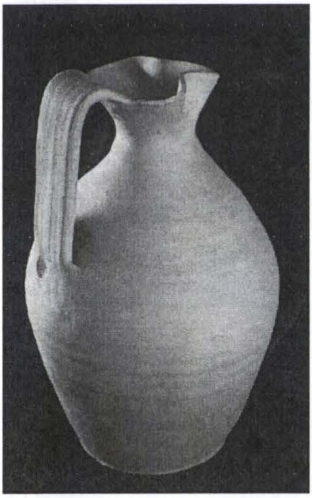

Vas ritual (ulcior)

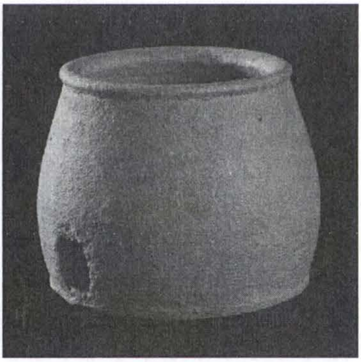

Vas ritual (tămâielnic).

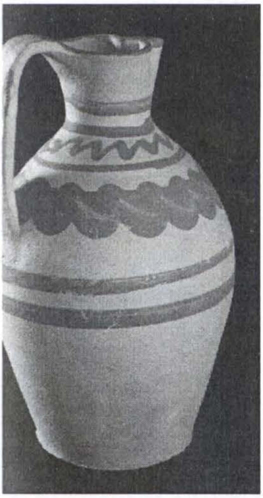

Vas ritual (ulcior)

https://biblioteca-digitala.ro

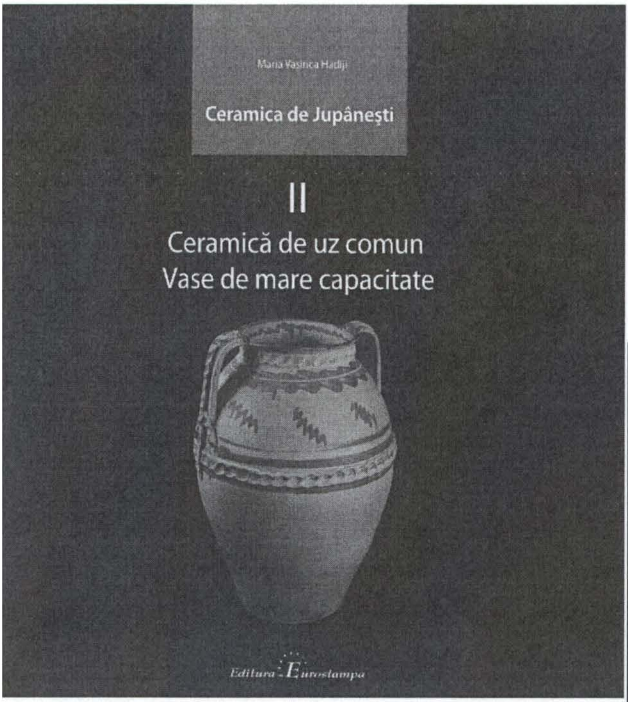

Copertă Catalog Ceramica de Jupâneşti (II).
Ceramică de uz comun

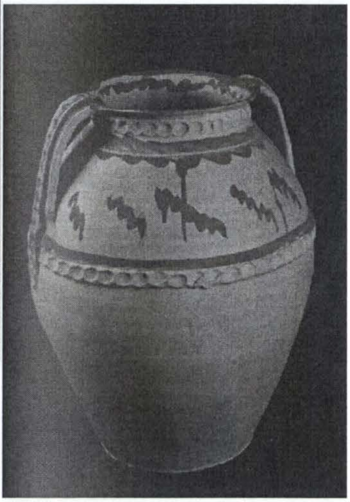

Oală nesmălțuită pentru ospețe

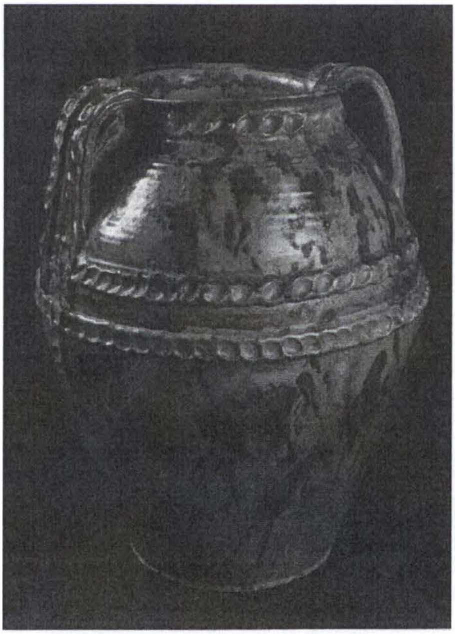

Oală decorativă smălțuită

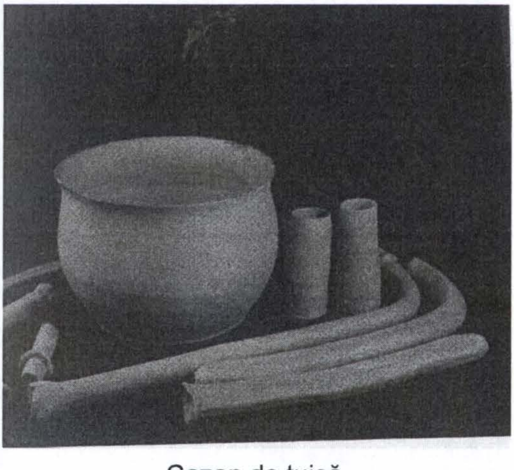

Cazan de țuică

https://biblioteca-digitala.ro

REALITĂŢI SOCIAL- ECONOMICE DIN OLTENIA INTERBELICĂ. ŞCOLILE DE UCENICI

Victor Albinel Firescu

Socio-economic facts of the interwar period in Oltenia. The apprentice schools After the instauration of royalty, Romania went through a modernising process, that peaked with whole territorial unity and the economic growth from the inter-war years.
From the context of deep social and economic changes we can not eliminate the social category of craftsmen.
Recruited from the peasants and formed in schools of arts and crafts they represented a progress factor in the following years too.
In the same time we can talk about the work force migration from the village to town.
Keywords: schools of arts, peasants, apprentices, modernization
Cuvinte cheie: şcoli de arte, ţărani, ucenici, modernizare

Terminologia utilizată în această privinţă nu are un caracter restrictiv. Problematica este extinsă şi nuanţată în funcţie de considerente de ordin istoric, socio-economic sau administrativ. Astfel, postulatele lui Stere privitor la o ţărănime „cuprinsă" prin intermediul relaţiilor cooperatiste, de la sfârşitul secolului al XIX-lea, precum şi teoriile lui Madgearu referitor la creditul agricol în contextul etapizării reformei agrare se suprapun în mod firesc unor evenimente istorice de amploare: instalarea prinţului străin, realizarea unităţii naţionale depline. Vorbim, aşadar, despre determinarea istorică, ceea ce presupune un proces îndelungat, nedefinit foarte clar ca structură sau timp, însă cu efecte reformatoare profunde.

Necesităţile de ordin intern sau extern au impus României de la cumpăna secolelor XIX-XX o tendinţă accentuată spre modernizare. Gradul mare de ocupare al populaţiei în agricultură, relaţiile de proprietate rudimentare, precum şi conjunctura externă au constituit însă, de multe ori, piedici în calea dezvoltării.

În aceste condiţii s-a simţit acut nevoia coordonării activităţilor industriale cu cele agricole (industria constructoare de maşini, morărit, transporturi) şi inerent a forţei calificate de muncă[1].

---

[1] D. Şandru, *Reforma agrară din 1921 în România*, Ed. Academiei, Buc. 1975; I. Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti 1996; Luchian Deaconu, *Ţărănimea Română în anii 1934-1944, o conştiinţă la hotarul dintre doua lumi*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1984; Z. Ornea, *Viaţa lui C. Stere*, Vol I, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1989; C. Rădulescu-Motru, *Etnicul Românesc, Naţionalismul*, Ed. Albatros, Bucureşti, 1996; „Argus", XX, nr. 3307, Vineri 2 mai 1924; „România Agricolă", XII, nr. 386, Duminică 4 ian 1920; „Neamul Românesc", XX, nr. 54, duminică 8 martie 1925

https://biblioteca-digitala.ro

O evidență a acestui fenomen al formării de ucenici şi meşteri, recrutați din rândul populației rurale a venit însă destul de târziu, după constituirea Camerei de Muncă. De asemenea date privitoare la statutul social al cestora sunt înregistrate în fondurile arhivistice locale ale Casei de Asigurări Sociale.

Formarea ucenicilor şi meşterilor a constituit o premisă pentru apariția şi înflorirea, în special, a micilor ateliere dar şi a marilor întreprinderi. Interesul mai mare al acestora din urmă este realizat de existența unor şcoli proprii de ucenici şi de asigurarea unor condiții mai bune de muncă.

Criza economică din perioada 1929 – 1933 a avut şi în Oltenia aceleaşi efecte ca şi în restul țării. Activitățile economice s-au restrâns, multe dintre micile ateliere s-au închis. În ceea ce priveşte evoluția pieței muncii, a cadrului legislativ care coordona inclusiv sectorul administrativ s-au produs modificări reformatoare şi pe termen lung. De pildă, prin Legea pentru controlul averilor se prevedea că începând de la 18 octombrie 1932 „niciun funcționar al statului, județului, comunei sau al instituțiilor publice dependente de acestea să nu poată intra în exercițiul funcțiunii înainte de a da declarație scrisă care să cuprindă: arătarea averii imobiliare şi mobiliare pe care o posedă, mijloacele care i-au îngăduit dobândirea averii, bunurile aparținând celuilalt soț, situație generală documentată a creditului şi debitului"[2].

Una dintre cele mai importante legi privind organizarea muncii în perioada interbelică a fost Legea pentru înființarea şi organizarea Camerelor de muncă şi a Consiliului Superior al Muncii din 14 aprilie 1927[3]. Camerele de muncă erau organisme cu personalitate juridică, având ca obiectiv reprezentarea şi protejarea muncii industriale şi comerciale. Subordonate Ministerului Muncii, Cooperației şi Asigurărilor sociale acestea au ca atribuții principale elaborarea şi aplicarea legislației muncii, întreținerea unor bune raporturi între factorii de producție, cunoaşterea pieței muncii, înființarea de instituții de cultură şi de „ridicare economică şi socială a salariaților" din industrie şi comerț, organizarea pregătirii profesionale a salariaților din industrie şi comerț, apărarea şi susținerea drepturilor lor. Atribuțiile acestor organisme au sporit prin modificarea legii inițiale odată cu adoptarea Legii pentru înființarea şi organizarea camerelor de muncă din 11 octombrie 1932[4]. Importanța acestora creşte prin perspectiva asumării şi altor drepturi precum acela de a contribui la întreținerea unor meseriaşi şi patroni. De asemenea puteau interveni pentru aplanarea conflictelor de muncă sau pentru a înlesni încheierea contractelor de muncă şi a ține evidența acestora şi chiar puteau participa la inspecția muncii.

În iulie 1933 şi-a început activitatea Camera de Muncă Craiova, având în circumscripția sa județele Vâlcea, Romanați, Dolj, Gorj şi

---

[2] Serviciul Județean Gorj al Arhivelor Naționale, Camera de Muncă Craiova, Oficiul Tg-Jiu, inv. 74, dos. 1/1938, f. 18

[3] Hamangiu C. *Codul general al României,* vol. XV-XVI, p. 549-559

[4] Idem, vol. XX, f. 681-683

https://biblioteca-digitala.ro

Mehedinți. Până în 1937, pentru județul Gorj, la Tg-Jiu este un reprezentant al camerei de Muncă Craiova. De la 1 aprilie 1937 la Tg-Jiu funcționează un Oficiu al camerei de Muncă Craiova, având înscrişi un număr de 1 448 membri, împărțiți în trei secții: secția I lucrători, secția II funcționari comerciali, secția a III-a, meseriaşi[5]. Activitățile acestui oficiu decurgeau din statutul pe care i-l conferea legea pentru pregătirea profesională şi exercitarea meseriilor din 30 aprilie 1936[6].

Oficiul de muncă Tg-Jiu avea atribuții pentru organizarea recensământului şi păstrarea evidenței lucrătorilor şi meseriaşilor, a firmelor individuale şi societăților din județ. Pregătirea profesională a forței de muncă era supravegheată de către comisiile de examinare a calificării profesionale a lucrătorilor şi meşterilor. Oficiul de muncă Tg-Jiu avea între preocupările sale acordarea sau preschimbarea cărților de meşter sau lucrător, precum şi a titlurilor de capacitate. Aici erau înregistrate şi păstrate, câte un exemplar din contractele de ucenicie încheiate, fiind urmărită respectarea obligațiilor contractuale. După finalizarea stadiului de ucenicie erau eliberate certificate de efectuare a uceniciei de care titularii aveau nevoie în vederea susținerii examenului al cărui rezultat era să ateste capacitatea de muncitor calificat într-o meserie. Oficiul județean de muncă, urmărea de asemenea în ce măsură patronii îşi îndeplineau obligațiile de a trimite ucenicii la cursurile de calificare profesională şi de a-i interna în căminul de ucenici. O altă atribuție importantă a oficiului era aplanarea conflictelor de muncă dintre patroni şi lucrători[7].

După cum am menționat, o parte importantă din personalul întreprinderilor erau ucenici. În anul 1940 numărul ucenicilor înregistrați cu contract la Camera de Muncă era de 729 repartizați astfel: în Dolj - 228 băieți şi 80 fete; în Gorj -33 băieți şi 9 fete; în Romanaşi - 25 băieți şi 4 fete; Vâlcea - 89 băieți şi 34 fete; Olt - 32 băieți şi 18 fete; Mehedinți - 157 băieți şi 20 fete. Dintre aceştia majoritatea erau de origine română, străinii fiind foarte puțini într-o proporție de 0,11%. Din punct de vedere al studiilor situația se prezenta astfel: 17 dintre ei au mai puțin de 4 clase primare; 594 mai mult de 4 clase primare, iar 18 - curs secundar de 2-3 clase. Ca domeniu de activitate cei mai mulți sunt mecanici (117), lăcătuşi (72), croitori (72 băieți şi 121 fete), cizmari (937), tâmplari (44) etc.[8]

În privința capacității de cazare, în Circumscripția de Muncă Craiova erau 5 cămine de ucenici ocupate la întreaga capacitate: la Craiova 34 de locuri, la Turnu Severin 59 de locuri, la Râmnicu-Vâlcea 60 de locuri, la Tg-Jiu 49 de locuri şi la Slatina 67 de locuri[9].

---

[5] Serviciul Județean Gorj al Arhivelor Naționale, Camera de Muncă Craiova Oficiul Tg-Jiu, inv. 74, dos. 3/1938, f. 68-69

[6] Hamangiu C. *Codul general al României*, vol. XXIV, partea I, Bucureşti, 1937, p. 676-680.

[7] Serviciul județean Gorj al Arhivelor Naționale, Camera de Muncă Craiova, oficiul Tg-Jiu, inv. 74,dos. 1/1938, f.1-4

[8] *Ibidem*, f.33

[9] *Ibidem*, f.3,5

https://biblioteca-digitala.ro

Organizarea învăţământului profesional era bine pusă la punct. În circumscripţia Camerei de Muncă Craiova funcţionau 13 şcoli de ucenici dintre care 11 de băieţi şi 2 de fete pentru a căror dotare cu materialele necesare Camera a cheltuit numai în 1940 suma de 48800 lei. Un număr mare de ucenici frecventa regulat cursurile acestor şcoli, după cum urmează: la şcoala de ucenice Craiova la cele 3 clase erau un număr de 123 de ucenice; la şcoala de ucenici comerciali Craiova-136 ucenici; la şcoala de ucenici „Obedeanu" Craiova - 334 ucenici; la şcoala de ucenici „Arte Grafice" Craiova - 63 ucenici; la şcoala de ucenice Râmnicu-Vâlcea - 88 ucenice; la şcoala de ucenici Râmnicu-Vâlcea -75 ucenici; la şcoala de ucenici nr.1 Tr. Severin - 182 ucenici; la şcoala de ucenici nr.2 Tr. Severin - 137 ucenici; la şcoala de ucenici Tg - Jiu - 118; la şcoala de ucenici Slatina - 128; la şcoala de ucenici Caracal - 99; la şcoala de ucenici Corabia - 84; la şcoala de ucenici Drăgăşani -105 ucenici[10].

Privitor la situaţia socială a ucenicilor, un raport al Cemerei de Muncă Oltenia din 1941 face următoarea expunere:

„În general starea fizică a salariaţilor de toate categoriile este mediocră din cauza nivelului coborât al standardului de viaţă. Ucenici care nu sunt adăpostiţi în cămine locuiesc uneori în condiţiuni foarte grele la patronii lor din care cauză o mare parte dintre ei sunt debili. Această problemă comportă o deosebită atenţie pentru că apărarea sănătăţii lor se impune încă din primele faze ale activităţii lor în câmpul muncii. Sub acest raport salariaţii întreprinderilor mari sunt într-o situaţie mai bună pe de o parte pentru că lucrează în condiţiuni mai uşoare, iar pe de altă parte că aceste întreprinderi le acordă avantaje prin crearea de cantine muncitoreşti, dispensare etc"[11].

Dincolo de acestea, modernizarea României interbelice s-a făcut concomitent cu instruirea forţei de muncă, iar efectele acestui proces complex s-au resimţit în toate compartimentele sociale, inclusiv în etapa istorică următoare.

---

[10] *Ibidem*, f.37
[11] Idem, dos 1/1941, F.43

https://biblioteca-digitala.ro

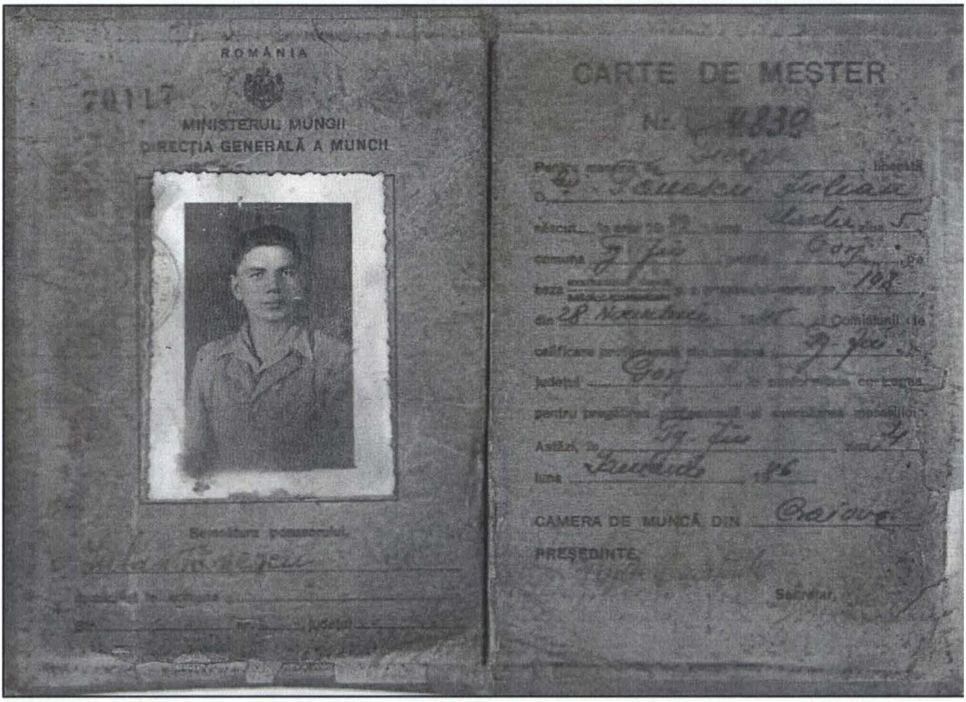

Foto 1. Carte de meşter (fierar) al lui Iulian Tănescu din 1945

https://biblioteca-digitala.ro

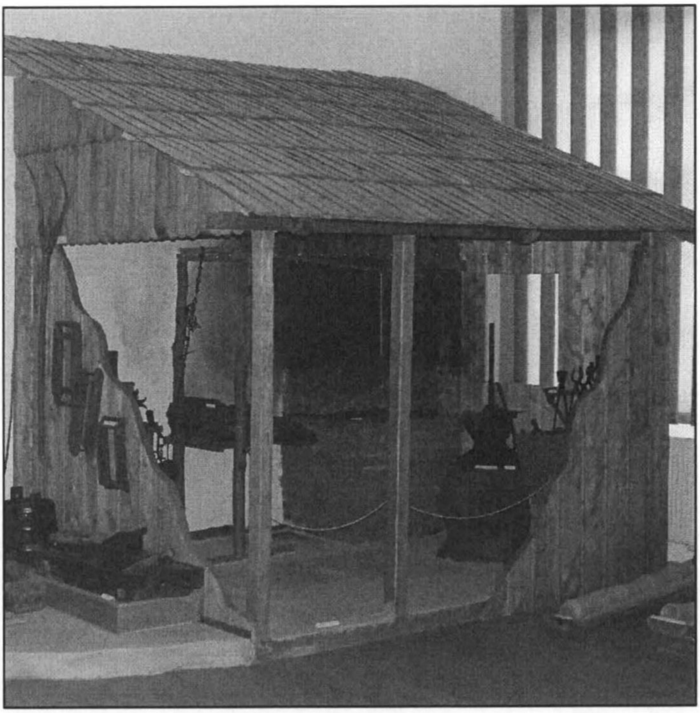

Foto 2. Atelierul de fierărie al lui Iulian Tănescu; donație din 2009 către Muzeul Județean Gorj a lui Alexandru Tănescu

Foto 3. Primăria din Târgu-Jiu, fost cămin de ucenici în perioada interbelică

https://biblioteca-digitala.ro

MEMORIA PROPRIETĂŢII ÎN URBAN

Gabriela Boangiu

The memory of the property in the urban area The nationalization of houses during the comunist age provoked many changes into the collective memory. The dwelling-house represents the identity space of social, ethnical and cultural formation of a person. One can imagine what can mean the separation or the abridgement of one natural right to live in his/hers own dwelling-house. Before these events there are souvenirs about a time of self-independence, souvenirs that speak about an enlighten period of time of a city – Craiova. Different generations keep the memory of the city as it appeared in different moments, we will try to present and comment these opinions in time.

Key words: collective memory, cultural generations, social identity, identity space, ethnical identity

Cuvinte cheie: memorie colectivă, generaţii culturale, identitate socială, spaţiu identitar, identitate etnică

Naţionalizarea caselor în perioada comunistă a provocat multe schimbări în mentalul colectiv. Locuinţa reprezintă spaţiul identitar de formare socială, etnică şi culturală a unui individ, amintirile legate de locuinţă sunt cele mai puternice, constituindu-se în repere de-a lungul vieţii. Ne putem imagina ce înseamnă despărţirea forţată sau restrângerea spaţiului locuibil în propria casă – evenimente care au populat orizontul mental al multor români în perioada de după 1945. Există numeroase cazuri care vorbesc despre această situaţie, însă prezentul poate să reînvie parţial o anumită perioadă de stabilitate înainte de perioada comunistă, perioadă în care spaţiul locuibil şi chiar întreg spaţiul urban păstra stabilitatea unei mentalităţi a independenţei. Înainte de a prezenta aspecte ale oraşului Craiova înainte şi după perioada comunistă, vom zăbovi asupra câtorva cazuri de naţionalizare a caselor, unele dintre ele fiind demolate demult, actul în sine însă provocând o dizlocare identitară puternică.

Astfel, Stoenescu Aurelia, considerată fiind din categoria exploatatorilor, posedând în trecut 16 ha teren arabil, în comuna Urşi, „pe care l-a lucrat cu mână de lucru salariată"[1] a fost naţionalizată în Craiova cu imobilul din Calea Bucureşti nr. 19. A fost naţionalizat în ianuarie 1959 şi imobilul de pe strada C. Nicolcescu nr. 3 al Mariei D. Bălăcioiu, pensionară, văduva invalidului de război (1916-1918), lt. Col. Dumitru Bălăcioiu, care a avut în comuna Corlatele, 49 ha pământ arabil confiscat prin Decretul 83/ 1949. Nici faptul că „această femeie a donat dispensarului din comună 10 ha la 29 mai 1944, dispensar construit şi dotat cu mobilier, lenjerie, grădină, a

---

[1]Arh. Primăria Craiovei, naţionalizări, dos. 80/1958, f. 563

https://biblioteca-digitala.ro

donat terenul pe care s-a construit grajdul comunal Corlate, a dăruit femeii nevoiaşe şi infirme Mitrea Oprea o casă şi grădină, a înzestrat cu 2 ha orfani de război din comuna Rudari (Zinca Gaiță şi Angela Stănculescu)"[2], nu au constituit motive pentru autorități să o scoată din nomenclatorul exploatatorilor, deşi la acea dată nu mai deținea decât „2 camere cu o dependință".

Sârbu Elena a fost naționalizată în februarie 1962 cu imobilul nr. 253 din Calea Bucureşti Craiova, deoarece părinții soțului au posedat 16 ha teren arabil, făcând parte din categoria chiaburi[3].

Oraşul, deşi a cunoscut aceste perturbări, a continuat să dăinuie în memoria colectivă prin diferite forme: nume de străzi de odinioară, numele unor case aparținând marilor familii boiereşti, spații urbane ce păstrează amintirile de odinioară – denumiri ale unor vechi prăvălii, spații ce reamintesc de prezența birjarilor de maidan, hanuri vechi, cartiere vechi, precum cartierul evreiesc sau Cartierul Clisurean, mahalale, precum Mahalaua Sârbilor, biserici specifice anumitor cartiere vechi şi multe altele. Vom încerca să coerentizăm această memorie fragmentată a proprietății în urban, întâi prin prezentarea unor amintiri scrise despre vechi cartiere din Craiova, apoi prin amintirile vii ale unor personalități craiovene.

Astfel, pe la 1840 existau foarte mulți aromâni veniți, aflați în fruntea comerțului craiovean, „proprietari rurali ori pe punctul de a deveni – cu bogate gospodării în mahalaua Sf. Ion Hera şi în jurul ei, formând familiile următoare:

Cota[4]

Nicu al 'Cota şi Sofia Ciolea, ambii Clisureni, aveau urmaşi cu denumiri aromâne: Petruş, Gache, Oane, iar fiicele măritate tot după tineri clisureni: Becubaşa, Saita, Simionide şi Vâciu. Priceput în ale comerțului, Kir Nicu Bacalu deschise o băcănie[5] îndată după sosire, în apropierea aceleia a cumnatului său Costea Bacalu-Orman. Instalată în colț, pe strada Buzeşti, în fața măcelăriei vechi, negoțul merse în plin şi făcu epocă. În cele din urmă încărcat de ani, Kir Nicu se retrase, cedând magazinul fiului său Petruş Cotadi, mare comerciant şi el, spre sfârşitul secolului XIX. Casele lui Kir Nicu sunt fostele case Cotadi şi Ghiță Pleşea de pe strada Lascăr Catargiu. Unul din fii, Gache Cotadi, a avut de asemenea băcănie mare în Bucureşti, bine cunoscută în trecutul comerțului capitalei. Acesta a fost şi secretarul Societății de Cultură Macedo-Române (1869) şi unul dintre cei mai devotați cauzei macedonene. Un alt Cota, nepot lui Kir Nicu şi fiul Doctorului Sima al 'Cota din Clisura, Petre Cotta, a locuit iarăşi multă vreme în mahalaua Sf.

[2]*Ibidem*

[3]*Ibidem*, f. 564

[4]Cota=Constantin (Tache Papahagi, *Antologie Aromână apud* Gigi Orman, *Din trecutul Craiovei – Cartierul clisurean*, în „Arhivele Olteniei", nr. 37-38, an VII, mai august 1928, p. 216)

[5]Transforma apoi în magazinul de lumânări Demetrescu

https://biblioteca-digitala.ro

Ioan, ocupându-se cu negoțul de cereale. El a fost socrul comerciantului clisurean Petre Tica, stabilit vremelnic aici"[6]

O altă familie de aromâni binecunoscută în Craiova este **Becu-başa**, „băcănia a fost negoțul lui Petru Becu-başa chiar în primii ani ai sosirei, având magazinul în piața veche, în apropierea bisericei Sf. Dumitru[7]. Are trei fii comercianți de frunte, căci pe Ştefan Becu îl găsim mare bacal şi angrosist în Bucureşti, pe Calea Victoriei, colț cu Str. Amzei. Acesta a fost tatăl lui Petrache Becu (1857-1909), unul dintre cei mai iubiți foşti diriginți ai poştei locale. Tase Becu, cel care în primii ani secondase pe tatăl său în comerț, cumpără moşia Carpen şi se devotă cu totul agriculturei; iar Gheroghiță Becu (1831-1916), este cunoscutul angrosist de vinuri din Drăgăşani, cu desfacere în Craiova pe Strada Madona."[8]

O familiei de clisureni şi negustori de vază e aceea a lui **Ştefan Vâciu** şi a urmaşilor săi, căci unul dintre fii, Gheorghe Ştefănescu a fost, de asemenea, un cunoscut băcan cu magazinul în Str. Unirii, peste drum de farmacia Pohl.[9]

Alt nume important în trecutul comerțului craiovean este familia **Saita**. De la Petre Saita, Clisureanul, sosit odată cu ceilalți şi până la Domnul Fane G. Saita, Vice - Preşedintele Comitetului Bursei, familia aceasta a dat continuu oraşuluinegustori de seamă. Băcănia începătoare a bătrânului Saita, fu urmată de acelea[10] ale fiilor lor care au făcut epocă, Gheorghe Saita şi Ştefan Saita fiind doi stâlpi puternici ai negoțului local. Frați buni şi asociați, ei au avut băcăniile în plin centru, în răscruciul Străzii Unirii cu Lipscani şi Madona, precum şi două frumoase încercări industriale: două mori. Atât aceea a lui Gheorghe, situată pe Str. Regele Ioanițiu, cât şi a lui Ştefan (tovarăş cu Max Binder, morarul din Pieleşti) au mers bine şi mulți ani, dând un puternic avânt acestei industrii. Iancu Saita, ginerele lui Cota, a fost proprietarul moşiei Turia şi s-a ocupat numai cu agricultura[11].

Familia **Pesica** şi-a ocupat locul de cinste alături de celelalte familii aromâne. Frații Nicolae şi Enache Pesica au venit din Clisură la 1825. Ei erau fiii unui Petre Bacalbaşa, zis Pesica şi li se mai zicea şi Pişicof şi Petrovici, deoarece se serviseră de acest nume în timpul trecerii spre Valahia. Fiii lor au fost înscrişi la Liceu şi Pişicof şi Peşicu, însă marele dascăl Fontanini, care avea prea mulți „Peşeacovi", făcu cercetări şi le redete vechiul nume, latinizându-l „Pessica". Ambii au fost cunoscuți băcani şi la început tovarăşi în comerț. După 1842, an când Nicolae se căsători cu fiica lui Iancu Coşoveanu, îl găsim pe acesta arendaş la Osica Mare, Gustavăț şi Corlățeşti. Printre fiii lui Enache Peşicu se afla şi un poet, Dumitru Peşicu, ce a publicat versuri în „Satyrul" (1866), „Binele public" şi

---

[6]Gigi Orman, *Din trecutul Craiovei – Cartierul clisurean*, în „Arhivele Olteniei", nr. 37-38, an VII, mai-august 1928, p. 216
[7]Mai târziu devenind depozitul Lazarovici, casele cu gang, nr. 30
[8]Gigi Orman, *op. cit.*, p. 216
[9]*Ibidem*, p. 217
[10]Mai târziu magazinele „La Englez" şi „La amiralul Englez"
[11]Gigi Orman, *op. cit.*, p. 217

https://biblioteca-digitala.ro

„Ghimpele" (1874)[12]. Băcănia fraţilor Peşicu se afla în colţul străzilor Lipscani şi Buzeşti[13].

Familia **Papa** trebuie şi ea menţionată în acelaşi şir onorabil de familii aromâne venite în Craiova. Costache Papa şi soţia „jupâneasa Maria" formau o veche familie de clisureni. Gospodăria lor de pe strada Mircea Vodă, casele cu gang nr. 7, operă a unei vieţi de muncă cinstită – Papa fiind fruntaş dulgher – nu era întrecută decât de aceea a Gârleştenilor. Printre urmaşi se afla şi Doamna *Clisura* Ionescu, coproprietară a caselor la începutul secolului al XX-lea[14].

Familia **Coşoveanu** are o istorie veche. Bătrânul rămas la Clisură, tatăl lui Iancu Gheorghiu Coşoveanu, i se zicea Gheorghe Cândea şi ne dă explicaţia acelui „Gheorghiu" pe care îl găsim mereu legat de numele său şi la care se adaugă treptat „Coşoveanu", „Coşoveanu ot Dăbuleni" şi „Dăbuleanu". Acest Iancu la sosire venise şi cu o soră a sa – copilă purtată într-un desag – şi care mai târziu deveni bunica familiei Brăneţu. El a fost mare agricultor, proprietarul moşiilor Preajba, Coşoveni, Lăcriţa şi Dăbuleni şi „se zice" că satele Bufna şi Malu Mic, sunt colonizate de el cu tineri învoitori. De altfel, îl găsim în tabloul proprietăţii rurale din 1836, ca proprietar al Coşovenilor de mijloc, sub numele de „*Iancu Dăbuleanu*", iar în statistica de la 1845[15]: „Coşovenii de mijloc, 68 de familii ai D-lui Iancu Gheorghiu Coşoveanu". Bun creştin, el termină biserica din Coşovenii de sus, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, zidită între 1812-1815, de Pitarul Ene zis Pandia. De atunci datează zugrăveala chipurilor ctitorului şi familiei sale, cu următoarele inscripţii, în dreapta: D.D. Iancu Coşoveanu cu Nicolae, Gheorghe, Ştefan, Constantin şi în stânga. D.D. Ilinca Coşoveanu, cu Eufrosina şi Ecaterina. Soţia sa era sora lui Vancu Lubici, familie de origine sârbă din Timişoara.

Numeroase alte familii se pot mândri cu numeroase realizări în spaţiul Craiovean, printre ele menţionăm: familiile **Orman, Ciolea, Târţă, Cionea, Gârleşteanu, Goga, Paciurea, Sterie**.

Discuţiile privind amplasarea unor mahalale vechi în Craiova, au fost aprinse. Aşa a fost cazul şi cu Mahalaua Sârbilor, aflată în jurul bisericii Sfântul Ion Hera. „Într-o hotărâre a judecătoriei judeţului Dolj, secţia II, cu data de 19 mai 1838, semnată de preşedintele Dimitrie Bibescu şi de membrii Paharnic Ion Pleşoianu şi serdar Vasile Locusteanu, se spune, că *dintr-un înscris de la leat 1827 avgost 20*, iscălit de Ene Ciurcibaşa (starostele isnafului cojocarilor), reiese că acesta era epitrop al bisericii *Sfântul Ion din Mahalaua Sârbilor* şi dăduse cu embatic lui Badea Cojocaru un loc al bisericii, cu plată de 12 lei pe an. Parte în proces, ca jăluitor, era Ion Badea, fiul lui Badea Cojocaru Ion. Badea îşi mărită fata cu Ştefan Stancovici, căruia îi dă zestre locul, pe care acesta din urmă voind să-l

[12]*Ibidem*, p. 218
[13]Mai târziu magazinul „La doi stejari"
[14]Gigi Orman, *op. cit.*, p. 218
[15]Publicată de T. G. Bulat, în „Arhivele Olteniei", nr. 20, p.304 şi 310

https://biblioteca-digitala.ro

împrejmuiască, se adresează *Consiliului Municipalității Orașului Craiova* pentru autorizare, iar consiliul, cu încheierea nr. 2356 din 4 iulie 1861, îi dă autorizarea, sub oarecare condițiuni, din cuprinsul încheierii se vede că locul este situat în mahalaua Sf. Ion Hera, între ulița Cazărmii și ulița ce merge spre fântânile Kiriacului, având învecinări cu Mitică Pădeanu și Ioniță Heraru, iar peste drum, în ulița Cazarmii, proprietățile Bădiță Badea și Marin Piciu"[16].

Farmecul povestirilor de demult se împletește cu cel al povestirilor mai recente, toate însă preamăresc un trecut frumos în adevăratul sens al cuvântului, un timp ce nu se grăbea, un spațiu urban cu o culoare locală deosebită, case vechi ce „nouă erau", bulevarde de odinioară alături de străzile înguste sau mai largi din urbea craioveană.

[16]Aurel Mircea, *„Mahalaua Sârbilor"din Craiova*, în „Arhivele Olteniei", nr. 37-38, an VII, mai-august 1928, p. 246

https://biblioteca-digitala.ro

ION H. CIUBOTARU, *Ouăle de Paşti la români. Vechime, semnificaţii, implicaţii ritual-ceremoniale*, Editura Presa Bună, Iaşi, 2012, 292 p.+ 42 planşe

Lucrarea *Ouale de Pasti la români. Vechime, semnificații, implicații ritual-ceremoniale*, rezultat al unei munci laborioase, de-a lungul a peste patru decenii - asupra căreia şi-a pus amprenta erudiţia, capacitatea de sinteză precum şi disponibilitatea de interpretare a cunoscutului cercetător ieşean - , se impune ca o amplă exegeză, menită să acopere un gol în câmpul disciplinei etnologice. După cum rezultă şi din subtitlul impresionantului volum, autorul face mai întâi o amplă incursiune bibliografică, o atenţie deosebită fiind acordată celor mai vechi însemnări, îndeobşte ale călătorilor străini ori ale unor înalţi funcţionari domneşti, diferitelor referiri de epocă ori încercărilor de prezentare şi de interpretare privind fenomenul supus investigaţiei. Problematica în discuţie este exhaustivă, cu sublinierea rezultatelor cercetărilor anterioare. Argumente de necontestat fac lumină în privinţa multor aspecte, cum sunt, bunăoară, cele privitoare la originea şi aria de răspândire a practicii de încondeiere a ouălor de Paşti, evidenţiind importanţa acesteia în spaţiul cultural al românilor şi aportul incontestabil al acestora.

Capitolul *Mitologia oului* aduce în prim plan implicaţiile în plan cultural ale oului încă din neoliticul timpuriu, cu prezentarea, sincronică şi diacronică a celor mai importante ansambluri ritual ceremoniale, cu adaosul de noi valenţe în universul creştin; unele teme pot fi regăsite şi în opere artistice ale contemporaneităţii, dovadă a încărcăturii plurisemantice a acestui străvechi element simbol. În economia lucrării un loc important îl ocupă *înţelesul legendelor* - capitol astfel intitulat. Autorul este preocupat nu doar de originea şi aria de răspândire a ouălor roşii, dar şi de substratul acestora, cu accent pe redimensionarea datorată creştinismului. De remarcat bogăţia acestora în spaţiul cultural românesc, supus în întregime investigaţiei; în demersul său, Ion H. Ciubotaru face trimiteri frecvente la populaţiile învecinate, dovedind o bună cunoaştere a materialului bibliografic.

Oul în mentalitatea tradiţională, unul dintre cele mai generoase capitole , aduce în discuţie bogăţia ansamblurilor ritual-ceremoniale din întreg temporalul pascal, segment în care sunt puse în valoare disponibilităţile practic nelimitate ale oului. Timpul prepascal - întretăiat de *Lăsatul Secului, Miezul Păresimilor, Duminica Floriilor* ori de *Joimărica* - , se află şi sub auspiciile oului, dispus să medieze între cele *două lumi.* Zilele Paştelui, moment de vârf al ciclului , aduc în prim plan valenţele practic nelimitate ale oului roşu - prin extensie şi ale oului încondeiat. Acesta este dispus să consolideze relaţiile dintre membrii comunităţii, cu atenţie sporită asupra adolescenţilor ori celor aflaţi în prag premarital, de asemenea să împace sufletele celor plecaţi înainte de împlinirea condiţiei terestre, morţilor tineri. Practicile de *înfrăţire, colindatul flăcăilor, udatul , hora de pomană* etc sunt grăitoare în acest sens. Şi aici informaţia se dovedeşte impresionantă, autorul bazându-şi pledoaria pe bogate materiale bibliografice ori de arhivă din toate regiunile ţării, precum şi pe propriile cercetări de teren, astfel încât cu greu s-ar putea găsi, eventual, o sursă neexplorată. Cunoaşterea

https://biblioteca-digitala.ro

bibliografiei străine permite un continuu şi fructuos dialog cu cercetători ai domeniului din alte spaţii de cultură, manieră menită să elucideze aspecte controversate şi să pună la locul cuvenit realitatea istorico-etnologică de la noi, adesea eludată, cu sau fără bună ştiinţă. Aş aminti că întreaga lucrare stă sub dialogului. Şi rezultatele cercetărilor anterioare, de pe teren românesc, remarcabile prin bogăţia faptelor de viaţă etnologică, oferă autorului o susţinută analiză echilibrată şi obiectivă, trecută printr-un filtru obiectiv, datorat cunoaşterii fenomenului studiat în toată amploarea sa.

Asumat de biserică, oul roşu cunoaşte bogate *redimensionări ritual-ceremoniale*, după cum demostrează autorul în capitolul cu acest nume şi care de asemenea impresionează prin bogăţia materialului prezentat, totodată şi prin profunzimea dezbaterii . Timpul pascal aduce în prim plan oul roşu, profund ataşat valorilor sacrului, după cum rezultă din bogăţia şi varietatea actelor rituale. Informaţia vehiculată este din cea mai interesantă şi de cel mai larg interes ştiinţific . O atenţie deosebită este acordată legendelor etiologice, care asociază originea oului roşu cu sângele Mântuitorului. Se pune accent pe potenţele sporite ale oului pascal, oul roşu, implicat într-o gamă largă de ansambluri ritual-ceremoniale, după cum rezultă din demersul autorului.

În structura lucrării o deosebită importanţă se acordă vopsirii şi ornamentării/ încondeierii ouălor, cu supoziţia că iniţial culoarea acestora era roşie, paleta extinsă fiind ulterioară. Autorul nu uită să scoată în evidenţă permanentul dialog, dar şi întrepătrunderea dintre elementele laice şi religiosul creştin, după cum rezultă din ansamblurile ceremonial-rituale care domină temporalul pascal. Abundă actele de divinaţie, de comuniune, de fertilitate ori de fecunditate, de promovare a sănătăţii etc. în care oul pascal este implicat. Şi de această dată autorul vehiculează cu un material bogat.

Repere ale dăinuirii, o altă secţiune a lucrării, supune unei ample analize repertoriul motivelor ornamentale, cu o privire şi asupra dinamicii, în context socio-economic. Se remarcă arhaicitatea simbolurilor, precum şi tendinţa novatoare, ca şi contaminarea motivelor geometrice cu cele florale. Tot aici îşi găsesc prezentarea tehnicile de lucru, precum şi opiniile mai vechi asupra genezei şi ariei de răspândire a motivelor, prilej de amplă dezbatere. Cele 42 de planşe, alăturate ilustraţiilor, întregesc armonios lucrarea, prezentană în excelente condiţii grafice. Se poate afirma, fără drept de tăgadă, că anul 2012 a fost fast pentru disciplina etnologică!

Marcela Popilian Bratiloveanu

https://biblioteca-digitala.ro

IOANA REPCIUC, *Religiozitate populară şi simbolism acvatic – O perspectivă socio-antropologică asupra obiceiurilor româneşti*, Editura Aius, Colecţia *Clio*. Seria *Anthropos*, Craiova, 2013, 299p., ISBN 978-606-562-237-8

Lucrarea impresionează prin armonia realizată între analizele socio-antropologice şi cercetarea de teren derulată în Moldova şi Oltenia, două spaţii etnografice de importantă bogăţie ritualică şi simbolică. Structurată echilibrat pe aceste două coordonate, nelipsită de interferenţele binevenite, lucrarea îşi sedimentează treptat tematica pornind dinspre teorie spre datele cercetării de teren. Interdisciplinaritatea abordării este anunţată încă de la începutul operei, prin capitolul *Identificarea obiectului de cercetare. Transgresarea limitelor disciplinare şi culturale,* cu subcapitole temeinic elaborate despre traseul conceptual al religiei populare, perspectiva socio-antropologică ce va fi activată pe parcurs şi configurarea obiectului de studiu – *Polivalenţa apelor şi a riturilor.*

Cel de-al doilea capitol dezvoltă pe larg tematicile anunţate iniţial, configurându-se astfel *Argumente pentru o socio-antropologie a religiei populare.* Autoarea manipulează cu probitate ştiinţifică resurse bibliografice de specialitate, dovedind o bună cunoaştere a principiilor şi conceptelor de bază cu care operează antropologia şi sociologia, şi chiar istoria religiilor. Totodată, este remarcabilă flexibilitatea cu care analizează aspecte societale şi microunităţi sociale investigate în unele judeţe din Oltenia şi Moldova, o trecere de la „ştiinţa cifrelor mari" la detaliile unor comunităţi restrânse care denotă o viziune amplă, o serioasă stăpânire a mijloacelor de interpretare a datelor culese pe teren sau consultate în rapoartele de cercetare sociologică la nivel naţional, uneori chiar internaţional.

Cea de-a treia parte a lucrării prezintă *O tipologie a apelor supranaturale. Ipostaze mitice şi funcţii rituale.* Element de amplă respiraţie simbolică – *apa* se află în centrul cercetărilor, astfel, autoarea aprecia că „apa a fost considerată de populaţiile primitive o forţă elementară capabilă de acţiuni supranaturale, atât în ipostaza ei de fenomen al naturii, în relaţie cu organizarea celestă şi desfăşurarea regimului pluvial, cât şi ca element cotidian implicat în existenţa comunităţilor rurale" (p. 109). *Crearea spaţiului ritual. Ramificaţiile sacrului* – un subcapitol al lucrării, abordează problematica sacralităţii spaţiului, al definirilor şi redefinirilor creştine, a prezenţei unor elemente de religie populară în diverse orizonturi mentalitare. În paragraful *Apele domesticite şi binecuvântate,* se face simţită prezenţa ordonatoare a omului şi a „gândirii simbolice" despre care vorbea Mircea Eliade, dezvăluind un imaginar al fântânilor, al apelor îmblânzite. Fântânile erau „surse acvatice asupra cărora fiinţa umană îşi arogă dreptul de proprietate şi asupra cărora îşi poate exercita influenţa în mod direct, de la descoperirea izvorului – percepută în mediul tradiţional ca un eveniment miraculos – la postarea crucilor şi a icoanelor în jurul noii structuri. Prin urmare, fântâna poate fi percepută ca un spaţiu natural special, situat la jumătatea liniei care uneşte sacrul nucleului cu cel al periferiei, sacralitatea naturii sălbatice cu cea promovată de cultura creştină" (p. 115).

Cu cel de-al patrulea capitol intitulat *Religia populară a comunităţii agrare. Calendarul sărbătorilor apei,* lucrarea se apropie de studiul simbolismului acvatic propriu-zis. După cum menţionează autoarea, în acest capitol se încearcă surprinderea religiozităţii populare „în expresia ei festivă, asociată riturilor calendaristice, din perspectiva a două trăsături esenţiale ale acestui fenomen, şi anume ipostaza colectivă şi cea extra-ecleziastică. Cele două caracteristici sunt esenţiale în delimitarea fenomenului religios folcloric, tolerat de administraţia

https://biblioteca-digitala.ro

bisericească, deoarece ambele au la bază finalitatea magică a performării rituale în mediul colectiv – bunăstarea comunității" (p. 141). Un amplu spațiu este acordat analizei „unui obicei de ploaie", de la originea antică până la variantele ei contemporane, integrând şi studiind observațiile lui G. Ivănescu asupra Caloianului.

Un capitol central în structura lucrării este reprezentat de cel referitor la *Sacralizări şi resacralizări ale apelor. Imersiuni şi aspersiuni. Exorcisme şi binecuvântări. Iordanul şi Apa Sâmbetei.* Principala sărbătoare sacralizatoare a apelor este Boboteaza cu întregul său ritual creştin însă completată cu o serie de gesturi simbolice ce aparțin religiei populare. Autoarea analizează minuțios principalele aspecte ale acestui imaginar simbolic ce însoțeşte toate aceste ritualuri. Totodată, mărturiseşte: „Oscilația *aspersiune – imersiune* care se observă în toate ritualurile legate de apă se întâlneşte cu dinamica *individual – social.* Interesul personal al tuturor membrilor unei comunități rurale de a participa la marea sărbătoare hibernală dedicată elementului acvatic – cu scopul captării resurselor sale purificatoare şi regeneratoare – stă la baza prezenței colective în acelaşi cadru spațial şi temporal. În afara acestei finalități subiective, ipostaza comunitară a ceremoniei trimite la necesitățile societății ca întreg, dintre care cea mai importantă este cea legată de menținerea forței vegetaționale a câmpurilor cultivate" (p. 224).

Capitolul VI – *Personificarea substanței acvatice şi rituri premaritale* analizează *Divinizarea apei într-un rit nupțial*, mai exact despre obiceiul „Adăpatului miresei" cercetat în Oltenia în comuna Apele Vii, dar şi în satul Caraula tot din Dolj, precum şi în satul Dârvari din județul Mehedinți. Un alt paragraf al capitolului este intitulat *Invocarea magică a apelor – între canonic şi apocrif*, în care autoarea prezintă unele aspecte referitoare la gestualitatea magică, făcând distincție între magia naturală şi cea demonică, între invocațiile orientate înspre celest şi cele adresate unor forțe malefice difuze.

Lucrarea se încheie cu *Concluziile* autoarei care afirmă: „Concordanța diferitelor valențe ale apelor în viața rituală şi socială a țăranilor indică modul armonios în care ceea ce reprezenta religia casnică în lumea antică – în care familia îşi dedica întreaga activitate culturală strămoşilor şi divinităților vetrei – s-a intersectat cu elemente ale religiei cosmice şi divinizarea elementelor naturale"(p. 265). Subliniază totodată perspectiva de abordare a obiceiurilor româneşti ce au ca element simbolic central *apa*, ca fiind cea a sociologiei religiilor.

Abordarea sistematică a obiceiurilor ce au ca substrat simbolismul acvatic impresionează prin viziunea clară asupra fenomenelor social investigate, printr-o analiză pertinentă a surselor bibliografice şi prin bogăția detaliilor venite dinspre cercetarea de teren derulată în spațiile menționate – Oltenia şi Moldova. Lucrarea poate împlini cu succes un model de cercetare contemporană a obiceiurilor de odinioară a românilor, un util instrument de cercetare pentru specialiştii din orizontul disciplinar al ştiințelor socio-umane.

Gabriela Boangiu

https://biblioteca-digitala.ro

AUTORII

NICOLAE CHIPURICI - istoric, fost director al
Arhivelor Naționale ale Statului, Filiala Mehedinți,
Drobeta Turnu Severin

ANIŞOARA BĂLAN – muzeograf
Muzeul Olteniei – Craiova
alina_balan230376@yahoo.com

Dr. ROXANA DECA – muzeograf
Muzeul Olteniei, Craiova
roxanadeca@yahoo.com

Dr. IRINEL CĂNURECI – muzeograf
Muzeul Olteniei, Craiova
icanureci@yahoo.com

FLORENTINA PLENICEANU – muzeograf
Muzeul Regiunii Porților de Fier, Drobeta Turnu Severin
florentinapleniceanu@yahoo.com

Dr. MARCELA POPILIAN BRATILOVEANU
Etnolog, Craiova, jud. Dolj
popilian_marcela@yahoo.com

Dr. IOANA GABRIELA DUICU – cercetător
Muzeul Național al Satului *Dimitrie Gusti* – București
ioanaduicu@yahoo.com

CARMEN NEUMANN – muzeograf
Muzeul Județean de Etnografie şi al Regimentului de Graniță, Caransebeş
neucarmen@yahoo.com

NELUȚU RADA – muzeograf
Muzeul Județean de Etnografie şi al Regimentului de Graniță, Caransebeş
radanelutu@yahoo.com

VARVARA MAGDALENA MĂNEANU – muzeograf
Muzeul Regiunii Porților de Fier, Drobeta Turnu Severin
maneanuvarvaramagdalena@yahoo.com

Drd. LUCIAN NICOLAE ROBU - muzeograf
Complexul Național Muzeal – ASTRA, Sibiu
luciannicolaerobu@yahoo.com

ADRIAN ALEXE – muzeograf
Complexul Național Muzeal – ASTRA, Sibiu
adrian_alexe1986@yahoo.com

Dr. GEORGIANA ONOIU – cercetător
Muzeul Național al Satului *Dimitrie Gusti* – București
georgianaonoiu@yahoo.com

Dr. MARIA VASINCA HADIJI - muzeograf
Muzeul Satului Bănățean, Timişoara
hadijimaria@yahoo.com

Dr. VICTOR ALBINEL FIRESCU – muzeograf
Muzeul Județean Gorj *Alexandru Ştefulescu* Tg.Jiu
albinelfirescu@gmail.com

GABRIELA BOANGIU – cercetător
Institutul de Cercetări Socio – Umane *C.S. Nicolaescu Plopşor* – Craiova
boangiu_g@yahoo.com

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

ISSN 2248-2156

https://biblioteca-digitala.ro